

“ Sasthra-muktha-vali ”; No-15

THE
SATHWATHA-SAMHITHA
(Pāncharāthīgama)

—
15643

EDITED BY

P. B. ANANTHA CHARIAR

SANSKRIT PANDIT

—
—
—

Printed and Published,

By the
PROPRIETOR

OF

SRI SUDARSANA PRESS

COJEEVERAM.

—
—
—

1902.

[*]

(Copy right Registered.)

Price-Rs. 2-8-0

शास्त्र मुक्ता वळी - १५.

सात्वतसंहिता ।

(पांचरात्रशास्त्रम्)

भवभयाभि तप्त निखिल जगत्समुज्जीवनकामेन

परमदयालुना भगवता वासुदेवैन

संकर्षणायोपदिष्टा

अष्टोत्तरशतसंख्येषु पांचरात्रसंहिता स्वन्यतमा

श्रीकांची प्रतिवादि भयंकरं

अनन्ताचार्येण

परिशोधिता ,

श्री सुदर्शनमुद्रागशालायां

अमुद्यत ।

१९०२

श्रीकांची ।

विषयालुकम्:

परिचेदसंख्या।	विषयः।	छोकसंख्या।	पुटसंख्या।
१	शास्त्रावतरणम्	२७॥	१ - ३
२	उपासनविधिः	७६॥	४ - १०
३	सुचुमित्रवृहमन्त्रोदारः	५८॥	११ - १६
४	"	४६॥	१६ - ३०
५	सूक्ष्मवृहदेवतान्तर्यागविधिः	११०	३१ - ३२
६	सूक्ष्मवृहदेवतावहिर्यागविधिः चातुरात्माराधनविधिश्च	२२४	३२ - ५०
७	व्रतविधिः	१२४॥	५० - ६०
८	सांख्यरवतविधिः	१५७	६० - ७२
९	विभवदेवतान्तर्यागविधिः	१३६॥	७३ - ७४
१०	विभवदेवतावहिर्यागविधिः	५८	८४ - ८९
११	मठदलध्यानविधानम् कुण्डलक्षणकथनं च	७१॥	९० - ९६
१२	पातालनिलयादि भगवद्विषय मूर्ति ध्यानविधिः	२४५॥	९६ - ११५
१३	अस्त्रभूषण देवता ध्यातव्यविधिः	६६॥	११६ - १२१
१४	षष्ठिवारोपणविधिः	३५	१२१ - १२४
१५	परिव्रक्षानविधिः	३४	१२४ - १२७
१६	दीक्षांगाव शान्तिकरणः	४१॥	१२७ - १३१
१७	वैभवीयन्तिस्तिहमन्त्रोदारः तद्वाराधनविधिश्च	४५४	१३१ - १६६
१८	अधिवासहीक्षाविधिः	२३२	१६६ - १८४
१९	दीक्षाविधिः, वर्णाध्वविज्ञानं च	१८२	१८४ - १९८
२०	आचार्याभिषेकविधिः	४०	१९९ - २०२
२१	समवाचारविधानम्	६६॥	२०२ - २०७

२२	अधिकारिसुद्राभेदकथनम्	३४॥	२०८
२३	विभवदेवता पिण्डमन्त्रोद्धार } कथनम् }	१२६	२१४
२४	प्रतिमाप्राप्तादलक्षणकथनम्	४३॥	२२४
२५	प्रतिष्ठादिविधि:-	३७५	३५७
	आहत्यग्रन्थाः	३४९॥	

सात्वत संहिता भूमिका ।

इह किळ दुस्तरानन्त संसारपारावारनिमध्या नाध्यामिकादि तापत्रय सन्तापितान् निखिलातपि जन्तु न गुजिवृक्षतो भगवतो लक्ष्मीपते शुखादुद्वतं महोपनिषदाख्यं शास्त्रम् । यस्य किळ सन्निधौ पञ्चेतराणि कापाळादीनि तन्नाणि रात्रीयन्त इत्यपरा पञ्चरात्र संज्ञापि प्रवर्तते ।

प्रमाण सार्वभौमताचास्य महाभारते ब्रह्मसूत्रे आगमप्रामाण्ये श्रीभाष्ये - श्रीपांचरात्राधिकरणे, पांचरात्र रक्षाया मन्त्रेषु च बहुषु निवन्धनेषु सुस्पष्टमुद्भुष्यते ।

तदेतत्पञ्चरात्रशास्त्रं एकमूर्तिं चतुर्मूर्तिं नवमूर्तिं प्राधान्यैः चतुर्द्विवक्तप्राधान्येन च मन्त्रसिद्धान्ता गमसिद्धान्तं तन्त्रसिद्धान्तं तन्त्रान्तरसिद्धान्तं संज्ञाभि चतुर्थोविभक्तम् ।

तस्यैतस्य चिद्रान्तचतुष्टयात्मकस्य पाञ्चरात्रशास्त्रस्य पाञ्च पञ्चोद्घवाया अष्टोत्तरश्च च संहिताः प्रसिद्धाः ।

तासु च साक्षात् भगवन्मुखोद्भृततया रत्नवयमिति प्रथितासु श्रीसात्वत पौर्णकरजयाख्याभिधानासु तिसृषुसंहिता स्वन्यतमेयं सात्वत संहिता भगवतोवासुदेवस्य संकरणस्यच संवादरूपा तत्वहित पुरुषार्थं तत्साधनभगवदाराधनाद्यबोधनेन बहूपकरोतिभविनाम् । यामेवोद्दिश्य महाभारते कुरुपितामहो ज्ञानवृद्धो भीष्मएवं प्राह-

“ ब्राह्मणैः क्षत्रियै वैश्यै शूद्रैश्च कृतलक्षणैः ।

धर्मनीयश्च सेव्यश्च कीर्तनीयश्च सर्वदा ॥

सात्वतं विधिमास्थाय गीतसंकरणेनयः ।

द्वापरस्य युगस्यान्त भादौ कलियुगस्यच ॥ ”हति ।

यद्यपीदं वचनं श्रीपांचरात्र सामान्यपरमेव, कृत्क्रस्यापि तस्य
सात्पतशास्त्रं संज्ञत्वात्, अथापि संकर्षणगीतत्वं रूपविशेषणस्यै त-
न्मात्रा साधारणतया नामप्रलिङ्ग्या च एत त्वंहिता प्रधानाभिमता।
भवितुमहतीर्थं वयं प्रतिपद्यामहे ।

तदेतादश्या अस्या मुद्रणे प्रवृत्ता वयम् -

१. थस्मदीय श्री “ हयवदन लीलासदन ” पुस्तकाळ-
यस्थ मेकं ग्रन्थाक्षरै स्वाल्पपत्रेषु लिखितम्,
२. विद्वद्यर्थाणां श्रीपदपुरनिवासिनां श्रीशैलानन्तपूरुष श्रीरङ्गा-
चार्य स्वामिनां तालपत्रलिखित मांग्राक्षर
मय मपरम् ,
३. ” तेषामेव तालपत्रेष्वेव यन्थाक्षरै लिखितमितरद ,
४. ” श्री विशाखपत्तन निवासिनां श्रीपरवस्तु
यस्. पि. वि. रङ्गनाथस्वामिनां आर्यघरगुरुणां
पुस्तकाळयस्यं तालपत्र लिखितं ग्रन्थाक्षरमय
मन्यत ,

इति पुस्तक चतुष्याधारेणास्या शोधन मकार्यं । प्रायैषां
पुस्तकाना मनुद्धिवहुल्याना मेकरूपाणा मेवोपलब्धतया सम्भावयते
महत्यशुद्धि रत्र । तथापि ग्रन्थलोपाभावमात्रेण तुष्यद्धिः कृतप्रज्ञः
क्षत्वन्योयं दोष इति निवेदयति ।

प्र. अनन्ताचार्यः ।

सम्पादकः ।

अर्थं नमः ।
 श्री हयग्रीवाय नमः ।
 ॥ शास्त्रसूक्तावली ॥

॥ श्रीपांचरत्रे श्रीसात्वत संहिता ॥

विष्णो राराधनपरा मुनयो मलयाचले ।
 संस्थिता स्तिद्गग्न्धर्वं विद्याधर निषेविते ॥ १ ॥
 कालेन केनचित्स्वगर्भे डामदर्शन लालसः ।
 तत्रावतीणो देवर्षि नारदो भगवन्मयः ॥ २ ॥
 ज्ञात्वा तस्पाचलां भक्तिं देवः परशुरांछनः ।
 अत्यक्षतां जगामाणु सातुकम्बेन चेतसा ॥ ३ ॥
 लतः प्रहृष्टवदनः श्रोद्धित्रपुलको मुनिः ।
 वृजशामास तं देव मष्टांग पतनादिना ॥ ४ ॥
 अथाह भगवान् रामो मधुराक्षरया गिरि ।
 तत्रास्ति भक्ति रघुका जन्मचीज क्षयं करी ॥ ५ ॥
 एषातु सात्विकी शुद्धा नित्यमव्यभिचारिणी ।
 तिष्ठन्ति मुनयो येऽत्र प्रार्थयाना हरेः पदम् ॥ ६ ॥
 तान् सात्वते क्रिया मार्गे मद्राक्षया द्याहियोजय ।
 एवमुक्त्वातु तं विप्र मृषीणां हितकाम्यया ॥ ७ ॥
 जगामा दर्शनं देव स्वस्मादेशात्तिद्यथा ।
 सतु छृमना वास्यं शिरसा चाभिवाद्य तत् ॥ ८ ॥
 निर्जगामार्चयित्वा युष्मै स्थानवरन्तु तत् ।
 अपश्य दाश्मं चास्यं नानाद्विज निषेवितम् ॥ ९ ॥

राजमुक्तावन्ना ।

तस्मुष्पफलैराद्यं वार्षी कूप ह्रदान्वितम् ।
सम्प्रहृष्ट स्तत स्तस्यै द्विजेन्द्रै रभिवादितः ॥ १० ॥
शुनितश्चार्थपात्राद्यै विनिवेशितविष्टरः ।
बधांजलिधरास्तर्वै प्रोत्कुञ्ज नयनाभ्युजाः ॥ ११ ॥
बदन्ति जन्मसाकल्य मध्य न स्तव दर्शनात् ।
श्रुत्वा त त्रीति जनकं बाक्यं प्रणवपेशलभ् ॥ १२ ॥
नमस्कृत्य हर्षियेणं शुनि रथाह नारदः ।
मन्ये कृतर्थे मात्मानं तृनं विप्रवराश्चाहम् ॥ १३ ॥
भवद्विस्तह सम्बन्धो यत्य भेदस्तिगुभाश्रमे ।
दक्षोहं भवतामर्थे देवेनाविलटकर्मणा ॥ १४ ॥
यतदेकहृदस्सर्वं माकर्णियतस्ताम्बतम् ।
अथप्रभुतिदेवेशं भाराधवतकेशवश् ॥ १५ ॥
रहस्यान्नायविधिना शश्वन्मोक्षप्रदेनतु ।

ऋषयज्ञुः ।

मुनेविरप्रपञ्चानां भक्तानांनोभवानुगतिः ॥ १६ ॥
नारायणपद्मासे र्यच्छ्रेयस्तत्प्रवाशय ।

नारदः ।

यद्वोदितेन हलिना प्राणुम [कं] चक्रराजिना ॥ १७ ॥
पारम्पर्यागतंतन्मे गदतश्चृणुतद्विजाः ।
पुराततितिकृतेप्रासे त्रेताख्येष्वपरेयुगे ॥ १८ ॥
ईषदारक्ततांयाते जगद्वातरिचाच्युते ।
आहसंकर्षणोचिष्णुं ज्ञात्वाविनश्वानपि ॥ १९ ॥
किमिदंदेवपश्यामि तवरूपविपर्ययम् ।
प्रहस्योवाचभगवा न्मेघगम्भीरयागिरा ॥ २० ॥

{ - परि] श्रीपांचरत्रे श्रीसात्वत संहिता ।

३

नायं सकालो यत्तारी त्वर्त्वैकद्वुलोऽनः ।
अद्यरागपरोऽक स्तद्वृत्तधारयाम्यहम् ॥ २१ ॥

संकर्षण उवाच ।

कालस्वभावजःकेन कर्मणा राग इदृशः ।
न छादयन्तिलोकानां त्वद्भूतानां विशेषतः ॥ २२ ॥

श्रीभगवानुवाच ।

चिद्विदेनप्रकारेण परमं ब्रह्मशास्त्रतम् ।
भाराधयन्तिरेतेषां रागस्तिष्ठतिदूरतः ॥ २३ ॥

संकर्षण उवाच ।

भगवान्द्विविधं भूहि - उपेयं ब्रह्मालक्षणम् ।
हितार्थं च प्रपञ्चानां व्याप्तो ह विनिवृत्य ॥ २४ ॥

श्रीभगवानुवाच ।

आद्यगुण्य विग्रहं देवं भास्त्रज्ज्वलन देजयं ।
सर्वतः पाणियादं त त्वर्त्वतोऽसि शिरोमुखम् ॥ २५ ॥
परमेतत्क्रान्त्यात् भेकं सर्वाश्रयं तथा ।
एतदर्थं च चान्य ज्ञानार्थं भेदित्यगुणैः ॥ २६ ॥
विद्धि त द्वयूहसंज्ञै निरायास फलप्रदम् ।
मुख्यानुवृत्तिभेदेत युक्तवृत्तानादिकैर्युणैः ॥ २७ ॥
नानाकृति च तद्विद्धि वैभवं खुक्तिमुक्तिदम् ॥ २७- ॥

इति श्रीपांचरत्रे श्री सात्वत संहितार्थं प्रभप्रतिवचनं गाम

प्रथमः परिच्छेदः ॥ १ ॥

अथ द्वितीयः परिच्छेदः ।

श्रुत्वैव मन्त्रयुतमुखा द्वेवदेवो हलायुधः ।
द्वितीयं भवभीतानां पुनराह द्विजोत्तमाः ॥ १ ॥

संकर्षणः ।

विधिना कीटशेनैव द्युपासा विद्विताऽत्रवै ।
उपासकानां भक्तानां सप्तासाद्गुहि मे विभो ॥ २ ॥

श्री भगवानुवाच ।

शृणु सम्य क्षेपक्ष्यामि यदर्ह चोदित स्वयम् ।
यज्ञात्वा न एन र्जन्म पुनरेवाप्नुया ब्रह्मः ॥ ३ ॥
ब्राह्मणानां च सद्ब्रह्म वासुदेवाख्य याजिनां ।
लक्ष्मूतं यदा स्तु र्हं द्युमि स्थ मधिकारिगाम् ॥ ४ ॥
विवेकदं परं शास्त्रं ब्रह्मोपनिषदं महत् ।
दिव्यमार्गं समोपेतं मोक्षैकं फललक्षणम् ॥ ५ ॥
ताटकपरिस्तुं तम्मा जागदुद्धरणाय च ।
तदाय मुपदेक्ष्यामि यद्देवै र्वहुभि स्थितम् ॥ ६ ॥
तिद्विजोक्षप्रदं शुद्धं सरदस्यं मदाफलम् ।
अष्टांगं योग सिद्धानां हयागनिरतात्मनाम् ॥ ७ ॥
योगिना मधिकारस्या देवमिति हृदयेशये ।
व्यामिश्रयागं सुक्तानां विप्राणां वेदवादिनान् ॥ ८ ॥
समन्वेतु चतुर्वर्ष्येह त्वधिकारो नचन्यधा ।
व्याणां क्षत्रियादीनां प्रपञ्चानांच तत्त्वतः ॥ ९ ॥
अमन्त्रं मधिकारस्तु चतुर्वर्ष्येह मिश्रयाद्यमे ।

[२ - परि] श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वत संहिता ।

सक्रिये मन्वचक्रेतु वैभवीये विलोकिनाम् ॥ १० ॥
ममता सत्त्रिरस्तानां स्वकर्म निरतामनाम् ।
कर्मवाङ्गमनसै स्सम्य भवतानां परमेश्वरे ॥ ११ ॥
चतुर्णा मधिकारोऽवै प्राप्ते दीक्षा क्रमे सति ।
एवं सम्प्रतिपद्मानां मन्वपूर्व यथा स्थितम् ॥ १२ ॥
विधान मेक मूर्तिं समाकर्णय साम्प्रतम् ।
प्रशस्ते विजने गुणे गन्धलिपे धरातले ॥ १३ ॥
सुधूपिते वृथपुष्पादृये वर्णचक्रं प्रसाध्यच ।
यस्मि न्प्रतिष्ठितं विश्व मात्रद्वाभुवनान्तिकम् ॥ १४ ॥
येनो दितेन जगतः प्रभव स्तमनन्तरम् ।
स्वात्म न्युपरते यस्मि न्प्रलय स्तम्प्रजायते ॥ १५ ॥
प्रेरकं चन्द्रसूर्याभ्यां सवाह्याभ्यन्तरन्तु यत् ।
नित्योदितं यदक्षस्थं वर्ण मीश्वरवाचकम् ॥ १६ ॥
यत्र स्थानविभागेन वागात्मा भगवान् स्थितः ।
अकाराद्यो विसर्गान्त स्सौरं चान्द्रं कलागणः ॥ १७ ॥
ह्रस्वदीर्घविभागेन नाभौ यत्र द्विषष्टकः ।
कादिभान्तो ध्यरान्तस्थः प्राकृत स्तव्र संचयः ॥ १८ ॥
पृथिव्यादि प्रकृत्यन्त युग्मयोगेन लाङ्गूलिन् ।
कलिना देहभृत्कालो नेमिगो नवलक्षणः ॥ १९ ॥
मकाराद्यो विसर्गान्तो यत्र पृथ्वीगण स्तवयम् ।
कालवैश्वानर स्ताक्षा न्मार्ताण्डायुतसन्निभः ॥ २० ॥
ज्वाला १ युतसहस्रादृयो वर्णान्तो भगवान् स्थितः
आमध्या त्रिथिपर्यन्तं नमोन्तावर्णसन्ततिः ॥ २१ ॥
उज्ज्वार्यो वृद्धिना भ्यच्यं विद्यावीर्जिंह चक्राद् ।
तत स्तम्पुद्वरे न्मन्वं परमात्मनि वाचकम् ॥ २२ ॥

गळन्त मसृतप्रख्य मचिरा न्मोक्षसिद्धिदम् ।
 अशस्थ मुद्दरे त्पूर्वं नेम पष्ठ मनन्तरम् ॥ २३ ॥

नाभिद्वितीयेना क्रान्तं द्वितीय मिद मक्षरम् ।
 द्वितीयं दशसंयोगि (?) तदादौ चाष्टमा त्परम् ॥ २४ ॥

नामे खयोदशोपेतं द्वितीय मिद मक्षरम् ।
 अय द्वितीयं नवमा नामीतुर्था दिनान्वितम् ॥ २५ ॥

द्वितीय मष्टमा द्वर्ण केवलं विद्धि पञ्चमम् ।
 विज्ञानपाद मादाय चयक्षरं तदनन्तरम् ॥ २६ ॥

आय मेकादशा द्वर्णं मित्रं नाभ्यपरेणतु ।
 नेमे रहुतीयवर्णस्य तत स्तमुपरि न्यसेत् ॥ २७ ॥

मन्त्रान्तं नवमं ह्येत हशमं मे निबोधतु ।
 नाभिद्वितीयेना क्रान्तं प्राचर्णं चाष्टमारगम् ॥ २८ ॥

नेमे द्वितीयं तदनु नेमे रादाय चाष्टकम् ।
 तदुडेशा त्तुतीयं च स्थितं तत्पञ्चमोपरि ॥ २९ ॥

बयोदशा मिदं विद्धि नवमा दपरं ततः ।
 पष्ठस्य नेमिवर्णम्य ओर्ध्वे तत्त्वितयं न्यसेत् ॥ ३० ॥

युक्तं नाभित्रीयेन ह्यथ षोडशा मुच्यते ।
 द्वितीय दशमा द्वर्णा न्माभ्येकादशसंयुतम् ॥ ३१ ॥

चैतन्याय पदं दद्या त्सनमल्क मतः परम् ।
 द्वाविंशाणो ह्ययं मन्त्रः पदे षडभि रलंकृतः ॥ ३२ ॥

सत्रैकार्णं पदं ज्ञानं चतुर्वर्णं पदं बलम् ।
 षडक्षरंच्चा पैयश्वर्यं लीर्यं पञ्चाक्षरं परम् ॥ ३३ ॥

चतुर्वर्णं पदं तेजं शान्तं स्या द्वयक्षरंच्च यत् ।
 तेजो वीर्यं बलं शक्ति रैश्वर्यं ज्ञानमेवच्च ॥ ३४ ॥

परि] श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वत संहिता ।

७

हुगस्थं कवथं शैखं शिरोहच्च यथाकमम् ।
मन्त्र स्समाविविष्ये नानाभूमिजयेषुच ॥ ३५ ॥

निराकारो निरंगश्च स्मर्तव्यो ब्रह्मलक्षणः ।
तत्प्राप्त्युपाये प्रथमे यागदोमादिकेतु वै ॥ ३६ ॥

साकारं संस्मरे त्सांगं परिवारेण चावृतम् ।
भानीता व्यक्तां येन स्वयं ज्ञानादयो गुणाः ॥ ३७ ॥

शश्व यागसमाप्त्यर्थं कर्मणा मनुकंपया ।
सोनंग संस्मृतो मन्त्रो भक्तिअद्वावशेनतु ॥ ३८ ॥

फलं यच्छति वै नूनं नित्यं तद्वितात्मनां ।
प्राधान्येन क्रतोः स्थैर्यं मोक्षो यत्रा नुषंगतः ॥ ३९ ॥

तत्र तद्विद्वशान्त्यर्थं मन्त्रार्थं विद्वि मन्त्रपम् ।
विषयेतु नेत्रान्तो मन्त्रो यस्मा नमहापते ॥ ४० ॥

हृष्टिशुद्धमार्गाणां क विद्वा शान्तचेतसान् ।
स्वक मन्तर्गते तेज स्वयातन्त्रयाच्च बहिष्कृतम् ॥ ४१ ॥

येन येन हि मन्त्रेण सच नेत्रान्वित स्समृतः ।
स्वप्रकाश स्वनुपमो येन येन हृदन्तरे ॥ ४२ ॥

सितासित स्समाहृष्टि स्सतु तद्वाचको सितः ।
अथ मन्त्रवरस्यास्य शृणुन्वा राधनं यथा ॥ ४३ ॥

सबाह्नाभ्यन्तरावस्थं समार्थं ममलेक्षण ।
परिच्युतमल स्सनात शुद्धवासा जितेन्द्रियः ॥ ४४ ॥

वाग्यतः पुष्पदर्भादै द्वाराग्रस्थं पतविष्पम् ।
सचकं पूजवित्वादौ संविशे द्वगवदृहम् ॥ ४५ ॥

उपर्जितं पुरस्ता द्वै यागोपकरणं महत् ।
तास्वर्वं दक्षिणे कृत्वा दामेतु करकं न्यसेत् ॥ ४६ ॥

शास्त्रमुक्तावली ।

गान्धितेनाम्भक्ता पूर्णं मध्ये भद्रासनं न्यसेत् ।
 मृत्काष्ठोपलभादूथं मेकद्विविशतंतु वा ॥ ४७ ॥
 चतुरथं मथाष्टाश्रं चतुरश्रयुक्तंतु वा ।
 चतुर्ष्पादसमायुक्तं चतुरावरणांकितम् ॥ ४८ ॥
 मकरात्यग्नालन्तु प्रमणेनो पलक्षितम् ।
 तद्य ओत्तरस्यां वै चलं पक्षमान्तराश्रितम् ॥ ४९ ॥
 शंखचक्रांकितं कुर्या जलाधारं सुलक्षणम् ।
 अयो पवित्रं वैदार्थं काष्ठजेवाऽजिनासने ॥ ५० ॥
 चतुरपदासनः कुर्या ल्यासं मन्त्रवरेणतु ।
 अभिन्नं मस्तके ताव दांदित्या दपवन्नव्यसित ॥ ५१ ॥
 व्यापकत्वेन तदसु विन्यसे द्वितीयक्षणम् ।
 अंगुष्ठद्वितया चाव त्वनिष्ठाद्वितयावधि ॥ ५२ ॥
 ज्ञानाद्यं धीर्यपर्यन्तं विन्यसे दंगपंचकम् ।
 मूलव द्व्यापकत्वेन नेत्रमूर्धवैंगुलीषुच ॥ ५३ ॥
 आब्रह्मरन्धा त्पादान्तं मथ मन्त्रन्तु विग्रहे ।
 ततस्तु हृदये ज्ञानं यतो भज्येत तत्र तत् ॥ ५४ ॥
 ऐश्वर्यं शिरसो देशे यस्मा दुपरि तिष्ठति ।
 प्राकृतं तात्त्विकं वापि सर्वत्र कमलेभ्यण ॥ ५५ ॥
 हार्दीश्च रुद्धर्वगायांतु शिखायां शक्तिमन्तराद् ।
 चलं चाखिलगात्राणां तद्वतं वायुना सह ॥ ५६ ॥
 मूर्छितं सर्वगात्रै र्य तद्रीर्य हस्तयो न्यसेत् ।
 अन्तर्बोगस्वरूपं य त्याकृतध्वान्तशान्तिकृत ॥ ५७ ॥
 तेज स्त त्तेजसे स्थाने न्यासकाले समस्यते ।
 चतुर्पंचनवदारे देहे देवगृहे पुरा ॥ ५८ ॥

त्यस्यैव ममिमानन्तु मन्वाख्य मवद्गम्भयच ।
 मनस्युगरते कुर्या दक्षयाम वदि स्थितम् ॥ ५९ ॥
 चित्तं बुद्धौ विनिक्षिप्य तां तुम्हि ज्ञानगोचरे ।
 ज्ञानभावनया कर्म कुर्या द्वै पारमार्थिकम् ॥ ६० ॥
 चतु शक्ते नवद्वारे देहे देवगुहे पुणा ।
 कण्ठकूपधरारुढं हत्यन्धं य दधोमुखम् ॥ ६१ ॥
 तत्कर्मिका वने र्मन्ये छड्मूर्खमुखंतु यत् ।
 शब्दव्यक्तिं स्तदूर्वेतु स्थिताकेन्द्रियितस्ताणा ॥ ६२ ॥
 विदीपिभास्वरा नाडी त्वच्यक्त धनिविग्रहा ।
 व्यक्तं चक्रवप्यस्योर्ध्वं वर्तते या महामते ॥ ६३ ॥
 निस्तृता ब्रह्मरन्ध्रेण गता सूर्पयथात्परम् ।
 वायुद्वारेण पाताळं भित्वा याता सुगोचरम् ॥ ६४ ॥
 संकल्पविषय स्सर्वं स्तद्वन्धं प्रतितिष्ठाते ।
 सूर्वे मणिगणायद् नमधननाडी द्वात् स्तस्ता ॥ ६५ ॥
 लक्षस्थानेतु पूर्वोक्ते तस्या मध्यन्तरेतु वै ।
 सम्पुटं शशिन्याख्ये निमेषोऽभिषलक्षणे ॥ ६६ ॥
 तत्राकं चाब्ज मालम्भय परा वाग्भ्रमरी स्थिता ।
 या सर्वं मन्वजननी शक्तिशान्तामनोविभोः ॥ ६७ ॥
 वदन्ति वर्णं नादं शब्दद्वेष्टि यस्मृतम् ।
 अकारं पूर्वो हान्तश्च धारा सन्तानं रूपधृक् ॥ ६८ ॥
 नादावस्थानं गगते देवोऽनन्तसमन्वितः ।
 शान्तं स्संविस्वद्वप्स्तु भक्तानुग्रह काम्यदा ॥ ६९ ॥
 अनौपम्येन वपुषा द्व्यमूर्तो मूर्ततां गतः ।
 विश्वमाप्याययन्कान्त्या पृणेन्द्रपुत तुलया ॥ ७० ॥

शास्त्रमुक्तावली ।

वरदाभयदेनैव शंखचक्रांकितेनतु ।

वैलोक्यो द्वृति दक्षेण युक्तः पाणिद्वयेन तु ॥ ७१ ॥

रथमिभि र्भास्करो यद् त्समुद्राद्व चोर्मिभिः ।

समूर्तिभि रमूर्तिभि रच्युताद्याभि रच्युतम् ॥ ७२ ॥

दीपिमद्विरमूर्तैस्तु सुधाकल्लोलसंकुलैः ।

पूर्ण आभरणै स्सर्वै निर्विकारांग्निविग्रहः ॥ ७३ ॥

ततः खाढजकमध्यात् चयुतामूर्ध्वस्थितां स्मरेत् ।

गंगांभगवतो मूर्ध्नि तेनामृतजलेनतु ॥ ७४ ॥

अर्धर्याद्यखिलभेगानां कार्या वै शुभकल्पना ।

तैः क्रमात्प्रीणये देव माद्यन्तुर्यपदेस्थितम् ॥ ७५ ॥

प्रणवद्वितयं चोक्त्वा प्रीयतां मे परः प्रभुः ।

धध कर्मात्म तत्त्वेतु कृतकृत्ये सति प्रभुः ॥ ७६ ॥

आस्ते विलाप्य स्वंरूपं नित्यं व्यक्ती कृतं च यत् ॥ ७६ २ ॥

इति श्रीपाञ्चरात्रे श्रीसात्त्वतसंहितायाम्

द्वितीयः परिच्छेदः ॥ २ ॥

अथ तृतीयः परिच्छेदः ।

नारदः ।

पुनराह जगन्नाथः प्रसंगेन मुनीश्वराः ।

परमाराधनं प्राप्व त्वरस्य परमात्मनः ॥ १ ॥

श्रीभगवानुवाच ।

हवर्ण कर्णिकायान्तु सुषुप्तयाख्येपदेत्वधः ।
 चतुर्धा प्रभवाख्येन क्रमेण तमजंयजेत् ॥ २ ॥
 ज्ञानविद्या चतुर्कणे यथा तदवधारय ।
 वेदकत्वेन भगवान् ब्रह्मसंवलिताकृतिः ॥ ३ ॥
 स्तम्बवकर्णिकामध्ये स्थित्वा वेद्यत्वं मेतिच ।
 स्वयमेवो पक्षाराय कर्मिणां ब्रह्मयाजिनां ॥ ४ ॥
 प्राग्भागदुत्तरं याव द्वृण भेदेन लांगलिन् ।
 विभजत्यात्मनाऽऽत्मानं वासुदेवः परः प्रभुः ॥ ५ ॥
 अनुश्रितं स्वरूपस्तु प्राग्भागे षड्गुणात्मना ।
 चलसंवलिते नैव ज्ञानेनास्तेऽथदक्षिणे ॥ ६ ॥
 ऐश्वर्येणहु वीर्येण प्रत्यभागे प्रतिष्ठितः ।
 तेज शक्त्या त्मना सौम्ये संस्थितः परमेश्वरः ॥ ७ ॥
 यद्यप्यरूपो भगवान् व्यद्वात्मा गुणलक्षणः ।
 अवापि पूर्वमेवोक्तं रूपं मस्यो पच्यते ॥ ८ ॥
 किन्तु द्वितीयमूर्तेवै शुभपाणितल द्वये ।
 स्फुटो रेखामय शंखं स्तुव्यक्तं लांगलं महत् ॥ ९ ॥
 रम्येषुणा तृतीयस्थ दक्षिणाभिहितः करः ।
 तुर्यस्यासिवरेणैव शंखमाभ्यां करद्वये ॥ १० ॥
 अवाङ्मुखः करवशा दूर्धर्वकं स्वभावतः ।
 एतावता लक्षणेन व्यक्तीभावं गतेनच ॥ ११ ॥
 भावस्थितिं निविद्याति व्यूहेऽस्मिन् साधकस्यतु ।
 सादृश्यापद्गुणत्वात् समत्वात् विशेषतः ॥ १२ ॥
 शान्तत्वा निष्कर्त्त्वाच्च न भेदो विद्यते यतः ।
 गुणद्वय द्वयेनैव यद्यप्युक्तं पुरा मया ॥ १३ ॥

एकैकं भगवद् पुरुषवृत्त्या तथापि हि ।
 चतुर्थमवशिष्टं य द्रुणानां समवस्थिताः [?] ॥ १४ ॥
 तद्वजेता तुवृत्तिश्च एकैकस्य च सर्वदा ।
 एवं ज्ञात्वा स्मृतिं ब्राह्मों स्वानन्दां स्वन्दलशणाम् ॥ १५ ॥
 ब्रह्मामृतमयै भोगै योजयेत्तमसावृतः ।
 विशुद्धवृद्धया देहान्ते साविशात्यमलं पदम् ॥ १६ ॥
 अथ मन्त्रं चतुर्थन्तु ब्रह्मशब्दगुण्यवाचकम् ।
 कर्मिणां भोक्त्रदं शश्वं त्यौंदिष्टं निर्बोधतु ॥ १७ ॥
 आदायाक्षणतं चोनं नाभिरूपं मतः परम् ।
 अरादेकादशात्मूर्त्यं तस्याधो विनिवेशिते ॥ १८ ॥
 वर्णं नेमे स्तृतार्थं य त्रृतीयं मिदं मक्षरम् ।
 द्वितीयं मष्टमाद्वर्णं नामे स्तुर्यादिनान्वितम् ॥ १९ ॥
 ततस्तु नवमं नेमेः केवलं विद्धि पञ्चमम् ।
 अष्टमादपरं वर्णं द्वितीयस्वरं संयुतम् ॥ २० ॥
 षष्ठ्यमेत द्विजानीया त्सप्तमं दशमात्परम् ।
 अथ द्वितीयदशमा दादायोध्येतु विन्यस्त ॥ २१ ॥
 अष्टमा नद्वितीयस्य मन्त्राणा मिदं मष्टकम् ।
 द्वितीया स्त्रथमं वर्णं मष्टमा दपरं ततः ॥ २२ ॥
 [?] ताह्येकादशमोपेतं द्वितीयं नेमिमष्टलात् ।
 पूर्वं मेकादशा चक्षुद्वं ताद्वेष्टे स्तृतीयकम् ॥ २३ ॥
 नेमिपूर्वश्च तदतु नामे रेकमदशांकितम् ।
 नेमे षष्ठ्य मध्य दाय स्थितं तत्पञ्चमोपरि ॥ २४ ॥
 ततो नाभिद्वितीयेन युक्तं नेमे रत्नीयकम् ।
 द्वितीयं केवलं नेमे रादायश्च महामते ॥ २५ ॥

कर्वे नमः पदं पक्षा योजये चतुरक्षरम् ।
 एकविशतिभि र्वर्णे रथ भन्नन्त उदाहतः ॥ २६ ॥
 अभिन्नः पदभेदेन भवे देकाथिकस्तु वै ।
 प्रावर्णेन पदं पूर्वं पञ्चार्णं द्वितयं भवेत् ॥ २७ ॥
 षडक्षरं तृतीयन्तु चतुर्थं तददेव हि ।
 द्वयक्षरं पञ्चमं विद्वि तद्व त्वष्टुं मद्वामते ॥ २८ ॥
 अथा परं मद्वामन्तं द्वितीयं मवधारय ।
 यज्ञात्वा नपुन जन्म भवत्याराधकस्य च ॥ २९ ॥
 आदाया क्षरमध्यस्थं नाभिपूर्वं मतः परम् ।
 पूर्वं नेमेस्तु तस्यैव योजयं नाभित्रयोदशम् ॥ ३० ॥
 द्वितीया दपरं वर्णं सर्वशक्त्यात्मने पदम् ।
 द्वितीयं द्वादशा द्वर्णं द्वितीया त्वथमं ततः ॥ ३१ ॥
 पञ्चमं च बहिष्ठेभ्य खीनेता निविद्वि केवलान् ।
 नाभ्येकादशसंभिन्नं द्वितीयं चाष्टमा ततः ॥ ३२ ॥
 नमोनमः पदयुतो मन्त्रश्च [?] शाक्षरः ।
 अस्यैकार्णं पदं पूर्वं व्यक्षरं तदेनन्तरम् ॥ ३३ ॥
 षडक्षरं तृतीयन्तु चतुर्थं चतुरक्षरम् ।
 द्वितीयं द्वयक्षरं चान्यं तपदयो स्सम्प्रकीर्तनम् ॥ ३४ ॥
 तृतीयं मथ वंशेयामि मन्त्रं मन्त्रविदांवर ।
 यज्ञात्वा मानसीं शुद्धि परा मध्येति कर्मणाम् ॥ ३५ ॥
 बीज मादाय मध्यस्थ माय मेकादशा ततः ।
 नेमं स्तृतीयं तदध ऊर्ध्वेनाभ्यपरन्तु वै ॥ ३६ ॥
 अथाय माष्टमाद्वर्णं द्वितीयं स्वरसंयुतम् ।
 तद्रदेकादशादाद्यं वर्णमन्यं समाहरेत् ॥ ३७ ॥
 दशमादपरं वर्ण नेमेरष्टकमन्ततः ।
 युक्तंगाभि द्वितीयत त्वाद्यं नेभ्यक्षरन्तुयत् ॥ ३८ ॥

नाभित्रयोदशोपेत मादायदशमात्परम् ।
 द्वितीयं नवमाद्वर्णं यत्त्राभ्यपरेणतु ॥ ३९ ॥
 तत्संख्यं दशमाच्छुद्रं ततोबाहान्तु पञ्चमम् ।
 नेमे द्वितीयं तदधो युक्तंनामेः परेणतु ॥ ४० ॥
 द्वितीयं दशमाद्वर्णं प्राणाय अथक्षरंपदम् ।
 ततस्वेकादशादायं केवलं च समाहेत ॥ ४१ ॥
 अथ नाभि द्वितीयेन युक्तं नेमेस्तृतीयकम् ।
 नाभित्रयोदशोपेतं बहिष्ठे अवपरन्ततः ॥ ४२ ॥
 नेमेस्तृतीय स्योऽवेतु नियमा दपरं न्यसेत ।
 ततो नाभि द्वितीयेन युक्तं प्राङ्गमिमण्डलात ॥ ४३ ॥
 द्वितीय मथैबाहा त्सनमस्कंहि केवलम् ।
 ब्रयोग्विशातिभिर्वर्णे रुपेतेऽद्यमन्तराद् ॥ ४४ ॥
 पदैः पूर्वोक्तसंख्यस्तु तेषां भेदोप्यधोच्यते ।
 पूर्वमेकाक्षरंविद्धि द्वितीयंतु नवाक्षरम् ॥ ४५ ॥
 तृतीयद्वयक्षरं चैव चतुर्थं अथक्षरंस्मृतम् ।
 षडक्षरं मथोर्धवस्थं द्वयक्षरन्तदनन्तरम् ॥ ४६ ॥
 चतुर्थमधुनामन्तं निबोधगदतोमम ।
 येन विज्ञात मात्रेण संविदुत्पद्यते परा ॥ ४७ ॥
 आदायादौ यदक्षस्थं नाभिर्पूर्वमनन्तरम् ।
 तत स्तृतीया दपरं वर्णं मादायलांगलिन् ॥ ४८ ॥
 नेमेद्वितीयं तस्या ध स्तदधो नाभि पञ्चमम् ।
 द्वितीयमष्टमाद्वर्णं तत्संख्यं नेमिमण्डलात् ॥ ४९ ॥
 आदायैतह्यंकुर्या युक्तं नाभ्यपरेणतु ।
 अथ नाभितृतीयेन युक्तं बाहान्तु पञ्चमम् ॥ ५० ॥

आद्यात्मूर्वमथादाय नाभिसप्तम संयुतम् ।

द्वितीयमष्टमाद्वर्णे द्वितीयं नेमि मण्डलात् ॥ ५१ ॥

आदायाभ्यां नियोक्तव्यं द्वितीयं नाभिगोचरात् ।

अथ द्वितीयं दशमा केवलं वर्णं माहरेत् ॥ ५२ ॥

द्वितीय मष्टमा द्वर्णं तदूर्ध्वे दशमा त्परम् ।

नाभिद्वितीय मस्यैव योजये तदनन्तरम् ॥ ५३ ॥

ततो नेमिद्वितीयन्तु केवलं वर्णं माहरेत् ।

अथ नाभे र्यदादिस्थं प्राग्वर्णं दशमादरात् ॥ ५४ ॥

तदधो द्वितीयं बाह्या त्प्रथिवर्णं मनन्तरम् ।

युक्तं नाभिद्वितीयेन त्वादाय तदनन्तरम् ॥ ५५ ॥

नेमिद्वितीयसंख्यं श्वमस्कारपदं ततः ।

अष्टादशाक्षरो ह्लेष द्रव्यधिकः पदसंख्यया ॥ ५६ ॥

एकार्णं पदमायन्तु द्वितीयं चतुरक्षरम् ।

पञ्चाक्षरं तृतीयन्तु चतुर्थं चतुरक्षरम् ॥ ५७ ॥

तथैव पञ्चमं विद्वि श्वन्तस्थद्रव्यक्षरं स्मृतम् ।

यत्र यत्र पदानां च वर्णाधिक्यं मुदाहतम् ॥ ५८ ॥

तत्रादौ नाभिपूर्वन्तु व्याहृया शं पदं न्यजेत् ॥ ५८=॥

इति श्रीपाञ्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्

सुशुप्तिव्यूहमन्वोद्धारो नाम

तृतीयः परिच्छेदः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थः परिच्छेदः ।

नारदः ।

अथाह भगवान् देवो रक्तराजीव लोचनः ।

प्रसन्न सुप्रसन्नास्यो विधान मपरं द्विजाः ॥ १ ॥

श्रीभगवानुवाच ।

येनात्मा स्वप्नएवात्मा कर्मिणा मनुकंपया ।

क्रेषण व्यक्ततां नीतो वाग्वर्णकमलोपरि ॥ २ ॥

अभिन्नपूर्णषाङ्गुण्य विभवेनो पञ्चद्वितम् ।

भामि स्तितादिभि दीप्त मधिक्रामि निरन्तरम् ॥ ३ ॥

अवलोक्यामलं देव मुदितं स्वेन तेजसा ।

कर्णिकाग्रं समाश्रित्य दिव्यं मन्त्रवरं पूजः ॥ ४ ॥

पश्येत्स्वयं स्वशक्त्यावै काळे नालक्ष्य मूर्तिना ।

संहरन्तं च तद्रूपं व्यक्तं पूर्वोक्त लक्षणम् ॥ ५ ॥

एवं मन्त्रमयं देव मुपसंहत्य लांगलिन् ।

आमूलात्कर्णिकाग्रं च सम्पूर्यस्ते स्वतेजसा ॥ ६ ॥

ब्रह्मपूप स्वरूपेण त्वाक्रम्य स्वमहामते ।

सौम्यमूर्तिं चतुष्कन्तु सर्वदिक्प्रसृतं चयत् ॥ ७ ॥

प्राच्यांसितेनवपुषा सूर्यकान्त्यधिकेनतु ।

व्यन्तिमभ्येति भगवान् वासुदेवा त्मना स्वयम् ॥ ८ ॥

पद्मराग स्तमानेन तेजसा स्तमनन्तरम् ।

उदेति दक्षिणस्यां वै प्रभुम्संकर्षणात्मना ॥ ९ ॥

घर्मशुरभिसन्तम् शतधामा धिकेनतु ।
 हृषेण पविष्टस्यां च व्यक्तं प्रद्युम्न संज्ञया ॥ १० ॥
 शश्वगन संकाश वर्णेन परमेश्वरः ।
 समास्त उत्तरस्यां चाप्यनिरुद्धात्मनाततः ॥ ११ ॥
 संस्थान मादि शूर्तवै सर्वेषाल्तु समंसृतम् ।
 सूर्यकेऽटि प्रभास्तवै तेजसा कमलेक्षणाः ॥ १२ ॥
 दन्तञ्चोद्धा वितानैस्तु प्रकटीकृत दिग्मुखाः ।
 पूर्णचन्द्रा युताकार मुकुताहारा द्युलंकृताः ॥ १३ ॥
 लक्ष्मीपूर्ण सदृशै स्त्राम्बरै स्त्रावरैर्युताः ।
 वरायुधो व्यातिकरा स्त्रवकैविदौ रक्षुजिताः ॥ १४ ॥
 लोमोथितैस्तुकलहैः पादपद्म तलाद्विताः ।
 विनश्चजरजन्ताप शमनव्याप्तानजाः ॥ १५ ॥
 कहणा पूर्णहृदया जगदुद्धारणोद्यताः ।
 स्वदेहतेज स्त्रमूल ज्वालामण्डल मध्यगाः ॥ १६ ॥
 एव मैवैषभगवान् संदूज्यः प्रा क्रमयोगतः ।
 एकैकेनतु भागेन प्रभवेन क्रेणतु ॥ १७ ॥
 पुनरेवा निरुद्धादी न्याङ्गमूर्यन्तं महामते ।
 क्रमन्निरन्तरेभेदौ रम्यर्च्यपरमेश्वरद् ॥ १८ ॥
 प्रणवद्वितयैव तुद्धयातुसुविशुद्धया ।
 अप्यथारुद्येन विधिता हृद्याग निरते रुथैः ॥ १९ ॥
 तथा भिन्नतो भन्त्वं देवस्या स्य महामनः ।
 विशाखयूप संज्ञस्य वक्ष्ये विद्याविदेकदम् ॥ २० ॥
 वर्णमक्षस्थमादाय त्वाद्यमेकादशा ततः ।
 भिन्नतानि द्वितीयेन हरीयं नेत्रिमण्डलात् ॥ २१ ॥

द्वितीयं केवलं बाह्या तेजो रूपायवैपदम् ।
 ततस्वेकादशा त्पूर्वं केवलन्तु समाहरेत ॥ २२ ॥
 द्वितीयमक्षरं बाह्या युक्तं नाभ्यपरेण तु ।
 दशमा दपरं पूर्णं पूर्वमेकादशात्तथः ॥ २३ ॥
 एकादश स्वराक्रान्तं मुद्धरे तदनन्तरम् ।
 ततो नाभिद्वितीयेन युक्तं प्रत्यक्षरं हि यत् ॥ २४ ॥
 केवलं द्वितीयं बाह्या दायमेकादशात्तथा ।
 नेमे स्त्रियं तदनु द्वितीयं स्वरसंयुतम् ॥ २५ ॥
 दशमादपरं शुद्धं पूर्वमेकादशा ततः ।
 नाभ्येकादश संयुक्तं तदन्ते १ मल लोचन ॥ २६ ॥
 नाभे स्त्रियं संयुक्तं प्रधिदर्थं समाहरेत् ।
 अथ नाभि द्वितीयेन युक्तं यत्पर मष्टप्राद् ॥ २७ ॥
 नेमि द्वितीयं तदनु नमस्कार समन्वितम् ।
 चतुर्विंशतिभि वर्णैँ युक्तो मन्त्रो ह्यां महान् ॥ २८ ॥
 प्रणवेन पदं चास्य पूर्वमेकाक्षरं स्मृतम् ।
 द्वितीयं व्यक्षरं प्रोक्तं पञ्चार्णं तदनन्तरम् ॥ २९ ॥
 षड्क्षरं चतुर्थन्तु सप्तमार्णं चात्र पञ्चमम् ।
 पदन्तु द्व्यक्षरं षष्ठं मन्त्रस्यास्य महामते ॥ ३० ॥
 नानामन्त्रस्वरूपेण ह्यादिदेवः परो विभुः ।
 आदि मध्यावसानेषु स्थित स्सर्वस्य सर्वदा ॥ ३१ ॥
 चतुर्थ्यृहचतुर्थके स्थे शान्तादि व्यक्तलक्षणे ।
 ग्राथान्येन व्याणांच देवानामविष्टते ॥ ३२ ॥
 यथाम्बरस्थं स्सविता त्वेक्षएव महामते ।
 जलाश्रयाणिचाश्रित्य बहुत्वं स्सप्रदर्शयेत् ॥ ३३ ॥

एवमेकोपि भगवा ज्ञानामन्त्राश्रयेषुच ।
 तुर्यादिपद संस्थेषु बहुत्व मुपयातिच ॥ ३४ ॥
 अनुग्रहार्थ भविनां नानाश्रद्धावशेनतु ।
 चतुर्ष्क मथ मन्त्राणां तिवेषगदतो मम ॥ ३५ ॥
 सितादिवर्णव्यक्तीनां वाचकत्वेन वै क्रमात् ।
 अक्षस्थं नाभिषूर्वच वर्णं यदशमा त्परम् ॥ ३६ ॥
 नेमिषूर्व मथो नाभे स्त्रयोदशसमन्वितम् ।
 द्वितीयं द्वादशा छर्णं द्वितीया त्परमं ततः ॥ ३७ ॥
 पंचमं च बहिष्ठेभ्य छनिता निविदि केवलान् ।
 ततोऽष्टमात् द्वितीयन्तु नाभ्येकादशभेदितम् ॥ ३८ ॥
 पंचार्णं वासुदेवाय पदंच तदनन्तरम् ।
 वयोदशाक्षरो ह्येष प्रथमं परिकीर्तितः ॥ ३९ ॥
 ऋगेण वक्ष्या म्यन्येषा मुखारंतु यथा स्थितम् ।
 अक्षस्थ मक्षरं नाभे द्वितीयं तदनन्तरम् ॥ ४० ॥
 पूर्वमन्त्रागुसारेण ततो दद्या त्पदवयम् ।
 अथात्र पंचदशमं नाभे रोकारपूर्वकम् ॥ ४१ ॥
 पदवयेण तेनैव संयुक्तं विद्धि मन्त्रपम् ।
 अथ षोडशसंख्यं य ज्ञाभेः प्रणवपूर्वकम् ॥ ४२ ॥
 पूर्वोक्तलक्षणानान्तु पदानां प्राङ्गिवेश्यते ।
 अस्मा मन्त्रवया द्विद्वि द्वयं प्राङ्मन्त्रसंख्यया ॥ ४३ ॥
 एकएकार्णरहितः पदभेद मत शृणु ।
 पदद्वयन्तु सर्वेषां माद्य मेकाक्षरं स्मृतम् ॥ ४४ ॥
 अक्षरं च तृतीयन्तु चतुर्थं चतुरक्षरम् ।
 पंचाक्षरं पंचामं वै त्रयाणां मन्त्रावदम् ॥ ४५ ॥

तदेकस्य चतुर्वर्णं प्रद्यमाख्यस्य दांगलिन् ।
एवं स्वप्नपदस्थस्य समाप्ता त्परिकीर्तितम् ॥ ४६ ॥
ध्यानार्चनं समन्वयं भक्तानां हितकाम्यया ॥ ४६- ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्

॥ चतुर्थः परिच्छेदः ॥

॥ अथ पंचमः परिच्छेदः ॥

नारदः ।

अथ विप्रवराभूयः प्राह सर्वेष्वरो हरिः ।
च्यामोह विनिवृत्त्यर्थं भविनां सीरिणे स्फुटम् ॥ १ ॥

श्री भगवानुचाच ।

अनन्त सरसि क्षारेण विश्रान्तं य नमहा मते ।
 अकाराक्षर मूलन्तु नित्यं सर्वाश्रयाम्बुजन् ॥ २ ॥
 अकाराक्षर नाळन्तु शेष सर्वर्णपद्मवद् ।
 दिग्षुकं समाश्रित्य यत्त त्तिष्ठति चक्रवत् ॥ ३ ॥
 तत्पत्रमध्ये भगवान् जायत्संज्ञे पदे त्वथ ।
 यष्टव्यो भावर्नायथ यथा त दधुनोच्यते ॥ ४ ॥
 परं प्रणवर्धीजेन सम्पूर्णं स्वेन तेजसा ।
 स्थित स्वर्णार्थिको ध्वन्य केष्यनन्ते तिर्यक्ष्यव

ततः प्रणव पूर्वांतु ब्रह्मवीज चतुष्टयाद् ।
 कदम्बपुष्पसदृशं मरीचिशत संकुलात् ॥ ६ ॥
 दिक्क्रमेणादितो व्याये द्विभोवूर्तेश्वतुष्टयम् ।
 सुव्यक्त लक्षणं मात्रं विभावेनावृतं वहिः ॥ ७ ॥
 स्फुलिंगकण तुल्येन समुद्रतेन वैपराद् ।
 वाच्यकान्तं निधिष्ठेन व्यक्तता मागतेन च ॥ ८ ॥
 तत्राथं भगवद्रूपं हिमकुन्देन्दुकान्तिमद् ।
 चतुर्भुजं सौम्यवक्रं पुण्डरीकनिमेक्षणम् ॥ ९ ॥
 पीतकौशेयवलनं सुवर्णध्वज शोभितम् ।
 मुख्यदक्षिणहस्तेन भीताना मभयप्रदम् ॥ १० ॥
 विद्याकौशस्तु वामेन संयुक्तीतश्च शंखराद् ।
 पृष्ठगेह्यपरस्मिंश्च प्रोथतो दक्षिणेत्वरी ॥ ११ ॥
 तथा विषे गदा वामे निषणा वसुधातले ।
 सिन्दूराशिखराकारं भेकवक्रं चतु भुगम् ॥ १२ ॥
 अतसीयुष्पसंकाशं वासोभृताललाञ्छितम् ।
 मुख्येन पाणिगुमेन तुल्यमाध्यस्य वै विभोः ॥ १३ ॥
 सीरं चक्रं च हस्तेस्य मुखलन्तु गदाकरे ।
 प्रावृणिंशासमुदितं खद्योतच्य दीधितिम् ॥ १४ ॥
 रक्षकौशेयवलनं मकरध्वज शोभितम् ।
 एकवक्रं चतुर्वाहुं द्रुतीयं परमेश्वरम् ॥ १५ ॥
 मुख्य हस्तद्वयं चास्य प्राग्वद्ध्येयं महामते ।
 वामे परस्मिन् शार्ङ्गद्व दक्षिणे वाणपंचकम् ॥ १६ ॥
 अश्रुनादि प्रतीकाशं सुखिताम्बर वेष्टितय ।
 चतुर्भुजं विद्यालालां शृगलाञ्छन भूषितम् ॥ १७ ॥

आदिवत्पाणि युगल मायमस्यापि कीर्तितम् ।
दक्षिणादि क्रमेणाथ द्वाभ्यां वै खड्गखेटकौ ॥ १८ ॥

चनमाला धरास्तर्वे श्रीवत्सकृतलक्षणः ।
शोभिताः कौस्तुभेनैव रद्रराजेन वक्षसि ॥ १९ ॥

किरीट मकुटैरम्यै हार केयूर नूपुरैः ।
ललाट तिळकै शिवै स्फुरन्मकर कुण्डलैः ॥ २० ॥

स्वर्वै विविधै माल्यैः कर्पूराद्यै विलेपनैः ।
रम्यरलंकृताश्चैव भावनीया स्त्रैवहि ॥ २१ ॥

युनरप्यथोगेन प्राणुदण्डमध्यमेदले ।
सितकृष्णेन वपुषा चानिरुद्धं स्मरे त्रभुम् ॥ २२ ॥

उदक्षपश्चिममध्यस्थे प्रशुभ्रं भावयेच्छदे ।
रूपेण कृष्णपीतेन ह्यप्ययावसरेतुवै ॥ २३ ॥

प्रत्यगदक्षिणमध्यस्थे पीतरक्ते वपुर्धरम् ।
स्मरे त्संकर्बंण देवं प्रतिस्नोतः क्रियाविधौ ॥ २४ ॥

मध्ये प्राणगक्षिणस्यां च सितरक्तेन तेजसा ।
वासुदेवो जगद्वाथो भावनीयो महामते ॥ २५ ॥

अतिशुद्धा शयत्वेन स्फटिकोपलब्दिभुः ।
स्थानभेदं समासाद्य सचकान्ति द्रव्यात्तुवै ॥ २६ ॥

गृह्णातिशब्दं रूप मुपसंहार लक्षणम् ।
क्रमशोथ चतुर्णावै वक्ष्ये मन्त्रगणं शृणु ॥ २७ ॥

अक्षान्तर्गत मादाय नाभेः पूर्वं मतः परम् ।
भिन्नेनाभेऽद्वितीयेन नेमिपूर्वमतः परम् ॥ २८ ॥

नाभिपञ्चमसंयुक्तं दशमा त्र्यथमन्ततः ।
तृतीयं च द्वितीयं च नेमेरादाय चांकयेत् ॥ २९ ॥

नाभिद्वितीयवीजेन नवमा दपरं ततः ।
 तदधोविनियोक्तव्यं द्वितीयं द्वादशात्मुद्वै ॥ ३० ॥
 पञ्चमेनाथ वै नाभे युश्टं कुर्या दनन्तरम् ।
 अष्टमादपरं शुद्धं नेमिपूर्वं तथाविधम् ॥ ३१ ॥
 युक्तंनाभि द्वितीयेन द्वितीयं नेमिपण्डलात् ।
 भूय स्तवकेषलं दद्या त्पदं योगेश्वराय वै ॥ ३२ ॥
 सदन्ते चक्रिणे शठदं मथ नेमे यद्यष्टकम् ।
 पश्चिमेनान्वितं नाभे स्तदन्ते विनियेत्यच ॥ ३३ ॥
 शुद्धं मेकादशा त्पूर्वं भाद्यं तदनु चाष्टमात् ।
 नेमे स्त्रितीयेना ऋत्व घजायाथ पदं न्यसेत् ॥ ३४ ॥
 भिन्नं मेकादशा त्पूर्वं नाभिरुद्धेण वै ततः ।
 अष्टमा दपरं शुद्धं पञ्चमं नेमिपण्डलात् ॥ ३५ ॥
 द्वितीय स्वरक्तयुश्टं ससेय व्यक्तरं (?) पदम् ।
 वालुदेवाय तदनु सनमस्कं पदं भवेद् ॥ ३६ ॥
 षट्क्रिंशदक्षरो मन्त्रो भेदं स्तस्याधुतो च्यते ।
 पदं मेकादशाजन्तु प्रथमं परिकीर्तितम् ॥ ३७ ॥
 पञ्चाक्षरं द्वितीयन्तु छृतीयं चक्षरं समृतम् ।
 षड्क्षरं चतुर्थंन्तु पञ्चार्णं पचमंनु वै ॥ ३८ ॥
 षष्ठं सप्ताक्षरं विद्धि पदं पदविदां वर ।
 प्रणवान्ते त्वथादाय द्वितीयं नाभिमण्डलात् ॥ ३९ ॥
 चतुर्दशेन वै नाभे युक्तं नेम्यष्टकं ततः ।
 द्वितीयं दशमा च्छुद्धं मथ भूय सप्तमा हरेत् ॥ ४० ॥
 तदधो नवमा दन्तं नाभे स्तुयांदिनान्वितम् ।
 एकादशस्वराज्ञातं द्वितीयं दद्यमा ततः ॥ ४१ ॥

बाह्या दथाष्टमं नाभे युक्तं पञ्चदशेनन्तु ।
 केवलं पञ्चमं नेमे द्वितीयं चाष्टमा ततः ॥ ४२ ॥
 नेमे स्तृतीयेनाकान्तं वर्ण मेत त्समाहरेत् ।
 युक्तं नाभे स्तृतीयेन प्रागरा त्रथमन्तु वै ॥ ४३ ॥
 द्वितीयं दशमा द्वर्ण नाभे रेकादशांकितम् ।
 पञ्चाक्षरं पदं दद्या तदन्ते तालकेतवे ॥ ४४ ॥
 भूय स्तदद्वसानेतु पञ्चार्ण नीलवाससे ।
 प्रथमा त्रथमं चाथ द्वितीय स्वरसंयुतम् ॥ ४५ ॥
 केवलं नेमिपूर्वन्तु चाद्य मेकादशा ततः ।
 बहिष्ठेभ्य श्रुत्यन्तु द्वाभ्यां नाभेः परं त्यसेत् ॥ ४६ ॥
 द्वितीयं केवलं बाह्या त्संकर्षणाय वै पदम् ।
 तृतीयं प्रथमं नेमे रादायाकारसंयुतम् ॥ ४७ ॥
 द्वितीय भवि वै बाह्या चक्षुद्धं तदन्तु वै नमः ।
 षट्ट्रिंशाक्षरसंयुक्त स्वयं मन्त्रो महामते ॥ ४८ ॥
 षड्वर्णं पद मस्याद्यं पञ्चार्ण तदनन्तरम् ।
 दद्या क्षरं तृतीयन्तु चीणि पञ्चाक्षरा यथः ॥ ४९ ॥
 अथा दायाक्षणं बीजं नाभेः पञ्चदशा ततः ।
 शार्द्धचृते पदं दद्या चक्षुर्वर्णं मतःपरम् ॥ ५० ॥
 नेमिपूर्वं मथादाय प्रागरा त्रथमं ततः ।
 तृतीयं च बहिष्ठेभ्यः पदं वर्यां ध्वजाय वै ॥ ५१ ॥
 तत स्तृतीयं बाह्यान्तु प्रथमा त्रथमं ततः ।
 तदधो विनियोक्तव्यं द्वितीयं वर्णं मष्टमात् ॥ ५२ ॥
 द्वितीय स्वरसंयुक्त मथ बाह्यान्तु पञ्चमम् ।
 अष्टमन्तु तदुद्देशा त्वेवलं पुनरेव तद ॥ ५३ ॥

नामे रेकादशा कान्तं षडक्षर मतःपरम् ।
 पदं सनकुमाराय पंचाक्षर मन्त्रतरम् ॥ ५४ ॥
 पदं जगत्रियायेति प्रद्युम्नाय नम स्ततः ।
 चतुर्थिशाक्षर स्सोयं मन्त्र शृणु पदान्यपि ॥ ५५ ॥
 आद्यं षडक्षरं ज्येयं द्वितीयं तद्वेव हि ।
 पंचाक्षरं तृतीयन्तु चलुर्थंतु षडक्षरम् ॥ ५६ ॥
 पंचार्णं पंचमं विद्धि षड्वर्णं षष्ठमेव हि ।
 अक्षस्थं षोडशं नामे द्वितीयं दशमान्तु वै ॥ ५७ ॥
 केवलं ह्यथ तेनैव चाक्रान्तं नवमा त्परम् ।
 अथादायच तस्यान्ते प्रथमा त्र्यथमे पराद ॥ ५८ ॥
 युक्तं नाभिद्वितीयेन वर्णं मेकं महाप्रते ।
 वर्णद्वयं पदस्यादौ तदेवान्ते इत्य वै पुनः ॥ ५९ ॥
 अथ द्वितीयं नवमा त्र्यथमा त्र्यथमं ततः ।
 तृतीय मथ वै नेमे द्वितीय स्वरसंयुतम् ॥ ६० ॥
 द्वितीयं केवलं बाह्या त्सप्तमं नाभिमण्डलात् ।
 अथ षष्ठेन वै नेमे राक्रान्तं द्वितीयं न्यसेत ॥ ६१ ॥
 प्राग्वर्णं दशमा न्नेमेः पंचमस्योर्खंगत्वथ ।
 चतुर्थी दपरं वर्णं द्वितीयं नेमिमण्डलात् ॥ ६२ ॥
 द्वाभ्यां नाभिद्वितीयन्तु योजये तदनन्तरम् ।
 दशमा दपरं वर्णं तृतीय स्वरसंयुतम् ॥ ६३ ॥
 तृतीयमध्यवैनेमे नाभि पंचम संयुतम् ।
 द्वितीय स्वर संयुक्तं द्वितीयं नवमादरात् ॥ ६४ ॥
 अस्यैवा थो नियोक्तव्यं दशमा त्र्यथमं हि यत ।
 शुद्धंनेमि द्वितीयन्तु षद् त्वसित वाससे ॥ ६५ ॥

विष्वकसेनायतदनु नमस्कार समन्वितम् ।
द्वार्तिशार्णो द्वयंमन्त्रः पदभेदेन वैपुनः ॥ ६६ ॥

एकाधिकस्तु भवति पदान्यय निवोधमे ।
द्वयक्षरन्तु पदं पूर्वं द्वितीयन्तु नवाक्षरम् ॥ ६७ ॥

त्रीणिपञ्चाक्षराण्यत् पष्ठं सप्ताक्षरं स्मृतम् ।
अप्ययावसरे प्राप्तं स्मरणेचार्चने विभाः ॥ ६८ ॥

शृणुमन्त्रं चतुर्पक्षन्तु पुनरन्यं त्समासतः ।
आथ मेकादशाद्वर्णं पञ्चम स्वरं संयुतम् ॥ ६९ ॥

युक्तं स्वरेण तेनैव तृतीयं नेमि मण्डलात् ।
द्वितीय स्वरं संयुक्तं मथवाद्यात् सप्तमम् ॥ ७० ॥

द्वितीयं केवलं नेमे राघवं प्रणवोनमः ।
शुद्धनवथा शुभ्रवाद्यात् द्वितीयमयं चाष्टमात् ॥ ७१ ॥

अथोनेमि द्वितीयेन युक्तं नाभ्यपरेणतु ।
केवलं द्वितीयं वाह्या न्नमस्कारं मतः परम् ॥ ७२ ॥

अथाक्षरं नाभिपूर्वं द्वितीयं तृतीयादगत ।
तदधोऽद्वितीयं वाह्या न्नाभिपञ्चम संयुतम् ॥ ७३ ॥

अथनामि द्वितीयेन युक्तं यत्परमाष्टमात् ।
द्वितीयं केवलं वाह्या न्नमस्कारं ततः परम् ॥ ७४ ॥

अक्षरस्थं वीजं तदनु द्वितीयं द्वादशादरात् ।
द्वितीयाप्यमं चाथं पञ्चमं नेमिमण्डलात् ॥ ७५ ॥

केवलं वितयं ह्येतत् द्वितीयं च तथाष्टमात् ।
एकादशं स्वराक्षान्तं वासुदेवाय वै नमः ॥ ७६ ॥

सप्ताक्षरस्तु प्राङ्गमन्त्रो द्वितीयस्तु षडशरः ।
पूर्वतुर्लय स्त्रियस्तु चतुर्थो द्वादशाक्षरः ॥ ७७ ॥

पदभेद विनिर्सुक्त मेतन्मन्त्र चतुष्टयम् ।
 गोपनीयं प्रयत्नेन विधिष्ठै सिंहद्विमीप्सुभिः ॥ ७८ ॥
 एवं ज्ञात्वा इमूतमयै भोगस्तोष्यथ पूर्ववत् ।
 वैभवीयै वृतोदेवै शतुमूर्तिं रथोक्षजः ॥ ७९ ॥
 चतुरंगा दयं चक्रा चातुरात्म्यस्यवै विभोः ।
 इति मन्त्रगणः ओक्त स्सरहस्य स्समाप्ततः ॥ ८० ॥
 अभेदेनादिमूर्तैर्वै संस्थितं वटीजवद् ।
 सर्वक्रियाविनिर्सुक्त सुत्तमं परमार्थतः ॥ ८१ ॥
 चातुरात्म्यं तदायं वै गुद्ध संविन्मयं महद् ।
 वह्यकेन्द्रु सहस्राभ मानन्दास्पद लक्षणम् ॥ ८२ ॥
 वीजं सर्वक्रियाणां य द्विकल्पानां वदास्पदम् ।
 चातुरात्म्यन्तु तद्विद्वि द्वितीय ममलेक्षण ॥ ८३ ॥
 नित्यं नित्याकृतिधरं तेजसा सूर्यवर्चसम् ।
 भिन्नं सितादिभेदेन चोर्ध्वाय संस्थितेन च ॥ ८४ ॥
 कैवल्य भोगफलदं भववीज क्षयंकरम् ।
 चातुरात्म्यं दृतीयन्तु सुधा सन्दोह सुन्दरम् ॥ ८५ ॥
 स्थित्युत्पत्ति प्रलयकृ त्सर्वोपकरणान्वितम् ।
 प्रकृतिं स्वामधिष्ठाय समुद्रे त्यस्तमेतिच ॥ ८६ ॥
 चतुर्थं विद्वि तद्यस्य विश्वं तिष्ठति शासनात् ।
 धत्ते सितादिकं रूपं चतुर्धाय त्वृते युगे ॥ ८७ ॥
 रक्ताद्यं सितनिष्ठश्च व्रेतायाहि महामते ।
 पीतं कृष्णं सितं रक्तं सम्प्राप्ते द्वापरे युगे ॥ ८८ ॥
 कलौ कृष्णं सितं रक्तं पीतश्चानुक्रमेण लु ।
 युगसन्ध्या चतुष्केतु विभर्ति परमेश्वरः ॥ ८९ ॥

विभिन्नमूर्तिसामान्यं रूपं यत्त निवोधमे ।
 सितरक्तं कृतान्तेनु रक्तपीत मतः परम् ॥ १० ॥
 पीतकृष्णं च तदनु कृष्णशुक्रमनन्तरम् ।
 भेदः प्राशुदितै ज्ञेय आयुधाभ्वर लाञ्छनैः ॥ ११ ॥
 समत्वा दन्त्यथांकेन विभागो ऽत्राबधार्यते ।
 युगाव्ददिनरात्रवर्ध प्रद्वराणां क्रमेणतु ॥ १२ ॥
 विभागकल्पनं कृत्वा नित्य मालक्ष्य वै प्रभुम् ।
 देहेऽस्मि न्मूर्धिन हृदये नाभौषु तदधः पुनः ॥ १३ ॥
 तस्मा दायूर्ध्वपादान्तं भूतये सुकृतये इयथा ।
 श्रीवांस जातुगुलफेषु स्मरे त्सन्ध्युक्तलक्षणम् ॥ १४ ॥
 सृष्टिसंहारयोगेन य स्त्र याति परां गतिम् ।
 इत्येकमूर्ते वृद्धानां विभवस्या खिलस्यच ॥ १५ ॥
 अवतार स्तथाध्यानं मर्चनं भन्वपूर्वकम् ।
 स्वपद स्थान भेदेन प्रोक्त मेक समाधिना ॥ १६ ॥
 विशेषोप्यथ भेदाभ्य स्तववतार पुरस्सरः ।
 भाव स्थितिविधौचैव सर्वेषामधुनेच्यते ॥ १७ ॥
 षाढ्गुण्यमादिदेवायं चातुरात्म्य मलाञ्छनम् ।
 सृष्टयेत्रितयंद्येत त्सामरर्थ्य पारमेश्वरम् ॥ १८ ॥
 लोलीभूत मभेदेन स्मरेत्तुर्यात्मना पुरा ।
 नित्योदितं च सुपदे स्थित मस्पन्दलक्षणम् ॥ १९ ॥
 अथाचित्तु यमिच्छेतु विशेष व्यक्तिलक्षणम् ।
 संकल्पतं स्वद्वयातु तत्कालसमनन्तरम् ॥ २०० ॥
 धुवा सामर्थ्य शक्तिर्वै स्पन्दतामेति च स्वयम् ।
 सूतेऽग्निकणवन्मन्त्रं यत्रमन्त्री कृतास्पदः ॥ २०१ ॥

तमागते मिवाकाशा तारकं कर्णकान्तरे ।
 आवयेदथ तन्मध्या दाराध्य मुदितं स्मरेत् ॥ १०२ ॥
 आदिमूर्ति स्वरूपेण चतुर्मूर्ति मयेनवा ।
 पृथक्षेव चतुर्मूर्ते रेकैका कृतिनाप्यथ ॥ १०३ ॥
 अथवावैभवीयेन जानाकृत्या तमातुवै ।
 अंगसंघं तदीयं च न्यसे तपश्च दलाश्रितम् ॥ १०४ ॥
 परिवारं चहिः पद्मा त्वकं यो यस्य विद्यते ।
 सशक्तिकस्य मन्त्रस्य दिक्रमेण हृषीदि यद् ॥ १०५ ॥
 न्यसेक्षेसरजालस्थं पद्मस्थेतु शक्तयः ।
 निशक्तिको निरंगोयो मन्त्रनाथस्तु केवलः ॥ १०६ ॥
 शब्दमात्रेण तदभूयो दलजात गतं यजेत् ।
 इत्येव मन्तर्यागस्तु देवस्य परमात्मनः ॥ १०७ ॥
 समासेनोदित स्तम्य गथ नूर्तेयजेद्वहिः ।
 चेद्यां पुराहतै भोगै विम्बेवाचकपंकजे ॥ १०८ ॥
 हेमाद्रिद्रिव्य जनिते चक्रेवा केवलाम्बुजे ।
 भद्रपीठ भुवोमस्ये सुशश्नें केवलेतुवा ॥ १०९ ॥
 ध्यात्वाध्यात्वा स्वमन्वेण ह्यपवर्गं फलासये ।
 समर्चनीये विधिव च्छ्रद्धा भक्तिं पुरस्सरम् ॥ ११० ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायां

पंचमः परिच्छेदः ॥ ५ ॥

षष्ठः परिच्छेदः ।

नारदः ।

वक्ष्ये विप्रवरा स्तम्य ग्य उक्तं शक्रपाणिना ।
 प्रसंगा द्वलदेवाय द्रव्ययागोप्यनन्तरम् ॥ १ ॥

श्रीभगवा लुबाच ।

यत्किञ्चि त्पत्रपुष्पाद्यं परिष्ठेत पीठगम् ।
 पाणिना तत्समाहृय शुचिस्थाने निधाय वै २ ॥
 गच्छै र्वा चामरै र्वालै शिखिपुच्छैः कुशै रथ ।
 सम्मार्ज्य भद्रपीठन्तु वाससा सुसितेनदा ॥ ३ ॥

बहुता बस्त्रपूतेन वारिणा तदनन्तरम् ।
 प्रक्षाळ्य द्वादशार्णेन प्रणवाद्यन्तकेनतु ॥ ४ ॥

सर्वलोकमयं तत्र सर्वदेवसमाश्रयम् ।
 सर्वाधारमयं ध्याये दन्तर्णीनन्तु चक्रराद् ॥ ५ ॥

प्रणवेन स्वनाम्नाथ नमोन्तेनार्चयेच्च तम् ।
 अदर्शाद्भनधूपैस्तु मास्यै नानास्त्रशुद्धवैः ॥ ६ ॥

ततः कुम्भचतुष्कन्तु हेमादिद्रिव्यनिर्मितम् ।
 गलितेना म्भसा पूर्ण स्त्रगद्यैर प्यटकृतम् ॥ ७ ॥

गन्धसवौषधीरत्न फलबीजकुशोदकम् ।
 बहिःकोणचतुष्केतु न्यसे दाधारपृष्ठगम् ॥ ८ ॥

ओ मर्द्य कट्टयामीति शुक्रवा वायुपदे न्यसेत ।
 कलशं तद्वैशान्यां न्यसे दाचमनाथतः ॥ ९ ॥

स्मानार्थं मग्निकोणेतु पाद्यार्थं नैऋते तथा ।
 अथ मंगलकुम्भाना मुपकुम्भसमन्वितम् ॥ १० ॥

चतुष्कं विन्यसे द्वाह्ये दिङ्क्रमेण सुशूजितम् ।
 भगवद्विम्बपूर्वन्तु यागांगं प्रागुदीरितम् ॥ ११ ॥

एकं सुलक्षणं तत्र ततो मध्ये ऽवतार्यच ।
 भुक्तमर्थादिकं तस्मा दपनीयाभिवन्द्यच ॥ १२ ॥

उशीरवंशकूर्चेन क्षालये दम्भसा ततः ।
 पुरांकितन्तु चक्राधै र्यथावद्वन्तु वा शुभम् ॥ १३ ॥
 सलिलेना ध्यपात्रन्तु सम्पूर्यग्रे निधायवै ।
 तिलात् सुमनस्त स्तस्मिन् दूर्दा स्तिद्वार्थकात् क्षिपेत् ॥ १४ ॥
 चतुरावर्तयेन्मनं कृत्वापाणितलेस्थितं ।
 तत् स्तर्वगतदेवं मन्त्रमूर्तित्वं मागतम् ॥ १५ ॥
 समाहूय स्वमन्वेण ह्यागच्छेति पदेनवै ।
 यथासर्वगतोवायु व्यजनेन महामते ॥ १६ ॥
 व्यक्तिमध्येति भगवा नाहूतस्तद्वेवहि ।
 भावदर्पण संक्रान्तं कृत्वाहृत्कमलानुवै ॥ १७ ॥
 सत्रिरोध्य वहिर्वेद्यां मन्त्रोच्चारा वसानतः ।
 मन्त्र मागच्छ मानन्तु निर्गतन्तु स्वकात्पदात् ॥ १८ ॥
 कालं पात्रार्थदानान्तं मुत्तितं भावये त्सदा ।
 अथोपचर्यमाणन्तं भोगैः कालानुकूलतः ॥ १९ ॥
 सनानालभनवस्त्रस्त दानालंकरणेतथा ।
 अन्यत्र भोग एजायां स्मरे तप्त्वासनादिना ॥ २० ॥
 पुमस्तमेवोपविष्टं सानुकम्पंच सम्मुखम् ।
 विम्बंविनान्यवाधोर भवत्येवं महामते ॥ २१ ॥
 विम्बाकृत्यात्मना विम्बे समागत्यावतिष्ठते ।
 करो त्यमूर्तां मखिलां भोगशक्तिन्तुचात्मसात् ॥ २२ ॥
 विनिवेद्या सनवरं समाहूतस्य वै प्रभोः ।
 पादर्पाठन्तु सामान्यं मृद्वास्तरणभूषितम् ॥ २३ ॥
 पात्राधर्ये मधुपर्कच तोय माच्चमनीयकम् ।
 सपुत्रदार मात्मान मष्टांगपतनेन्तु ॥ २४ ॥

चेतसा भक्तियुक्तेन निवेद्य तदत्तरम् ।
 भगवानपि विज्ञाप्यः कृत्वा तत्पादगौ करौ ॥ २५ ॥
 स्फुटीकृतं मया देव त्विदं स्नानपरे त्वयि ।
 सपादपीडं परमं शुभं स्नानासनं महत् ॥ २६ ॥
 आसादयागु स्नानार्थं मदनुग्रहकाभ्यया ।
 स्नानासनं निवेद्याथ देवस्य द्वितयन्तुष्टै ॥ २७ ॥
 भक्तिनश्चेण शिरसा दद्या दर्घ्यन्तु मूर्धनि ।
 विनिवेद्यततोहैमं सरवंच प्रतिग्रहम् ॥ २८ ॥
 दद्याद्वैपाद्य कलशा त्पादं पादाभ्युजद्वये ।
 सुशुभेषादुकेचाथ तदन्तेस्नानशास्त्रिकां ॥ २९ ॥
 सुगन्धशालिसन्पूर्णं मात्रार्थपात्रमुत्तमम् ।
 दर्पणं पूर्णचन्द्राभं गन्धतोषं मनन्तरम् ॥ ३० ॥
 पाणिभ्यां क्षाळनार्थन्तु पादपीडं ततशुभम् ।
 दन्तकाष्ठं तदनु सुखगुण्डि प्रतिग्रहम् ॥ ३१ ॥
 जिह्वानिलेखनंचैव मुखप्रक्षालनंतुवै ।
 पुनराचमनं देव स्याभ्यंगार्थं मनन्तरम् ॥ ३२ ॥
 तैलं बहुसुगन्धंच चूर्णं गोधूमशालिजम् ।
 रजनीचूर्णसम्मिश्रं मीष त्पद्मकभावितम् ॥ ३३ ॥
 देय मुद्रतनार्थन्तु मर्णीच तदन्तरम् ।
 स्नानार्थं खलिसम्पूर्णं (?) तोयमुष्णमनन्तरम् ॥ ३४ ॥
 चन्दनं मुखलेपार्थं धृष्टं कर्पूरभावितम् ।
 गव्यं प्रभूतं स्नानार्थं क्षीरं दधिवृतं मधु ॥ ३५ ॥
 एक्षवंतु रसं हृद्य मभावे शार्करोदकम् ।
 धात्रीकिञ्चोदकं चैव लोद्रतोषं मनन्तरम् ॥ ३६ ॥

रक्तचन्दन लोयंच रजनीनीरमुतमम् ।
 ग्रन्थिपल्लव वायेऽततस्तु तगरोदकम् ॥ ६७ ॥
 प्रियंगुवारि तदनु मांसीजल मतःपरम् !
 सिद्धार्थकोदकं चैव सर्वैषधिजलं ततः ॥ ३८ ॥
 पत्रपुष्पोदकंचैव फलबीजोदके तथा ।
 गन्धोदकंच तदनु हेमरदजले ततः ॥ ३९ ॥
 पुण्यतीर्थ सरितोयं केवलं तदनन्तरम् ।
 स्नानार्थ कालिपत्रैव चोदकेन विमिश्रितम् ॥ ४० ॥
 योक्तव्यं क्रमशोऽवैत दर्घ्यपुष्पं समन्वितम् ।
 अन्तरान्तरयोगेन स्नानानांच महामते ॥ ४१ ॥
 क्षालनं चार्ध्यं कलशा दर्घ्यदानं समाचरेत् ।
 सम्मूर्णमम्भसाङ्कुम्भं हरिदाशालितपुण्डूलैः ॥ ४२ ॥
 गन्धादिभिरु संलिप मथ युक्तं रुग्गादिना ।
 पाणी कृत्वा त मेकस्मि व्रपरस्मस्तु मल्लकम् ॥ ४३ ॥
 धूमायमानं सिद्धार्थे भ्रांम्यमूर्धि वहिः क्षिप्त ।
 सुधौतमहतंचाय शाटकं विनिवेद्यच ॥ ४४ ॥
 कचोदकापकर्षं मपरंदेहवारिहृत ।
 अधरोत्तरव्यंख्येच गन्ध धूराधिवासिते ॥ ४५ ॥
 प्रणालभागा दपरं स्थानं भद्रासनेतु वै ।
 भूरिनीरघटे शुद्धं वृत्त्वा तत्रावतार्यच ॥ ४६ ॥
 सपीडं भगवद्विम्बं तद्विना वार्चितं यदि ।
 खप्लुतं भावये देवं निशेषं क्षालये तपुमः ॥ ४७ ॥
 भूयो गन्धोदकेनैव पूर्वं कुम्भचतुष्टयम् ।
 स्नानकुम्भं विनान्येषां प्राप्व त्वार्याच कल्पना ॥ ४८ ॥

मध्ये इतार्यो भगवा निनिवेद्यासनं ततः ।
 तृतीयं रत्नखचितं तत्रस्थं परमेश्वरम् ॥ ४९ ॥
 विभाष्या लंकृतं भक्त्या भोगै स्त्रक्वचन्दनादिभिः ।
 समभ्यच्यार्थ्यपादेन पादुकाभ्या मनन्तरम् ॥ ५० ॥
 देय माचमनं भूयः पादपीठं तथैवत्त ।
 समालभ्य सुगन्धेन भक्तित श्रन्दनादिना ॥ ५१ ॥
 संवीज्य व्यजनेनैव मायूरेण ततेनत्त ।
 केशप्रसारकु त्वर्चं पुष्पताम्बूलकर्तरीम् ॥ ५२ ॥
 निवेद्य देवदेवाय दुङ्कूलवसने सिते ।
 उपवीतं सोत्तरीयं मकुटाद्य मनन्तरम् ॥ ५३ ॥
 पादनुपुरपर्यन्तं मलंकरण मुत्तमम् ।
 विचित्रंहि शिरोमाल्यं मुक्तपुष्पसमन्वितम् ॥ ५४ ॥
 स्वग्रामसूत्रसम्बद्धं माकर्णाच्चरणावधि ।
 रुचिरं कंकणं चाथ दद्या त्रतिस्तरं ततः ॥ ५५ ॥
 धातुभिः कुंकुमाद्यै वा विचित्रं सितसूत्रजम् ।
 पूजितं मृदुतूलेन ग्राधितंचान्तरान्तरा ॥ ५६ ॥
 अंजनं सशलाकंच ताम्बूलं गन्धभावितम् ।
 ललाटतिलकं हैमं सुखवासनरोचनाम् ॥ ५७ ॥
 कर्णावतंसकुमुमे मण्डलं दर्पणं महत् ।
 प्राकारं चित्रकुमुमै दीपं रत्नप्रभोञ्जलम् ॥ ५८ ॥
 मृष्टधूपसमायुक्तं गुण्णुलं धूपये च्छुभम् ।
 सह वण्टारवै रम्यै शालयमानेन वाहुना ॥ ५९ ॥
 उपानहौ सितं छवं शिविकांच रथादिवत ।
 वाहतं गजपर्यन्तं सपत्नाकं खगध्वजम् ॥ ६० ॥

सितासितौ चामरौ तु मात्रावित मनन्तरम् ।
 औपचारिकभोगाता मेतेषां पूरणायच ॥ ६१ ॥
 भेरी मृदंग शंखाद्य जयशब्द समन्वितैः ।
 गीतकै विविधैर्त्यै स्तन्नीवाद्य समन्वितैः ॥ ६२ ॥
 स्तोत्रमन्तै नमस्कारैः प्रणामै स्सप्रदक्षिणैः ।
 पूज्यस्तपाद पीठवै दद्याद्दोज्यासनं विभोः ॥ ६३ ॥
 छब्रंदुक्षुल तूलोत्थ मधूक प्रवरेणतु ।
 अथार्हण जलं स्वच्छं सुगन्धं पवतः कृतम् ॥ ६४ ॥
 मधुपकै दधिमधु घृतयुक्त मनन्तरम् ।
 शीतलं तर्पणजलं मधिचूर्णं पुरोदितम् ॥ ६५ ॥
 देयं निपुंसनार्थन्तु पुनराचमनविभोः ।
 स्तलंकृतां सुरूपांच स्थग्युक्तां विनिवेद्यगां ॥ ६६ ॥
 प्रभूत मथनैवेद्यं भक्ष्य भोज्यान्यनेकशः ।
 मधुराद्यारसाभ्यर्थं शाका स्सफल भूलकाः ॥ ६७ ॥
 पानकानि पवित्राणि स्वादूनि मधुपकवत ।
 सर्वमाचमनार्थन्तु प्रदद्यादहंगोदकं ॥ ६८ ॥
 तिलायथ सुरत्तानि ताम्बूलं पुनरेवाहि ।
 गन्धदिघ्यौ करौकृत्वा सुद्रावन्धमथाचरेत् ॥ ६९ ॥
 मध्यमानामिकाभ्यान्तु दद्युक्तं करद्यात् ।
 पराङ्मुखं च सुस्पष्टं कृत्वायोज्यं परस्परम् ॥ ७० ॥
 आमूला ब्रह्मपर्यन्तं नैरन्तर्येण यज्ञतः ।
 समृतानेकर तले शेषा श्रांगुलय स्तथा ॥ ७१ ॥
 अधरातरयोगेन वामदक्षिणत स्तथा ।
 तर्जन्या मूधवतों गुष्ठे समुखे सम्प्रसार्यच ॥ ७२ ॥
 निविष्टा हृदयोदेशो कार्यात्य जपमाचरेत् ।
 स्फाटिके नाश सूत्रे ग रवकैर्या करपर्वभिः ॥ ७३ ॥

यथाभिनत संख्यांच जपान्ते स्थगवरेस्सह ।
 सम्पूज्यगन्धधूपैश्च तदस्तु भगवन्मयः ॥ ७४ ॥
 यथाक्रमं समभ्यच्छ्य नैवेद्यंप्रतिपाद्यच ।
 तेषां मात्रावसानंच व्यग्रौसन्तर्पयेत्ततः ॥ ७५ ॥
 प्रमाण परिशुद्धंच विभवानुग्रणं शुभम् ।
 चतुरावरणं कुण्डं कृत्वांगुष्ठ विभूषितम् ॥ ७६ ॥
 अंशेनार्धाशतोवापि खातादासोविधीयते ।
 चक्रशंखा मुजाकारं वृत्तंवा चतुरश्चकम् ॥ ७७ ॥
 यदायै श्वकपर्यन्त लांछनै लांछितंतुवा ।
 अप्रिकार्योपयोर्गानि तानि यानि मद्वामते ॥ ७८ ॥
 स्तुकस्तुवादीनि भाण्डानि त्वंकितव्यानि तै रपि ।
 सुधायै वर्णकै शुद्धै भूषयित्वोपलिप्यच ॥ ७९ ॥
 सुगन्धचन्दनाद्यैश्च पंचगच्य पुरस्त्वरैः ।
 तन्मध्येच कुशाग्रेण प्राग्भाग मवलमध्यच ॥ ८० ॥
 आरम्भ दक्षिणाशाया लिखे लेखा मुदगताम् ।
 तस्यानुपरि संलिख्य लेखानां नितयं स्फटम् ॥ ८१ ॥
 प्राग्भ्रं दक्षिणाशादि शुद्धीच्यन्तंच सान्तरम् ।
 चतुर्धा प्रणवेनाथ प्रोक्षयेदर्घ्यवारिणा ॥ ८२ ॥
 तदभ्यच्छ्येपुष्पाद्यै ध्यायेनद्वद्वपीडवत् ।
 प्रणवैस्तु प्रतिष्ठानं प्राग्वदस्य समाचरेत् ॥ ८३ ॥
 चतरथे स्थले कौण्डे दिग्बिदिशाष्टके बहिः ।
 सम्पूर्णपात्रं कुम्भाना मष्टकं विनिवेश्यच ॥ ८४ ॥
 ऊर्ध्वाधो मेखलानांच चंतुर्णा दिक्चतुष्ट्रये ।
 कौशेयविष्टरस्थांश्च वासुदेवादिका न्यजेत् ॥ ८५ ॥

विदिक्षवप्यथ योगेन ह्युर्धान्त मधरात्तुवै ।
 तद्वेवार्थपुष्पादैः पूजनीयाः क्रमेणतु ॥ ८६ ॥
 मृदुदर्भसमुहंच नीरसं चाभ्यकुहिमम् ।
 शुष्कगोमवचैन युक्तं गन्ध म्भनासदा (?) ॥ ८७ ॥
 कुण्डे द्रोणांशमावन्तु समारोप्य प्रसार्यच ।
 ताम्रपात्रेथवान्यस्मिन् समादाय हुताशनम् ॥ ८८ ॥
 आरण्यं लौकिकं वाय मणिं दर्पणोद्भवम् ।
 कालवैधानराख्यस्य हृदयेशस्य वै प्रभोः ॥ ८९ ॥
 मारुतागुगताभास्त्वा योज्या बाह्याश्रिना सह ।
 भ्रामयित्वा चतुर्धा वै ततः कुण्डान्तरे क्षिपेत् ॥ ९० ॥
 पूतं समिच्छतुर्षकंतु प्रणवै रभिमन्त्रितम् ।
 दत्वा तदूर्खं तदतु छुर्या त्परिसमूदनम् ॥ ९१ ॥
 प्रदक्षिणक्रमेणैव ह्याद्रपाणितलेनम् ।
 तिर्य कच्चायोमुख स्तेन नखप्रष्ट मदर्शयन् ॥ ९२ ॥
 तत स्वभग्नमूलाग्रै स्पैर्मै दर्द्या त्कुशै स्तरम् ।
 दिशि दिश्युतराशांतं याम्याशादौतु सान्तरम् ॥ ९३ ॥
 चतुर्गुणै श्वतुर्धान्तु मग्नच्छन्नैः परस्परम् ।
 प्राक्प्रान्तैः पूर्वभागात्त्वा याव दुन्तरगोचरम् ॥ ९४ ॥
 होमोपकरणं सर्वं होमभाण्डपुरस्तरम् ।
 भवतार्य तदूर्ध्वेतु दक्षिणस्यां तथात्मनः ॥ ९५ ॥
 द्रन्द्रद्वयप्रयोगेण द्रव्यस्थापन माचरेत् ।
 द्विरप्तसंख्य मिधमन्तु संयुक्तंच महामते ॥ ९६ ॥
 द्वितीयेनाष्टसंख्येन मुक्तदर्भै स्तरण्डिकाम् ।
 स्त्रुक्षत्रुवौच चतुर्पक्षय देकव विनिवेश्य तत् ॥ ९७ ॥

सुधूमं मधुपक्वं वीजान्येकत्रवैततः ।
 कौशेयं धौतकेशन्तु विष्टरंच घृतं चरम् ॥ ९८ ॥
 आज्य स्थालीं चतुष्कंच निधाय तदनन्तरम् ।
 प्रणीता पावयुग्ळं करकं चार्ध्यभाजनम् ॥ ९९ ॥
 चतुष्कमेतदपर मग्नतो विनिवेश्यच ।
 प्रादेशमावास्तमिधः प्रभूतं शुष्कमिन्धनम् ॥ १०० ॥
 पक्षमकं स्वेदहृदयं वामभागे निधायच ।
 अर्ध्य पात्रोदकेनप्रा कृतस्तं पावनतां नयेत् ॥ १०१ ॥
 वादाय सोदकं चाथ प्रणीताखयंच भाजनम् ।
 पवित्रन्तकतु तन्मध्ये चतुर्दर्भं कुतं न्यसेत् ॥ १०२ ॥
 उद्धृत्योद्धृत्य हस्तेन जलं तत्रैवचक्षिपेत् ।
 चातुरात्मीय मन्त्रंच जपमानेहिसाधकः ॥ १०३ ॥
 भूय स्तदम्भसा सर्वं प्रोक्षयेद्विष्टरेणतु ।
 शेषस्यास्वावणं कृषीं त्सर्वादिकुस्तरोपरि ॥ १०४ ॥
 पुनरेवाम्भसा पूर्यं तन्मध्ये परमेश्वरम् ।
 ध्यात्वाऽ चर्यित्वा संस्थाप्य त्वग्रत स्तदनन्तरम् ॥ १०५ ॥
 सम्प्रोक्ष्यां द्व्याम्भसाचेद्मां श्रुतुर्था संविभज्यच ।
 पूजये दर्ध्यपुष्पाभ्यां द्वादशाक्षरविद्या ॥ १०६ ॥
 प्रणीतेचापरस्मिन्वै पात्रेचाग्रे कृते सति ।
 सपविवन्तु तत्रार्थं दत्वा चक्रन्तु विन्यसेत् ॥ १०७ ॥
 चतुर्मूर्तिं तदूर्ध्वेतु ध्यात्वाभ्यर्थ्य यथा क्रमम् ।
 तत्पात्रमुत्तरस्यांच कृत्वा सम्पूज्यवैपुनः ॥ १०८ ॥
 आज्यस्थाली मथादाय त्वाज्यं यत्प्राग्द्वीकृतम् ।
 विनिक्षिप्याज्यं भाण्डान्त मुच्चस्थेन करेणतु ॥ १०९ ॥

पुनराधाय कृत्वाग्र धाधारोपरि यद्रतः ।
 दर्भे काण्डचतुष्पक्षत्वु द्रादशांगुलसंमित्तम् ॥ ११० ॥

तिर्यु गुत्तानपाणिभ्या ववष्टुभ्यच सान्तरम् ।
 अनामांगुष्ठयुग्मेन यथा मध्यं नतं भवेत् ॥ १११ ॥

तैराज्यं चतुरोदारा नानये चतुरब्दयेत् ।
 अन्तरान्तरयोगेन ह्यात्मनोग्रेस्तु सम्मुखम् ॥ ११२ ॥

प्रणवोक्तेन संख्येन (?) कुण्डमध्येय निक्षिपेत् ।
 सुक्ष्मवावथ चादाच दर्भपुंजीलकेन्तु ॥ ११३ ॥

रजोपनयनं कुर्या त्रक्षालयोणेन वारिणा ।
 निर्मलीकृत्य कूचेन ज्वालाभि सप्तमताप्यच ॥ ११४ ॥

प्रोक्षयित्वा धर्यतोयेन पूजयित्वा निधायच ।
 षहुशाखै रभग्नाग्रै सप्तमूलैस्सुखमैः कुशैः ॥ ११५ ॥

चतुर्भिर्वामद्वस्तेन त्वादायाध पवित्रकं ।
 दक्षिण नामकयिंतु चतुर्पाण्ड विनिर्मितं ॥ ११६ ॥

अंगुलीयक रुपंच कृत्वावैतदनेतरं ।
 संस्कृत्याज्यस्य विपुहूभि सप्तसृष्टेदिन्यनादिकम् ॥ ११७ ॥

निशेषदोष शान्त्यर्थं मधाम्भे राहतस्यच ।
 शतं शतार्थं पादं च त्वाहुतीनां स्वशक्तिः ॥ ११८ ॥

तिलानां घृतसिक्तानां शुद्धेनहविषाक्तह ।
 होतव्यं कर्मसिद्ध्यर्थं यथा त दवधारय ॥ ११९ ॥

आहुत्या सुदृतायांच मूलमन्त्रावसानतः ।
 प्रणवान्तं पदं ब्रूया दक्षिण शोधय शोधय ॥ १२० ॥

यथावस्थितद्वेषेण तत स्तेनैव बुद्धिमान् ।
 दुया तूर्णाहुर्ति पश्चात घृतेन्तु चतुर्पलीम् ॥ १२१ ॥

तस्य संशुद्धदेष्ट्य पुनरेव समाचरेत् ।
 सम्बोधजनकं होमं जडभावप्रशान्तिदम् ॥ १२२ ॥
 उच्चार्यं मूलमन्त्रन्तु प्रणवं द्वितयान्वितम् ।
 जुहुया दाहुतीनां च सहस्रं शतमेववा ॥ १२३ ॥
 तद्रदाग्येन सन्तर्प्य दद्या त्यूर्णाहुर्ति तथा ।
 तदा सलव्यसत्तस्य पथ्य त्यन्तर्गतं विभुम् ॥ १२४ ॥
 प्राणभूतं यजं विष्णुं तन्मयत्वं मथाश्रयेत् ।
 अथ सद्यज्ञनिष्ठस्य कर्मिणोस्यापवर्गिणः ॥ १२५ ॥
 याति यागान्नभावित्वं स्वयमेव यदच्छुया ।
 विभजत्यात्मना त्मानं चतुर्धा कुण्डं मध्यतः ॥ १२६ ॥
 अधिभूतस्वरूपेण समाश्रित्यच दिक्क्रमम् ।
 पूर्वं माहवनीयाल्यं स्वरूपेणाथ दक्षिणे ॥ १२७ ॥
 समास्ते सर्वयवपुषा पश्चिमस्या मनन्तरम् ।
 गार्हपत्याल्यभेदेन तत्त्वं स्तिष्ठति चोत्तरे ॥ १२८ ॥
 ओदनं मपचनात्मानुं सर्वात्मत्वेन मध्यतः ।
 आधारादेयभावेन त्वास्ते संबलिताकृतिः ॥ १२९ ॥
 अंगारा एषचिद्वैव शक्तिं द्या दहनात्मिका ।
 चिलक्षणोय माधारं आधेयो हुतमु ग्विभुः ॥ १३० ॥
 आत्मनोऽस्तु विशेशो वासुदेवं स्सनातनः ।
 एवं ज्ञात्वा पुरा सम्यक्षत्तां वैश्वानरीं पराम् ॥ १३१ ॥
 ततः कर्मणि वर्तेत नैषिकः कुतनिश्चयः ।
 कुर्या दुदकपूर्वन्तु प्राप्व दावाहनं ततः ॥ १३२ ॥
 च्यक्षतेर्विगळितेनैव तत्वेनाप्यव्ययात्मना ।
 सर्वेश्वरस्यवैयस्मा दद्यान्मात्रं ममद्वपुः ॥ १३३ ॥

चाच्यवाचक रूपत द्विजेय ममेलक्षण ।
 तत्पुनश्चुद्र सामान्य सुपचारविधौ स्थितम् ॥ १३५ ॥
 यद्वेगदानमैस्तु रहितं मावैश्वरम् ।
 प्राक्चतुर्था विभक्तोय स्तमादायेभ्यसंचयं ॥ १३५ ॥
 आज्ञयतोभयत स्तिक्तं ब्रह्मक्षीर दुमोद्धवं ।
 कुण्डस्य ब्रह्मभित्त्वां मध्येभाग चतुष्टये ॥ १३६ ॥
 निदध्यादुत्तगाशांतं प्राभागा दादितःक्रमाद् ।
 ईशानास्त्रेयपादाभ्यां पतितं प्राक्चतुष्टयम् ॥ १३७ ॥
 आज्ञयनैव्रह्मताराभ्यां विश्रान्तमपरं न्यसेत् ।
 नैव्रह्मतानिल संस्पर्शी द्रुतीयं वितिवेश्यच ॥ १३८ ॥
 वाय्वीशपद संरुद्धं चतुर्थनु चतुष्टयम् ।
 एवं चतु विभक्तेन समिक्षेन समाप्तः ॥ १३९ ॥
 कुण्डमेकं चतुर्थावै चतुर्णा संविभज्यच ।
 अशीना भ्रेकदेहानां चातुरात्म्य व्यपेक्षया ॥ १४० ॥
 यदाय उपयोगस्त्यात् यस्मिन्दस्मिन् द्विवस्तुति ।
 स्वदूर्ते स्तर्पणार्थीच कर्मणि स्थापत्तादिके ॥ १४१ ॥
 तदा तदा स आदेय स्वकास्थानाच्च यद्वतः ।
 द्वितीय मिघमादाय त्वष्टकाष्टमयो हि यः ॥ १४२ ॥
 दिधाकृत्वा पुराज्येन पूर्ववत्सेचयेच्छतम् ।
 विधाय दक्षिणस्यांच मध्य आज्ञय दिग्गतं ॥ १४३ ॥
 विश्रान्ते नैव्रह्मपदे चोत्तरस्यां तथापरम् ।
 वारीशपदसंरुद्ध साज्यमादायैततः ॥ १४४ ॥
 चतुर्मुखदेन मन्त्रेण प्रणवालंकृतेनच ।
 दक्षिणे स्त्रवन्नसुर्कंतु जुहूयादुनरे तथा ॥ १४५ ॥

सूर्य लोमात्मकं चाग्रे विद्वितं लोचन द्वयम् ।
 एतयो रन्तरं यद्वै तदग्रे वंदनं स्मृतम् ॥ १४६ ॥
 तवै जुहुया त्वर्व समिधां सप्तकं क्रमात् ।
 शृतसिक्तां चतुर्संख्या मेकैकंहि सुपुष्कलाम् ॥ १४७ ॥
 प्राकुंकुमादिना लिपां काष्ठ संख्यान्तु होमयेत् ।
 सुधूभूमधुपर्कच बीजान्याज्यं यथाक्रमात् ॥ १४८ ॥
 तत्रात्रे समिधोदाने विशेषोयं विधीयते ।
 साधितंसंस्कृतेऽप्नौ प्राक्तन्निधायाभ्यतश्चरम् ॥ १४९ ॥
 समुद्राट्यावलोकयादौ सम्प्रोक्ष्या ध्याम्भस्ताततः ।
 दर्भकाण्डं चतुर्पक्षेण लाङ्गिना तदनुसृदेत् ॥ १५० ॥
 तन्मध्ये सुक्ष्मचतुष्कम्भु मन्त्रराज्यस्य निश्चिपते ।
 अथादाय सुचन्तव तद्वद्या च्चण्यम् ॥ १५१ ॥
 चतुर्गुणं मानेना प्यन्नग्रास मथाहरेत् ।
 तन्निधाय सुचादभे तदूर्ध्वं पूर्ववद्वृतम् ॥ १५२ ॥
 दद्यादग्नौ चतुष्कंतु क्षिपेदन्नाहुर्ति ततः ।
 भूयोऽग्नौ लुक्तचतुष्कंतु चाज्यस्यापाद्यवत्ततः ॥ १५३ ॥
 ततोन्यमाज्यसंसिक्तं प्राग्व कक्षत्वाहुर्ति पुनः ।
 दद्यारपूर्वं प्रदोरेण त्वेषमेव चतुष्टयम् ॥ १५४ ॥
 हुवाप्यन्नाहुतीनांच ह्याज्याभ्यां जुहुयात्ततः ।
 तदन्ते तांय निर्भुक्तैः द्वुसुमै रथ्यमिथितैः ॥ १५५ ॥
 पूजयेच्चतुरो वारा नम्नैर्वा प्रणवैः प्रभुम् ।
 ततो मोक्षासये होमं यथाशक्ति समाचरेत् ॥ १५६ ॥
 शतपूर्वं सहस्रान्तं दद्या त्पूर्णाहुर्ति ततः ।
 एकमन्त्रं चतुष्केण चतुर्भिश्चतुर्गेयदा ॥ १५७ ॥
 प्राग्वत्पूजां पुनः कुर्या इर्भे सम्माज्यच सुचम् ।
 यथा भवति निस्त्वाह मथ प्रापस्यापितेनदु ॥ १५८ ॥

पुरतश्चाभसा पूर्य तांच पान्नेण तेन वा ।
 प्रागादा कुण्डवाह्नेतु प्रादक्षिणयेन सेवयेत् ॥ १५९ ॥

पवित्रकेणाध अध्वेण विनिक्षिप्यकरेणवा ।
 शेषं स्वशिरसोऽद्या त्वस्थानेऽथ त्वधोमुखे ॥ १६० ॥

निदध्या छोम भाण्डेते भस्मना तदनन्तरम् ।
 जलनिर्मिथितेनैव हृष्ट्वेण्डि चतुष्टयम् ॥ १६१ ॥

हव्यंसयोर्ललाटेच । कुर्याद्वीप शिखाकृति ।
 एवं परिसमाप्तेतु-अग्निकार्ये पिते सति ॥ १६२ ॥

संविभागः पितृणांच यथा कार्यं स्तथोच्यते ।
 कुण्डस्य योनि निकटे दक्षिणामां स्तरेकुशान् ॥ १६३ ॥

भद्रपीठ समीपेतु क्षमातलेवा तदृद्धर्वतः ।
 स्तरोपारि विकायाथ तिलान् सरजतोदकान् ॥ १६४ ॥

क्रमेण भावये तत्र पितृनस्त्रं पितामहान् ।
 त्रृप्येह्यथ सर्वेषां देवाय विनिवेद्याच ॥ १६५ ॥

प्रोक्षितान्यन्नपात्राणि चत्वारि कवलानिच ।
 स्तरोर्धेतु निधायाथ सम्पूज्यार्थादिना ततः ॥ १६६ ॥

क्रमेण चातुरात्मीयै मन्त्रै रप्यययोगतः ।
 ततस्तु नम्ना गोवेण मन्त्रपूर्वं तिलोदकम् ॥ १६७ ॥

सर्वेषां मर्द्यकलशा अदद्याच्च यथाक्रमम् ।
 तादर्थ्येनाथ चतुरो विनिवेश्या सनेषुच ॥ १६८ ॥

लघुलक्षा न्परे तत्वे ब्राह्मणा न्यास्त्राविकान् ।
 प्राङ्मुखं द्वितयं चैष द्वितयं चाप्युद्दिमुखम् ॥ १६९ ॥

सम्पत्यभावे प्येकंवा विनिवेश्योत्तराननम् ।
 अथ तेषां क्रमा कुर्या दर्चनं चातुरात्मीयवत् ॥ १७० ॥

अदर्शनुलेपनाद्यस्तु भोगै र्मन्त्रावसानिकैः ।
 तत्त्वालोचितै स्सर्वै रनुपादेयवर्जितैः ॥ १७१ ॥
 तै श्वाषि मौननिष्टस्तु भवितव्यं सुयन्त्रितैः ।
 वाग्यता शुद्धलक्षाश्चा प्यन्ते मूर्तौ जनार्दने ॥ १७२ ॥
 येन्नन्ति पितर स्तेन त्रुति मायान्ति शाखतीम् ।
 अत स्सर्वभिचारन्तु मौनं वर्ज्य क्रियापरैः ॥ १७३ ॥
 शुभ मव्यभिचारं य तत्कार्यं सर्ववस्तुषु ।
 यदंगसकेतमय मव्यक्तै नासिकाक्षरैः ॥ १७४ ॥
 कृतमोष्टपुटै वंद्है मौनं तसिद्धिहनिकृत ।
 स्वयमेव सुदुद्धयाय त्सर्ववस्तुषु घर्तते ॥ १७५ ॥
 शब्दै रनुपादिष्टस्तु तन्मौनं सर्वसिद्धिदम् ।
 तस्मा द्वै श्राद्धभोक्तृणां दिव्येवा पितृकर्मणि ॥ १७६ ॥
 दद्या त्रैवेद्यवत्सर्वं मर्यादाभ्यन्तरे ऽग्रतः ।
 येनाचमतपर्यन्तं कालं तिष्ठन्ति वाग्यताः ॥ १७७ ॥
 विधिना नेन वै नित्यं यागयज्ञेनु वैष्णवे ।
 संविभागः पितृणांच कार्यं स्सद्विष्णै नरैः ॥ १७८ ॥
 कृत्वातिलोदकान्तंवा फलमूलै स्स्वशक्तितः ।
 तदर्थं ग्रासमात्रेन्तु दद्या द्वौध्वथ भैवकुके ॥ १७९ ॥
 यस्मा दिव्यै मंहामन्त्रै दर्तं यत्पूजितेऽच्युते ।
 पित्र्यं मल्पंवा भूरि तत्तेषा मक्षयं भवेत् ॥ १८० ॥
 पश्चा च्छरीरयात्रार्थं मभ्यर्थ्यं परमेश्वरम् ।
 लङ्घानुज्ञस्तुवैकुर्या दात्मयागं यथाविधि ॥ १८१ ॥
 भोज्यं नैवेद्यरूप्यन्तु सर्वमादाय पात्रगम् ।
 विनिवेद्यच देवाथ पवित्रीकृत्यचाम्भसा ॥ १८२ ॥
 सत्यरूपाद्वलक्षाचा प्यन्दोष क्षयंकरी ।
 चेतसा व्यानुग्रहीया भावनीयाच भावना ॥ १८३ ॥

रसात्माध्यक्षसंज्ञो वै साधुभावे व्यवस्थितः ।
 प्रद्युम्नो भगवा न्हृपे चैतद्वीर्येतु लोगलिन् ॥ १८४ ॥
 भोक्ता महात्मा भगवान् वासुदेव स्वयं ह्वजः ।
 चतुःप्रणवसम्भक्तं ततोभ्म शुल्कं पिवेत् ॥ १८५ ॥
 वक्रकुण्डेथ तेनैवा प्यन्नाहुतिचतुष्टयम् ।
 हुत्वाचाभिमतै ग्रासै स्ततोऽश्रीया अथारुचि ॥ १८६ ॥
 समाचम्य पुनर्याया अयतो भगवद्गृहम् ।
 मनोबुद्धयभिमानेन स्तहन्यस्य धरातले ॥ १८७ ॥
 कूर्मव चतुरः पादान् शिरस्तैव पञ्चमम् ।
 प्रदक्षिणसमेतेन त्वेवंरूपेण सर्वदा ॥ १८८ ॥
 अष्टांगेन नमस्कृत्य ह्युपविश्याग्रतः प्रभोः ।
 आगमाध्ययनं कुर्या तद्वाक्यार्थविचारणम् ॥ १८९ ॥
 प्रांप्तु संध्यासमये स्तावावा जवनावधि ।
 क्षालश्रित्वा तदःकुर्या द्वाससंम्परिवर्तनम् ॥ १९० ॥
 अर्चयित्वाद्यु पुष्पादौ देवमर्गं यजेत्ततः ।
 यथाशक्ति जयं कुर्या दासाद्य शयनं ततः ॥ १९१ ॥
 समाधाय चहिदेवं निरालम्बपदेस्थितम् ।
 अप्रयत्नेनवैताव दनिरुद्धेन तेजसा ॥ १९२ ॥
 सह तेनैव वै निद्रा यावदभ्येति साम्प्रतम् ।
 समुथायार्थरात्रेथ जितनिद्रो जितश्रमः ॥ १९३ ॥
 कमण्डलुस्थितेनैव समाचम्यतु वारिणा ।
 गुरुं देवं नमस्कृत्य ह्युपविश्याजिना सने ॥ १९४ ॥
 न्यासं मन्त्रचतुर्ध्केण कुर्यात्संहार लक्षणम् ।
 आपादाज्जातुपर्यन्त मनिरुद्धंच विन्यसेत् ॥ १९५ ॥
 प्रश्युम्नालयं न्यसेन्मन्त्रं नाभ्यन्तं जातुमण्डलात् ।
 नार्भराकर्णदेशंतु मन्त्रं सांकर्षणं न्यसेत् ॥ १९६ ॥

आकर्णाद् ब्रह्मरन्धान्ते चतुर्थं विनिवेद्य च ।
 ततस्वभिमतेनैव त्वास्ते पद्मासनादिना ॥ १९७ ॥
 स्वात्मना चातुरात्मीय मभिश्चानं समाश्रयेत् ।
 समं कायशिरोर्धीवं सन्धाय सह वक्षसाः ॥ १९८ ॥
 हृष्ट नासाग्रगताकार्या विनिमीलित लक्षणा ।
 जिह्वा तालुतलस्थाच सान्तरे दशनावली ॥ १९९ ॥
 ईषदोष्युटौ लग्नौ धार्ये द्वे चाहुकूर्मे ।
 ऊरुमध्यप्रदेशेतु हस्तौ नाभावधोन्यसेत् ॥ २०० ॥
 अधरोत्तर योगेन वाप्तदक्षिणतः क्रमात् ।
 अचलं योगपट्टेन त्वेवं सन्धार्ये विग्रहम् ॥ २०१ ॥
 संकोच्यापानदेशन्व पुष्परिष्ठात्मेवहि ।
 विकास्यावर्णहीनेन हारेना (?) लक्ष्यमृतिनां ॥ २०२ ॥
 विषयान्तर्विष्टन्तु क्रमाच्चित्तं समाहरेत् ।
 कुर्याद्विद्विलीनन्तु तज्ज रुर्या त्स्वगोचरे ॥ २०३ ॥
 समाधायात्मनात्मानं सहमन्वै स्ततः क्रमात् ।
 आजाग्रपदभूमर्वे यथावहृददतः शृणु ॥ २०४ ॥
 मध्याह्न भास्कराकारै स्सर्वैं संशान्तविग्रहैः ।
 स्मरेत्पुर्वोदितं पञ्च चातुरात्म्यरधिष्ठितम् ॥ २०५ ॥
 ततो जाग्रत्पदस्थंच ॥ प्यनिरुद्धंच मन्त्रराद् ।
 परावर्त्य शतं षुद्धया तदभिन्नेन चात्मना ॥ २०६ ॥
 तन्मन्त्रजपसामर्थ्यो चादात्म्य स्थितिबन्धनात् ।
 माहिमातु सविज्ञानं स्तदीय स्तस्य जायते ॥ २०७ ॥
 अभ्यासा द्वत्सरात्मेतु तदद्वैतसमन्वितम् ।
 अथ प्रमुखमन्त्रन्तु परावृत्य शतद्रवम् ॥ २०८ ॥

योर्य होहमसो नैव हृदैतेन सदेवहि ।
 एवजैव समभ्यासा न्मतिरां गित्त्वसंशयः ॥ २०३ ॥
 तथभावाच्च तेनैव तथा कालेन जायते ।
 अनेन क्रमयोगेन जपषृद्ध्यानिवेनतु ॥ २१० ॥
 निखिलंचाप्यविकुर्यात् मन्त्र वृन्दं पुरोदितम् ।
 यावदाभाति भगवान् स्थाने पूर्वोक्तं लक्षणे ॥ २११ ॥
 प्रलीनमूर्तिरममो द्वनन्तस्तेजसां निधिः ।
 चिदानन्दवस्त्रशान्तो द्वनौपम्यो द्वनाकुलः ॥ २१२ ॥
 समाधायात्मताभानं तत्र त्यक्त्वा जपक्रियाम् ।
 ध्यातुरुद्येयविभागेन यावत्तन्मयतां ब्रजेत् ॥ २१३ ॥
 यदा संवेद्य निरुक्ते समाधौ लभते स्थितिम् ।
 अभ्यासाद्वगवद्योगी ब्रह्म सम्पद्यते तदा ॥ २१४ ॥
 तत्र श्रमजयं कुर्या त्यक्ष्वा ध्यानासने क्रमात् ।
 समाने शयनस्थश्च कालं रात्रिक्षयादधि ॥ २१५ ॥
 ब्राह्म सुहृत्यं सम्प्राप्ते द्वृत्याय शयनात्ततः ।
 द्वात्या भ्यर्च्यं जगद्वायं समिदानं सप्राचरेत् ॥ २१६ ॥
 ज्ञहयाच्च यथाशक्ति ततस्तिलघृतादियत् ।
 अनातिरिक्तं शान्त्यर्थं सर्वकर्मं समाप्तये ॥ २१७ ॥
 दद्या त्वर्णाद्विति कृत्वा पूर्ववस्तेचनादिकम् ।
 वतो देवन्तु पीठस्य कुण्डस्थमनलं ततः ॥ २१८ ॥
 न्यासद्वयं च संहृत्य मनसाच्च स्वविग्रहात् ।
 निशेषस्योपसदारं कुर्यादव्यादिकस्यच ॥ २१९ ॥
 यागादेशात्तथा कुण्डा त्स्तराद्यस्या खिलस्यच ।
 दहोपलेन केनैव सर्वं महसि निक्षिपेत् ॥ २२० ॥

सकृद्यहं च सप्ताहं पक्ष म्मास मथापिवा ।
 यो यजे द्विधिनानेन भक्तिश्रद्धा समन्वितः ॥ २२१ ॥
 सोपियायात्परं स्थानं किम्पुर्योचत्संस्थितः ।
 यावज्जीवावधिकाङ्गं बद्धकक्षयो महामतिः ॥ २२२ ॥
 इत्युक्तं चातुरात्मीयं सप्तासादमलेक्षणं ।
 सवाह्याभ्यन्तरं सम्य घ्यातेयजनंशुभम् ॥ २२३ ॥
 यज्ञात्वाक्षय मायाति त्वविद्या वीजमक्षरम् ।
 अचिरादेव भवनां भक्तानां भावितात्मनाम् ॥ २२४ ॥
 इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायां चातुरात्म्याराधनंनाम
 पष्टः परिच्छेदः ॥ ६ ॥

श्रीः ।

अथ सप्तमः परिच्छेदः ।

नारदः ।

प्रसवेनाथ विभुता यदुक्तो लांगली पुनः ।
 निश्च्रेयसकरं कर्म तदाकर्णयतद्विजाः ॥ १ ॥
 श्रीभगवानुवाच ।

शृणु ब्रह्ममयं पुण्य मपुण्यचयदाहकृतं ।
 तत्त्वतः प्रतिपन्नाना मचिरादेव सिद्धिदम् ॥ २ ॥
 परं ब्रह्म परं धाम चातुरात्मकं मव्ययम् ।
 जाग्रत्सङ्गे स्वयं यनु पदे व्यक्तचतुर्भुजम् ॥ ३ ॥

न्यूनं कर्मात्मतत्त्वानां भवदुःखप्रशान्तये ।
 भाव माक्रम्य रूपेण तेन मोक्षप्रदेन च ॥ ४ ॥
 तत स्वप्यययोगेन स्वस्वमूर्तिचतुष्टयम् ।
 नीत्वा परिणाति योगा दामन्यास्तेच पूर्वबत ॥ ५ ॥
 अतुग्रहार्थं भविनां नानाकृत्यातु वै एुनः ।
 देहकान्ति मनुज्जित्य दिक्कलमेण तु वै सह ॥ ६ ॥
 पौरुषेण तु रूपेण प्रत्येकेन विधा विधा ।
 वासुदेवादिकेनैव व्यक्तचक्रादिना युतम् ॥ ७ ॥
 उक्तुष्टयादिगुणाधर्याना माकृष्टे नीन्याजिनाम् ।
 वर्णानां जनकत्वेन व्यक्ति मध्येति शाश्वतीम् ॥ ८ ॥
 यां समालङ्घय संसारा दचिरादेव यान्तिच ।
 सुप्रबुद्धां परं धाम दानर्थमवतादिना ॥ ९ ॥
 कर्तव्यमिति वै कर्म त्वैश्वर्यं य स्समाचरेत् ।
 भक्त्या ब्रत च्छुलेनैव तस्यायं विहितः ऋगः ॥ १० ॥
 कार्तिकस्य दशम्यांच मासस्यतु निशागमे ।
 धृतेन पञ्चगव्येन विम्बपादाम्भसातुवा ॥ ११ ॥
 कृत्वा स्वकोष्ठसंशुद्धिं निर्हत्योदरगं मलम् ।
 स्मरन् प्रभुं समाचम्य पाणौ कृत्वा कुशोदकम् ॥ १२ ॥
 तत्क्षेप पूर्वं संकलय आर्यतव्यो ब्रतं प्रति ।
 अः वृताधिष्ठये देव नित्यनिर्मलं मूर्तये ॥ १३ ॥
 वत्सरं परपिण्डस्तु त्वामहं तोषयाम्यजम् ।
 प्रयतो दर्भशश्यायां क्षमातले रजनीं नयत् ॥ १४ ॥
 एकादश्यां प्रभातेथ स्नात्यादेव मधोक्षजम् ।
 ध्यात्याम्यर्थं यथापूर्वं नाना नामान्तरैः शुभैः ॥ १५ ॥

कराभ्यां लम्बमानाभ्यां संस्थितौ दक्षिणादितः ।
 पञ्चशंखौ सुशोभादृचौ चथातदवधारय ॥ १६ ॥
 तर्जनी मध्यमाभ्यान्तु नम्नाभ्यां मध्यमस्थितिम् ।
 निषणं तलपर्थन्ते शंखमूर्धमुखशुभ्रम् ॥ १७ ॥
 सनालं कमलं तद्व त्सितं विकसितंतुर्वं ।
 मणिवन्धा दतिक्रान्ते किञ्चिच्छेषं लतागणम् ॥ १८ ॥
 लम्बमान मधोवक्रं सांगुष्ठं संस्मरेद्विभोः ।
 होमान्तमस्तिलं कृत्वा ध्यायेदनिमिषस्ततः ॥ १९ ॥
 दिनमध्येऽर्चनं कुर्या हिनान्ते स्नानवर्जितम् ।
 महाकै विविधै स्तोत्रै गीतदाय समन्वितैः ॥ २० ॥
 निशांनीत्वा प्रभातेऽथ स्नानपूर्वं मजं यजेत् ।
 चतुरात्मान मव्यक्त मनुयागन्तु कर्मणः ॥ २१ ॥
 उदितेथं निशानाथे चास्तंयाते दिवाकरे ।
 क्षान्त्यर्थं मर्चनं कुर्या इण्डवरपणमेकितौ ॥ २२ ॥
 चतुर्धावै , चतुर्दिक्षु ततःकुर्या त्रदक्षिणम् ।
 एकैकस्याय उच्चार्यं चतुर्धातुं पदं वदम् ॥ २३ ॥
 तद्वाचका स्तोत्र मन्त्रा ततः कृत्या स्वभावगम् ।
 तद्वयक्ति व्यजकेनैव सद्वाक्यगणेन्तु ॥ २४ ॥
 जितंते पुण्डरीकाक्ष वासुदेवा मितद्युते ।
 रागदोषादिनिर्मुक्त समरतगुण मूर्तिमन् ॥ २५ ॥
 दृष्ट द्वानबलोऽकृष्ट नमस्ते दिव्यभावन ।
 संकर्षण विशालाक्ष सर्वज्ञपरमेश्वर ॥ २६ ॥
 देव - ऐश्वर्यर्वीर्यात्मन् प्रद्यम्न जगतां पते ।
 नमःतेन्तु हर्षीर्वश रुद्येश्वर जगन्मय ॥ २७ ॥

स्थित्युत्पन्निलयव्राण हेतवे शक्तिरेजसे ।
 जगन्निरुद्ध भगवन् महापुरुष पूर्वज ॥ २८ ॥
 विधिनातेन वै कार्यं पक्षयो रभयोरपि ।
 अवजान्त मर्चनं विष्णो निष्कामेना ग्रजन्मना ॥ २९ ॥
 एवं संकर्षणायन्तु वासुदेवान्त मर्चनम् ।
 विहितं क्षवजाते वै कर्तव्यत्वेन सर्वदा ॥ ३० ॥
 प्रद्युम्नायन्तु वैश्यस्य सुखलान्त मुदाहतम् ।
 सच्छूद्रस्या निरुद्धायां प्रद्युम्नान्त सदैवहि ॥ ३१ ॥
 मूर्तीनां ध्यानकालेतु विशेषं भवधारय ।
 संकर्षणेवज्व इत्यां दक्षिणेतु करे गदाम् ॥ ३२ ॥
 गृहीतां चिन्तये न्मध्या दधोवक्षेण पाणिना ।
 अंगुलिद्वितयैव त्वं गुप्तायेन लीलया ॥ ३३ ॥
 प्राग्वदामकरे पद्मं प्रद्युम्नस्य निवेदय ।
 दक्षिणे हेतिराद् तद्वं अंगुलिद्वितयोपरि ॥ ३४ ॥
 पूर्वव त्कमले वामे चतुर्थस्या खुनोच्यते ।
 आदिव दक्षिणे पद्मं गदा वामे यथोदिता ॥ ३५ ॥
 इति प्रथममूर्तीनां ध्यान मुक्तन्तु सार्चनम् ।
 नित्यनैमित्तिकार्थन्तु निश्चयसपदासये ॥ ३६ ॥
 भक्तिपूर्वात् कैवल्या अनेना भ्यर्थयन्ति ये ।
 वर्णा विश्रादय स्तेषां ब्रताचरण सुच्यते ॥ ३७ ॥
 आवणस्य दशम्यान्तु सर्वं पूर्वोक्तं माचरेत ।
 स्मृत्वा कुशोदकाभ्यङ्गं स्मरन् देव मिदं पठेत् ॥ ३८ ॥
 ॐ - सर्वभूतमयानादे यच्छ ते परमं पदम् ।
 छिंदि सांसारिकान् बन्धा नज्ञातिमिरं हर ॥ ३९ ॥

ततो ध्यात्वा यज न्देवं चतुर्मुक्तिन्तु पूर्ववत् ।
 गौणमुख्यै मंहच्छब्दै जिंतंतायैः पदै स्ततः ॥ ४० ॥
 व्यस्तै स्तत स्समस्तैश्च व्येकैकं पुनरेवहि ।
 वाच्यमेदोक्ति योगेन समस्तेनान्यथा त्मनः ॥ ४१ ॥
 इत्यर्चनं क्रमा त्रुया न्मूर्ते मूर्तै मंहामते ।
 प्रणिपातादिकं सर्वं मावर्तव्यं यथास्थितम् ॥ ४२ ॥
 त्रुयार्थं भैद्रूलाङ्गेस्तु मोक्षैकफललभ्यदैः ।
 विन्यासं लांगुलानांतु ग्रहणेनान्वितं शुणु ॥ ४३ ॥
 अस्मि न्मते चतुणान्तु देवानां वस्तुसूचनम् ।
 तिर्येस्वपक्षदेशाभ्यां स्थानाभ्यां मण्डला द्वाहिः ॥ ४४ ॥
 दक्षिणेतु गदायस्य स्पष्टमुष्टिगदा भवेत् ।
 वामेन कुक्षिकुहरा त्समाक्रान्तश्च शंखराद् ॥ ४५ ॥
 परितो वाद्यतोगुप्तं निषणं सर्वदा स्मरेत् ।
 मुख्यहस्ते द्वितीयस्य ध्येयशंखवर स्तथा ॥ ४६ ॥
 चक्रं अंगुष्ठं ऊर्ध्वस्थं वामहस्ते समुष्टिकम् ।
 प्रशुभ्नस्य गदा वामे शब्दपूर्णास्तु दक्षिणे ॥ ४७ ॥
 दक्षिणे त्वनिरुद्धर्य कमलं सूर्यवर्चसम् ।
 वामतज्जनिं चक्रं विष्वंगुष्ठं स्मरेत् स्थितम् ॥ ४८ ॥
 एवं यथा स्थितात् ध्याना त्फलमानोति साधकः ।
 सक्षीरं मन्त्रपात्रन्तु विद्वितं मात्ति मासिच ॥ ४९ ॥
 दानार्थं व्रतपर्यन्ते हेम रत्न तिलान्वितम् ।
 निष्कामं व्रतिनां नित्यं त्वन्ते गोदानमेवच ॥ ५० ॥
 प्रतिमासं सकामानां दधिपात्रं च सोदनम् ।
 फलानि हेमयुक्तानि त्वन्ते भूदानमेव च ॥ ५१ ॥

तिलान्युदक कुम्भंच पत्रपुष्पादिनाचनम् ।
 यथाशक्ति दरिद्राणां हिरण्यं गोसमं सृजनम् ॥ ५२ ॥
 दाने इर्चनेतु शूद्राणां व्रतकर्मणि सर्वदा ।
 असिद्धान्वन्तु विहितं सिद्धंवा ब्राह्मणेच्छया ॥ ५३ ॥
 स्वकर्मणा यथोत्कर्षं मभ्येति न तथाचनात् ।
 तस्मा त्सेनाधिकारेण कुर्यादाराधनं सदा ॥ ५४ ॥
 सर्ववाधिकृतो विश्रो वासुदेवादिपूजने ।
 यथा तथा न क्षवाद्या स्वस्मान्द्वाख्योक्त माचरेत् ॥ ५५ ॥
 नये ब्रह्मताश्वै र्भक्त्या दिनान्येतानि मौद्गुलः ।
 व्रताध्यन्तेतु विहितं परिषीडं हितस्य वै ॥ ५६ ॥
 यथाभिमत भास्तादौ समारभ्य क्रमेणनु ।
 इति कर्तव्यता सक्तै मौक्षकामैस्तु चाग्रजैः ॥ ५७ ॥
 दशम्यां चैव संकल्पः कार्यो द्वादश वार्षिकः ।
 प्राग्वदव्यवन्तु सम्पूर्य दानै मासानुमासकैः ॥ ५८ ॥
 व्रतेश्वरं जगत्राथं प्रीणये द्रुत्सरे गते ।
 पुनरारम्भ मासाच्च त्वग्रथमासस्य तद्विनात् ॥ ५९ ॥
 आरभ्य वत्सरं प्राग्व त्पूजये प्रीणये त्प्रभुम् ।
 क्रमेणानेन सम्पाद्य द्वादशाञ्च व्रतं महत् ॥ ६० ॥
 तदन्तेतु यथा शक्त्या दानै चंद्रानुलेपनैः ।
 द्विषट्कं ब्राह्मणानान्तु यष्टव्यं मधिकारिणा ॥ ६१ ॥
 स्वमूर्त्या राधनायेन कर्मणाद्येतदेवहि ।
 कार्यं व्रतमिदं भक्त्या ज्येष्ठाच्यं क्षत्रियेणतु ॥ ६२ ॥
 वैश्येनाश्वयुजादादा वावर्तव्यं समाप्ततः ।
 मौद्गुलेनन्तु माध्यादं पालनीयं यथाक्रमम् ॥ ६३ ॥

इदं व्रतोत्तमं दिव्य मपवर्ग फलप्रदम् ।
 चिह्नितं सर्ववर्णनामा मनिरुद्धंच सर्वदा ॥ ६४ ॥

चान्द्रायणा युतसम मासृष्टेः कलमषापहम् ।
 वश्ये ब्रतवरंचान्य त्कर्तव्यत्वेन कर्मणाम् ॥ ६५ ॥

मोक्षैक फलकामाना मन्येषां भावितात्मनां ।
 मोक्षद्वेषपाताव चातुरात्म्यैकयाजिनाम् ॥ ६६ ॥

यथाभिमतमासस्य दशन्यां पातये ज्जलम् ।
 नत्वाऽतेश्वरं प्राप्व द्रत्सरद्वितयस्थच ॥ ६७ ॥

विशेषाच्छारणे कुर्यात्संकल्पं कार्तिकेपिच ।
 आरम्भमासा दारभ्य निष्ठाख्यं यावदेवहि ॥ ६८ ॥

द्विषड्क मुपवासाना नेकवृद्धचातु वर्धयेत् ।
 होमान्त मर्चनं कृत्वा पूर्ववत्तमयोऽभ्यसेत् ॥ ६९ ॥

ततस्तुपरिषीडानां वत्सरं ग्रास माचरेत् ।
 कार्य मारम्भमासेतु पूर्वद्वादशरात्रिकम् ॥ ७० ॥

एकैकं लोपयेत्ताव यावदब्द स्तमाप्यते ।
 कुर्यात् व्रतस्मासिंतु पूर्वेव त्पूजनादिना ॥ ७१ ॥

वृद्धित्वासक्तमेणैतत व्रतमुक्त म्भयाचते ।
 अनायासेनवैयेन प्राप्यते शाश्वतं पदम् ॥ ७२ ॥

व्रताना मुक्तमं धन्यं द्वादशाख्य मतशृणु ।
 अकामानां सकामाना मन्ते तुल्यफलंहियत् ॥ ७३ ॥

सितपक्षात् चैत्रस्य कार्याद्येऽद्विकल्पना ।
 गतेऽर्धरात्रसमये चाप्रभाता सतोऽच्युतम् ॥ ७४ ॥

उपवासं विना ऋच्यर्थं द्वार्यं वै नक्तमोजतम् ।
 एकादश्यन्त मेर्वहि पौनः पुन्येत लांगलित् ॥ ७५ ॥

कार्य मप्ययुक्त्या वै चातुरात्म्यस्य पूजनम् ।
 एकादश्यां नभुंजीत विहित स्तव जागरः ॥ ७६ ॥
 द्वादश्या मादिदेवन्तु समाराध्य यथाविधि ।
 मध्याह्नसमये प्राप्ते विधिव स्तन्मयो न्यसेत् ॥ ७७ ॥
 भक्त्या शक्त्यातु चतुर एककं प्रत्यहं त्वपि ।
 गवां ग्रास स्वसामर्थ्या छोपनीयो नसर्वदा ॥ ७८ ॥
 सह पूर्वोक्तनदानैस्तु व्रतकर्मपरायणैः ।
 प्राप्तेतु तद्दिने भूयः कृष्णपक्षस्य लंगलिङ् ॥ ७९ ॥
 अर्चनं केशवादीनां व्रिसन्ध्यं प्राप्तव दाचरेत् ।
 द्वादश्यां सोपवासस्तु न्यस्ये हामोदरं प्रक्षुम् ॥ ८० ॥
 दानान्त मर्चनायन्तु सितपक्षोक्त माचरेत् ।
 आभवेन क्रमेणैव चैवं मूर्यन्तरं यजेत् ॥ ८१ ॥
 मूर्तिभि श्राप्ययाख्येत संवत्सर मतनिद्रितः ।
 यो यो धिकारी भक्तो वा तस्य तुष्य त्यधोक्षजः ॥ ८२ ॥
 घोडशाख्य मतो वक्ष्ये व्रतं धन्यतमं हि यत् ।
 पूर्वव द्वाविलमय आषाढ़स्याद्य वासरे ॥ ८३ ॥
 गृहीत्वा नियमं कुर्या दाप्रभातादिपूजनम् ।
 व्रिसन्ध्यं वामनादीनां विधिवत् द्वादशाहकम् ॥ ८४ ॥
 ब्रयोदश्यां ततोऽस्यच्च चतुर्दर्शप्रदं प्रक्षुम् ।
 आद्यन्त मनिरुद्धादि तदाद्य मपरेऽहनि ॥ ८५ ॥
 तृतीयं पञ्चदश्यान्तु संशान्तिव्यक्तिलक्षणम् ।
 एवं मूर्यन्तरै युक्तं चातुरात्म्यं विधा स्थितम् ॥ ८६ ॥
 आराध्य परया भक्त्या चैकादश्या मनश्नतः ।
 पूर्णं तदर्चनं कृत्या पञ्चदश्यां यथाविधि ॥ ८७ ॥
 चत्वार स्तन्मयाः पूज्याः श्रद्धापूतेन चेतसा ।
 आत्मयागं ततः कुर्या द्विनान्ते चैनपूर्वकम् ॥ ८८ ॥

एव माशयुजे भूयः पर्वादौ प्रारम्भे लियाम् ।
 पद्मनाभादिमूर्तीना सर्वं विहितं क्रमात् ॥ ८९ ॥
 एकादश्या मनस्थंस्तु सर्वं निर्वत्यै पूर्ववह ।
 सम्प्रसेच ततः पौषे यजे ग्नारायणादिकम् ॥ ९० ॥
 द्वादश्यां ततोद्घिषट्कंच तथा व्यूहवर्णं त्वपि ।
 वैचै तदिवसा दादौ विष्णवादीनां समर्चनम् ॥ ९१ ॥
 विहितं सद्गुणं ज्ञानां सह व्यूहवर्णेणतु ।
 विशेषपूजनं कुर्या त्वम्पन्ने वत्सरे सति ॥ ९२ ॥
 विभो रग्ने द्विजेन्द्राणां षोडशानां स्वशक्तितः ।
 दत्तशिष्ट मदुमसंच दैवीयान्नेन भावितम् ॥ ९३ ॥
 हविशेषण संयुक्तं व्रतिनां भोजनं हितम् ।
 एवं सितेऽसिते वापि द्युभ्यो रवि पक्षयोः ॥ ९४ ॥
 यथाभिमतमासा दै समारभ्य यजे क्रमात् ।
 एकादशोच नासेशान् पर्वादौतु सकृ त्सकृत् ॥ ९५ ॥
 द्वादश्यां सोपवासस्तु तन्मासेशामधार्चयेत् ।
 तत्कारणादि भेदोत्थं चातुराम्येन वै सह ॥ ९६ ॥
 पुण्यं व्रतमिदं विद्वि वृद्धस्त्री बालसिद्धिकृत ।
 नित्यं सद्वैष्णवैः कार्यं मविरुद्धं मखेददम् ॥ ९७ ॥
 ग्रावपर्णातै रंहाभोगै शक्तया दानं समन्वितैः ।
 गृहस्थै व्रद्धाचर्यस्थै वानप्रस्थैस्तु भिक्षुकैः ॥ ९८ ॥
 येन केन प्रकारेण वित्तं सम्भूत्य वैयुग्र ।
 नित्यं धर्मां विरुद्धेन भैक्षयैर्वेण सर्वदा ॥ ९९ ॥
 कुटुम्बभरणाद्यर्थं लाभे भैक्षादिकेतु वै ।
 अवज्ञा परमा यत्र दुद्धिमां स्तत्र संवदेत् ॥ १०० ॥
 दाता ददाति यत्किञ्चि त्यजा पूर्वहि भविततः ।
 कृष्णं तदीयमशुभं तिष्ठत्यर्थिजनाश्रितम् ॥ १०१ ॥

परिधूतेतु वै लोभे सन्तोषो यस्य जायते ।
 प्रतिग्रहोऽथितो दोष स्तस्य दूरतरं ब्रजेत् ॥ १०२ ॥
 एवं ज्ञात्वाप्यपात्राणां भक्तानां भावितामनां ।
 जनये द्वुद्धिभेदत्तु नेतोरणां कदाचन ॥ १०३ ॥
 यत्र दाता गृहीताच द्वावेष कलुषात्मकौ ।
 दृष्टादृष्ट विनाशार्थं दानं द्वाख्यां हतं तु तत ॥ १०४ ॥
 प्रागेवं वित्तसंशुद्धि भावशुद्धि समन्विताम् ।
 निश्चयीकृत्य यत्क्रेत दिव्य मायतनं ब्रजेत् ॥ १०५ ॥
 वृत्तसंसिद्धये तूर्नं सिद्धायतनमेवदा ।
 अथवायतनं रम्य मासन्न नगरादिकम् ॥ १०६ ॥
 निर्विघ्नेन ब्रतं यस्मा निष्पद्येतात्र कर्मिणाम् ।
 कर्मवाङ्मनसै शुद्ध स्तपो निष्ठःक्रियापरः ॥ १०७ ॥
 यो नान्य देवतायाजी तत्वतो भगवन्मयः ।
 कस्मिंश्चिद्वैभवे रूपे व्यूहीये वा सुबुद्धिमान् ॥ १०८ ॥
 बद्धलक्षणो भवे द्वन्द्वा त्वाप्नागमनिदर्शनात् ।
 तस्यापि तादृशानांच भविना मनुकम्पया ॥ १०९ ॥
 व्यक्ततता मगमदेव स्त्रयमेव धरामना ।
 यत्र मोक्षप्रदं विद्धि दिव्यमायतनं हि तत् ॥ ११० ॥
 मन्त्रसिद्धैश्च विवृतै रुनिमुखै स्तथामलैः ।
 शान्तये देशजानान्तव प्यात्मनश्चापि क्षीर्तये ॥ १११ ॥
 मन्त्राकृति मयं ध्यात्वा पाषाणं चमुधातले ।
 पावनं वा ततं वृक्षं ज्ञात्वावा देवताश्रयं ॥ ११२ ॥
 कृत्वा तच्छक्ति संरुद्धं विस्तुज्यच तदाश्रितम् ।
 विद्धि सर्वेश्वरस्यैवं स्थितं निलय लक्षणम् ॥ ११३ ॥
 स्वमन्त्रं सन्निर्वितं तत्र कृत्वा तद्विग्रहान्वितं ।
 पूजितं पत्रं पुष्पादै स्त्रिसिद्धा यतनं समृतम् ॥ ११४ ॥

फलप्राप्येतु विप्रादै स्वकुलो द्वारणायच ।
 स्थापितं भगवद्विष्वं क्लेय मायतनं हितत् ॥ ११५ ॥
 क्रियांगभागं यातस्य सर्वगस्यचैविभोः ।
 विद्वि सर्वेश्वरस्यैवं स्थितं नियत लक्षणम् ॥ ११६ ॥
 स्वधन्त्र सत्रिंधि तत्र कृत्वा तद्विग्रहान्वितं ।
 प्राप्ताद्वार देशाच्च यत्तश्चाध्वनिक्षयः ॥ ११७ ॥
 पूर्वादिसर्वदिक्काव त्वेत्रं भवति वैष्णवम् ।
 चिद्ग्रावतारिताद्वेवा तदेताद्विगुणं स्मृतम् ॥ ११८ ॥
 ग्रिगुणं च स्वयंवक्ता हेहान्ते भावितात्मनाम् ।
 फलं सालोक्यता पूर्वं परिज्ञेयं क्रमाद्यतः ॥ ११९ ॥
 दुष्टेन्द्रिय वशा चित्तं दृणां यत्कल्पै वृत्तं ।
 तदन्तकाले संशुद्धिं यातिनारायणालये ॥ १२० ॥
 व्रता न्येतानियः कुर्यादभिसन्धाय चेतसा ।
 अभीष्ट मतिरीत्रेण तदाप्नो त्यचिरात्तसः ॥ १२१ ॥
 अद्धानै रतं स्तस्मात दृष्टादृष्टफलाप्ये ।
 व्रता न्येतानि कर्तव्या न्यभिसन्धाय चेतसा ॥ १२२ ॥
 नावसादस्तु कर्तव्यो व्रतभर्गो त्वदाचन ।
 संकल्पादेव भगवां स्वत्वतो भावितात्मनाम् ॥ १२३ ॥
 व्रतान्त मखिलं कालं सेचय त्यमृतेनतु ।
 इत्यैवं बद्धलक्ष्येण भवितव्यं सदैवाहि ॥ १२४ ॥
 प्राप्तये सर्वकामानां संसार भयभीरुणा ॥ १२४ ॥
 इति श्री पात्रवाचे श्रीसाक्षत संहितायां व्रतविर्धिनाम
 सप्तमः परिच्छेदः ॥ ७ ॥

[८ - परि]

श्रीपांचरत्रे श्रीसाक्षत संहिता ।

६१

श्रीः ।

श्रीमते रामानुजाय नमः ।

अथ अष्टमः परिच्छेदः ।

भगवान् -

ब्रतमेतदमन्वं च सामान्यं सार्वलौकिकम् ।
 सिवेतर विभागेन प्रोक्तं मन्वं द्वयं शृणु ॥ १ ॥
 प्रागयं प्रार्थयित्वातु दृष्टा दृष्ट प्रदस्सहि ।
 ज्ञात्वा स्थिरमतिः कुर्यां तदर्थे चक्रमण्डलम् ॥ २ ॥
 तन्मध्ये चतुरात्मातु यष्टव्यः कर्णिकोपरि ।
 चतुर्दिश्वी क्षमाणस्तु वासुदेवादितः क्रमात् ॥ ३ ॥
 हृदादिनेवपर्यन्तं मंगषट्कं यजेत्ततः ।
 अर्ध्यादिभिः क्रमा द्वोगै व्रतज्ञेन पुरोहतैः ॥ ४ ॥
 ततः कुण्डान्तरेचैव संस्कृतेऽग्नौच विन्यसेत ।
 चक्रं मन्वगणोपेतं समिद्विस्तर्पये त्वक्मात् ॥ ५ ॥
 पश्चात्तण्डुलसम्मितै ससघृतैर्बहुभि स्तिलैः ।
 अर्ध्योदकेन शिरसा पवित्रीकृत्य साम्प्रतम् ॥ ६ ॥
 नतजानुशिराशिष्यं कृत्वासौ श्रावयेत्प्रभुम् ।
 त्वय्याराधनकामोयं व्रतं चरितु मिच्छति ॥ ७ ॥
 संकल्पसिद्धै भगव न्पूरयास्य मनोरथान् ।
 इति विज्ञाप्य देवेशं ततः पुष्पाणि दापयेत् ॥ ८ ॥
 अष्टांगमथैकुर्या त्प्रमाणं सप्रदक्षिणम् ।
 भूयोभूयो ऽनवच्छिन्नं भक्तिश्रद्धापुरस्सरम् ॥ ९ ॥
 तत रतस्योऽदेष्टव्यं विधानं मन्वपूर्वकम् ।
 सांतं षष्ठस्वराहूङ्गं अनुस्वारविभूषितम् ॥ १० ॥

चीजमाद्यस्यच विभो वांसुदेवस्य कीर्तिं ।
 तदेव जीवबीजस्थं षष्ठस्वरविवर्जितम् ॥ ११ ॥
 द्वितीयस्थरखंयुक्तं संकर्षणस्य बीजराद् ।
 उभयो रन्तरे रेफ माद्यबीजस्य योजयेत् ॥ १२ ॥
 बीजं प्रथुमनाथस्य तृतीयं सर्वकामदम् ।
 जीवारूढं हकारन्तुं लान्तस्योपरि विन्यसेत् ॥ १३ ॥
 विसर्गसहितं बीजं भनिहृदस्य वाचकम् ।
 द्विभुजा स्खर्वेवते सूर्येन्दुशत् सन्निभाः ॥ १४ ॥
 तेजसा त्वव्वेदोस्ति स्वरूपेण सितादिना ।
 दक्षिणोत्तरपाणिभ्यां तर्जनी मध्यमान्तरे ॥ १५ ॥
 भाद्रस्य चक्रशंखौ द्वौ ध्येयावंसद्योपरि ।
 स्कन्धसूत्रसमस्थेन दक्षिणेनतु पाणिना ॥ १६ ॥
 गृहीता मुष्टिवन्धेन विश्रान्ता पीठपृष्ठतः ।
 ध्येया गदा द्वितीयस्य तथाभूते करे परे ॥ १७ ॥
 संस्मरे द्वेतिराङ्गीसं लीलाक्षेप इवोद्यतम् ।
 एवं प्रथुमनाथस्य व्यत्ययेनतु ते उभे ॥ १८ ॥
 दक्षिणोत्तर हस्तभ्यां श्रोत्रमण्डल सम्मुखौ ।
 शंखपद्मौ चतुर्थस्य तथाकृष्टैनु संस्मरेत् ॥ १९ ॥
 किन्तुवैपंकजं नाल मस्यवैपाणिष्ठगम् ।
 हकारंच सकारस्थं कृत्वा षोडानिवेश्यच ॥ २० ॥
 द्वितीय तुर्यपष्टाष्ट द्विषट्कदशकैः क्रमात् ।
 स्वरैन्त्रियोजये द्विद्विं हृदाद्य ब्रेत्रपञ्चिमान् ॥ २१ ॥
 चातुरात्मीय मन्त्राणां साधनत्वेन सर्वदा ।
 त्रिधा हकारं कृत्वादौ जीवबीजं तथैवच ॥ २२ ॥
 ककारंच क्षकारंच लिखेत्तद्वित्तिधा त्रिधा ।
 द्विषट्कमेव बीजानां क्रमादादौ निवेश्यच ॥ २३ ॥
 ततो वायुधराद्यारि संज्ञं यज्ञाक्षरत्रयम् ।
 पौनः पुन्येन सर्वेषां मधोभागे तियोजयेत् ॥ २४ ॥

सर्वे पष्टस्वराष्ट्रा अनुस्वारविभूषिताः ।
 बोद्धव्याः केशवादीनां वीजास्वेते पृथकपृथक् ॥ २५ ॥
 क्षहसवितयं हैत चतुर्धाविलिखे त्कमात् ।
 ततोद्विषट्कं वीजानां सस्याधो विनिवेश्यच ॥ २६ ॥
 क्रमेण सप्तमाद्गात् द्वितीयं च चतुर्थकम् ।
 पुनस्तृतीयंतुर्थं द्वितीयं च तृतीयकम् ॥ २७ ॥
 द्वितीयं च चतुर्थं चतुर्थं तदनन्तरम् ।
 तृतीय मष्टमंचाथ तृतीयं सप्तमापुनः ॥ २८ ॥
 नवम द्वादशाभ्यांतु विशेषमित्र(?) मामच ।
 अधोनियोजयेद्वेष्टं तत्वयाणांतु मूर्धनि ॥ २९ ॥
 षट्सप्तमाष्टसंज्ञाना मिकारमुपरिन्यसेत ।
 सानुस्वारंच सर्वेषा मितिदेवीगणस्यच ॥ ३० ॥
 वीजद्वादशकं प्रोक्तं यथाचानुक्रमेणतु ।
 श्रीश वागीश्वरीकान्तिः क्रियाशक्ति विभूतयः ॥ ३१ ॥
 इच्छाप्रीती रतिश्वैव मायाधीर्महिमेतिच ।
 समुद्रमर्तये स्वाहा पद्मस्य प्रणवादिकः ॥ ३२ ॥
 सर्वान्तश्चारिणेकृत्वा ततोगगन मूर्तये ।
 स्वाहान्तः प्रणवान्तश्च मन्त्रशंखस्य कीर्तिः ॥ ३३ ॥
 ओंकारे वेदमात्रेथ विद्ये स्वाहा पदंतुर्वै ।
 गदामन्त्र स्वव्यंप्रोक्तं शक्तस्याथ निगद्यते ॥ ३४ ॥
 ओंकारान्ते पदं द्वयात्पञ्चार्णं प्रभविष्णवे ।
 शिष्टौ विकासितौ हस्तौ योज्यौ चामणि बन्धनात् ॥ ३५ ॥
 तद्वाहुकौ सरौ (?) द्वौच नाभौ संरोध्य दण्डबत् ।
 ईषद्वै ढोलये त्पशा दध ऊर्वेच तौ करौ ॥ ३६ ॥
 गुमिः कृत्वातु योज्यैषा मुद्राराघनकमणि ।
 आसाद्य प्राक्षिष्ठता मर्चा स्वयं वा समपृष्ठताम् ॥ ३७ ॥

सर्वलक्षणसम्पन्नां यस्यां चेतः प्रसीदति ।
 हैमादिनिर्मितं कुर्या त्पीठं वा लक्षणान्वितम् ॥ ३८ ॥
 समं विभागन्यूनं वा द्वादशांगुलविस्तृतम् ।
 चतुरश्च चतुर्षादं विस्त [?] राखेन चोक्रतम् ॥ ३९ ॥
 द्वितीयं भाग मादाय विस्तराच्च [विस्तरच्च] स्वरं स्वकम् ।
 तेन तन्मध्यं कुर्या त्कमलं लक्षणान्वितम् ॥ ४० ॥
 द्विषट्कारन्तु तद्वाहे चक्रं सर्वांगचिह्नितम् ।
 सिद्धामरतरादीनां हृदयस्थाक्षराच्युति (?) ॥ ४१ ॥
 मृदुमुञ्जरणाकान्ति निर्मुक्ताकृतिलक्षणा ।
 पादाम्बुद्धमुद्दाथ कार्यावै कर्णिकोदरे ॥ ४२ ॥
 सम्पाद्य चैव माधारं पीठं वार्चान्वितं स्मरेत् ।
 पादाङ्गमुद्दारहितं कुण्डं तद्धुं कल्पयेत् ॥ ४३ ॥
 कुल्लपश्चमाकार मोष्टयोनिसमन्वितम् ।
 चलमेकदिशिस्थंवा ततो नियम माचरेत् ॥ ४४ ॥
 संवत्सरस्य पूजार्थं विभो वै द्वादशात्मनः ।
 मार्गशीर्षा त्समारभ्य मासादै कौमुदान्तिमम् ॥ ४५ ॥
 मासेशमन्त्रसंजसं युक्तं होमकुशाम्बुदा ।
 दशम्यां पंचगव्यञ्च पिवे त्सम्पूज्य केशवम् ॥ ४६ ॥
 तत्रिवेदित मन्त्रं च प्राप्तुक्त्वात् वृताधिकम् ।
 नातीव दृप्तिजनकं दन्तकाष्ठ मथाचरेत् ॥ ४७ ॥
 शयनं मंत्रतोयेन प्रोक्षये त्सकुशं ततः ।
 शयनस्थो जपे भूमन्त्रं शत मष्टाधिकन्तु वै ॥ ४८ ॥
 एकादश्यां प्रभातेथ मध्याह्नेवा दिनक्षये ।
 केशवाय नमस्कुर्या द्वहुशः प्रणवादिकम् ॥ ४९ ॥
 तस्य वै पूजनं भक्त्या कुर्या त्कालत्रयंतु वै ।
 सर्वं परमं ज्योति रमूर्त भमलंहि यत ॥ ५० ॥

सएव वासुदेवेति मत्वा सम्य ग्यजे ततः ।
 चेतसा मृतसंकाशैः पुण्यादै रथिलैः प्रभुम् ॥ ५१ ॥
 पश्चात् ममलं धाम ध्याये न्मुक्त मनश्वरम् ।
 श्रोणितार्पितकर्त्त सातुकम्प मनूपमम् ॥ ५२ ॥
 दक्षिणेन हस्तेन भक्ताना मध्यप्रदम् ।
 एष्याभरणवस्त्राद्यं शंखचक्रद्वयान्वितम् ॥ ५३ ॥
 तत सतस्मानु वै धाम्नो युगप व्रिस्तुतं स्मरेत् ।
 महस्तुर्लिङ्गसंकाशं महस्तु सततोदितम् ॥ ५४ ॥
 तेन चाकमरावृन्दं समाकान्तंच भावयेत् ।
 अथ प्रत्येकदेवेजांशा दुदूतं भावये त्वमात् ॥ ५५ ॥
 त्रयं त्रयं सिताद्येच केशवाद्यं चतुर्भुजम् ।
 दक्षिणोन्नरपाणिभ्यां पृष्ठतः केशवादिषु ॥ ५६ ॥
 युगमं युगमं परिखेयं क्रमेणोर्वर्वगतंच तम् ।
 शंखचक्र कर्जंविद्या त्साथ शंखो थहेतिराद् ॥ ५७ ॥
 विद्या चक्रंच वदिद्या तप्त्वा शशंखश्च सोम्युजम् ।
 पद्मध्वनिगदाशंख स्वविद्याम्बुद्धह स्तवरी ॥ ५८ ॥
 भूयो धामगणा तस्मा त्संस्मरे व्रिस्तुतं महः ।
 केशवादिविभगेन श्रियाद्यंच त्रयं त्रयम् ॥ ५९ ॥
 कमलादिनयेणैव त्वन्योन्यत्वेन लांछितम् ।
 बद्रपद्मासनसंच दिवि दिवुच सम्मुखम् ॥ ६० ॥
 संधीजयेत् विनया च्छामरेण सितेनच ।
 देवीद्वादशकंचैव तासां रूप मथोच्यते ॥ ६१ ॥
 पूर्णचन्द्रानना स्सर्वा स्सर्वतुकुसुमान्विताः ।
 सर्वलक्षणसम्पन्ना स्सर्वाभरणभूषिताः ॥ ६२ ॥
 विद्रुमाभं त्रयं त्वाद्य मपरं चम्पकप्रभम् ।
 प्रियंगुमंजरीश्यामं दृतीयं देवतात्रयम् ॥ ६३ ॥

चतुर्थं वितयं ध्याये ज्ञातीपुष्पसम्भम् ।
 आद्यायाः कमलं पाणा वन्द्यस्याहेदिराट्करे ॥ ६४ ॥
 शंखं ध्याये तृतीयस्या एवं ध्याये द्विषु विषु ।
 चतुर्थिदेवतान्तामा मेव मार्यं व्रयं क्रमात् ॥ ६५ ॥
 स्मृत्वा सम्पूजनं कुर्या जागरणं समन्वितम् ।
 स्तोत्रै स्तथा इनकै वर्द्यै गीतकैः क्षपये निशाम् ॥ ६६ ॥
 रात्रिक्षये ततः स्नाया त्विताम्बरधरं शुचिः ।
 मासेशमन्त्रसन्नदं कृत्वा देवं स्मरे तथा ॥ ६७ ॥
 पूजापनयनं कृत्वा स्नानकर्म समाचरेत् ।
 मध्यतः केशव[केवल]स्वादौ [केशव]केवलस्य महात्मनः ॥ ६८ ॥
 वासुदेवं [स्य] स्व छपस्य चक्रस्थस्य त्वनन्तरम् ।
 प्रागरेभिन्निविष्टस्य सकलस्या व्यवस्थच ॥ ६९ ॥
 तदादिद्वादशानांच दद्या त्वानादिकं क्रमात् ।
 अभ्युना पंचगव्येन क्षीरेण तदनन्तरम् ॥ ७० ॥
 दध्ना वृतेन मधुना सर्वैषधिजलेनच ।
 वीजाम्बुफलतोयेन गन्धपुष्पाम्बुना ततः ॥ ७१ ॥
 हेम रत्नोदकेनाथं कुम्भस्थेन पुथकृष्टकृ ।
 सितं विलेपनं पुष्पं धूपमधुवृत्तं दधि ॥ ७२ ॥
 नैवेचं विविधं पूतं ग्रीहयोथवस्तुतम् ।
 निवेद्य राजते पात्रं यथाशक्तिविनिर्भिते ॥ ७३ ॥
 यात्राभावाच्च रजतं स्वल्पमात्रं न लोपयेत् ।
 पश्चात्द्वगवत्पूर्तं प्रधुपर्कादिकन्तु वै ॥ ७४ ॥
 प्रतिपाद्य गुरो भक्त्या प्रसन्नेनान्तरात्मना ।
 यवाच्च ग्रीहिजं त्वादौ समश्चिया द्वृतान्वितम् ॥ ७५ ॥
 ततः प्रभृति कालाच्च प्रत्यहं केशवस्थतु ।
 स्थानद्वये निविष्टस्य प्रजननं च समाचरेत् ॥ ७६ ॥

प्राग्वन्मध्ये केशवस्य देवीयुक्तस्य बाह्यतः ।
 ततो नारायणादीनां सदेवीनांच वैक्रमात् ॥ ७७ ॥
 सर्वेषां पूजनं कुर्या त्यादक्षिण्येन यन्नतः ।
 यथा सम्भवतो भज्या पुष्पयूपादिकेन्नु ॥ ७८ ॥
 यावदभ्येति दशमी चिता पौषस्य वैदिथिः ।
 ततः प्रभृतिकालाच्च प्रागुक्तिविधिनखिलम् ॥ ७९ ॥
 नारायणाल्यमन्वेण ब्रतकर्मसमाप्तेत् ।
 त मर्चये तु प्रथमं मध्ये कारुण्यमूर्तिगम् ॥ ८० ॥
 बहिर्देवीसमेतच्च प्राग्वत्स्नानादिना प्रभुम् ।
 द्वादश्यां तं विधानेन केशवेन समन्वितम् ॥ ८१ ॥
 किं तत्र विहितं पश्चा त्पूजनं केशवस्यच ।
 दिनावसाने द्वादश्यां धूपं इत्वा क्षमाप्तेत् ॥ ८२ ॥
 कान्तासमन्वितं देवं केशवं ह्लेशनाशनय् ।
 अथ दामोऽरान्ताभि नृत्तिभिश्च समन्वितम् ॥ ८३ ॥
 देवं नारायणं भज्या परेहनि समर्चयेत् ।
 मध्ये केशवव त्पश्चा चक्रस्थं केशवारके ॥ ८४ ॥
 केशवं तदीये रे यजे त्कान्तासमन्वितम् ।
 एवं प्रतिदिनं ताव यावन्मासस्य सा तिथिः ॥ ८५ ॥
 ततो माधव मूर्त्तेवं प्राग्वदारायनं भवेत् ।
 तदर्चने समाप्तेत् द्वादश्यां फालगुनस्यच ॥ ८६ ॥
 संकर्षणं परत्वेन भावये द्वासुदेववत् ।
 तदाश्रितन्तु गोविन्दं मध्ये मूर्त्तं समाप्तेत् ॥ ८७ ॥
 चक्रस्थं सह देव्यावै ततस्तं पूज्यपूर्ववत् ।
 रक्तचन्दनं युक्तेन कुंकुमेन तथैव च ॥ ८८ ॥
 पुष्पस्थं ग्वासला तद्व इक्षशाल्योदनेन च ।
 सुगन्धेन कलै रक्तै लिङ्गै वां रक्तयानभिः ॥ ८९ ॥

आरक्तरक्तसंसिद्धै विद्वूमैः पुरुभूषितैः ।
 सक्तस्तु ताप्रपावेतु कृत्वाथ विनिवेद्यतु ॥ १० ॥
 तदर्चनेच होमान्ते सम्पन्ने सति वै प्रति ।
 याते वासव्रये चैव प्रसन्ने न्तःस्थिते च्युते ॥ ११ ॥
 गुरुमूर्तिगतो देवः पूजनीयश्च भक्तिः ।
 वस्त्रै विलेपनै मार्त्यैः कटकै रंगुलीयकैः ॥ १२ ॥
 यथाशक्ति विना शास्त्रं पारणे पारणे ततः ।
 प्रीणये द्वासुदेवस्त्रं मूर्तिव्रयसमन्वितम् ॥ १३ ॥
 ऐहि [क] कान् धर्मकामा [र्थी] र्था न्मम यच्छन्तु शक्तयः ।
 मोक्षविनोपशमनं नित्यं कुर्वन्तु मूर्तयः ॥ १४ ॥
 सर्वदा नित्यशुद्धो यः परमात्मा परः प्रसुः ।
 पतितस्य भवान्वोधौ वासुदेवो स्तु मे गतिः ॥ १५ ॥
 कृत्वैवं प्रीणनं सम्य ग्वासुदेवस्य भक्तिः ।
 तन्मूर्तिव्रित्यस्यापि शक्तिव्रययुतस्य च ॥ १६ ॥
 अथ त्रितययुक्तस्य तृतीयस्य महात्मनः ।
 सङ्कूर्षणाभिधानस्य तत आरभ्य यत्नतः ॥ १७ ॥
 प्राप्त दाराधनं कुर्या त्रप्त्यहं मासभेदतः ।
 पश्चा न्मासव्रये याते प्राप्ते ज्येष्ठस्य तद्विने ॥ १८ ॥
 विविक्रमाख्यमन्वैण चान्य त्सर्वं पुरोदितम् ।
 मध्यतो म्बुजगर्भस्तं प्रद्युम्नं सर्वं स्मरेत ॥ १९ ॥
 विविक्रमं तदाकारं भावयित्वा ततो यजेत ।
 अनन्तरंच संस्थाना दानीय प्रागरान्तरम् ॥ २०० ॥
 यष्टव्यस्य विशेषेण त्वनुज्ञितरन्तुः [पुमान्] क्रमाद् ।
 श्रीखण्डंच सर्कर्षूर मीषलुंकुमभावितम् ॥ २०१ ॥
 पीतं विलेपनं चाव तथा पुष्पफलादिकम् ।
 पीतानां फलपुष्पाना मभा [वात्] वे मस्तुणेततु ॥ २०२ ॥

यूतेन धातुचूर्णेन रंजये कुंकुमेन वा ।
 सघृतं हेमपात्रं च पूजान्ते विनिवेद्यच ॥ १०३ ॥
 पात्राभावात् [वे] यथाशक्ति कांचनं च वृषोपरि ।
 तत स्समूजनं कुर्यात् ब्रतादेष्टरि पूर्ववत् ॥ १०४ ॥
 गोहेमवस्त्रपूर्वस्तु यथा सन्तोषं मेति सः ।
 त्तपूजान्ते पारणेन द्वितीयं च जगत्पतिम् ॥ १०५ ॥
 प्रीणये त्संकर्षणं च गृहीत्वा पाणिना जलम् ।
 प्रणवाद्येन तेनैव मन्त्रेणा घोदितेन च ॥ १०६ ॥
 सनमस्केन किन्त्वत्र गति संसंकर्षणोस्तु मे ।
 अथ त्रिविक्रमं देवं वामनं श्रीधरं प्रभुम् ॥ १०७ ॥
 यजे न्मासत्रयं ताव चाव त्स्या द्वशमी सिता ।
 तदादि वै हर्षीकेश मन्त्रेणा खिल माचरेत् ॥ १०८ ॥
 परत्वं मनिरुद्रस्य प्राप्तेचावसरे स्मरेत् ।
 तदाकारं हर्षीकेशं पद्मोदरं गतं स्मरेत् ॥ १०९ ॥
 इष्टासम्य गिधानेन चक्रारस्य यथा पुरा ।
 अत्रराजोप चारै [लौभै]स्तु षट्पदा [है] भैस्तुचोर्चनं ॥ ११० ॥
 पुष्पौदमाम्बरैः कुर्यादभावाद [वेचा] अनादिना ।
 पिजरी कृत्य यत्रेन देवाय विनिवेद्यच ॥ १११ ॥
 कृष्णाग्रह विमिश्रं च लेपनं चाष कुंकुमं ।
 धौतायसमयं पात्रं मणिभि शालितै श्रितम् ॥ ११२ ॥
 वस्त्रैश्च चित्रितैः कृष्णैः पूजान्ते विनिवेद्यच ।
 सम्य कतदर्चनं कृत्वा यथा सम्पत्ति भक्तिः ॥ ११३ ॥
 तृतीयं प्रीणये त्राव त्रियुम्नोः मेस्तु वैगतिः ।
 ततो मासानुमासं च हर्षीकेशा दमन्तरम् ॥ ११४ ॥
 पद्मनाभं समभ्यर्च्य ततो दामोदरन्तुवै ।
 गते मासत्रये श्वेतं सम्प्राप्य पुनरेवहि ॥ ११५ ॥

दशमीं मार्गशीर्षस्य तदा कर्मणि कर्मणि ।
 चतुर्षु चातुरात्मीयं मन्त्रागां विनियोज्यच ॥ ११६ ॥
 चतुर्मूर्त्यभिधानं च समालङ्घयं यजेच्च तत् ।
 कर्णिकापरे पत्रेषु प्रागादि हृदयादिकम् ॥ ११७ ॥
 विदिशवत्रं विभोरग्रे नेत्रं वै केशराजिच [श्रितं] ।
 अरान्तरे तत स्वेस्वे दशद्वौ केशवादिकान् ॥ ११८ ॥
 चतुर्वर्णेस्तु कुसुमै स्तथा वस्त्रानुलेपनैः ।
 तद्वद्वक्ष्यैश्च नेत्रेभ्यैः पानकैः पावनैः फलैः ॥ ११९ ॥
 अथात्यं विविधै भौगैः ध्वजायैश्चापि वाहनैः ।
 मात्राभि स्सहिरण्याभि स्ताम्बूलेनात्मना ततः ॥ १२० ॥
 तपये द्विप्रमध्यस्थं मन्त्रग्रामं ध्योदितम् ।
 ततोर्चनं गुरोः कुर्या द्विशेषण पुरोदितम् ॥ १२१ ॥
 ब्राह्मणान्भोजये त्यथा नेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ।
 प्रीणनं च पठे त्राप्य दनिरुद्धोस्तु मे गतिः ॥ १२२ ॥
 ततः पूर्णाहुतिं दद्या तपंश्चादिद मुदाहरेत् ।
 ब्रतोनमेना नेनाय मया भक्त्याकृतेनच ॥ १२३ ॥
 चत्वारो वासुदेवाचाचा मूर्तय शक्तिभि स्सह ।
 प्रयान्तु प्रीति मतुलां दिशन्तु भविनोऽभयम् ॥ १२४ ॥
 धन्यं ब्रत मिदं पुण्यं संसाराध्व निवर्तनम् ।
 अल्पक्लेशमसम्पूर्णं मनन्तफलदं नृणाम् ॥ १२५ ॥
 ना वसाद स्वतः कार्यं एतदाचरणे तु वै ।
 यथो पसदनैः कार्यं मथमै मध्यमै जनैः ॥ १२६ ॥
 अशाश्वेन यथाशक्ति त्वारण्यैः कुसुमादिकैः ।
 अद्वि दूर्वाकुरैः पैव जप जागरणादिना ॥ १२७ ॥
 दीपेना भ्युक्षणेनैव मार्जनेनो पलेपनैः ।
 व्रीहीन् सकूट नथाज्यं च तिला न्यन्नाज्यथा इरेत् ॥ १२८ ॥

संवत्सरस्य पूजार्थं दानार्थं प्राशनायच ।
 पूर्वं मासत्रयं दद्या द्रीढ़ी न्वै विनिवेद्यच ॥ १२९ ॥
 द्वादश्यां भोजना त्पूर्वं हितं तत्वाशनं सदा ।
 अपरं सक्तवश्चैव हृतीयं वितयं घृतम् ॥ १३० ॥
 तिलानां वितयं चान्य त्पाशनं चैव मेव हि ।
 स्या दद्यैकादशीषुर्णा द्वादश्याय तया सह ॥ १३१ ॥
 परे हनि तदा कुर्यात् द्वादश्या मर्चनादिकम् ।
 संवत्सरस्य वैमध्याय स्त्वेकां कर्तुं मिच्छति ॥ १३२ ॥
 तस्या मपि स्वमन्त्रेण कर्मपूजान्त माचरेत् ।
 यथा प्राप्तेस्तु पुष्पाद्यैः प्रागुक्तांगै स्सहार्चनम् ॥ १३३ ॥
 पररूपस्य मध्येतु पूजनं स्वे [नके] न्वगेव हि ।
 केवलस्य तु तस्यैव स्वताम्ना प्रीणनं हितम् ॥ १३४ ॥
 पारणं प्रा विधानेन त्वेकं भूरिफलप्रदम् ।
 तस्मौ द्वे व्रीणि वा कुर्या त्स्वशक्तया श्रद्धया न्वितः ॥ १३५ ॥
 नारी ह्यतन्यशरणा यद्येवंहि समाचरेत् ।
 निस्स्वामिका वानुजाता पत्या साथाप्नुयाच्च तद् ॥ १३६ ॥
 अथापवर्गदं चक्ष्ये चातुर्मास्यं ब्रतोत्तमम् ।
 यत्कृत्वा भिमता न्कामा निहैव लभते नरः ॥ १३७ ॥
 गृह मासाद्य निर्बाधं देशो वा जननालुले ।
 यथाविभवविस्तीर्णं तुर्याशं वा यथायतम् ॥ १३८ ॥
 धूमनिर्गमनेष्टं गदाक्षणभूषितम् ।
 इष्टकाद्यै श्वितं कुर्या तन्मध्ये पिण्डि [ता] काव्रयम् ॥ १३९ ॥
 चतरश्रंच दिच्छित्रं भूमेः किञ्चि त्समुन्नतम् ।
 ततो दक्षिणदिग्बेदे रुध्यै कुण्डन्तु पूर्वबद् ॥ १४० ॥
 मध्ये चन्द्रनमिश्रेण रोचना कुंकुमेन च ।
 गोक्षीरमर्देत्नैव माति माति लिखे च्छुभम् ॥ १४१ ॥

चक्रं षष्ठ्यत्रगर्भन्तु स्नानपीड मुदगिदिशि ।
 तत स्तवाषाढ़मासस्य दशश्या सुदितेन्दुना ॥ १४२ ॥
 वासुदेवाख्यमन्वेण तोथ मादाय पाणिना ॥
 भगवन्पुण्डरीकाक्ष सर्वभूतपते ऽच्युत ॥ १४३ ॥
 ब्रतं मे त्वत्वसादेन निष्पद्य तु तवास्थे ।
 ततो चये द्वासुदेवं द्वादश्यां कमलोदरे ॥ १४४ ॥
 प्रागदावथ पत्राणां त्रयं संकर्षणादिकम् ।
 प्रादक्षिण्येन चिन्यस्य यावद्दक्षः पदच्छदम् ॥ १४५ ॥
 ईशानपद पत्राच्चा प्यनिरुद्धादिकवयम् ।
 अप्ययेन तु सम्पूज्य यावत्पश्चिम दिग्दलम् ॥ १४६ ॥
 भूतवासं पुनर्मध्ये तत शक्तारकेषु च ।
 लभेण पूर्वा दारभ्य न्यासं पूजनमाचरेत् ॥ १४७ ॥
 वामनं चाय तदेवीं भूमन्वंच तत शिरः ।
 शीधर स्तवथ तत्कान्ता शिखाकवचमेवच ॥ १४८ ॥
 हृषीकेशश्च तत्पत्री हृष्टं तदनु लोचनम् ।
 ध्यानं स्नानं तथा पूजां होमं जपसमन्वितम् ॥ १४९ ॥
 क्रमेणानेन सर्वेषां सर्वदैवं समाचरेत् ।
 द्वादश्यां श्रवणस्याथ मध्ये संकर्षणं यजेत् ॥ १५० ॥
 तत्पत्राभ्यां वासुदेवं चक्रारेष्वधपूर्ववद् ।
 दृतीयं पद्मनाभाय तथा देवीं हृदादिपद् ॥ १५१ ॥
 ततो नभस्य द्वादश्यां प्रद्युम्नः कर्णिकागतः ।
 आद्यस्तत्पत्रगोऽराणां त्रयं नारायणादिकं ॥ १५२ ॥
 देव्यश्वीवाग्गषट्कुंतु पूर्ववच्चारकान्तरे ।
 ततस्तदग्रं द्वादश्या मनिरुद्धं यथापुरं ॥ १५३ ॥
 पत्रयुग्मे तदीयेतु चादिदेवं यजेत्कमात् ।
 त्रिविक्रमान्तं विष्णवाद्यं शक्तिरंगान्यथादिवद् ॥ १५४ ॥

तथा खिले मन्त्रवरैः कर्म लिशोऽ माचरेत् ।
 द्वादश्या पूर्ववन्मध्ये षड्ङ्गन्तुल्यक्षपद्मुक्त् ॥ १५५ ॥
 दूर्तयोऽरान्तरस्थाभ्य नेमिस्था देवतागणाः ।
 पूजाहोमो विशेषण पूर्णान्तं पूर्वचोदितम् ॥ १५६ ॥
 इत्येतत्सविशेषं च अत्युक्तं समाप्ततः ।
 यत्कृत्वा पुनरप्यत्र जायते न पुनर्भवेत् ॥ १५७ ॥

इति श्रीपात्ररात्रे श्री सारथतस्तितायाम्
 संवत्सरविधि नाम
 अष्टमः परिच्छेदः ॥ ८ ॥

अथ नवमः परिच्छेदः ।

भीनारकः ।

अधकाङ्गुलिनारेषु लक्रम्भु वपरिवौदितः ।
 यत्तद्गृण्युत विभेन्द्राः कथमात्रं भवाभुमा ॥ १ ॥

संकरणः ।

सुक्षमव्यूह विभगेन सदाद्याभ्यन्तरं हित् ।
 परस्य अद्यग्नि सख्य ज्ञातवाराधनं वया ॥ २ ॥
 इहानीं ओतुमिच्छामि विशेषत्वादिप्रवारम्भः ।
 आराधनं यथाकल्प भविनामीन्दिहमर्ह ॥ ३ ॥

भगवान् ।

वैभवीयो महाबुद्धे देवसानिवयो महान् ।
 वद्वितस्ते मयापूर्वं मेकैकं विद्धि तत्त्विधा ॥ ४ ॥

चतुर्णा युगस्त्वीनां युगानाम् तथैवहि ।
सिद्धिपूर्व दोषाणां विनाशाय समुद्धतं ॥ ५ ॥

सितरक्तादिदेषे उपरक्त्य कराकितं ।
क्षार्थरम्भे उथास्त्वे ह्यवसनितु र्घवदा ॥ ६ ॥

स्वधने दृष्टमात्रीय मेकष्व त्वंश्चात्मा ।
अत्यसेषवर्गलोकानां स्तुलवकाशक्षमृद्ध ॥ ७ ॥

विद्युतेनवपुषा हुनेन्तुधर्मेनव ।
वीरामनाशिताचैव स्थितनुप्रितमानसं ॥ ८ ॥

जीर्णाविष्टतदर्थात् सौम्यवक्त्रमनाकुर्ल ।
धियादोषगणस्त्वर्द धर्मयत्वं भोक्षिणां ॥ ९ ॥

लद्धवक्तं शान्तसंहृंच रूपरूपवतांवरं ।
प्रकाशदत्तिसन्मार्गं समाधिनिरतात्मनां ॥ १० ॥

तेऽपीष्वर्द दत्तदूपं वैभवं शान्तसंज्ञकं ।
दृष्टालक्षानां भवतानां सर्वेषवर्गपलपदाः ॥ ११ ॥

आत्मोक्षालिपिंदरेण त्वंकैकस्य मदामते ।
भाराधनार्थ्यविहितो वाचकोदि चतुर्विधः ॥ १२ ॥

संज्ञानानापदभयः पिण्डाखदो वीजलक्षणः ।
एत्योमध्यात्मवर्येन वाच्यमादन्वयभक्तितः ॥ १३ ॥

यत्रैकपिण्डयाक्योऽथ मन्त्रेणाथो भयात्मना ।
अभिन्नलक्षणोवाच्य एकायवोपचर्यते ॥ १४ ॥

तत्रवैदिविनामेन छुट्ठात्माभ्यां द्विक्लृपतां ।
दृष्टादीनाममन्वस्य र्बजं पिण्डाक्षरन्तुषा ॥ १५ ॥

नयेनाभिसुख्यव वाच्यमाद्यन्तगेनदा ।
सतन्वयपदमन्वन्तु विधिनामेनवैततः ॥ १६ ॥

कुर्यां त्रपदपीठस्थं नमस्कारध्वजान्वितम् ।
भास्यां शान्तस्वरूपत्वा देकत्वं मत एव हि ॥ १७ ॥

संज्ञास्वं पदमन्त्रं च विद्धि संविद्धिलक्षणम् ।
स्व [स्वा] रोत्यं व्यक्तिमोर्यं वा शीज सेकाद्वयं स्मृतम् ॥१७॥
स्वरव्यक्तमसंयोगा द्वाहर्णः पिण्डमन्त्रराद् ।
द्वाहरा मात्या तथान्तात्या स्वरवर्गा न्मदामते ॥ १८ ॥
स्वद्वयं हि सम्ब्रव संयोगो सह विद्युता ।
स्वरेण्यैकेत युक्ततय स्वरुपादितस्य वा ॥ १९ ॥
सामुष्वामस्य वीजत्वं व्यञ्जनस्थापि लाङ्गूलित् ।
य अङ्गाराख्यशाढम्ब्र विवेती दीधितिप्रभः ॥ २० ॥
चिद्वक्षण स्वदा [ना] कारो विद्धि तद्वाचकं विधा ।
क्षचि पिण्डं क्षचि द्वीजं क्षचि उच्छवद् मनाहतम् ॥ २१ ॥
तन्म चोद्योपमानस्य परिमात्र स्सकुडा हि यः ।
द्वाहरो वद्युपद स्तुतिसम्बोधत्वशः ॥ २२ ॥
अविदाशी स अङ्गारो वीजादीनां महद्विदः ।
प्र२३ [विभ] ला त्रष्णवेनातः हत्याख्येना हते [खिळ] महत् ॥२४॥
तरता द्वै स्त्रियै तु द्वयं तद्वपरि न्यसेत् ।
स्वविदत्वेन वीजस्य लाङ्गूलान् प्रकल्पयेत् ॥ २५ ॥
प्राप्ते इपावस्त्रे नित्यं सन्त्वन्न शजते सति ।
तपोष्टये यज्ञं यज्ञ यज्ञ व्यविद्ययं स्वरेत् ॥ २६ ॥
भासुमसुष्वर्णेष्व द्वृत्य वेत त्प्रहापते ।
क्षिराद्वात् लिप्तवत्र भेदमादोरलक्षणम् ॥ २७ ॥
त यत्र वीजं पिण्डं वा लज्जै प्रणवाद्यु ।
प्रा वर्णं पदमन्त्रस्य वसदादोक्तवाच्यकान् ॥ २८ ॥
तच्छिट्टं वि [शृंगि] द्वै वर्णै स्त्रम्भा दुर्घट्य दृक्षयत् ।
केवलं यज्ञ सै वीजं पिण्डं वा पदमितम् ॥ २९ ॥

तावाकाराऽन्तर्गतं स्य लोकशत्रुं विधीयते ।
लोकशत्रुं मध्यशिष्टानां वर्णानां पिण्डपिण्डान् ॥ ३० ॥

लोकशत्रुं हि वीजत्रयं स्वस्थिति ब्रह्म वर्णं [र्ति] ता ।
सामाजिकमुक्ति वीर्यं दीपोद्धारं स्वथाकृतिः ॥ ३१ ॥

भीक्षय विषयाद्यवर्णा परिक्षेप स्वद्वोदयः ।
य द्वीपितृत्रयं अन्धं स्वाशयं [सामर्थ्य] वैष्णवं महात् ॥ ३२ ॥

अर्जुनलोकं अर्जुनकथानां जाच्छासनां भिन्नपिण्डान् ।
इत्यापत्तिभिन्नाना ज्ञानाद्यानाना तदमर्थतात् ॥ ३३ ॥

इदाता कर्मणाद्यज्ञं विषयिं पदं दृष्ट्वा ति ।
लब्धीष्प्रकाशित्वे स्या [लोकशत्रुं सदैव हि ॥ ३४ ॥

पिण्डादि भ [र्ति] गवमन्द्रं भूतीत्वात्मेष मेवहि ।
परिक्षाता द्वये विन्नु पिण्डा तत्स्थैर्य शुतमम् ॥ ३५ ॥

नानात्मं नाममन्द्रात्मं नानालोकान्तरो त्वितम् ।
भवेत् त्वर्षपदं प्राप्तिः परिक्षाना रपदाभिक्षात् ॥ ३६ ॥

खर्जीजंदा सपिण्डं वा मन्त्राणां यत्परं द्वयम् ।
विष्ठधामिपदं स्वं स्वं किन्तव्यां भावयेत्परम् [वं] ॥ ३७ ॥

मन्त्रक्षेपद्वा दृपत्वा अस्मात् त्सर्वेषां च च्युतः ।
स्याप्य व्यापकरूपेण वर्तते तु तु ग्रहेच्छया ॥ ३८ ॥

ध्यायरूपेण भूलोका द्वोगा दारभ्य वालिलात् ।
षाङ्गुण्यमहिमान्त [भिमान] च ददाति फलमुत्तमम् ॥ ३९ ॥

स्वपदं भोगखिन्नस्य द्विव्यदेहस्य कर्मिणः ।
क्षेत्रज्ञं वीजपिण्डात्मा तिरावरण लक्षणः ॥ ४० ॥

ज्ञानं यदमलं शू [सि] द्वं संयच्छत्यात्म लाभदम् ।
शालिक्षयक्ति मयत्वं च जाग्रद्वृत्तेः परामनः ॥ ४१ ॥

एवं संज्ञात्मन स्वपनं बुते रेकत्र भवति च ।
सुषुप्तिवृत्तेः पिण्डात्म भन्नस्यैव महामते ॥ ४२ ॥

दीजात्मन स्वस्यकुले शक्तिष्यक्षिण भस्त्रियै ।
 अक्षिक्षान बडोवेता नियता यद्यपि स्मृता ॥ ४३ ॥
 भगवन्नन्दमूर्तीनां तथापि परमात्मनः ।
 अवस्थ चातुरात्म्यस्य केषलस्य एवा विभोः ॥ ४४ ॥
 अतुष्टकारं यन्मत्वं विद्धि हन्मोक्ष भूतिदम् ।
 अतो न्यया यदुहिष्ट ममिधं मिथमेषद्वि ॥ ४५ ॥
 फलं भागवता चैव त तथा विद्धि नान्यथा ।
 इत्यात्मव र्मचये त्पश्चा व्रानामन्तै र्महामते ॥ ४६ ॥
 गोणदुरुखादि [दि] गुर्वैस्तु प्रादुर्भावगणं विभोः ।
 महात्म्योति स्वरूपस्य सहवै चतुरात्मना ॥ ४७ ॥
 प्राग्जाग्र त्पदसंस्थस्य लेशोनोक्तं तदर्चनम् ।
 इदानीं इविशेषेण मन्त्रध्यानं क्रियान्वितम् ॥ ४८ ॥
 प्रवक्ष्यामि समाप्तेन श्रुणुष्वायत लोचन ।
 विशाखपूषो भगवान् स्थयं विश्वसिस्तुक्षया ॥ ४९ ॥
 अध्यक्षेण स्वरूपेण समुद्रत्यक्षद्वद्वि ।
 महिमानन्तु निशेषं शुद्धसंषि त्पुरस्सरम् ॥ ५० ॥
 आदायाद्य [दाय] दस्थस्य चातुरात्म्यस्य वै विभोः ।
 यथाचाधारभूयि[तथाचासारभूमि]ष्ठ देवानां वेष्टितं दिश्त ॥ ५१ ॥
 सिताद्यः कान्तयोयत अचादिकर्ण महामते ।
 स लाज्जनं वैभद्रीयं सायुधं दीजमेष्टतु ॥ ५२ ॥
 इनाम्यं गुण पट्टकर्ण तदुक्ता शर्कर्णो खिलाः ।
 अग्निमा अष्टकं चैव स्थित्युपतिः दयो दयाः ॥ ५३ ॥
 शक्ति स्ता चातुरात्मीया त्वै शरी त्यभिर्धायते ।
 यथार्कं किरण व्रात न्यत्तदा तेजः कणो महान् ॥ ५४ ॥
 स्व कारणं विना सर्व मा पूरदति गोदरम् ।
 स्वातन्त्र्या स्परिष्पर्त्वा तद्रात्म परमेश्वरः ॥ ५५ ॥

विदाय वासुदेवाद्यं मूर्तिशास्त्राचतुष्टयम् ।
वैभवीयस्य पूर्धस्य पतिव्येना वर्तिष्ठते ॥ ५६ ॥

सम्भूति स्थिति संहार भोग कैवल्य रक्षणम् ।
प्रेरयन्वै धिया चक्रं पंचार मिद मुत्पम् ॥ ५७ ॥

स्मर्तव्य स्स्वपदस्थ स्स्वं विजेन स्वामलाभमा ।
आभृत्वो ग्रियन्तं तदीयं गात्र मण्डउम् ॥ ५८ ॥

रथव द्वैभवीयैस्तु वीजै र्भाव्य मलंद्रुतम् ।
क्रमा दुःखार्थमाणै स्तै रमृतांधेन पूर्ववत् ॥ ५९ ॥

पूर्णतद्वीज निचयं सावधानेन चेतका ॥ ६० ॥

यत्प्रसादा तपरां सिद्धिं प्रसन्नि भगवन्प्रयाः ।
शुचौ देशे मनोऽवै शुलिने पुण्य भूषिते ॥ ६१ ॥

चन्द्रनदीद संयुक्ते रुद्रपेना धिवासिते ।
विलिख्यमातृका चक्रं भेदे नातेन वै पुणः ॥ ६२ ॥

थेन सन्दृष्ट मात्रेण शतथायाति कल्पम् ।
प्राणादौ पंचवर्गात्मं मध्यान्तं मध्यतो ग्रिहेत ॥ ६३ ॥

यादयो नव नाभिरथा आदय षोडशारगाः ।
कादयो नेमिगा स्सर्वे पूर्वचक्रे यदशनद् ॥ ६४ ॥

तदस्मि त्राधि भूतन्तु पूज्यं द्विधिना ततः ।
शब्दब्रह्म मयं चक्र मध्यं पुण्यादिकैः क्रपात् ॥ ६५ ॥

तन्मध्या दुर्जरेदादौ सर्वेषां कारणं हि यत् ।
ददकस्य मक्षरं चाक्षा दरान्तायेन भूषितम् ॥ ६६ ॥

विद्धि उर्वेश्वरस्येदं शीजं निर्बीजं कारणम् ।
एतदेवाऽज नाभस्य वितर्ग खदितं स्मृतम् ॥ ६७ ॥

नेमिवर्गां द्वितीयं वै ततोरा अष्ट मक्षरम् ।
अष्टमं नाभि देशाच्च तत्संख्यं नेमि मण्डलात् ॥ ६८ ॥
नेमिपूर्वं मतोनाभे स्त्रसं पंचमारगम् ।
भरा चतुर्दशं त्वज्ञा अविमाशा गतं हि यत् ॥ ६९ ॥
नेमे रेकादशं चाथ षोडशं च व्योदशं ।
पंचमं नाभिदेशाच्च नेमे रेकोन विशकम् ॥ ७० ॥
तदन्ते सत्रं चैष नवमं हि महामते ।
नाभे छितीयं तदनु नेमे स्तत्संख्यं मैवच ॥ ७१ ॥
द्वादशं च बहिष्ठेभ्यो दशमं षोडशा अस्म् ।
नाभिपूर्वं सतो षष्ठी नेमः पंचदशं हियत ॥ ७२ ॥
कुर्वसंख्यं मरद्वीजं सतो नाभि चतुर्थकम् ।
थष्ठं नेमे चतुर्थच्च मध्यम [मा] क्षा लया हरेत ॥ ७३ ॥
तत्रैव पूर्वदिक्संर्थं द्राद्या द्वै पंचमं तदः ।
अक्षा दक्षिणदिक्संर्थं नेमेरष्टादश ततः ॥ ७४ ॥
द्वितीयनाभि देशाच्च तदन्ते सप्तमारगम् ।
चतुर्दशं मध्येनेमे अष्टमनाभे रधा हरेत ॥ ७५ ॥
सर्वे कारणव भूर्भ्या योजनीया स्त्रमादतः ।
प्रणवाद्याननोन्ताश्च तेजसातीव निर्भराः ॥ ७६ ॥
पद्मनाभादयो देवा वाच्या स्तेषां क्रमेणतु ।
पद्मनाभो धुवोनन्त शक्तयात्मा मधुसूदनः ॥ ७७ ॥
विद्याधिदेवः कपिलो विश्वरूपो विहंगमः ।
क्रोद्धात्मा षड्यावक्रो धर्मो वार्गीश्वर स्तथा ॥ ७८ ॥
देव एकार्णवशयः कूर्मः पाताळकारकः ।
घराहो नरसिंहश्च अमृता हरणस्तुते ॥ ७९ ॥
श्रीपति दिव्यदेहोथ कान्तात्मा मृतधारकः ।
राष्ट्रजिकालेनिग्रः पारिजातहरोमहान् ॥ ८० ॥

लोकनाथस्तु शान्तामा दत्तात्रेयो महाप्रभुः ।
न्यग्रोथं शायी भगवा नेकशृंगत्रुस्तवः ॥ ८१ ॥

देवोदामनदेहस्तु सर्वव्यापीनिविक्षमः ।
नरोनारायण [नारायणोनर] श्वेतं हरिः कृष्णस्तथैवच ॥ ८२ ॥

इवलत्परशु खुग्रामो रामश्वान्यो धनुर्धरः ।
वेदादिद्गवान् कल्की पाताळ शयनःप्रभुः ॥ ८३ ॥

प्राङ्गुर्भावं गणोमुख्य इयुक्तस्ते उमाउतः ।
शक्तिसङ्घव प्रधानोय शक्तिसङ्घव स्सउच्यते ॥ ८४ ॥

सक्षमीः पुणिदयानिद्रा क्षमाकान्ति स्वरस्वती ।
भूतिमैत्री रतिस्तुष्टि र्मतिर्दादशमीस्मृता ॥ ८५ ॥

प्रधानभूतां लङ्गरीरा नलंकारान्ति बोधमे ।
किरीटः कौस्तुभोभास्यः ? भीवरसो मृतलक्षणः ॥ ८६ ॥

वनमालेतिगडः प्रधानाद् हेतिकाद् शृणु ।
चक्रं शङ्खो गदापश्चं लाङ्गलं मुसलंशरः ॥ ८७ ॥

शाङ्गेश्वर सङ्गसेष्टौतु दण्डः परशुरी रितः [तिहा] ।
पाशाहृष्टौ शुद्ररथ वज्रशक्ति समन्वितः ॥ ८८ ॥

इयेत हेतवाचक मङ्गमन्तरगणान्वितं ।
विग्रहेष्वदेवस्थ संलीनमवतिष्ठते ॥ ८९ ॥

वक्ष्येभावोपकरणं गीर्वाणगणमुत्तमं ।
नानाविभव मूर्तीनां योवतिष्ठेत शासने ॥ ९० ॥

कालोवियक्षियन्ताच शाखं नानाङ्ग छक्षणं ।
विद्युतिः तथश्चैव समुद्रास्तगणा शिशाः ॥ ९१ ॥

प्रजापति समूद्रश्व इन्द्र स्सपरिवारकः ।
मुनय सप्तपूर्वेन्ये प्रहास्तारादिकैवृताः ॥ ९२ ॥

जीवत्तथा खिङ्गानांगा स्तवप्सरोगण उत्तमः ।
ओषध्यश्चैव पश्चवो यज्ञास्ताङ्गा खिङ्गावये ॥ ९३ ॥

पार । श्वर्णपांचरात्रे श्रीशत्यत संहिता ।

8

विद्याचैवा पराविदा पाषकैवनारुदः ।
चन्द्राकौं बारिवसुषे इत्युक्तमलेक्षणम् ॥१४॥
चतुर्विशतिसंख्यम् भद्रोपकरणं सहृद ।
भवस्त्वाक्षात्प्रधानत्वं व्यापकोजडदक्षणः ॥१५॥
प्रन्मन्देश्वरवद्यात्ता त्वोपिषुपत्वं गीतिच ।
इयेवमादि सर्वेषां भवितो परमेश्वरः ॥१६॥
स्थितोन्तर्यामिभवेत् इयमासाध्य निष्कलं ।
आप्तकामस्त्वभगवान् स्वव्यापारवशेन्नु ॥१७॥
स्वांशक्तिमवलंब्यास्ते पश्चात्भासना पुनः ।
थराम्बुद्धत्वाद्यात् मूलनालदलोदरे ॥१८॥
अतुस्तद्वयेऽप्ये गग्नैकार्णवोदरे ।
मानसे १ नन्तशयने दिव्यबोधतत्त्वुर्विभुः ॥१९॥
सहस्राणु सहस्राम उत्तानस्थोहिलिलया ।
तदो विविधरत्नामे लदीये नामि पुष्करे ॥२०॥
प्रोद्धहस्तु स्वदीर्घेण विद्यासामर्थ्यं विग्रहाम् ।
मूर्त्यर्थजादिकैस्त्वर्त्ये रावृतस्तत्परादणैः ॥२१॥
अनन्तचेष्टस्यदिभो रित्येवं त्वीक्ष्वरात्मनः ।
भोगापवर्गदं रूपं शान्तव्यक्तं च वैभवम् ॥२२॥
प्रागवत्तर्दपदावस्थं स्मरेद्वृत्कमलाम्बरे ।
तदधःकर्णिकामध्ये त्वभिजातो [शान्तो] पद
दिशोदश योतयन्तं नानागात्रस्त्रैश्चित्तम् ।
सौम्यद्विरष्टवर्ष्यच राजीवदलोचनम् ॥२३॥
भ [भा] चक्र चक्रपुग्दे [हहे] वं गदा देहं [त
शक्ति माधार संज्ञांच प्रोद्धहस्तं स्मरेद्वृत्कमलाम्बरे ॥२४॥

स्थितोयस्तन्मभूतस्तु धस्मिन्वै विश्वमन्दिरे ।
 नभोनिलात्मनाचैव भूप्रिका भिन्नलक्षणे ॥ १०६ ॥
 प्रागादावीशकोणान्तं खंस्मरे त्कर्णिकोपरि ।
 द्विषट्कं यदनन्तायां सरथाय्यन्त मग्निगम् ॥ १०७ ॥
 तत्संख्यं केसरोर्ध्वस्थं तद्व त्कुर्मादिकं न्यसेत ।
 न्यग्रोधशायिपर्यन्त ममृतादारमण्डले ॥ १०८ ॥
 सूर्यचन्द्र [ऋ] समारुढं दलभूमिगमं [तं] ततः ।
 पाताळशायिपर्यन्त मेकशृंगादिकं हिं यत् ॥ १०९ ॥
 न्यस्यैव ममृतोत्थैस्तु भोगै रम्यर्थं मानसैः ।
 यथावद्वच्छानयोगेन प्राग्व त्वृष्टिक्रमेण तु ॥ ११० ॥
 पुन रस्तहतियोगेन पाताळशायना तु वै ।
 यावद्वग्नशायंत मर्चनीयं फलासये ॥ १११ ॥
 य उक्तं स्तमुदाये स्मिन् हयागे देयतागणः ।
 यजे द्विषट्क्रमेजैव विधिना नेन तं पुनः ॥ ११२ ॥
 त्रिकं [त्रयं] यद्वै द्विषट्कानां विस्थानस्थं प्रकाशितम् ।
 पृथ कपृथ कतदेकैकं न्यस्य न्यस्य यजे त्क्रमात् ॥ ११३ ॥
 प्रतिद्वादशकस्याद्यः प्रागुक्तेन क्रमेण यः ।
 तं निष्कलात्मना पूर्वं मिष्ठा वै कर्णिकोदरे ॥ ११४ ॥
 समुथाप्य ततो मध्या तमेव सकलात्मना ।
 न्यस्ये दाधारभूतव्वं सर्वत्र कमङ्गा दधः ॥ ११५ ॥
 तमेवार्ध्यादिना । भयर्थं कमलच्छदकोटिगम् ।
 द्वितीयं कर्णिकामध्ये तदग्रे केसरोर्ध्वगम् ॥ ११६ ॥
 ध्यात्वा न्यस्य त्रितीयन्तु ततः पव्राष्टकेष्टकम् ।
 द्वादशार्थ्याहि सर्वत्र गग्ने पद्मनाभवद् ॥ ११७ ॥
 भवोपकरणीयाभि देवताभि स्समावृतः ।
 य स्तवद्वदेवतासंघं स्सर्वं स्स [ऋ] कमङ्गा द्वदिः ॥ ११८ ॥

न्यस्यैव मर्चनं कुर्या हिव्यै भोगै रतु पूर्ववत् ।
 शूर्तै मण्डलमध्येच वहि रथौ जलाशये ॥ ११९ ॥
 स्वमन्वेनाम्बरस्थस्य मूर्ते लक्ष्मदादिकम् ।
 दातव्यं कर्णिकामध्ये न्यस्तमन्वस्य मूर्धनि ॥ १२० ॥
 प्रतिविम्बवति तद्यस्मा तद्वद्वारदर्पणे ।
 यस्य यस्य यदा यस्मि ज्ञाकारे रमते मनः ॥ १२१ ॥
 भोगासये वा मोक्षार्थं तं तं मध्ये उर्ख्ये तदा ।
 तदुद्देशोर्चनं कुर्या तत्स्थानप्रच्युतस्य वा ॥ १२२ ॥
 नानासिद्धिप्रदानाच्च सह संहारमूर्तिवा ।
 एव मेघागमन्वाणा मर्चना दीप्तिरं लभेद् ॥ १२३ ॥
 लक्षार्थं हि विशेष स्या द्विन्यासे तविवोध मे ।
 भूलोकाखिलसिद्धीना यासये ताव दुर्घते ॥ १२४ ॥
 प्राणवहादशकाद् नया [न्या] देकशृंग मथो यजेत् ।
 आर्यं यदंगमन्वन्तु कर्णिकायां न्यसे नतः ॥ १२५ ॥
 अथ केसरकोटिस्थं स्मरे नत्पुरतो परम् ।
 पश्चा इला त्क्रमांतस्थं दलाग्रस्थं द्विरष्टकम् ॥ १२६ ॥
 पाताळ शायिनं [शायनं] मध्ये मन्त्रस्योपरि पूर्ववत् ।
 ध्याये लिशेषपाताळसिद्धीना मालयं परम् ॥ १२७ ॥
 तच्छक्तयतु गृहीतस्तु भन्वेशः कर्णिकागतः ।
 समस्तसिद्धिदाने स्या दाश्रितस्यांगसंज्ञकः ॥ १२८ ॥
 एव मेव भुव लोकसिद्धीनां प्रापये सदा ।
 रप्रय ऊर्ध्वं सरस्यार्थी त्वनन्तः कमला दधः ॥ १२९ ॥
 यजे दूगनसिद्धीना मशेषाणा मथासये ।
 खस्थन्यग्रोधश्यपतं कूर्म कमलमूलगम् ॥ १३० ॥

एते षाप वि संचारो नानासिद्धिवपेशया ।
 प्रधानमन्त्रव त्वर्या त्वाग्व त्वर्वन्त्र सर्वदा ॥ १३१ ॥
 एव मायैस्तु विधिव द्वारै नानाविधोत्थितैः ।
 यः स्थित लिङ्गिधे लौग्न विभवः पारमेश्वरः ॥ १३२ ॥
 पौष्टकराख्ये च वाशहे प्राजापत्ये अहोऽते ।
 सूक्ष्मवेन च निशेषं प्रत्येकस्मि न्हि वर्तते ॥ १३३ ॥
 समाश्रित्य बृहस्त्वं च तृतीयांशेन तिष्ठति ।
 यथोक्तक्रमयोगेन युक्त स्त्रगत्रयेतु वै ॥ १३४ ॥
 परिवारं समादाय भवोषकरणान्वितम् ।
 दिक्पालकगणोपतं समाक्षम्य तमेव हि ॥ १३५ ॥
 अभिधानाक्षरं पूर्व मरान्तादेन भृषितम् ।
 दोक्तव्य ममिधानेन पूर्वोद्दिष्टेन वर्तमाना ॥ १३६ ॥
 पूजार्थ वैव सर्वेषां क्रमे स्मिन् सम्प्रकाशितम् ॥ १३६= ॥

इति श्रीपात्रव्रते श्रीसात्वतसंहितायाम्
 चिभवदेषतान्तर्यागो नाम
 नवमः परिच्छेदः ॥ ९ ॥

अथ दृशमः परिच्छेदः ।

नारदः ।

श्वर्वलाङ्गोदिग्मा श्वेदितःपरमेश्वरः ।
 अत्तद्वार्णवतात्मय येतसा संयतेन्तु ॥ १ ॥

सङ्कृष्णः ।

मण्डलेभ्नौ वहिर्नाथं जलमध्ये त्वयार्चतं ।
नोक्तं विभयदेवातां व्यक्तं कृत्वा तदादिश ॥३॥

भगवान् ।

सुलक्षणेतु भूभागे समेष्टौं करुलक्षणे [तरपूर्वे] ।
तत्रमण्डल [४] लालेख्यं सर्वेषामेकमर्चते ॥४॥
चतुरश्च चतुर्द्वारं पीठा धवयवान्वितं ।
षट्क्रिंश द्वलपञ्चेन मध्यतश्चयाप्तलंकृतं ॥५॥
वितानध्यजनच्छत्र चामर लक्षितिष्ठितं ।
तोरणध्यजनच्छत्र चामर लक्षितिष्ठितं ॥६॥
ठक्ताहुक्तमशेषत्तु कृत्वापूर्वोऽसदृशणं ।
ततस्तु करयोन्यस्य विग्रहे लीजमैश्वरं ॥७॥
समालम्ब्यच तादात्म्य गहिमानंतु निश्चरं ।
बध्याचैवर्धीं लुह्रां स्पृशेत्सर्वागकंतया [था] ॥८॥
ससुचार्यधियासर्वं भूत्वायामं जग्मस्थितं ।
सर्वेषामर्यदेहं मेवंसमृत्वा खकम्पुरा ॥९॥
थन्तशक्त निविष्टल्लु संस्मरे छद्रपीठवत् ।
मण्डलं देवताधारं चक्रमन्वेण तद्यजेत् ॥१०॥
ततस्तु सर्वमन्वाणां विभ्यासं तवचेतसा ।
समाचरे घथायोगं पुष्पदानं पुरस्तरं ॥११॥
धुवात्मा भगवान्मध्ये कर्णिकाया मतःक्रमात् ।
दिक्षचक्रं मभिवीक्षन्तं प्रागदलादादितोन्यसेद् ॥१२॥
पाताळशायि पर्यन्तं मनन्तायं भूमहामते ।
न्यसे नक्षमलं बाह्येतु ईशा छन्दि पदावधि ॥१३॥

चतुष्टयं किरीटाद्यं मन्त्राणां पूर्वचोदितम् ।
उदगदक्षिण आप्याद्ये पैठीये दिक्चतुष्टये ॥ १३ ॥
द्वंद्वद्वयन्तुलक्ष्म्याद्यं विनिवेश्यं यथाक्रमम् ।
लक्ष्म्यवेशकोणात् यावद्वायुपदावधि ॥ १४ ॥
द्वयंद्वयंकामाद्याद्यं च मत्यन्तं सन्निवेश्यच ।
बहिः पीडस्यनिकटे चाग्रतोवैपतविराट् ॥ १५ ॥
चक्रा त्कमङ्ग पर्यन्तं चतुष्कं शाङ्करात्पदात् ।
वायुकोणावधेयाद्य त्पीठवाहेतु योजयेत् ॥ १६ ॥
खौम्ययाम्याप्य पूर्वाशा वस्थितं च द्वयंद्वयम् ।
लांगलाद्यं परश्वन्तं मष्टकं तद्वेवहि ॥ १७ ॥
याम्यसौम्याप्यपूर्वाशा गतं दद्या चतुष्टयम् ।
पाशाद्यं वज्रपर्यन्तं शक्तिं कोणं चतुष्टये ॥ १८ ॥
आईशकोणनिकटात् पदात्स्त्रिकटेस्थितम् ।
प्रदक्षिण क्रमेणैव पदं याव द्वितीयकम् ॥ १९ ॥
कालादीनाच्चविन्यासः कार्यश्चानुक्रमेणतु ।
यज्ञान्ताना मम्हावुद्देष षोडशानां यथास्थितम् ॥ २० ॥
क्रमात्पूर्वोत्तरेकोणे न्यस्तेदक्षिणपश्चिमे ।
विद्या इविद्या द्वयं यद्वै स्वपदस्थे श्रिमाहते ॥ २१ ॥
चन्द्रादित्या वुदग्याम्ये द्वारयो र्विनिवेश्यच ।
प्रत्यग्द्वार गतं न्तोर्य प्राग्द्वारे विन्यसेदराम् ॥ २२ ॥
चतुर्जामथकोणाना मध्यकतं मण्डला द्वहिः ।
सम्यजे द्ववनाम्नावै यस्मा नाम्यो भवःस्मृतः ॥ २३ ॥
ततःकामात्मतत्वानां दशकं सिद्धतांगतं ।
भगवत्तुल्यसामर्थ्यं सार्वज्ञादि गुणैर्युतम् ॥ २४ ॥
विशुकतं प्राकृतादुःखा ज्ञियुक्तं श्वेश्वरेणतु ।
भवत्सत्तारकत्वेन मण्डलस्य वहिन्यसेत् ॥ २५ ॥

उपेन्द्रः पूर्वदिग्भागे दक्षिणेदुरतिक्रमः ।
 महाहृदः पश्चिमेतु वसुरेता स्तथोत्तरे ॥ २६ ॥
 न्यस्यस्तेजो धराख्यस्तु पूर्वदक्षिणमध्यगः ।
 नैऋतेतु महाकर्मा त्वग्राहः पश्चिमोत्तरे ॥ २७ ॥
 पूर्वोत्तरे वर्धमान स्साक्षी गगनगोचरे ।
 आधारनिलयं नाम्ना सर्वस्याधोगतं स्परेत् ॥ २८ ॥
 तेषां वहि स्त्वमन्वेण दिक्क्रमेण द्वेतिराद् ।
 स्वप्ररीचिगणेनैव भास्यन्तं निवेश्यच ॥ २९ ॥
 न्यस्यैव मर्धनं कुर्या न्मन्वसुद्रान्वितेन च ।
 निरक्षणादिशुद्धेन अर्थस्थक्षन्दनादिना ॥ ३० ॥
 यथाक्रमेणोदिताना मादिदेवं यजे नतः ।
 उपरिष्टात् सर्वेषां स्वपदस्थन्तु पूर्ववत् ॥ ३१ ॥
 प्रावरत्सुसंस्कृते कुण्डे तत स्संस्कृत्य पावकम् ।
 तन्मध्ये सर्वमन्त्राणां न्यासं कुर्याच्च यागवत् ॥ ३२ ॥
 प्राक्समित्सप्तकेनैवं तर्पये है यथाक्रमम् ।
 मन्त्रपूतं हि निशेषं हवनान्तं सकु त्सकुत् ॥ ३३ ॥
 भवन्ति सम्मुखा मन्त्रा स्त्राधकस्याभ्निमध्यगः ।
 सन्तप्याय तथा कुर्या त्सहस्रशतसंख्या ॥ ३४ ॥
 एकैकस्य तु वै होमं तिलै राज्यसमन्वितैः ।
 दद्या त्पूर्णाद्वृति पश्चा त्सर्वेषां तर्पणे कृते ॥ ३५ ॥
 पुन रथ्यर्चनं कुर्या देत्य वै मण्डलान्तरे ।
 यथाक्रमेण सर्वेषां पुष्पधूपै स्तु केवलैः ॥ ३६ ॥
 सकु छ्यानसमेतन्तु चतुर्थाप्यथवाष्ठा ।
 क्रमा त्समस्तमन्त्राणां प [पु] रावर्तन मात्ररेत् ॥ ३७ ॥

दुष्टुभेनाक्षसूनेण स्वके र्था करवर्धभिः ।
 ततोर्धर्मकुल्यै गर्वधैः पूरयित्वा करांजलिम् ॥ ३८ ॥
 सर्वदेवमधं मन्वं स्मृत्योन्यार्थं च तं क्षिपेत् ।
 सर्वव र्वदानेत्र ऋगेष्टुच भविततः ॥ ३९ ॥
 प्रदर्श सर्वमन्वाणा भेकां सुद्रां च वैभवीम् ।
 प्रणवेत्र सद्व्यांशुक्षिभां सर्वसिद्धिदाम् ॥ ४० ॥
 शेष्यपाणितले दै प्राङ्मन्त्रं कुर्या ह्लतागणम् ।
 विवित मन्तरीकृत्य सहांगुष्ठद्वयेन तु ॥ ४१ ॥
 मणिवन्धद्वयं कुर्या त्युलम् मतिनिश्चलम् ।
 करयुग्मं सगर्भन्तु सन्धार्य स्वधियोग्यलम् ॥ ४२ ॥
 ऊहमध्ये निषणेतु कुर्यादै बाहुकूर्पे ।
 शुम्हं कृत्वा प्रयत्नेन पन्थ मस्या स्वमाचरेत् ॥ ४३ ॥
 सर्ववा सर्वतिकृना मासये त्वपलेक्षण ।
 तीर्थमध्ये स्वहृष्टश्च विष्वे वेदां स्थलेतु चा ॥ ४४ ॥
 चह्निगमेतु निर्धूमे नित्य मस्मि शतुष्टये ।
 मन्वाणा मर्चनं कुर्या तिक्ष्वद्वर्यमपि सुक्तये ॥ ४५ ॥
 सजलाक्षलिपौरे स्तु तीर्थेऽहाद्याम्बुजे ।
 भावनामृतजै भोगे मूर्तै रव्यादिकै र्थिः ॥ ४६ ॥
 समित्समकपूर्वै स्तु याज्यै वर्द्धिगतं तिकैः ।
 पूजयित्वा यदान्यार्थं प्रत्येकस्मिन् न्पदे क्रमात् ॥ ४७ ॥
 संन्यासं संचयं वापि कृत्वा सम्य कृतस्य वै ।
 मन्वरूपानुकारिण्या सुदणींश्च सुद्रया ॥ ४८ ॥
 कलार्थं प्रसवं येन नैति संन्यासकारिणाम् ।
 कलपर्यवसानं च काल मागमचोदितम् ॥ ४९ ॥

भर्तु नों युज्यते येन सिद्धा ई[र्थे] स्तु फलार्थिनाम् ।
 कालातुकालमुद्राणां यो बन्धः परिचेदितः ॥ ५० ॥
 उक्तप्रयोजना दन्य स्सविद्विनिवृत्तये ।
 मुदं कर्मात्मतवानां ददत्यमलयाजिनाम् ॥ ५१ ॥
 द्रावयित्री च दोषाणां बाह्याभ्यन्तरचारिणाम् ।
 तेन मुद्रा स्समाख्याताः कृतस्यापि च मुद्रणात् ॥ ५२ ॥
 तस्मा स्वाभाविकं कृत्वा बद्धं वा मानसं पुरा ।
 स्वेन स्वेन तु मन्वेण स्मरे त्राप्तंद्वयाप्य] सदैवहि ॥ ५३ ॥
 चैतन्येनातुविद्धो य शाखासंघक्ष यथ्यति ।
 लक्षणपि मन्त्रोऽत्राध्यक्ष स्तत्कार्यं सम्प्रयच्छति ॥ ५४ ॥
 एवं कृते ततः कुर्यात्मनाणा मण्डलान्तरात् ।
 पूर्ववच्छोपसंहार मेकस्मिन् गगनस्थिते ॥ ५५ ॥
 स्मृत्वा परामना तंच स्वसंविद्वग्ने हृदि ।
 विश्वान्तं भावये हैवं स्वभावेन समन्वितम् ॥ ५६ ॥
 द्विजातेर्दत्तशिष्टस्य पुष्पपत्रादिकस्य च ।
 विद्वित शाम्भसि त्यागो विष्वस्तेनार्च ने कृ [नाट] ते ॥ ५७ ॥
 धर्तव्यं न चिरं चाग्रे यत्पुरा विनिवेदितम् ।
 तैवेष्यं मन्त्रमूर्तीनां किंचित्पुष्पफलादते ॥ ५८ ॥

हति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
 विभवदेवतार्चनं नाम

दशमः परिच्छेदः ॥ १० ॥

अथ एकादशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

शुत्रैव मच्युतमुखा द्वनमाली सुनीश्वराः ।
पुन स्सञ्चोदयामात् यदाकर्णयता च तद् ॥ १ ॥

संकरणः ।

यथावत् ज्ञातु मिच्छामि मण्डलध्यानलक्षणम् ।

भगवन् भवभीताना सुपकाराय तद्दद ॥ २ ॥

श्रीभगवान् ।

संसाध्य यष्टियोगेन सूत्रा [या] त्पूर्वापे पुरा ।

तद्विग्द्यान्तरे दद्या त्पाग्वै सूत्रचतुष्टयम् ॥ ३ ॥

स्तमांशेन द्विधा कृत्वा स्फुटं [ट] मध्या तदं [ततः ।] त्यच्च ।

स्तापितेन धर्मानेन प्रा कप्रत्यक्षस्येन तन्तुना ॥ ४ ॥

दक्षिणोत्तरभागाभ्यां समुत्पाद्य चतुष्पथौ ।

सूत्रं पूर्वापरसमं कृत्वा तदुपरि क्षिपेत् ॥ ५ ॥

पुन रध्यसमं दिक्षु दत्वा कोणचतुष्टयम् ।

चतुष्पथचतुष्केण नयेद्वय [द्व] किं प्रसार्य [ध्य] वै ॥ ६ ॥

समसूत्रचतुष्कक्ष चतुरश्चाश्रसिद्धये ।

तद्विभज्या एदशभिं शतुर्दिक्षु पदै स्समैः ॥ ७ ॥

क्षिपे त्सूत्रगणं तत्र घटिकारेणु [कण] रञ्जितम् ।

मध्ये पद्मावनि कुर्या द्वागपद्मित्रये क्रमात् ॥ ८ ॥

तद्वाहिः पदपङ्क्या तु पीठ मष्टदिग्न्वितम् ।

तस्य भागचतुष्कोत्थ दिक्चतुष्कं प्रकल्प्य च ॥ ९ ॥

विदिक्चतुष्कं निपदं दडनया पीठप्रदक्षिणम् ।
 प्रदक्षिणं किते र्बाह्या चतुष्कं दिक्चतुष्टयात् ॥ १० ॥
 चतुर्णान्तु चतुर्णान्तु चाह्या द्वाहं द्वयं द्वयम् ।
 शोथयित्वा तु तद्राहा चतुष्कं द्वारसिद्धये ॥ ११ ॥
 चतुष्टयं क्रमेणैव भूयो दिक्षु पदं पदम् ।
 सबाह्याभ्यन्तरगतं शोधनीयं प्रयत्नतः ॥ १२ ॥
 पुत सर्वपदाभ्यां तु षट्कं षट्कं तु चान्तरात् ।
 सम्मार्ज्य पूर्णशोभार्थं तत्र रक्तोदपदाष्टकम् ॥ १३ ॥
 यथा दिक्षु स्थितं कुर्या त्यजनाय दिवौकसाम् ।
 बाह्यस्थपद पाश्चा [पीठा] तु त्रीणि त्रीणि च लोपयेत् ॥ १४ ॥
 ब्रह्मणा मन्त्ररस्थं य तपदमेकाभ्यतां नयेत् ।
 उपशोभं तु तं विद्धि कुर्या ध्रीलालजभूषितम् ॥ १५ ॥
 पंचकं पंचकं कोणा द्वीधौ नीत्या लयं पुरा ।
 शैः कोणन्तु निर्धाय सान्तरं च ततो वहिः ॥ १६ ॥
 दद्या त्सूत्रवर्यचैव मध्येध कमलं लिखेत् ।
 षट्कं इलसंयुक्तं तस्य लक्षणं सुच्यते ॥ १७ ॥
 पीठावनि समीपेतु चतुर्थांश्च पदापुरा ।
 समुद्गृह्य भ्रमं कुर्या द्वाहस्थानाच्चतन्तुना ॥ १८ ॥
 दिक्सूत्राणां चतुर्णांतु एकैकं हि यदन्तरम् ।
 वृत्तावधै स्समैर्गांशः पवसंघै विभज्यच ॥ १९ ॥
 षट्कमिहीनं शतं सार्वं सूत्राणां तत्र निक्षिपेद ।
 सूत्रं शावदपदसंस्थं य तदाश्रियादजपल्लवं ॥ २० ॥
 कुर्या द्वाग चतुष्केण यथा तदनधार्य ।
 सव्यापसव्येयेसूत्रे अन्तरस्य निरन्तरे ॥ २१ ॥

तपोरंश समं कुर्या इलाग्रादंकमन्तरे ।
 तदुदेशात् सूवेण तदंकान्तर्गतेनच ॥ २२ ॥
 धर्घचन्द्र द्वयंकुर्या नेन सूवेणवैसमं ।
 पुनरभ्यन्तरे सूत्रं तात्सूत्राभ्यां निरोध्यच ॥ २३ ॥
 पत्राग्र मानयेस्तस्मा द्वहि स्तं शृगसन्निधेः ।
 लाभ्यमानं दलाग्रन्तु विधिना नेन सिध्यति ॥ २४ ॥
 दलाग्र ब्रह्मदेशाभ्यां हुरीयांशेनचान्तरात् ।
 भाष्यवैकर्णिकावृतं द्वयंशमानेन केसरं ॥ २५ ॥
 दलाग्रांशवै मध्या द्रयोमार्थं भ्रामयेततः ।
 कृत्वैवं वर्णकैःपूर्वैः पूरणीय ममहोज्ज्वलैः ॥ २६ ॥
 दद्यायविततां पीतां सबीजां विद्विकर्णिकां ।
 रेखान्वितानि पत्राणि सर्वाणि सुसितानिच ॥ २७ ॥
 केसर वितयं कुर्या त्प्रेपत्रे रुणप्रभम् ।
 दलान्तरालसमितं वृत्तवाहां ज्वलतप्रभं ॥ २८ ॥
 सितानि धीठकोणानि रक्तं तद्विक्चतुष्टयम् ।
 राजोपलप्रभांवीर्धां पद्ममाला घलंकृतां ॥ २९ ॥
 पश्चिमांशा द्विनासर्वं द्वाराण्यस्तुजपत्रवद् ।
 कृष्णानि सर्वशोभानि द्वारोदेश स्थितानिच ॥ ३० ॥
 तदधो कृतितुल्यानि लूपशोभानि गर्भवत् ।
 कोणानि केसराभानि सितशंखा निवानिच ॥ ३१ ॥
 शोण हेमादिवर्णं ऋक्माद्रेखागणवहिः ।
 कृत्वैवमतुसन्धाय सर्वात्मवेन देहवद् ॥ ३२ ॥
 रजांसिविद्विभूतानि सितपीतादिकानिच ।
 तन्मात्रा षुपशोभानि शोभनिकरणानितु ॥ ३३ ॥

एवं सर्वाणि कोणानि स द्वाराणीन्द्रियाणिच ।
 चहिरावरणं यद्वै सत्त्वाय वितयं हि यत् ॥ ३४ ॥
 मन स्सुविततावीधि गर्वपीठ सुदाहदं ।
 धीःपञ्च तदधिष्ठाता बीजात्मा चिन्मयःपुमान् ॥ ३५ ॥
 अमूर्ते ईश्वर श्वाव तिष्ठ त्यानन्दलक्षणः ।
 यस्य सन्दर्शनादेव शश्वद्वावः प्रसीदति ॥ ३६ ॥
 सखंगाना मसंगानां घपुष्पाते कृते सति ।
 प्रायशो मुक्तिभाजी च त्विह जन्मैकशेषिणाम् ॥ ३७ ॥
 देव भास्ते इतां हित्वा बहि रन्तश्च कर्मिणाम् ।
 अन्यथा दृष्टमात्रा द्वै कथ माहाद मेरि वै ॥ ३८ ॥
 अत स्संबेदनसम ममित्व [त्वं] प्रतिपादकम् ।
 यद्यत्स्वलक्षणं तत्वं तत्त त्सर्वत्र लिङ्गम् [सन्धिंगं] ॥ ३९ ॥
 वस्तुवेन गृहीत्वैवं मण्डलं पूर्वनिर्मितम् ।
 नाम्नावजनाभभुवनं सर्वदुःखक्षयंकरम् ॥ ४० ॥
 तत त्स्तस्मिन् क्रमेणैवं ध्यात्वैकैकं निवेशयेद ।
 पूर्वोद्दिष्टेन धीजेन त्वाकारं परमेश्वरम् ॥ ४१ ॥
 अथैवं भाजिता त्वेत्रा छतुरश्चा नमहामते ।
 पूर्वोद्दिष्टानि धिष्णयानि यथा कार्याणि तच्छृणु ॥ ४२ ॥
 पंचमं ब्रह्मकर्माचा नमम प्राप्तिदयवस्थितम् ।
 अंशं दीर्घेन तत्स्थेन कुर्या त्सुवेण लांछनम् ॥ ४३ ॥
 अर्धचन्द्रसमाकारं भागयुग्मस्य चान्तरे ।
 दक्षिणोत्तरभागाभ्यां तदध स्तत्समं तथा ॥ ४४ ॥
 लांछनद्वितयं कुर्या त्तिर्यक्संस्थानसंस्थितम् ।
 भागद्रादशकस्यैक्यं स्या त्पङ्किद्वितया तथा ॥ ४५ ॥
 ब्रह्मकर्म चतुर्थं य त्संख्यामानं च पूर्ववत् ।
 मर्मतस्य च पक्षस्था वेक्कर्मान्तरीकृतौ ॥ ४६ ॥

ताभ्या मवस्थितेनैव सूत्रेणैतत्प्रजायते ।
 पुन र्भध्या द्वितीयं यत् मर्म चार्धं प्रवर्तते ॥ ४७ ॥
 तस्मादैश्यन्तरीभूतं चतुर्थं पक्षयो द्वयोः ।
 मर्म तत्स्थेन सूत्रेण वृत्तार्थं पूर्ववल्लिखेत् ॥ ४८ ॥
 ब्रह्मकर्मणि षष्ठ्यस्य प्रत्यग्दिकसांस्थितस्य च ।
 मर्मणो प्यथ वै सुत्रं कृत्वा तत्सम्प्रसार्यच ॥ ४९ ॥
 यावद्वृत्तार्थद्वृत्तस्थ शुंगकाटे स्तु सन्निधिः ।
 एवं सूत्रदेये दत्ते धिष्ण्य शशंखाकृति र्भवेत् ॥ ५० ॥
 तस्य भागसमा कार्यो लांछनै मैखला वहिः ।
 पूर्वोक्तमर्मणै स्सूत्रै र्थथा तदवधारय ॥ ५० ॥
 द्वयंशर्द॑धेण सूत्रेण नवचन्द्र कलासम् ।
 चतुर्णा मन्तरेशानां प्राग्दिक्कुर्याच्चलांछनं ॥ ५२ ॥
 इशवद्वि पदाभ्यान्तु वृत्ततुर्यांश सम्मिते ।
 द्वेलांछने खपेकुर्या देकभागादिके ततम् ॥ ५३ ॥
 तत्समे ह्यपरे द्वयै यदालांछयंचलांछनैः ।
 दक्षिणोत्तरभागाभ्यां पक्षात्सूत्रदधंक्षिपेत् ॥ ५४ ॥
 कृत्वासमम र्मस्यं पूर्वोद्दिष्ट क्रमेणतु ।
 जीवसूत्रस्य पाक्षात्ये भागे पार्श्वद्वयस्थितम् ॥ ५५ ॥
 भागद्वयं द्वयं लांछयं योन्यर्थचार्धवृत्तवत् ।
 तच्छृङ्ग कोटिगेसूत्रे कृत्वा ते सम्प्रसार्यच ॥ ५६ ॥
 खातभूभागपर्यन्तं तत्पदा द्वटपत्रवत् ।
 जायते सर्वकुण्डानां योनिरेवंविधाशुभा ॥ ५७ ॥
 भागार्धमान सूत्रेण योनेराभ्यन्तरेपुनः ।
 अर्धवृत्त द्वयं दद्या नद्द त्सूत्रद्वयान्वितम् ॥ ५८ ॥
 खातस्यान्तर्गतोवर्ज्य श्रुतुर्याशस्तु कोष्ठकात् ।
 कोष्ठार्धं निखनेच्छेषं तत्समंवापुरोदितं ॥ ५९ ॥

दैर्घ्यात्पादाधिकाकार्या योनिवै पृष्ठ उन्नता ।
 गजोष्ट सदृशी चाग्रा त्पृशन्ती दशनच्छदम् ॥ ६० ॥
 पुरोभाग चतुर्थीशं योने ग्रामा द्विसृज्यतु ।
 दध्यात्प्राक्सूत्र सम्बर्धं सूब्राणां द्वितयम्परं ॥ ६१ ॥
 अत्प्राप्तेनवै ताभ्या मग्रात्संकोचमाचरेत ।
 भागपङ्क्ति व्रयेणैव मेखला वितयम्बादिः ॥ ६२ ॥
 सम्पाद्य चतुरश्चन्तु शंखं तत्रतथो [तुवितयो] परि ।
 आशंखं मेखलानान्तु प्रोक्षतत्वं स्वविस्तृतेः ॥ ६३ ॥
 मेखलानान्तु शंखस्य यन्मध्येश्रिचतुष्टयं ।
 तच्चक्त्विहितंकुर्या तल्लक्षणं मधोच्यते ॥ ६४ ॥
 ब्रह्म मर्म निरुद्धेन चतुर्भाग समेनतु ।
 खातार्थं प्राग्न्धर्म दद्या त्वेत्रमध्ये महामते ॥ ६५ ॥
 वद्विर्भाग समानाभिः स्वद्विह द्विर्यशविस्तृतं ।
 अरक्षवच्च तस्यापि नेमिभाग समा वदिः ॥ ६६ ॥
 भागेनतद्विस्त्वेका चतुरश्चाच मेखला ।
 भ्राममध्यावरक्षेत्रं वृत्तेनैकेन वैपुनः ॥ ६७ ॥
 ततस्त्वाष्टकंदद्या हिग्विदिक्संस्थितम्पुरा ।
 तस्यचान्तर्गतंपश्चा दृष्टकं पातयेत्परं ॥ ६८ ॥
 ततस्तेषां समापाद्य मरत्वं ममलेक्षण ।
 अन्तर्वृत्तं निरोधेन प्रतिसूत्रस्य पक्षयोः ॥ ६९ ॥
 सूत्रेण लांडुते कुर्या ज्ञाभिनेमिभ्रमावधेः ।
 एकांशा दर्धमानं च नेमिवृत्तस्य चान्तरे ॥ ७० ॥
 द्वाभ्यां द्वाभ्या मराभ्यां तु मध्ये कुर्या त्र्यां ग्रधिम् ।
 विस्तारप्रोक्षता नाभिः कूर्मपृष्ठोपमाऽरकः ॥ ७१ ॥
 नेमिं दर्पणवाकुर्या त्वीष ज्ञिम्नावसानतः ।
 शिष्टं पुरोदितं सर्वं मथ पद्माकृतिं शृणु ॥ ७२ ॥

भागर्थं भ्रामये भ्रामे रंहिः केसरसिद्धये ।
 भ्रामये दपरं भ्राथं मरक्षेचस्य बाह्यगम् ॥ ७३ ॥
 नीत्वा छोपं मनेनैव विधिना नेत्रिमण्डलम् ।
 भरसूत्राश्रितं कुर्या ततः पश्चद्वाष्टकम् ॥ ७४ ॥
 केसरध्रमरुद्धेन सूवेणाधेन्दुलक्षणम् ।
 तच्छृंगकोटिसंस्थेन परिधे वाह्यकेन तु ॥ ७५ ॥
 सूबद्धयेन पत्राग्रं कुर्या द्वाह्यध्रमावनेः ।
 निरन्तराणा मामूला त्केसराणा महामते ॥ ७६ ॥
 कर्णिकोच्छ्रूयतुल्यानां विभागं जनये त्सफुटम् ।
 शंखं कोणचतुष्केतु शेषं पूर्ववदाचरेत् ॥ ७७ ॥
 योनि मेकेन भागेन चतुर्भिं मेखलागणम् ।
 खातं पूर्वसमं किन्तु वृत्ते वृत्तास्तु भेखलाः ॥ ७८ ॥
 चतुरथे तदाकारा इत्युक्तं कुण्डपञ्चकम् ।
 काल माहुतिसंख्यां च होमद्वयप्रभूतताम् ॥ ७९ ॥
 ज्ञावैव भेकहस्तानुं कुर्या दष्टकरावधि ॥ ८०= ॥

इति श्रीपात्ररावे श्रीसात्वतसंहितायाम्
 यागकुण्डविधि नाम

एकादशः परिच्छेदः ॥ ११ ॥

अथ द्वादशःपरिच्छेदः ।

नारदः ।

एवमाकर्ण्यसत्वेव मुसली मुनिनायकाः ।
 कृताख्यलिपुटोभूत्वा प्रच्छ जगतापतिं ॥ १ ॥

सद्गुर्विषयः ।

यथाक्रम स्थितानां च सर्वेषां [मन्त्राणां] लक्षितप्रसन्देशं ।
अतोहं श्रोतुमिच्छामि यन्त्राणां [सर्वेषां] ध्यानलक्षणम् ॥२॥

भगवान् ।

अपाणां मुख्यगूर्हाणां धुवानानां पुरीदितं ।
दोषादीनामशेषाणा विद्वानी मवधारय ॥३॥
ध्यानं पाताळं निष्ठय पर्यन्तानां यथास्थितम् ।
एक एव जगद्ग्राम स्वरूपाद्यैस्तु शक्तिभिः ॥४॥
नानात्मेना ध्यनन्तोयो भक्तानुग्रह काम्यया ।
जस्याभिमानिकं रूपं शुणुलवेशरस्यतु ॥५॥
तुहिनाच्चलसंकाशं पूर्णचन्द्रं समादतं ।
स्व [सु] मणि व्यंजितेरैव शुक्रतं फलगणेन्तु ॥६॥
प्रोद्धद्वन्तं हलंचकं मयदद्य द्वयेन्तु ।
यामहस्तं द्रूपेनैव शंखं मुसलमेवच ॥७॥
नित्यतन्निहिताशेषं शक्तिं सर्वज्ञमन्युतम् ।
मनस्यन्तं मुखानाम्य त्कर्मणां पूरयेत्तत ॥८॥
शक्तीशोप्यधर्मचिन्तयः पुण्डरीकनिभेक्षणः ।
इच्छारूपं धर्मैव सौम्यः प्रदाचिताननः ॥९॥
ध्यक्तयेच फडादीनां भक्ताना महुकम्पया ।
षीढयद् स्वांग्रियगमेत वसुधांश्च करदूयं ॥१०॥
युगाद्वासारिकातिश्च चतुर्वर्षत्र श्वसुभुजः ।
मूर्तचक्रं गदाहस्तः स्वमूर्ता च्छाम्बुजाकितः ॥११॥
शमं नपतिसन्तापं कमले नेनद्वकान्तिना ।
नानामन्त्रं मर्यादियां भाष [व्यंज] यत्यमलात्मना ॥१२॥
सम्यग्वाक्यपतिनाचैव कम्बुनाशब्दमूर्तिना ।
आङ्गा मरीक्षकेणैव गदाचक्रं द्रयेन्तु ॥१३॥

प्रेरितेन हिनस्याशु लाधुसन्तापकारिणम् ।
नारासिंहेन वशेण भवभीति विवातकृत् ॥ १४ ॥

बुद्ध्याति सर्वभूतानि वाराहेना मृतात्मना ।
कुरुते पश्चिमस्थेन कापिले नोशसंह्रितम् ॥ १५ ॥

भक्तिं अद्वापरणांच स्मृतमात्रः समेत्यवै [दैवदि] ।
हन्मध्ये गगनेभूमौ वह्निप्रध्ये जलान्तरे ॥ १६ ॥

चतुर्णां बाह्यणादीनां स्वयमेषानुकम्पया ।
चातुराख्येन रूपेण चतुर्धाविक्षिप्तेति च ॥ १७ ॥

आमतुल्येनदेहेन शंखपश्चांकितेननु ।
मृतिमद्विरुद्धार्थस्तु युक्तेनवदनैर्विना ॥ १८ ॥

धर्मानुजपवर्णेन समीक्षाप्यसमेननु ।
अन्योन्यातुगतेनैव पूर्वोद्देशेनान्यथा ॥ १९ ॥

प्रलयानलसूर्याभिः स्मर्तव्योमधुसूदनः ।
अट्टधातुर्धिंशालांसो प्यभीष्टो मकरांकितः ॥ २० ॥

शंखचक्रधरधैव वाणकार्षुक धूकतथा ।
रजस्तमोभ्या मूर्ताभ्यां सम्प्रवृत्ति निवृत्ये ॥ २१ ॥

कर्णपीठ निविष्टं च ध्येयं पाणि युगं विभोः ।
घियाधिदेवं भगव चतुर्वर्षं चतुर्भुजम् ॥ २२ ॥

द्वम्बकूर्च [कर्ण] जटा दण्ड कमण्डलवक्ष सूत्रिणम् [तकं] ।
फुल्लरक्ताभुजाभासं षेतपद्म करांकितम् ॥ २३ ॥

क्षुतीर्झगाया दक्रेभ्यः प्रोट्रिसंतमनुस्मरेत ।
निर्धूमांगारवर्णाभिं शंखपद्माक्षसूत्रिणम् ॥ २४ ॥

फुल्लरक्ताभ्यविभवं देवतायात्मसूत्रकम् ।]
ध्याये दर्भयपाणिं तं कापिलं तेजसां निधिम् ॥ २५ ॥

योगत स्तर्वेश्वरो देव स्वाक्षिभूतो व्यवस्थितः ।
स्वाटिकोपलयद्वायान् स्वशक्तयुक्त्या निर्मतिं च ॥ २६ ॥

अविद्याविष्णुतानां तु भक्तानां सत्प [म्प] दात्रये ।
 त मनादि जगत्प्राथं बहिस्तुङ्गतरात्मनाम् ॥ २७ ॥
 आदापृथिव्यो रन्तस्त्वं विश्वलप सत्प्रसरेत् ।
 अनेकवक्रांतिकर मनेकमदारांकिदल् ॥ २८ ॥
 यद्यप्यनेकवदन मनेकभृजभृष्टिम् ।
 तथापि वै वैयक्तिशं द्वदनै विविष्टे दुर्जम् ॥ २९ ॥
 चतुरभ्यधिकै दिव्यै क्षत्वारिदा न्महाभूजैः ।
 ब्रह्मरुद्रेन्द्रदक्षार्क चन्द्रसिद्धा स्तथा श्रुतिः ॥ ३० ॥
 पौर्वसंस्य तु वक्षस्य चोर्ध्ववक्रस्थिता स्तवमी ।
 पिशाचाश्मिमरुच्छैल द्विपग्न्यर्थवदातिभिः ॥ ३१ ॥
 वक्त्रैरुर्ध्वं स्थितै धर्यते हक्षिणं वदनं विभोः ।
 पातालादि ह्रस्मामेव लोकराशिप्रदोषितैः ॥ ३२ ॥
 दृष्टे स्तार [रास्त] समैते स्तु ध्याये द्वक्त्रं तु पश्यमन् ।
 यक्षान्तकाङ्गनाभाद्य वर्णुनक्षत्रगोगणैः ॥ ३३ ॥
 वक्त्रैर्धराहवक्रोर्ध्वं स्थितै धर्यतेच दक्षिणम् ।
 पश्चाद्यं चालुरामीयं मद्याणां दशकं महत् ॥ ३४ ॥
 प्रोच्छ्रुतं हि सुवर्णार्थं तद्वाञ्छत्तदतुष्ट्यम् ।
 लोकेशाद्याशुकं चैव पुस्तकं चाक्षसूत्रकम् ॥ ३५ ॥
 दर्ढी कमण्डलु हैम शाभयं हि वरान्वितम् ।
 दर्भाजिनं दत श्छत्रं सुशुभं चामरं छिदम् ॥ ३६ ॥
 सुक्लुडौ चापि कलशौ वेदिर्वहिसमन्विता ।
 क्षम्भार्कमण्डले पूर्णे नागेन्द्रो मणिदर्पणम् ॥ ३७ ॥
 पुष्पदारायजनं दिव्यं विश्वपवुलतासथा [पात्रं तथा तथा] ।
 रमत्रियास्तु भुजेवस्य विनोत्तंस्थानकैस्त्रमैः ॥ ३८ ॥
 यथोदितऋग्मेणैव व्यत्ययो नभवेत्यथा ।
 भाभिर्नानाप्रकाराभि देहोत्थाभि रिदंजगत् ॥ ३९ ॥

भास्तुतं जगत्ताथं स्मरेद्गुकमलादितु ।
 हंसमूर्ति मधात्मानं ज्ञानयज्ञभुजंस्मैरत् ॥ ४० ॥
 कुन्देन्दु स्त्रिधकार्तिच दोप्रकुण्ड महात्मुम् ।
 रजस्तमोद्विधि सत्सत्त्व विश्रां परमेश्वरं ॥ ४१ ॥
 धर्माधिमेक्षणंध्याये दमीषोमात्मकेनतु ।
 दक्षिणोत्तरसंस्थेन पक्षयुग्मेनराजितम् ॥ ४२ ॥
 बहिस्तमेवोदकस्थ न्तुहिनाचलसन्निभम् ।
 ध्यात्वार्चयेत्तुविधिव छंसविश्रां मच्युतम् ॥ ४३ ॥
 बहिर्द्वयमयस्थेक स्त्रामान्येत्तुकलक्षणः ।
 सम्यद्विर्यतितस्त्वर्गं पूर्वमृच्छति धार्थिनाम् ॥ ४४ ॥
 अन्तर्वेद्यां चतुर्धाय स्त्रेकप्रव महामखः ।
 तपोयागजपथ्यान स्वरूपशश्वेषहि ॥ ४५ ॥
 पाजिनामपदर्थतु चिदधाति खणापनात् ।
 तंयज्ञ पुरुषं [बुद्धेः] ब्रह्म बालुदेव मजंहर्दि ॥ ४६ ॥
 ध्याये द्वै सूकरात्मान मञ्जनाद्रि समप्रयं ।
 यज्ञाङ्गचिह्नितांत्रिच महावाह्यसिद्धिणम् ॥ ४७ ॥
 भूर्भुवस्त्वशशरिरच शब्दव्यौकमानसम् ।
 निर्नुद्दत्तं प्रपज्ञाना मविद्यापंकमंजडा ॥ ४८ ॥
 वैद्येनपोव प्रात्वेन त्वशयेनामलेनच ।
 वासनावासिवासांव जीवासां भवशान्तये ॥ ४९ ॥
 महाविभूति र्भगवान् पूर्णपाङ्गुण्य विभ्रहः ।
 स्वकरावजात्तराद्वस्त तत्त्वादादाय चांजलि ॥ ५० ॥
 करोतिसेचनंदोषं दधानांवस्वतेजसा ।
 स्थूलरूपेणतमजं दहिरागाशनाविधौ ॥ ५१ ॥
 आधमातंवायुनायद्र निर्धूमांगारपर्वतम् ।
 ध्ययित्तद्वन्महादीपं धानिरक्षप्रलोक्तनं ॥ ५२ ॥

बद्धब्रह्मांजलिकस्थं द्रवतकनकलोचनम् ।
 घोणग्रेणाहरन्तं च बैलोकयोऽथमलेन्धनम् ॥५३॥
 कृत्वातद्भस्मसात्सम्य दफूकुर्वन्त मुखेन्तु ।
 धर्मसामान्य ममल मनादिनिधनंविभुं ॥५४॥
 दुर्लभं यत्प्रबुद्धानां यंत्यसादधियादिना ।
 तस्यथूलतरंरूपं शृणुतथासयेपरं ॥५५॥
 तुहिनाचक्षसंकाशं सौम्यवक्त्रं चतुर्भुजं ।
 कामार्था बुद्धन्तं च शंखपञ्चलेन्तु ॥५६॥
 साधुमार्गे स्थितानान्तु प्रयच्छन्तं धिषादतौ ।
 चिताक्षमालं धर्मन्तु घरपाणि मतस्मरेत् ॥५७॥
 वाङ्मयन्निखिलंयस्य वस्तुजात मनश्चरम् ।
 शक्तिवेन स्वभावस्थं चिद्रूपस्यामलयुतेः ॥५८॥
 वरवाजिषुखंयाये दधवागीशरंविभुम् ।
 सूर्यकान्ताग्नि संकाश मनेकभुजभूषितम् ॥५९॥
 कमङ्काशसूत्रं च वैदिन्तेश्चिभूषितां ।
 साज्यधारौ सुक्षुद्वौतु विष्टरंसोमसंयुतम् ॥६०॥
 दर्भाजिनं भेषजांचा प्यपसङ्घेतु चट्टचूः ।
 स्मरेद्वामकरेष्वस्य पुस्तकं शंखप्रेवच ॥६१॥
 दण्डकमण्डलुंदर्वीं मेकर्स्म छितयंकरे ।
 पूर्णमार्घ्ये स्तथारण्ये श्रुत्वाजैस्तु पंचमे ॥६२॥
 सुइमूलफलपैस्तु यज्ञद्रव्यै स्तदक्षिणैः ।
 सर्वाश्रमोपकरणै युक्तं चमसभाजनं ॥६३॥
 ध्येयमस्य भुजेष्ठे व्रतमूर्ते ऋगादिभिः ।
 वेदांगैषपवेदैस्तु संस्कार स्त्रमखेत्या ॥६४॥
 विकारवसुधाधारे द्वाभादेतु गुणोदधौ ।
 स्वशक्ति भावितंकृद्वा मनःपूर्वं चतुर्दश्यम् ॥६५॥

प्रकृत्यन्तं रुमास्तेय स्सर्वज्ञः पुरुषात्मना ।
 निषणं भोगिशशयायां तपेनीयहचित्परेत् ॥६६॥
 देवमर्णवशायाख्यं मूर्तेश्वकादिकैर्वृत्पूर्व ।
 लक्ष्यालंबवाद्यामानं च रुमाक्षान्तं च निद्रया ॥६७॥
 वीज्यमानंहित्यभीत्या गीयेमानंहित्यिद्या ।
 कूर्मात्मा कूर्मवद्वृथ्या ध्यातव्यस्वथलांगलिम् ॥६८॥
 द्रवत्कनकवर्णाभ स्स्वधामर्था जडाश्रयः ।
 शक्त्यादिकृकलाद्वंद्व द्वितीयांश्चित्प्राप्तात्मनः ॥६९॥
 शक्त्यादिकृकलाद्वयश्च प्रोद्धिरंस्तुः क्षतिव्यम् ।
 अतसीपुष्पसंकाश शंखचक्र गदाधरः ॥७०॥
 मयोपकरणांगश्च निमग्नोद्धरणक्षमः ।
 स्वशक्तिविभवाधार मिच्छाङ्गोनक्रियाच्चित्पूर्व ॥७१॥
 नानाविशेषविहान रुक्षिंगोर्मिषदोदितम् ।
 धारयन्तं स्थितं हार्द मनूनः मोह मुर्वेषणम् ॥७२॥
 नदव्राद मनालयेयं त मजं परमेश्वरम् ।
 निस्तप्तकनकाभं च ध्याये द्वेषं नृकेसरिम् ॥७३॥
 ज्ञवद्वप्तिरुक्षिंगाभि स्स्वदेहोत्थाभि राष्ट्रतम् ।
 रथांगशंखधातारं वृद्ध मूर्ति सुभीषणम् ॥७४॥
 सत्त्वत्वकरजनेणि दीप्तेनोभयपाणिना ।
 सम्यच्छुन्तं धिया सम्यक् भविनां साभयं वरम् ॥७५॥
 अमृताधमात्मेवाभ ममृताहरणं विभुम् ।
 पीतांदरधरं ध्याये देकवक्रं चतुर्भुजम् ॥७६॥
 श्रोणीतटापितकरं शंखचक्रविभूषितम् ।
 मध्यहो दक्षिणैव वहन्तं मिरिष्वप्त्वृत् ॥७७॥
 शुद्धज्ञानातुविद्वं च कर्मसम्भवभीतिहन् ।
 दिशन्तं स्वधिया सम्यक् भवतानां भक्तवत्सलम् ॥७८॥

मन्थामयितदुग्धार्थिष्ठ क्षोभयित्वा प्रकाशितम् ।
 अमृतं भुज्ञत्वादीनां प्रतिपक्ष मनामयम् ॥ ७९ ॥
 शुद्धं चानश्वरं भाव्यं मायारूपार्णथमध्यगम् ।
 धात्मामृतमनैपम्य माहारध्वंसद्वर्णणा ॥ ८० ॥
 ध्याये तकमलगर्भाभं देवदेवं श्रियः पतिम् ।
 कमलालयहेतीश विभूषितकरद्वयम् ॥ ८१ ॥
 द्वयं देवीपरिणये लीलयैव समर्पयन् ।
 प्रकाशय लग्नादित्वं मात्मनः प्रकृते स्त्रह ॥ ८२ ॥
 माकरै रत्नविद्वयं प्रकृतिः प्राकृतै रहम् ।
 यतोह माश्रय शास्या मूर्तैर्मर्येतदात्मिका ॥ ८३ ॥
 या मालन्द्य सुखेनेमं दुस्तरं हि गुणोदधिम् ।
 निस्तरं त्यचिरेणैव व्यक्तध्यानपरायणाः ॥ ८४ ॥
 मदविह्वलनेत्रं च देव सुद्धिनयौवनम् ।
 ऊर्ध्वरक्तांबुजाभास मत्यजन्तं निजां स्मृतिम् ॥ ८५ ॥
 वैलोक्यविस्मयकरं कात्ताकृतिधरं स्मरेत् ।
 धानन्दामृतसंपूर्णवदने नेन्दुकान्तिना ॥ ८६ ॥
 कक्षशाकृतिरूपेण करस्थेन विराजितम् ।
 लीलाकाशवाप्वाणै स्सूदयन्तं सुरद्विषः ॥ ८७ ॥
 द्विरेकपटलाकान्त सहकारलताकरम् ।
 कलामूर्थ्यमिमानात्म राहुसंज्ञो विभीषणः ॥ ८८ ॥
 मूर्तमूर्तैन रूपेण संग्रसत्यनिशंकिल ।
 अभिषेममर्यो मूर्ति कर्मिणा मुपकारिणाम् ॥ ८९ ॥
 योन्तःप्राणादि रूपेण चन्द्रादित्यात्मनावहिः ।
 स्थितस्तद्विजयेध्यक्षः सत्यध्यानस्तात्मनाम् ॥ ९० ॥
 निष्पन्दं वोधभावेन तनुव्यक्तं स्मरेद्वहिः ।
 नीलनीरदवर्णाभं पद्मपत्रनिभेशणम् ॥ ९१ ॥

मध्याह्न भास्कराकारं द्वादशारकरोद्यतम् ।
 श्रोणीतदनिविष्टेन वामदहस्तेन लीलया ॥ ९२ ॥
 नियमाणगदांगुर्वां निषणां धरणीतिले ।
 अविद्याख्यात्याच्यानेमिः कालचक्रस्य दुर्धरा ॥ ९३ ॥
 समाधीयं समाश्रित्य विग्रहं विधुनोतिच ।
 जपदह्न क्रियादीनां तामसेन बलेनच ॥ ९४ ॥
 ध्यायेत्तथसरप्त्रं च देवं राजोपकल्युतिम् ।
 विज्ञानरप्तिभिर्दीप्तं सत्सत्त्वं गुडासनम् ॥ ९५ ॥
 नानाष्ठरूपं भूतात्म सद्विद्यामुजभूषितम् ।
 चक्रं पद्मं गदां वाणं मंकुशं कुंत मेवच ॥ ९६ ॥
 पट्टसु दक्षिण हस्तेषु शक्ति पाशौ च कार्षुकम् ।
 कुललङ्घं कुद्रं भीमं खेटकं वाम वाहुषु ॥ ९७ ॥
 देवथामुदद्वाभव्यं स्मर्तव्यः पारिजातजित् ।
 अङ्गिष्ठं कर्मा देवेश सवनेका द्वृतविक्रमः ॥ ९८ ॥
 प्रदन्धं प्रतिपत्नानां भक्तानामपिदेहिनाम् ।
 योद्वीधं भूमौ संरुद्धो ज्ञानित्यश्वातुरंजकः ॥ ९९ ॥
 न्ययोधविटपाकारो ष्यविद्या बन्धलक्षणः ।
 कर्मवृक्षस्सुविततो मोहमाया फलाषृतः ॥ १०० ॥
 तद्वृत्पाठनं सिध्यर्थं मनुग्राहजनंसदा ।
 आविश्यास्तेंशमावेण कृपयात् जगत्प्रभुः ॥ १०१ ॥
 सविषेकात्मनाभूत्वा ज्ञानवाहु वितानधृत् ।
 षेष्वर्थं धर्मं वैराग्यं शमास्य श्वितिशक्तिभृत ॥ १०२ ॥
 भादाय संयमाद्वौद्यं नियमाष्ठगणं तथा ।
 इन्द्रियादिगणं जित्वा कर्मिणां दोषहोहियः ॥ १०३ ॥
 यदस्य सुरजित्पूर्णं तद्वादशभुजं स्मरेत् ।
 दिव्यमाष्ठवाग्वरधरं दिव्याभरणभूषितम् ॥ १०४ ॥

चतुर्वर्कं सुनयनं वाऽपेत्संगार्पितप्रिपम् ।
 खद्गं चक्रं गदां बाणं सुखलं च लङ्घतमम् ॥५॥
 षट्सु दक्षिणहस्तेषु शंखं मंजुशं कार्त्तुके ।
 छवं च फलभृत्याशं विभो वामसुखे ध्वनी ॥६॥
 षष्ठेनालिङ्गिता देवी सारविन्देन बाहुना ।
 हृदंसलम्भकरथा देव्या तच्चित्तवा ऽनिशम् ॥७॥
 संर्वीज्यमानं विनया चामरेण चितेन तस् ।
 लोकनाथं विशालाक्षं सर्वदेवतमस्तुतम् ॥८॥
 वर्णसिद्धासनाढङ्गं ध्याये न्मीलितलोचिनम् ।
 पश्चासुने नोपविष्टं पश्चग्भौपमघुतिम् ॥९॥
 कस्णाविष्टवृद्धं च शंखपद्मकरांकितम् ।
 ज्ञानवैराग्यं सद्गर्थं मार्गव्यनिदर्शकम् ॥१०॥
 संस्मरे दथ दत्तात्र्यं ज्ञानमूर्तिमलेपकम् ।
 मनुष्यमुनिदेवानां उमाधिनिरतात्मनाम् ॥११॥
 ईषल्लब्धरसानां च ब्रह्मनार्गानुसारिणाम् ।
 स्वप्रभातिकरणैव भाषयन्तं च तत्पथम् ॥१२॥
 मनसा सह वायूना माकृतिप्रदिवेष्वकृत् ।
 श्रुतीना म्मानसानां चा प्याचाराणां तर्यैव च ॥१३॥
 धर्णना माश्रमाणां च परिक्षक एव हि ।
 मानसैकार्णवान्तस्ये निष्कम्भे बुद्धिपादपे ॥१४॥
 अभिमानलताद्येचा प्युपरस्य मनुस्मरेत् ।
 प्रावृद्गिरि रिव श्यामं तेजसा ज्वलनोपमः ॥१५॥
 ध्वंसकृद्विजरूपेण निद्रालस्य च्यस्य यः ।
 उत्कृष्टद्विजरूपेण विकसत्पश्चाहपिणा ॥१६॥
 स एव द्विभुजो ध्येयो दण्डदर्भाक्षसुन्नवृत् ।
 दन्तज्योत्सनाजिताज्ञानं न्यग्रोधशयनं विभुम् ॥१७॥
 १४

निषणं भीषदुत्तानं द्विभूजं शिशुरूपिणम् ।
एष एव (?) निरस्तालं शान्तनिद्रारसं स्थितम् ॥ १८ ॥

अनुज्ञितं स्वभावंच योगमाया बछेनच ।
त्यजन्तमहर्तंच श्वासोच्छवरु द्वयेनसु ॥ १९ ॥

आत्रक्षम् भवनं सर्वं कर्मप्राधानिकंहियत् ।
अपौरुषेण द्वयेण संवृतावयदात्मना ॥ २० ॥

स्वप्रायाजलमध्यस्थ मध्यक्षमधस्त्वरेत् ।
ज्ञानादिगुणवृन्देन पक्षभूतेन भूषितम् ॥ २१ ॥

स्वोर्थंसंस्थिस्तुतं ब्रह्म मेकशृणु विराजितम् ।
कदपावसानं समये वहन्तश्चैवं चिन्तयेत् ॥ २२ ॥

नौरूपां विततां क्षोणि प्रजापति गणान्वितम् ।
मुक्तापक्षगणेनैव वपुषा निर्मलेनच ॥ २३ ॥

अनिर्विलितनेत्रस्तु भीतारमा भगवा नथ ।
यो नित्यं भवभीतानां बुधानां कृपया स्वयम् ॥ २४ ॥

हृत्स्पो नियतिदृष्टेन मार्ताण्डायुतसञ्चिभः ।
जित्वा ज्ञानबलं भीम मिन्द्रियारिगणान्वितम् ॥ २५ ॥

स्यायच्छ त्यचिरा द्वक्ष नन्दनं सत्सुखाय च ।
ध्याये त्वं तद्वामहस्ते स्य दण्ड मन्यत्र वैष्णवम् ॥ २६ ॥

अन्तर्निविष्टभुवरं जटावल्कलभूषितम् ।
च्छं तद्वामहस्ते स्य दण्ड मन्यत्र वैष्णवम् ॥ २७ ॥

आक्रम्य जायदादित्य सूर्येन्दुहुतमुक्त्रभाम् ।
तिष्ठत्यनन्तो भगवां स्तुर्याख्य श्विद्विभूतिवृत् ॥ २८ ॥

संप्रेरय ननिष्ठात स्सचपदा दमृतप्रभाम् ।
आह्लादजननीं शक्तिं कर्मिणां भावितात्मनाम् ॥ २९ ॥

वैलोक्यपूरकं ध्याये त्वं त्वं द्वर्तित्युतिम् ।
नातामुद्रास्त्रायुक्तेन भुजवृन्देन भूषितम् ॥ ३० ॥

खेटकेनांग्रिदण्डेन वहंत मरिसूदनम् ।
 वहन्तं सद्वैजयन्तीं देवानां च जयार्थिनाम् ॥ ३१ ॥
 खड्गचक्र[अवजखड्ग] गंदादण्डं बाणोऽकुशसमुद्भाः ।
 शक्तिः परगुणैङ्गेन्द्रौ दशदक्षभुजेष्वम् ॥ ३२ ॥
 शंखतोमरशार्द्धं च पाशगूलमहीरुहाः ।
 कुलिशं क्षुरिका चैव लांगलं मुखलं महत् ॥ ३३ ॥
 बामहस्ते ष्वमीध्येयां अन्येऽन्तर्वितादश ।
 भयविलम्य मृद्रेणी कण्ठग्रहण लक्षणाः ॥ ३४ ॥
 ध्येया मुद्रा विभोःपंच सव्येतु करपंचके ।
 वराख्यां भूहिसंज्ञांच मुखाख्यां साभयान्तुवै ॥ ३५ ॥
 गोपनीनक्षदस्त्वेषु तत्संख्येषु च संस्मरेत ।
 जगत्सूक्तं सदा [भा] क्षैस्तु येनोक्तं मनितात्मना ॥ ३६ ॥
 शुणषट्क स्वरूपेण पूर्वोक्ताकृतिभिर्विना ।
 स्मर्तव्य स्वचतुर्धावै लाङ्छनाला विवर्जितः ॥ ३७ ॥
 सर्वदापरिक्षान्तु जरपूर्वं चतुष्टयम् ।
 योगक्रिया तपोन्तंच सद्विभूत्यपवर्गदम् ॥ ३८ ॥
 लराद्यः कृष्णनिष्ठश्च पृथगे कत्रचेच्छया ।
 नरन्तव्रं प्रवालाभं मध्योन्मीलितं लोचनम् ॥ ३९ ॥
 अर्तनिर्विष्टभावं शब्दव्याप्तिकमात्सं ।
 यदोपलक्षणमन्तं लपमानमलक्षितम् ॥ ४० ॥
 स्फुटिकेनाक्षं सुत्रेण करस्थेनचशोभितम् ।
 गणयन्नक्षसूत्रीया तावर्तान् वामपाणिना ॥ ४१ ॥
 अथनारायणन्देवं ध्यावेत कुमुदपाण्डुरग् ।
 षष्ठ्यव्रह्मांजलिशानां हृषप्त्वार्थितवान्वये ॥ ४२ ॥
 युआनश्च स्वमात्मानं परस्मिन्नव्ययेददे ।
 कामण्डुलुपरंप्रायेत काचन्नभगतोहरि ॥ ४३ ॥

विष्णुराविष्टपाणिंच क्रियाकाण्डप्रदर्शकम् ।
 पठत मनिशं शास्त्रं पंचरात्रपुरस्तरम् ॥ ४४॥
 कृष्णमिन्दीवरण्याम मूर्ध्बाहुं जग्नाधरं ।
 पाद्रैनकेनतिष्ठन्त माहसन्तंच मारुदं ॥ ४५॥
 एकाचिवद्विष्टद्रावा चतिकृच्छृपरायणम् ।
 पक्षमासोपवासांश दिशन्त मनुचिन्तयेत् ॥ ४६॥
 कृष्णाजिनोत्तरीयाश्च सर्वेकाषायधारिणः ।
 ब्रह्मलिंगधरास्तर्वें सर्वेब्रह्मपरायणाः ॥ ४७॥
 मुख्यकर्म परिक्रान्ता स्त्राधूनां भ्रेणायच ।
 कालानुकाळ माश्रित्य सर्वेसर्वपरायणाः ॥ ४८॥
 असंगशालयाभगवान् सकुठाराभिधानया ।
 छिनति बद्धमूलान् यः कर्मदृक्षांस्तु कर्मिणाम् ॥ ४९॥
 तमेव द्विभुजंददावे दुदयादित्यवर्चसं ।
 हृष्णैवमवस्थनं सकुठारकरांकितम् ॥ ५०॥
 दशनिद्रियानन्तर्योरं योग्नोरजनीचरम् ।
 विदेकशरजालेन शमं नयतियोगिनां ॥ ५१॥
 धेय स्सद्व विश्वामा सतोय जलदप्रभः ।
 रक्तराजीवनयनो धतुशरकरांकितः ॥ ५२॥
 दारदेव ममलं योचै स्वरूप चुतिलक्षणम् ।
 स्वदंस्त्वोत्थंविभजति विधापश्चन्ति पूर्वकम् ॥ ५३॥
 बोधमाहतहत्यूर्वं स्थानेष्वभ्युदितंकमात् ।
 स्मर्तव्य स्तोपिभगवा नतसीकुत्तुमयुतिः ॥ ५४॥
 वहन्वे वामहस्तेन सर्वशास्त्रार्थं पुस्तकं ।
 दक्षिणेनतुशास्त्रार्थं मादिशंश यथास्थितम् ॥ ५५॥
 युगानुसारियोधाना मखेद् जननायच ।
 विभजंस्तु चतुर्धावै वेदमेकं विकांकविद् ॥ ५६॥

दानधर्मरतानांच यागयज्ञानु याजिनाम् ।
 तपस्स्वाध्याय सक्तानां मुक्तानां वै पुनर्भवात् ॥ ५७॥
 संरक्षणायोग्यत्व विज्ञानव्यवहर्ये १ पिच ।
 लमुदेति जगन्नाथ स्तेषां हर्त्तरलावनेः ॥ ५८॥
 मनोवाजिन माक्रम्य त्वादायात्म गुणायुतान् ।
 नूनमुत्पादयत्याशु जन्मान्तर शतोऽथितम् ॥ ५९॥
 वैषयं वासनाजाळं नाशयत्यात्म सिद्धये ।
 ध्यायेद्वाराश्वगन्तवै ततुवानृत विग्रहम् ॥ ६०॥
 सितोष्णीषल्लाटंच नातिदीर्घजटाधरं ।
 द्रवत्कनकवर्णभ मिषुधि द्रवमध्यगत् ॥ ६१॥
 शरचापकरव्यग्रं खड्गकुन्त कुठारिणम् ।
 यज्ञाध्ययन दानादि परिक्षन्तमेवाहि ॥ ६२॥
 शातयन्त मवर्णाश्च प्यधर्मनिरतामनः ।
 सर्वतत्त्वाश्रयन्तत्त्वं सर्वशक्तिमयविभुम् ॥ ६३॥
 सर्वेन्द्रिय गुणाभासं सर्वेन्द्रिय विवर्जितम् ।
 आधारं भुवनानांच ध्यातव्य स्तदधस्थितः ॥ ६४॥
 अनन्तशयनारुदः कल्पान्तद्रुतभुक्प्रभुः ।
 ज्वलज्ज्वालावलीयुक्तः ज्वलनांशुकवेष्टिः ॥ ६५॥
 चक्राद्यायुधवृन्देन सूर्तेन परिवारितः ।
 स्थितांग्रिदेशतो लक्ष्मी श्विता दक्षिणतो विभोः ॥ ६६ ॥
 मूर्धदेशगता निद्रा पुष्टि स्तद्वामत स्थिता ।
 प्रधानदेवताध्यान मिद मुक्तं समाप्ततः ॥ ६७ ॥
 यज्ञात्वा विनिवर्तन्ते जन्ममृत्युजरारुजः ।
 नाथै वस्त्रै धर्जै येषां व्यक्तिं व्यक्ता जगत्त्रये ॥ ६८ ॥
 तेषि लांछनवृन्दं तु धारयन्त्यद्विगोचरे ।
 ललाटे चांगपटे तु पृष्ठे पाणितलद्वये ॥ ६९ ॥

ततूस्तुहचये मूर्धि कर्मिणां प्रतिपत्तये ।
 अपि संसारिणो जन्तो स्तुभावा द्वैष्णवस्य च ॥ १७० ॥
 न जहा त्यच्युतं लिंगं किं पुन विभवाकृतेः ।
 सर्वेषां कामचारित्वं यदुक्तं वै मया पुरा ॥ ७१ ॥
 तदंग्रिभुजवर्णस्य बृहत्मध्याणुलक्षणम् ।
 एकाद्यनेकसंख्यं च दृश्यं सर्वत्र सर्वदा ॥ ७२ ॥
 न तत्त्वयद्यपता कार्या कारणं कामरूपताम् ।
 यस्मा दस्ति पृथग्भूतो व्यापारो विश्वमन्दिरे ॥ ७३ ॥
 देवानां स्थितिलंहार सृष्टिकाले स्वक स्त्वकः ।
 सत्येवं नियमे सिद्धे तथापि भगवद्विद्वात् ॥ ७४ ॥
 चातुरात्म्यसमूहात् यत्पद्मदलभूस्थितम् ।
 तथा विभवदेवाना भ्यध्या त्पद्मदलक्षण ॥ ७५ ॥
 एक सर्वतुगृहार्थं तु शक्यात्मा भावितात्मनाम् ।
 विभर्ति बहुभेदोत्थं रूपं सद्ग्राहनस्थितम् ॥ ७६ ॥
 यदनुस्मरणा द्वचाना दर्चना दचिरा त्पुमान् ।
 प्राप्नोति ममसोऽभीष्टं तन्मे निगदत श्रृणु ॥ ७७ ॥
 सत्य स्तुवण्णो गरुड स्ताक्षर्यं श्व विहगेश्वरः ।
 पश्चात्मकस्य प्राणस्य विकार स्त्वेष पंचथा ॥ ७८ ॥
 आचांग्रिगोचरा त्सर्वो यस्य देह स्तु पौरुषः ।
 द्विभुज स्तुहिनाभ श्व स सत्यः प्राणदैवतम् ॥ ७९ ॥
 सुपर्णः पद्मरागाभो निर्मल स्तुवर्णलोचनः ।
 गरुडः कांचनाभ स्तु कुटिलभ्रहणेक्षणः ॥ ८० ॥
 केकराश स्तु ताक्षर्यो वै प्रावृद्गजलदसन्निभः ।
 द्रवत्कनकनेत्रस्तु शब्दलाभश्व पंचमः ॥ ८१ ॥
 चतुर्भुजा सुपर्णाद्या स्त्रौमदूपास्त्वनाकुलाः ।
 पतंजि चरणास्त्वें पश्चमण्डक मणिताः ॥ ८२ ॥

लभ्वोदरास्तुषीनांगाः कुण्डलाद्यैस्तु भृषिताः ।
 कुटिलभ्रतुवृत्ताक्ष दत्रुण्डा स्त्रिमताननाः ॥ ८३ ॥
 अपानादि उमरीराणा माधिपत्येन संस्थिताः ।
 महावला महाकाया रक्ततुण्डोवं पंचमः ॥ ८४ ॥
 आधेय चरणाधस्थ स्सव्य आद्यस्य वैकरः ।
 दक्षिणश्चाक्षसूवेण सुसितेनच भासितः ॥ ८५ ॥
 एवमेवसुपर्णस्य परिज्ञेयभुजद्वयं ।
 नाभ्युद्देश परोवाम ऊतानस्तुतविस्मयः ॥ ८६ ॥
 आधेयचरणाधस्थ स्सव्यआद्यस्य वैकरः ।
 पुष्पस्तम्बकसप्तर्णं ऊर्धवक्त्रस्तु दक्षिणः ॥ ८७ ॥
 गहडस्य द्वयंविद्धि हदेशेऽजलिरुपिणम् ।
 तत्रैव सम्पुटाकारं चतुर्थस्य करद्वयं ॥ ८८ ॥
 दक्षिणे ५ मृतकुम्भस्तु वामेतु विषमःकणी ।
 पंचमस्य द्वयंशेषं व्रयाणांच द्वयोस्समम् ॥ ८९ ॥
 आधेय चरणाकान्तो यदिवै दक्षिणःकरः ।
 संचारोविहितोवामे त्वक्षसूत्रस्य वैतदा ॥ ९० ॥
 आधेयचरणाधस्थं यस्यपाणितलद्वयं ।
 निरस्तसूत्रन्तविद्धि वाहनंभगवन्मयं ॥ ९१ ॥
 अनुग्रहपरस्वास्ते पक्षिपक्षाङ्ग विष्ट्रे ।
 स्वतंजो निजसामर्थ्यं संसूचक करा[रवा]न्वितः ॥ ९२ ॥
 पद्मासनादिनाचैव केवलंवा श्रियान्वितः ।
 सुव्यक्ताववशस्थित्या विद्धि तं गहडासनं ॥ ९३ ॥
 मेहूभूस्तोदरास्यैव गोपितवेगगामिना ।
 वीर्यपाता त्वशिरसा गच्छतश्चाण्डजेनतु ॥ ९४ ॥
 लोकान्तराणां कार्यार्थं वात्सल्यात् ध्यायिनामपि ।
 प्रत्यक्षदर्शनार्थन्तु स्मृतोगरुदवाहनः ॥ ९५ ॥

तस्माद्गवतो विष्णो रेषं छपधरस्यतु ।
सप्तमाहूतस्य सिद्धयर्थं मासीनं संस्मरेत्स्थितिम् ॥ ९६ ॥

उपसंहृतवामांत्रिः कक्षस्थोवा खगस्थितः ।
बाममिच्छाकलानांयो ध्वंसयत्यन्यचिन्तितम् ॥ ९७ ॥

आजानो दक्षिणस्यैव मविक्षिप्त स्मृतोच्युतः ।
आमोक्षा त्सर्वसिद्धीनां दक्षिणांधायिनां भवेत् ॥ ९८ ॥

सर्वमेव ऋजुस्थित्या संस्थित श्वार्थिनां स्मृतः ।
स्वस्तिकार्ये र्भवत्येव किन्तु ते वाहनं विना ॥ ९९ ॥

विहिताः पीठ कल्हार सिहासन गतस्यच ।
विहगाधिपतिश्वाव योगैश्वर्या द्विभर्तिच ॥ १००॥

सदकं भुजवृन्दन्तु तार्गंद्राव्यवरान्वितम् ।
विभो राजावशेनैव तुष्टयर्थं वा स्वयं विभोः ॥ १ ॥

जगज्जयोदयार्थतु शान्तये शरणौषिणम् ।
विभिन्नेनच रूपेण नाना लोकान्तरेषुच ॥ २ ॥

अनिरुद्ध गति वर्षो विचरत्येकद्विह ।
तदारुद्दस्य यद्वूपं शक्तीशस्यच सम्प्रति ॥ ३ ॥

अनेक भेदभिन्नन्तु निवोध गदतो मम ।
संयच्छन्तं सदाशान्ति भविनां दक्षिणेनतु ॥ ४ ॥

प्रोद्धन्तं च वामेन शंखं पूर्वोक्तदक्षणम् ।
द्विभुजस्य त्विदं रूपं शक्तीशस्यतु केवलम् ॥ ५ ॥

रूपेणानेन च पुन षोडासमुपयान्तिच ।
सह कान्तागणे नैष त्वेकार्थेन पृथक्पृथक् ॥ ६ ॥

प्राणव छक्ष्या समेतं य तदेकं रूप मैश्वरम् ।
श्रीपुष्टयो रथमध्यस्थं द्वितीयं परिकीर्तितम् ॥ ७ ॥

श्रियादि माया निषेन चतुर्थेण वृतं परम् ।
शुद्धयादिकेन षट्केण चतुर्थं विद्वि साम्रतम् ॥ ८ ॥

पुष्टचन्तेन भ्रियादेन त्वष्टकेनतु पंचमम् ।
 लक्ष्म्यादेन द्विषट्केण षष्ठं विद्धि समन्वितम् ॥ ९ ॥
 श्रदेवी कीर्तिदेवीच लयादेवी हलापुरुष ।
 चतुर्थी भगवन्माया विश्वस्यास्य निवन्धनी ॥ १० ॥
 शुद्धि निरञ्जनां नित्या ज्ञान मुक्ति [अत्य] पराजिते ।
 प्रकृति सुन्दरी षट्क मित्युक्तं सर्वसिद्धिवम् ॥ ११ ॥
 लक्ष्मीशब्दनिधिस्सर्वं कामदा प्रीतिवर्धनी ।
 यशस्करी शान्तिदाच तुष्टिदा पुष्टिदाष्टकम् ॥ १२ ॥
 द्विषट्कं वैभवे योगे देवीनां वीर्तिदंहि यद् ।
 लक्ष्म्याद्यं तत्त्वं बोद्धव्यं भेदेऽस्मिन् पारमेश्वरे ॥ १३ ॥
 पुनश्चर्तुर्भुजस्यैवं विहेयं भेदसप्तकम् ।
 किन्तु वै शंखचक्रे द्वे बामदस्ते द्वयेन तु ॥ १४ ॥
 जग त्यस्मिन् हि यच्छन्तं शान्ति मादेन शाश्वतीम् ।
 प्रोद्दद्वन्तं द्वितीयेन त्वपसव्येन वै गदाम् ॥ १५ ॥
 भूयः करचतुर्थकेण पूर्वोक्तेन क्रमेण तु ।
 चतुर्णा महजपूर्वाना मन्योन्यत्वेन धारणात् ॥ १६ ॥
 धत्ते द्वादशधा छपं निश्चक्षितकं च केवलम् ।
 पुन द्वादशकं तत्त्वं सह शक्तिद्वयेन तु ॥ १७ ॥
 स्थित मेकाधिकेनैव षोड्डा कमललोचन ।
 एवं चतुर्भुजैनैव बपुषा बहुधा स्थितः ॥ १८ ॥
 सप्तधा षट्भुजादेन भुजाधिक्येन वै पुनः ।
 स्थित स्वतनकधा देवो यथा तदवधारय ॥ १९ ॥
 षट्भावाहु रष्ट्वाहु श दशद्वादशवाहु धृत ।
 द्विसप्त षोडशकर स्तथाष्टादशभूषितः ॥ २० ॥
 केवलादिश्च सर्वेषां प्रापद्वेदस्तु सप्तथा ।
 तन्मेशुणु यथावस्य मस्त्रविन्यास चिह्नितम् ॥ २१ ॥

खड़भुजो दशिणैर्धते निर्लिप्तं कमलं गदान् ।
खक्षरं कार्त्तुकंशहृष्टं वामैरचोत्तमन्वितः ॥ २२ ॥
गदा छुक्षसदक्षात्मी नष्टवाहुस्तु दक्षिणैः ।
कृष्णमंडुक्ष पाशैच वर्णस्तु खक्षरध्युः ॥ २३ ॥
खड़गयाण गदापत्र शक्तिद्वक्तास्तु दक्षिणाः ।
दक्षपाणीष्ठुष्टर्थं अक्षसद्गात्रं साभयाः ॥ २४ ॥
दण्डाद्विजित इत्यान्ति द्विपदक्ष भुजधूपितः ।
साभते कमलं खड़गचक्रबाणगदाङ्कुशान् ॥ २५ ॥
शंखपाशाभयान्तर्कित लव्यादास्तुसुसलंधनुः ।
चतुर्दशभुजेऽधते वामेहुमुजउतके ॥ २६ ॥
शंखंगदाङ्कुशौपादां सुखलंसुद्वरंहलं ।
दण्डाङ्कुलिशान्त्वकर्त्त खड़गशक्तिपरमधान् ॥ २७ ॥
विन्याकोडरभुजो मुख्यहस्तैस्तुसुद्वरान् ।
अभवंकमलंसहृगं शक्तिदण्डवराङ्कुशान् ॥ २८ ॥
शंखचक्रगदावज्ञ पाशलांगलकार्मुकान् ।
बरंकराधुकेनैव धत्तेलव्येनविश्वजित् ॥ २९ ॥
पद्मखड़ग गदावज्ञ चक्रबाण वरंकुशान् ।
दण्डंदक्षिणदहस्तैस्तु धत्तेऽष्टादक्षवाहुवृत् ॥ ३० ॥
शंखमयौहलंशक्ति सुद्वरंसुसलं धनुः ।
कुटारगहुलंपादां विभुर्वामभुजैरमूल् ॥ ३१ ॥
विभर्तितुष्टकांत्यर्थं साधूनांपादकायच ।
भूयोविशेषरूपाणि त्वेतान्वेवविशेषतः ॥ ३२ ॥
स्ववक्रद्वयमानेण तत्यमितविद्वगः ।
सिहतेजोषहिष्णुणां पितृयानरतात्मनां ॥ ३३ ॥
अंगनाद्विकलसारं भीतानांदैहितायच ।
अनुत्तवैप्रहैभागै स्तैजसेनित्यदक्षिणे ॥ ३४ ॥

बामदक्षिणवक्त्रभवां कुर्याद्वैचयत्यवग्नम् ।
 बुद्धदेविच शांत्यर्थं लेजलः पञ्चलोचन ॥३५॥
 इतुनानेत्वभगवाऽन् एहिरंतर्गतेवदै ।
 शर्मिषोल्लौजमीहृत्य त्वास्तेषामारपात्रान् ॥३६॥
 उपस्थितामीहृत्यग्नु नीवैदिरखोपरि ।
 वैचदक्षेणवदुषा त्वामृद्धामारपात्रान् ॥३७॥
 वाचद्वाहरतानां च घायितामारपात्रान् ।
 आपातालाच्छसदेवां लोकानां पूरप्राप्तव ॥३८॥
 नानावपुर्धरेभ्य रक्षिकानैवदातिष्ठ ।
 भेदवद्वप्तमधित्य ददाधाच्छितादिकं ॥३९॥
 विवावक्तृर्विहादै सर्वद्वप्रहितान्वितः ।
 पिभतिरुपाप्येतानि त्वनिष्ठुस्तुतास्पदेकं ॥४०॥
 एवमाक्रम्यगहडं प्रदन्तीविष्ट्यात्मुः ।
 नानात्यप्रभिचात्येति संकर्वन लुप्तम् ॥४१॥
 देवस्तत्योपरिस्थिता विश्वामा यत्यनेकथा ।
 कुरुतिद्व यतुष्टादि भूतानां दुःखशान्वये ॥४२॥
 अतुण्डितो विजाप्त्या स्तेवुपूर्वतरेषु च ।
 क्वतुर्भुजस्यादि द्वैते विष्णो मृत्युदरस्यद्य ॥४३॥
 वर्णलांघनं हुलयते भेदकुरुत्वद्यजत्पन् ।
 अपस्थित्येतैव तत्तदात्मन अग्नेत्वुः ॥४४॥
 स्वरूपमिष्टाल्लोति स्वमृतिं सरद्वर्षदा ।
 वस्मात्कार्यवशेतैव गूर्वीनामपि पाणिग्राः ॥४५॥
 अनुः पञ्चादयोमृतां मृत्यशान्ता स्ताथोदत्ताः ॥४५॥
 इति श्रीपाददर्शव्रेत्रीलात्वत्तर्थहितावाश्
 विभवदेवताध्यानं तात्र
 छादशः परिच्छेदः ॥ १२ ॥

अथ त्रयोदशः परिच्छेदः ।

भगवान् ।

योगोस्मिन् स्वैनपीडिवै सर्वसामान्यलक्षणे ।
 ध्येयाचिशेषरूपेण किरीटाध्यखिलास्तुवै ॥ १ ॥
 चतुर्भुजाक्षतुर्वक्त्रा बद्धल्लभूषणान्विताः ।
 पुनर्विशेषयोगाना मर्चनावसरेपुनः ॥ २ ॥
 एकाननंचसर्वेषां द्रिभुजं विहितंसदा ।
 किरीटसौम्यबदनः कांचनाभोमहातनुः ॥ ३ ॥
 भाभिराकृतियुक्ताभि नानारूपाभिरावृतः ।
 स्थितोवैधाधरीयेन स्थानाकेनान्तरिक्षगः ॥ ४ ॥
 पद्मरागाचलाकारं कौस्तुभं रत्ननायकम् ।
 दिशोदशयोदयन्तं संलग्नांत्रिं स्थितंस्मरेत् ॥ ५ ॥
 वहन्तंवक्षसोमध्ये स्वहस्तकृतसम्पुटम् ।
 सन्धारयन्तमपरं तथावैशिरसोपरि ॥ ६ ॥
 स्फटिकाद्विप्रतीकाशं श्रीवत्समथभावयेत् ।
 बद्धपद्मासनासीतं न्यस्तहस्तंस्वपार्थयोः ॥ ७ ॥
 वहन्तंकूर्ममुद्रांच सुख्यहस्तद्वयेनतु ।
 ध्येयाभगवतीमाला चित्ररूपामनोद्वरा ॥ ८ ॥
 लर्वगन्धान्वितासौम्या ईषद्विकलितानना ।
 स्वरथिमण्डलान्तस्त्थं धलगन्तं हेतिपंस्मरेत् ॥ ९ ॥
 षिभोराङ्गप्रतीक्षन्तं ह्रस्वाङ्गं रक्तलोचनम् ।
 कुन्दा [न्ता] चदातं कमलं सौम्यमीष त्स्मिताननम् ॥ १० ॥
 रघं सुवन्तं मधुरं श्रोत्रेऽद्रिष्ट्य सुखावहम् ।
 गदांहेमाद्रिसंकाशां तन्वां कुवलयेक्षणाम् ॥ ११ ॥

स्वोत्थेनरामिजालेन भाषसन्तीं नभस्यकम् ।
 तुहिनाचलसंकाशं शंखं कमललोचनम् ॥१२॥
 सदागमादिसारन्त मुद्रिनतं स्वकैर्मुखैः ।
 सन्ध्याजलदसंकाशं लांगलंभीमलोचनम् ॥१३॥
 क्षी [क्षा] मांग मुक्तांखंच बञ्जकार्यं बलोकटम् ।
 कृशोदरंच मुखलं रग्मिज्वाळावलीवृतम् ॥१४॥
 धंगारराशिसदशं प्रक्षम्बमतिनिष्टुरम् ।
 नीलोत्पक दलश्याम मिथ्यां घहु [घाल] विप्रहम् ॥१५॥
 नानारूपचनिशिं दीर्घदक्षण्डविक्रमम् ।
 कार्मुकंहेमगौरंच किकिणीजालमाण्डितम् ॥१६॥
 भास्फोटयन्तस्वकरं महाजलदनिस्वनम् ।
 स्वरश्मिखचितंध्याये नृत्यमानं व नन्दकम् ॥१७॥
 शरदाकाश संकाशं दशन्तदशनावलिं ।
 सूर्यमण्डलसंकाशं खेटकं सौभ्यमूर्तिकम् ॥१८॥
 ग्रसन्तमस्त्ररूगानि स्ववक्त्रेणा निशम्बलात् ।
 बद्धमुष्टिस्मरेद्दण्डं रक्तांगं रक्तलोचनम् ॥१९॥
 क्रोधमूर्ति स्वदशनै र्दशन्तमधरंस्वकम् ।
 शक्रकार्मुकवर्णंच परशुभीमविक्रमम् ॥२०॥
 द्रवत्कनकनेबंच उवलज्ज्वाळाजटाधरम् ।
 पाशंकणगणाकीर्ण विद्युजिहं भयानकम् ॥२१॥
 हेमालिपाण्डराभंच घोरास्थंरक्तलोचनम् ।
 कृशांगंदीर्घवाहुंच पिंगलाक्षभृत्तुचाँकुशं ॥२२॥
 विकरालमुखरौद्रं भिन्नाखनगिरिप्रभम् ।
 मुद्रंरशतधामाभं पीनांखं पृथुविप्रहम् ॥२३॥
 जटाकलाप धृत्सौम्यं पुण्डरीकतिभेक्षणम् ।
 वज्रंवज्रोपलाभन्तु सितदीर्घं नखान्तिकम् ॥२४॥

दंष्टाकरात्मवदनं ज्वलत्करकलोचनम् ।
सौदामिनीप्रभाशक्ति शान्ताप्रिवदनेक्षणम् ॥ २५ ॥

घनधधैरनिधोष मुद्रित्वमिशुहुर्मुहुः ।
एते तथा नायकास्त्वर्वे विभोराज्ञाप्रथीक्षकाः ॥ २६ ॥

प्राप्तिताविच्छंतश्च कुमुमेस्तथानकै[सुखस्थैर्यनकै] स्तिष्ठताः ।
श्रोणीतटार्पितकरा श्वामरव्यजनोदयताः ॥ २७ ॥

सपच्चन्तुकिरीटाद्यं वर्जयित्वाच्चहुष्टवत् ।
तर्जयन्तंच दुष्टौघ मन्येण दक्षिणंकरं ॥ २८ ॥

स्मर्हव्यं ध्यानकालेतु सर्वेषामधमस्तके ।
ध्येयस्वकंस्वकंचिह्नं सुभसिद्धं निराकृति ॥ २९ ॥

किरीटोद्दुतभुग्बेद्यः कौस्तुभस्तुप्रभाकरः ।
स्वदंशशांकः श्रीयत्सो मालाचैवपत्तिराट् ॥ ३० ॥

कालधैवमहाबुद्धे विद्विचक्रन्तु हेतिं ।
अपाप्तिर्वेकमलं गदादेवीसरस्वती ॥ ३१ ॥

खंशंखसर्वीरमोषध्यो मुसलं ना [न] गतायकः ।
शब्दादपस्तावकास्तु धर्मिद्विलभीरणम् ॥ ३२ ॥

नन्दकं सर्वशास्त्राणि खेटकं घसुधासमृता ।
ज्ञेयोहि दण्डो नियति वैराग्यं परशुसमृतः ॥ ३३ ॥

पादोमायांकुशःकामो प्यहंकारबु मुद्ररः ।
विज्ञानममलं वज्रं रमाधि शक्तिरुच्यते ॥ ३४ ॥

भिन्नरूपस्यचिभो र्घुक्तं स्तुन्दरीगणः ।
साधारश्चाप्यना [सा] धार स्तासां ध्यानं क्रमाच्छृणु ॥ ३५ ॥

चिन्ताखण्डकचापाभा लक्ष्मीरक्तांबुजप्रभा ।
पुष्टिः कनकगौराच कर्तिः कुमुदपाण्डुरा ॥ ३६ ॥

जयार्ककान्तिलदृशी मायाश्रवननिभासमृता ।
दुद्धिः किंगुकसंकाशा गुजामातु निरञ्जना ॥ ३७ ॥

बन्धुजिवोज्जवलानित्या ज्ञानशक्ति स्तितारुणा ।
 फुलेदीवर वर्णाच परिक्षेया पराजिता ॥ ३८ ॥
 रक्तोष्पदाभा प्रकृति स्तितपीता सरस्वती ।
 सर्वकामप्रदां विद्वि विन्दनील सम्प्रभाव् ॥ ३९ ॥
 खिन्दूर एुखवर्णाभा विज्ञेयार्थातिवर्धनी ।
 यशस्करीच दुग्धाभा शान्तिदा विद्वुमोज्जवला ॥ ४० ॥
 हुष्टिस्तुहिनसंकाशा दयावैदूर्यसंज्ञिभा ।
 निद्रायस्कान्तसदशी क्षमापीतारुणप्रभा ॥ ४१ ॥
 कान्तिर्दर्पणसंकाशा धृतिगोरोचतोज्जवला ।
 मैत्रविन्धूकपुष्पाभा रतिगैरिकदण्डिभा ॥ ४२ ॥
 मतिर्मरकताभावै सर्वाः प्रमुदिताननाः ।
 दिव्यमाल्याम्बरधरा नानाळंकारभूषिताः ॥ ४३ ॥
 दिव्यस्त्रवेष्टनेपेता वीक्षमाणास्त्वक पतिष् ।
 चतुरशक्तयोपास्तु विभोशयनकस्यतु ॥ ४४ ॥
 प्रगुक्तास्तत्रपूर्वाशा वस्थितावीजियत्यजन् ।
 चयंयद्विक्षयस्थन्तु तत्संवाहनतप्ररम् ॥ ४५ ॥
 यवैकाश्रीर्विभोस्तत्र सञ्जिवेशपरोदिता ।
 यवैकाश्रीर्विभोस्तत्र वामेवादक्षिणेपिवा ॥ ४६ ॥
 श्रीपुष्ट्याल्यद्वयंव्र तत्रतदक्षिणोत्तरे ।
 पद्मासनेनोपविष्टा पक्षिपक्षद्वयस्थिता ॥ ४७ ॥
 नलिनीनालहस्तादया मृदुकुम्भकरापरा ।
 अग्नीषोमस्योदैह आद्योयस्तर्वगस्यच ॥ ४८ ॥
 तस्यशक्तिद्वयंताद गमिशं भिन्नलक्षणम् ।
 भोवतुशक्तिस्त्रूतालक्ष्मीः पुष्टिर्घैर्कर्तृसंज्ञिता ॥ ४९ ॥
 भोगार्थमवतीर्णस्य तस्यलोकानुकम्पया ।
 उदितंसहतेनैव शक्तिद्वितयमव्ययम् ॥ ५० ॥

नानत्वेनहिवैयस्य परिणामः प्रकीर्तिः ।
 दिक्षपत्रचतुरन्तस्थं यद्वैदेविचतुष्टयम् ॥ ५१ ॥
 शक्तिः परशु पाशाङ्ग मंजुशं सत्करेकमात् ।
 षट्कंकेसरजालस्थं तत्प्राक्पश्चेद्वयम् ॥ ५२ ॥
 द्वयं द्वयं सौम्ययाम्ये तासां वाम करेषु च ।
 शंखं चक्रं गदा सीर मिष्वस्त्रं नन्दकं शिवम् ॥ ५३ ॥
 पत्रमध्येनिविष्टन्तु यत्कान्ताष्टक मुत्तमम् ।
 सस्यवामकराणां च विज्ञेयनवादितोष्टकम् ॥ ५४ ॥
 श्रीफलंचाक्षसूत्रं च दर्पणः पुष्पमंजरी ।
 विष्टरं किंकिणीचान्न संचयः कमलेक्षण ॥ ५५ ॥
 विज्ञेयशान्तिदःपाणि द्वादशान्तुसाभयः ।
 अन्तरान्तरयोगेन सर्वाश्चामरलाञ्छिताः ॥ ५६ ॥
 स्वस्तिकेनोपविष्टाशा ध्यन्तमुदितमानसाः ।
 द्वयादिकस्यास्यसंवस्य द्वादशान्तस्यलाङ्गलिन् ॥ ५७ ॥
 सितादिकेनवर्णेन लाञ्छनव्ययेनन्तु ।
 तुर्यलाङ्गलयोगेन तत्रिरासेचवैसति ॥ ५८ ॥
 वराभयाभ्यामन्येन्य पाणिभ्यामयकेवलात् ।
 बहुधाभेदवृन्दन्तु परिज्ञेयन्तुपूर्ववत् ॥ ५९ ॥
 शोषंभवोपकरणं देवानां निवयोहिसः ।
 सुप्रसिद्धोमदावुद्दे किन्तव्यजायैस्तु पूर्ववत् ॥ ६० ॥
 ध्यातध्यालाञ्छितास्त्वर्वे पाणिपादतलेषुच ।
 भक्तिश्रद्धाव्रतपर स्तर्वेषां यस्तदैवहि ॥ ६१ ॥
 ध्यात्वैवमर्चनंकुर्यात् भोगैस्तंसपर्शपूर्वकैः ।
 सोचिरान्मोक्षनिष्ठन्तु फलंप्राप्नोत्यभीप्सितं ॥ ६२ ॥
 किरीटाद्यन्ननिष्ठेन परिवारेण चावृतम् ।
 भक्त्या ह्यभीप्सितं रूप मर्चनीय मथापि वा ॥ ६३ ॥

निर्मुक्तपरिवारं वा स्वेन ध्वनेन लक्षितम् ।
 विद्यात्यर्चना ग्रन्थं स्वपदं फलसंयुतम् ॥ ६४ ॥
 ज्ञात्वैवं साधकः कुर्या धथाभिमत मर्त्यनम् ।
 वात्मशक्तिसमै भोगे रखिलै शुद्धविश्रृङ्खः ॥ ६५ ॥
 हृदिवेदां बहिर्मूर्तीं प्राप्तादेस्वगृहेतुवा ।
 बहुप्राकारनिर्मुक्ते धृमदाहादिनोज्ञिते ॥ ६६ ॥
 शरणेरमणीयेच निस्सम्पर्केतु भविते ॥ ६६ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
 भूषणाद्यष्ट देवतास्यानं नाम
 त्रयोदशः परिच्छेदः ॥ १३ ॥

अथ चतुर्दशः परिच्छेदः ।

भगवान् ।

अखण्डनायनित्यस्य तथानैमित्तिकस्यच ।
 कर्मणश्चोदयामाद इर्लाविष्णुं मुनीश्वराः ॥ १ ॥
 यैराजीवावधिकालं नित्यमाराधनंप्रति ।
 धीःकृतापुण्डरीकाश श्रद्धापृतेनचेतसा ॥ २ ॥
 तेषामाकस्मिकाळोपा द्वौगात्रामप्यसंभवाद ।
 यत्स्यात्तस्योपशमनं ज्ञातुमिच्छामि साम्रतम् ॥ ३ ॥

भगवान् ।

लोभबुद्धिं विनायस्य भोगाना मप्यसम्भवः ।
 सामर्थ्येनविनायस्य कुच्छादीनां परिच्छुतिः ॥ ४ ॥

शाश्वतमुक्तृवचा ।

ज्यरादिव्याधिदेविण जातोयस्याह्रिकक्षयः ।
 चातुर्मास्यस्यवाग्मापि र्थस्यस्यातन्नवतोविना ॥ ५ ॥
 हस्यतस्यमहाबुद्धे शृणुयद्विहिरंहितम् ।
 स्त्रीस्यर्थिकानां भोगानां मात्रावित्तंहि पूरणम् ॥ ६ ॥
 हृदयंगमसंज्ञाना मन्त्रंप्रदाविषाप्नुतम् ।
 थीवचारिकभोगानां वीजानिविहितानिवै ॥ ७ ॥
 शृणुत्त्वान्द्रायणादीनां वृत्तानाम्यरिपूरकः ।
 विद्यापार्चनसंयुक्त शान्तुर्मास्यस्तु संयमः ॥ ८ ॥
 लौबंप्रतिसरंचिव मुक्तादारोपमंशुभम् ।
 शान्तंदयतिभक्षानां रुद्धदालोपमाह्रिकम् ॥ ९ ॥
 लज्जामालवसुष्कस्य मध्येकुर्याच्छुभेदिने ।
 आपाहृष्टदद्यवाल्लु यावद्वैकार्तिकस्यच ॥ १० ॥
 लम्बूर्जशन्द्रहिघल स्तकाल शान्द्र उच्चते ।
 अकार्कटकलंक्रान्ते लुलाभागक्षयावधि ॥ ११ ॥
 पवित्रारोपणेचान्द्र स्तवधमःपरिकीर्तिः ।
 कालस्त्वाचाष्टकस्तु सौरैमध्यमसंवितः ॥ १२ ॥
 एकादश्यानिशान्तोय शान्तुर्मास्योपछक्षितः ।
 कालन्तं वैष्णवंविद्धि नूत्तमसर्वसिद्धिदम् ॥ १३ ॥
 अप्राप्तरस्यकालस्य तदन्तरायेण केनचित् ।
 निर्बाहणीयोप्यपरः कालशान्द्रायणादिना ॥ १४ ॥
 सम्पाद्यचैवतन्मध्ये दिविद्यागपूर्वकम् ।
 दिनब्येतुपूर्वोक्ते पूर्णिमायुपलक्षिते ॥ १५ ॥
 सोपवासैःक्रियापूर्वं कर्मप्रातिसरीयकम् ।
 दशम्यामर्चनकृत्या हुत्वाऽप्निचनिशासुखे ॥ १६ ॥
 आनिमन्त्रय च देवेशं धूपं धूवा १ दर्यपूर्वकम् ।
 निजानन्दमयै भौंगै नित्यतृप्त स्तवमध्ययः ॥ १७ ॥

तथापि अवश्या तुमोहं त्वां यजाम्यात्मसिद्धये ।
 निवेद्य मुखवासादी नित्युक्त्वा दन्तधावतम् ॥ १६ ॥
 संपूर्ज्याथ सुगन्धै स्तु सितसुत्रमृहतम् ।
 शुभं ब्रतिसरं त्वेकं दत्तल्यानि बदूनि वा ॥ १७ ॥
 कुंकुमादै रथा योगं रञ्जित्वा स्वशक्तियः ।
 जाम्बूनदमयैः पुष्पै नीतारत्नोपशोभितैः ॥ १८ ॥
 सनात्रै भूषणीयस्त्र रम्यवाँ रजतोस्थितैः ।
 धृषिते भिनवे भाण्डे छत्वाच्छान्त्यास्त्रेणतु ॥ १९ ॥
 प्रणवेना चर्यित्वा तु संस्थाप्य पुरतो विभोः ।
 देवागारं वहि श्रान्तं संनिरं पागमन्दिरम् ॥ २० ॥
 संवेश्य छितसूचेण चतुर्धा लहूणेह तु ।
 तत्तोऽभ्यर्थं समूहत्तु पंचकाळपरायणम् ॥ २१ ॥
 षट्कर्मनिरतं चापि यतिकृन्दन्तु वैष्णवद् ।
 समक्षं भवतां भक्त्या शः प्रमुँ पूजयामयहम् ॥ २२ ॥
 सन्निधानं भतः कार्यं भद्रतु ब्रह्मकाम्पया ।
 स्नानाद्य मेकादशयै सविशेषं समाचरेत् ॥ २३ ॥
 हष्टनान्तं छियाकाण्डं जपस्तुतिस्त्रतः ।
 आराध्यस्या ग्रहः स्थित्वा जागरेण नये द्विक्षान् ॥ २४ ॥
 पुन रम्यर्थं देवेशं प्रभाते विधिर्वैकल् ।
 भृषये द्व्यषणेनैव त्वा नूर्धः प्रणवेन तु ॥ २५ ॥
 यथा ऋषै श बहुभि ब्रूये द्वद्वाश्रलिस्तिवद्भू ।
 नावलेपा च मोहच्च कर्मत्यागो मया दृष्टः ॥ २६ ॥
 त्वमेष सर्वं जानामि सर्वेश [पां] हृदये स्थितः ।
 यथा शक्त्या त्वग्निच्छात तत्त्वारि परेष्यथ ॥ २७ ॥
 तत्त्वमिति मिदं कर्म कृतं त्वत्प्रीतये भवा ।
 एव मुक्त्वा समस्यर्थं चतुरः पांचरात्रिकान् ॥ २८ ॥

भगवत्प्रतिपत्त्या तु शक्त्या प्रावरणै र्धनैः ।
 वथा प्रतिस्तरान्तैस्तु ब्रह्मचारियतीन् गुरुन् ॥ ३१ ॥
 तर्पयित्वाथ चात्रेन पूतेन विविधेन तु ।
 क्षाल्त्वातुवज्य नैवेद्य पूर्खं कुर्याच्च भोजनम् ॥ ३२ ॥
 अपरेहनि सन्यास माचरे द्विधिपूर्वकम् ।
 अपनीयतु माल्यादीन् प्रदद्या द्वै दिने दिने ॥ ३३ ॥
 नो याति मळानतां याव चतुर्थे । हनिवा त्यजेत् ।
 विशेषयागशूर्वन्तु कारिभ्यो वस्ते स्वके ॥ ३४ ॥
 एवं कृते सति तदा सिद्धि भवति शाश्वती ।
 सर्वधाराधकानां तु चेतसो भीष्मितं दथा ॥ ३५ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
 पवित्रारोपणविधि नाम

चतुर्दशः परिच्छेदः ॥ १४ ॥

अथ पंचदशः परिच्छेदः ।

भगवान् ।

तपोदानब्रतानां च विहितस्याहिकस्यच ।
 निरशेषयागभोगानां कृत्वासम्पूरणक्रियाम् ॥ १ ॥
 अपरेहनिवैकुर्यां चतुर्थेसप्तमेतुवा ।
 स्तपनमपूज्यमन्वस्य तीर्थोद्देशेचसङ्गमे ॥ २ ॥
 नद्यां समुद्रगामिन्यां देवखातेहदेतथा ।
 प्रीतियिपरमेशस्य त्वात्मनोद्गुणशान्तये ॥ ३ ॥

आङ्गादायामरणांच पितृणां तृप्तेतुवै ।
 आप्यायानार्थं भूतानां भूदनानांचभूतये ॥ ४ ॥
 देशदोषप्रशान्त्यर्थं गोत्राङ्गिहितायच ।
 बहुशाखमभग्नां समूलंयदपुष्पितम् ॥ ५ ॥
 प्राङ्गुखोदर्भमादाय प्रणवेनपुराक्षितेः ।
 ततस्तेनैवतन्मूलं प्राणवत्कुर्यादिष्ठितम् ॥ ६ ॥
 तस्यमध्यमनालंय ऋच्यभूतमविष्टते ।
 आराध्यमन्वनायेन स्मरेदचाप्तमहामना ॥ ७ ॥
 विचर्तपारमार्मीय मध्यक्षंचापिविद्धितम् ।
 अनेकगर्भमुच्चंय त्वाण्डकाण्डेषुचोत्तमम् ॥ ८ ॥
 अणिमादिगुणैर्युक्तं पुंस्कर्त्वं तेनकल्पयते ।
 वाचकन्तस्ययोक्तव्यं हंसयुक्तनिदिलक्षणम् ॥ ९ ॥
 चहिकाण्डचतुर्थकेण चितपूर्वचतुष्टयम् ।
 कथ [ग्रन्थ] नीयमधोवक्रं मव्यक्तान्तेस्वकैः पदैः ॥ १० ॥
 प्रणवादिनमेऽतैस्तु व्यापकंसूक्ष्मलक्षणम् ।
 एवंश्रोत्रादिकान्पंच स्वनामाग्रथ [न्ध] येतथा ॥ ११ ॥
 कर्मनिद्रियाणि तदत्तु ततस्तन्मात्रपंचकम् ।
 पंचकन्तवथभूतानां बध्वावैक्षमावसानिकम् ॥ १२ ॥
 अवशिष्टैस्तु तत्काण्डे वर्णायात्त तद् [त्वर] षड्वत् ।
 विनाशिखासमृदेन समुत्तानावधेरथ ॥ १३ ॥
 किंचित्तदूर्ध्वदेशाच्च यथानोयातिषैपुनः ।
 बहुथाकाण्डक्षेत्वस्तु कलिपतस्तत्वसंख्यया ॥ १४ ॥
 विभिन्नानां च काण्डानां भंगादेकतमस्यच ।
 उत्पद्यते इयधात्वंच तस्मात्तदूर्थयेद्दम् ॥ १५ ॥
 दर्भमञ्जिन्तवेदं सम्यादादौषवित्रकम् ।
 अनुसन्धीयतेतत्र मन्त्रध्यानं यथास्थितम् ॥ १६ ॥

पूजायित्वाद्येपुष्पाद्यै रलंकृत्यपठेदिदम् ।
त्वमेवतीर्थभगवं स्वमेवायतनंपरम् ॥ १७ ॥

त्वद्येवाधिष्ठितंसर्वं मितिजानामितत्वतः ।
तत्रापिचत्वयादिष्टं क्रियाकाण्डं शुभप्रदम् ॥ १८ ॥

यत्तर्निर्वाहया म्यथ त्वदनुग्रहकास्यया ।
विज्ञाप्य यदं भगवान् मन्त्रमूर्तिः परावरः ॥ १९ ॥

तं पत्रपावर्गं कृत्वा ब्रह्मयामगतन्तु वा ।
बेदगेयध्वनीशंखं शब्दमङ्गलपूर्वकम् ॥ २० ॥

नीत्वा तीर्थान्तिकं तत्र तीरदेशो निधाय च ।
पूर्वामुखं च तं यान् मथादाय पवित्रकम् ॥ २१ ॥

वामहस्ते तत्त्वे कुर्यात्समाप्णुदक्षगतमित्वव ।
विद्वया न्मध्यभागात्त्वा पाणिना दाक्षिणेत तु ॥ २२ ॥

अवतीर्याभसो मध्ये निमज्जे सह सेन वै ।
सत्त्विधि तत्र सत्कालं प्रकुर्वन्त्यचिरात् वै ॥ २३ ॥

निशेषाणि च तीर्थानि लोकवयगतानि च ।
मन्त्रात्मा यत्र रक्षार्थं क्षण मास्ते जलाशये ॥ २४ ॥

तत्रायतनसीर्थानां सर्वेषां स्या त्समागतिः ।
किं पुन यत्र भगवान् मन्त्रमूर्ति रथोक्षजः ॥ २५ ॥

साधकाभ्यर्थितं स्नानाया त्सर्वानुग्रहया खिया ।
विद्वान्योनेन विधिना सीर्थं मासाय तत्त्ववित् ॥ २६ ॥

स्नापये द्वन्द्वमित्रादीन् प्राप्नुवन्त्यचिरा च ते ।
तैर्थं कलमानायासा अन्तमूर्तेः प्रसादतः ॥ २७ ॥

किन्तु तद्याववादित्र वर्जितस्तु भवे द्विधिः ।
इमं विद्धि महाबुद्धे विशेषं चात्र कर्मणि ॥ २८ ॥

सामान्यं माषिनाशं य ज्ञिन्मयं रूपं मैश्वरम् ।
विशेषसंहासम्बन्धं जीवहंसं विभावयताम् ॥ २९ ॥

पवित्रकं तथाकारं स्मृत्वा स्नाप्य ततोम्भसा ।
 एवं हेतैव चान्येषां बहूनां बहुभिः स्तु वा ॥ ३० ॥
 सम्पाद्यं विष्टौरः स्नानं दूरस्थानां सदैव हि ।
 सम्पत्रे स्नपते त्वेवं द्वितीये १ ह्रि महामते ॥ ३१ ॥
 रथे कृत्वा चिते तं वै प्रपूज्य च यथाविधि ।
 यात्राख्यं सुत्सर्वं कुर्या दग्धानपुरस्सरम् ॥ ३२ ॥
 लनृतगेयवादिवं जागरेण समन्वितम् ।
 एकरात्रं द्विरात्रं वा त्रिरात्रं भक्षितपूर्दकम् ॥ ३३ ॥
 सकृ त्संवत्सरस्यान्ते शूत्सवस्नपनाद्वकम् ।
 कुर्या द्योमन्त्रनाथस्य स सिंदृ लभते पराम् ॥ ३४ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसाक्षतसंहितायाम्

पवित्रस्नानविधि नाम

पंचदशः परिच्छेदः ॥ १५ ॥

अथ षोडशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

प्रभुर्मुनीश्वराभ्यु श्वोऽदत्तोवनमालिना ।
 सर्वलोकहितार्थन्तु यतद्वक्ष्याम्यतःपरम् ॥ १ ॥

सङ्क्षिप्तः ।

देवसम्प्रतिपन्नाये क्रमेस्मिन्नाहणादयः ।
 दीक्षणीयाः कथत्वेवा एतद्विच्छामिवेदितुम् ॥ २ ॥

भगवान् ।

यथाक्रनेणोदितानां वर्णानांशृणुलांगलिन् ।
 त्रिविधंदीक्षणोपायं संक्षेपात्सर्वसिद्धितम् ॥ ३ ॥
 पूर्वोक्तकलक्षणोज्ञात्वा कश्चिहृष्टतरम्पुमान् ।
 संसारभयभीतस्तु निर्वाणमभिवांछति ॥ ४ ॥
 वैराग्यधीं रक्षपछि शिरकालंगुरोगृहे ।
 संस्थितोदास्तभावेन खेदोदेग विवर्जितः ॥ ५ ॥
 ज्ञात्वातस्यार्थिरान्तून माहूशाप्नेनिवेश्यच ।
 कृताकृतंच पृष्ठय आस्मृतेस्तदक्षणावधि ॥ ६ ॥
 ज्ञात्वादोषयलंसम्य क्रायथित्तैर्थोदितैः ।
 कृद्गुणकृद्गुणैर्देस्तु शोधनीर्य प्रयत्नतः ॥ ७ ॥
 बहूनांपरिविडाना भस्त्रापर्थ्यात्तुलांगलिन् ।
 मनःप्रकाशपर्वर्यन्तं कालंदा द्वादशाह्निकम् ॥ ८ ॥
 नियोक्तस्थेऽपि॒प्रोऽयत्तेनक्तमोजने ।
 स्तुतिसम्मार्जनद्वान पुण्याद्यादरणोद्यमैः ॥ ९ ॥
 अभ्यवैष्णवाशानसु इव्योचायतनेविभोः ।
 अनिष्टलभगविहित्य स्वापीठादवलोकने ॥ १० ॥
 अभिजाससमुर्थःप्रा गुण्ठसे र्मणीकृतः ।
 साम्प्रसंभगद्वद्वया एविदीकृतमानसः ॥ ११ ॥
 अहोरापोपिषोभृत्या गत्वकेशादि लुण्ड [जिठ] तः ।
 पंचगच्छमधापायं इदायैस्तद्वक्षशोदकम् ॥ १२ ॥
 मन्त्रैस्तद्वाहुदेवायै स्तमाचत्यच्छुश्शतम् ।
 एवादिभवत्तुष्कन्तु शापयेत्तेन तंसुधीः ॥ १३ ॥
 प्रत्यहंचहुरोदारा नाप्रभातनिश्चागमम् ।
 ब्रह्मतीर्थं चतुर्कंस त्वाष्ट्यापूर्यसम्पिवेत् ॥ १४ ॥
 क्रमात्संखोदितैर्मन्त्रै स्तमाचम्यान्तरान्तरा ।
 अद्रूपमशनंकृथ्य दक्षतेक्षीराज्यभास्त्रितम् ॥ १५ ॥

क्षपयेकलमूलैर्वा अहोरात्रचतुष्टयम् ।
 इतिभक्त्याप्रपन्नाता माजीवमपि दुष्कृतात [निष्कृतिः] ॥ १६ ॥
 कथितंविरहानांच देहगुद्धिकरम्परम् ।
 ब्रह्मकूर्चसमेतन्तु प्रायश्चितं प्रायश्चिते ॥ १७ ॥
 ज्ञात्वामहत्वं दोषाणां चिविधानान्तुवैपुरा ।
 सम्भवेसतिहेमादि दानंसततमाच्चरेत ॥ १८ ॥
 पूर्वोक्ताद्विताकाला छ्वयुदुष्कृतिनाकमाद् ।
 चतुर्थशेषं द्वातस्तु ब्रह्मकूर्चं पिवेततः ॥ १९ ॥
 कालेनवर्णोत्कर्षणं सहस्रामन्यमुच्यते ।
 प्रायश्चितंहिसंवेषां सर्वकलमषनाशनम् ॥ २० ॥
 उत्तरोत्तरताम्बुध्वा प्रथमंदुष्कृतस्यच ।
 क्षपयेत्तद्विजेन्द्रस्तु मार्त्तिद्विचतुर्गुणैः ॥ २१ ॥
 नृपविट्ठुदजातीय एकैकंवर्धयेकमात् ।
 मासमेकादिकात्काला त्समारभ्यथाक्रमम् ॥ २२ ॥
 दुराचारोपिसर्वाशी कृतद्वोनास्तिकः पुरा ।
 समाश्रये दादिदेवं अद्भ्या शरणंयदि ॥ २३ ॥
 निर्देषं विद्वितंजन्तुं प्रभावात्परमात्मनः ।
 किम्पुन्तर्घोनुतापार्तं शासनेऽस्मिन् हिसंस्थितः ॥ २४ ॥
 विरतो दुष्कृताचैव भक्तिच्छायां समाश्रितः ।
 एवंसंशुद्धदोषाणां बहुजन्माजितस्यच ॥ २५ ॥
 कलमषस्यविधातार्थं नार्तस्त्वां महामते ।
 कृत्वावैसांप्रतं दीक्षां दद्याद्वैमन्तपूर्वकम् ॥ २६ ॥
 थाराधनंहि तस्यैव वैभवीयस्यवैविभोः ।
 सबाद्याभ्यन्तरंचैव सम्यङ्गमासचतुष्टयम् ॥ २७ ॥
 मासाष्टकं वत्सरंवा बुध्वा भाववलम्पुरा ।
 ज्ञात्वाभव्याशयानांच प्रसादमपारमेश्वरम् ॥ २८ ॥

विभवव्यहस्त्रक्षमाख्यां दीक्षांकुर्यादनन्तरम् ।

संकरणः ।

परिज्ञेयोहिकैलिंगे स्ताधकानामवक्षयात् ॥ २९ ॥

सम्यगाराधनान्तर्ब्र प्रसादःकमलापते ।

भगवान् ।

चित्तप्रसादस्त्वतुल स्तेजोवृद्धिरतीवहि ॥ ३० ॥

धैर्यद्वास्त्रादसन्तोषा वकार्पणादयोगुणाः ।

येषां तेषां हि बोद्धव्यं मन्त्राभिमुख स्थितः ॥ ३१ ॥

प्रयुक्ति शान्तिकादीनां कर्मणा मचिरादपि ।

प्रयाति यदि साक्षत्यं विज्ञेयं तेन हेतुना ॥ ३२ ॥

सम्पन्नः पापदाहश्च प्रसन्नश्चापि मन्त्राद् ।

ददाति धर्मकामार्था नचिरा यदि योजितः ॥ ३३ ॥

अणिमायष्टकं चापि विविधा योगसिद्धयः ।

आत्मसिद्धिसमेतात्म परितुष्टा स्तदा स्मृताः ॥ ३४ ॥

यस्मि नवै वैभवे रूपे यस्याभिरमते मनः ।

तस्य कल्मषशान्त्यर्थं दीक्षां कुर्याच्च तेन वै ॥ ३५ ॥

तमाराध्यहिपूर्वोक्तत कालं तमनुयोज्य च ।

योग्यतायाः परीक्षार्थ माशान्ते स्तरवस्तुषु ॥ ३६ ॥

नारसिंहेन वान्येन मन्त्रेणा भिमतेन च ।

दीक्षया ३३ राधनेनैव होमजापव्रतादिना ॥ ३७ ॥

कर्मणा केवलेनैव शान्तिकात्युच्छ्रितेन च ।

विनाणिमादिसिद्धिभ्यो बुधवा पापं क्षयं गतम् ॥ ३८ ॥

भावये तेन कालेन ततः पञ्चदलेक्षण ।

सिद्धानां वैभवीयानां षाढ़गुण्यमहिमासये ॥ ३९ ॥

[१७-परि]

श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वत संहिता ।

१३१

निःश्रेयस विभूत्यर्थं ग्राहां दीक्षावयं वरम् ।
अभ्यर्थिता त्सुप्रसन्ना त्रिविप्लवाच्च देशिकात् ॥ ४० ॥
सातुकम्पेन वा तेन नि [स्व] यमशार्थितेन च ।
कार्यं संशुद्धपापानां भीतानां शरणैषिणाम् ॥ ४१ ॥
संस्कृतानां हि युक्ताना मध्यक्षाळनकर्मणि ॥ ४२ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायान्
अवशान्तिकल्पो नाम

पोडशः परिच्छेदः ॥ १६ ॥

अथ सप्तदशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

अथ संचोदितो भूय श्रीपति सुनिसत्तमाः ।
हितार्थं भवभीतानां विभुनासीरपाणिना ॥ १ ॥

संकर्षणः ।

भगवन् विधिना केन प्रसाद माधिगच्छति ।
नृणा माराधकानां तु विश्ववाग्ना नृक्षसरी ॥ २ ॥
श्रुत्वैव माह भगवा अशुणुप्व गदतो मम ।
तिद्विमोक्षप्रदं मन्त्रं वैभवं मूर्तिमोहजित् ॥ ३ ॥
कामरूपधरं नित्यं नृसिंहस्य महात्मनः ।
वर्णचक्रन्तुपूर्वोक्तं संग्रहं [क्त लक्षण] चसुधातुले ॥ ४ ॥
उपलिमेतु संलिख्य पूजयित्वा यथाविधि ।
समुद्धरे ततो मन्त्रं मनेकाङ्गतविग्रह [क्रम]म् ॥ ५ ॥

प्रणवं पूर्वं मादाय तदन्ते विनियोज्य च ।
नवमं नाभिवर्णेभ्य स्तदूधर्वं इराज्ञतुर्दशम् ॥ ६ ॥
तस्योपरि तदन्तस्थं वर्णं गोळकवन्नचसेद ।
नमोन्तं वर्णं मेतदै वाचकं परमात्मनः ॥ ७ ॥
ज्ञानादयो गुणा षष्ठ्यै प्रागुक्ता हृदयादयः ।
तदर्थमेव वर्णं सं धोडा संलिख्य केवलम् ॥ ८ ॥
द्वितीयतुर्यष्टैश्च द्वादशेनान्तिमेन च ।
चतुर्दशेनाराद्गा त्क्रमादै विनियोजयेत् [हन्तिवै शयेत् (?)] ॥ ९ ॥
बीजवच्छिरसा सर्वान् लांछये त्पञ्चमं विना ।
सर्वेषां प्रणवः पूर्वं स्वसंज्ञां ते नियुज्य च ॥ १० ॥
स्वकीयजातय आन्ते वषट्नाः क्रमेणतु ।
ॐ नमो भगवते ना रसिद्वायेत्यनेन तु ॥ ११ ॥
द्वादशाक्षरमन्वेण स्मृत्वा विग्रहवत्पुरा ।
सबाह्नाभ्यन्तरस्थेन सांगेना द्येन पूजयेत् ॥ १२ ॥
अथ लवधाधिकारस्तु मन्त्रेणा नेन दीक्षितः ।
भक्तिश्चद्वापरो नित्यं मतिमांश्चिन्नसंशयः ॥ १३ ॥
शुर्वज्ञाभिरतो नित्यं तर्कवाग्जालवर्जितः ।
स्वकर्मनिरतो नित्यं [धर्मनिरतो] वानप्रस्थो इथवा गृही ॥ १४ ॥
मन्त्र माराधये द्येन विधिना तं निशामय ।
उपार्ज्यं भोगा नखिला न्नाययो पायेन वै पुरा ॥ १५ ॥
स्नातो बद्धकचो मौनी शुद्धवासोऽ इर्युष्पृष्ठवृत् ।
कृत्वा द्वार्थार्चनाद्यन्तु उपविश्यासने ततः ॥ १६ ॥
सापामां भूतसंगुद्धि धारणाभ्यां समाचरेत् ।
केवलेन तु मन्त्रेण भावनासहितेन तु ॥ १७ ॥
नाभिदेशस्थितं ध्यात्वा देवं संगृहा कलमषम् ।
निस्तृतं वायुमार्गेण द्वादशान्ता वधौ क्षिपेत् ॥ १८ ॥

निरस्तपाप माकृष्य वात[शंख] चक्रसमन्वितम् ।
 नासाग्रेण तु मन्वेशं देहसम्पूरणाय च ॥ १९ ॥
 तं ध्याये छृदयस्थं च गतिरुद्धेन वायुना ।
 चित्तोपशमनार्थन्तु नूनं वायुजयाय च ॥ २० ॥
 शानै शानै रथ बहिः केवल म्मारुतं क्षिपेत ।
 विनान्त्यरेचकैतव मन्येषा मुत्तरेत्तरम् ॥ २१ ॥
 कालाद्रासं यथाशक्तिं नित्यमेव समाचरेत ।
 द्वादशान्तेथ मन्वेशं तप्तहाटकसत्रिभम् ॥ २२ ॥
 सहस्ररविसंकाशं बृत्तमण्डक्षमध्यगम् ।
 स्मृत्वाथ मुक्त स्वन्मात्रै र्मिर्दहे द्विग्रहं स्वकम् ॥ २३ ॥
 दक्षिणांत्रे रथांगुष्ठ प्रान्तदेशे शिखाक्षरम् ।
 ध्यात्वा युगान्तहुतभु ग्रूपञ्ज्वाला समा[शता] बृत्तम् ॥ २४ ॥
 तेन स्वविग्रहं ध्याये ध्रज्वलन्तं समन्ततः ।
 देहजां भावये ज्ज्वाला म्मन्वनाथे लयं गताम् ॥ २५ ॥
 तत स्समन्वं ताद्विम्ब माकृष्य हृदि विन्यसेत ।
 अथ हस्तद्वये न्यस्ये दादिमद्रादक्षरम् ॥ २६ ॥
 दिव्यं प्रशातांगार [न्तराग] न्तु तमधिष्ठाय चेतसा ।
 स्वमन्वा दमृतौयेना सेचये द्विग्रहं स्वकम् ॥ २७ ॥
 मणिवन्धा ब्रह्माग्रन्तु मूलमन्वपुरस्सरम् ।
 हदादयोऽस्त्रपर्यन्ता थंगुष्ठाथंगुलीषु च ॥ २८ ॥
 सर्वासु युग्मयोगेन नेत्रं नखमुखाथ्रितम् ।
 आमूर्धनश्वरणान्तन्तु द्वादशार्थं न्यसे तनौ ॥ २९ ॥
 जीवभूतं तदन्तस्थं मूलमन्वं तथा न्यसेत ।
 हदादयं नेत्रपर्यन्तं मंगषट्कं स्वगोचरे ॥ ३० ॥
 स्वस्वांगुलियुग्मैव तेजोरूपं विना कृते ।
 श्रीवत्सं वक्षसो वामे पूर्णेन्दुसद्वशद्युतिम् ॥ ३१ ॥

कौस्तुभं हृदये न्यस्ये च्छण्डदीधितिलक्षणम् ।
 नानाबजवनपुष्पोत्थां वनमालां च कण्ठतः ॥ ३२ ॥
 पद्मं दक्षिणपाणौतु शंखं वामकरे न्यसेत् ।
 गदां पद्मकरे भूय शशंखपाणौतु चक्रराट् ॥ ३३ ॥
 खड्गं दक्षिणहस्तेथ धनु र्बामकरे न्यसेत् ।
 आचांसा दक्षिणे भागे न्यस्या श्री रुत्तरे तथा ॥ ३४ ॥
 पुष्टि गुलफावसानं च वक्रमध्ये सरस्वती ।
 पृष्ठतो विन्यसे त्रिद्रां ततः पाणिद्वयेन्तु ॥ ३५ ॥
 मुद्रां बध्वा स्मरे छ्यानं दंवोहमिति भावयेत् ।
 अथ प्रणवपृवेण स्वनाम्ना नतिना सह ॥ ३६ ॥
 शेषपूर्वन्तु वद्वयंत मासनं परिकल्पयेत् ।
 [शेषन्तु पूर्ववन्नयस्यासनं च परिकल्पयेत् ।]
 तदाक्रम्याथ तस्यैव कार्या स्वहृदि कल्पना ॥ ३७ ॥
 ब्रह्मस्वरूपं ममलं स्वचैतन्यं तदूर्ध्वतः ।
 विकल्पोपरतं कृत्वा इच्छयातु विवर्तते ॥ ३८ ॥
 परध्वनिस्वरूपेण तत्प्रकाशात्मना पुनः ।
 व्यक्तिभावेन तच्चापि एवं प्रचिलये सति ॥ ३९ ॥
 विसर्जनन्तु चोद्धव्यं संपत्रेन्तु क्रिया क्रमे ।
 अम एष क्रमोक्तानां मन्त्राणा मवतारणे ॥ ४० ॥
 लांछनादिक्रियाध्यानं भेषां चैवहि कल्पना ।
 शातव्याराधकेनैव नित्यं कर्मणि कर्मणि ॥ ४१ ॥
 मन्त्रन्यासं मतः कुर्या छस्तन्यासं विना विभोः ।
 व्यात्वाथ भावनाजातै भौंगैः परमपावैः ॥ ४२ ॥
 पूजायित्वा जपान्तं चाप्यवतार्य बहि र्द्जेत् ।
 दक्षिणोत्तरहस्ताभ्यां हृदीजेन विचिन्यच ॥ ४३ ॥

[१७- परि] श्रीपांचरात्रे श्रीसावत संहिता ।

१३:

सूर्यसोमैततःकुर्या इव्यदाहसमुद्दधौ ।
 तोयमादायपावेथ तवहन्मन्त्रितं क्षिपेत् ॥४४॥
 पुष्पगन्धसमोपेतं सुखितं शालितण्डुलम् ।
 मन्त्रयेत्प्रणवाद्येन बहुशोहदयेनतु ॥ ४५ ॥
 तदुद्धृते नांभसावा अस्त्रमन्तं समुच्चरन् ।
 प्रोक्षयेत्स्वासनस्थानं यागोपकरणन्तथा ॥ ४६ ॥
 चिवस्थाद्वगवद्विम्बा द्रुक्तम्पुष्पादिकंहियतः ।
 अपनीयतुतकुर्या द्वाससारेणुमार्जनम् ॥ ४७ ॥
 धातुद्रव्यमयेकुर्या त्वाळनंगन्धवारिणा ।
 उपलिप्यथभूभागं सांभसागोमयेनतु ॥ ४८ ॥
 तवमण्डलमालेख्यं सुत्रयित्वापुरासमम् ।
 चतुरथंचतुर्दारं मार्गपीठाऽजभूषितम् ॥ ४९ ॥
 विनाभिनेमि षडरं चक्रतुकमलाद्विः ।
 मध्यैस्तितादिकैरागैः पुष्पैर्वा तैश्वतैश्वरैः ॥ ५० ॥
 चन्दनाद्यसुगन्धैस्तु सर्पैस्तिलतण्डुलैः ।
 सर्वैषधिमयेनैव चूर्णनपरिपूर्यवा ॥ ५१ ॥
 पुष्पैरथार्घ्यपावन्तु मन्त्रैस्सम्पूज्यनिष्कलैः ।
 पावेपर्मस्तस्मादै स्तोकमुद्धृत्यचोदकम् ॥५२ ॥
 योगपीठार्चनंकुर्या द्वुषन्धानपूर्वकम् ।
 स्वनाम्नाप्रणवाद्येन नमोऽतेनयथाक्रमम् ॥ ५३ ॥
 अनन्तेशंस्मरेन्मध्ये सर्वाधारमयंप्रभुम् ।
 आप्नेयादौतुधर्माद्य मैशान्यन्तश्वतुष्टयम् ॥ ५४ ॥
 प्रागादावप्यधर्माद्य मुत्तरान्तं न्यसेत्परम् ।
 तदूर्ध्वेकमलंध्याये त्वनाम्नाथदयोपरि ॥ ५५ ॥
 स्मरेत्पत्राश्रितंसूर्यं शशांककेसरावनौ ।
 कर्णिकास्थंद्रुतभुजं ततोगन्धादिनायजेत् ॥ ५६ ॥

गणेशाश्चर्चनंकृत्वा प्रथमंगुरुसन्ततेः ।
 प्राप्नानुज्ञोथकलश मादायशुभलक्षणम् ॥ ५७ ॥
 तमम्भसास्त्रजपेन सम्पूर्यादौतुनिक्षिपेद ।
 तद्भैर्मे काव्यनंतरं वीजान्योषधिसंतकलम् ॥ ५८ ॥
 चूतादिविटपोद्भूतां सपवां पुष्प[फल] मञ्जरीम् ।
 कौशेयवस्त्रस्त्रहणं कृत्वाचर्चितचन्दनम् ॥ ५९ ॥
 तन्मध्येपूजयेन्मन्त्रं सांगंसावरणंक्रमात ।
 प्रागिद्भूमण्डलवाह्नेथ दत्त्वावैपुष्पचक्रिकां [पत्रपुष्पिकां] ॥ ६०॥
 पीठपत्रोपजपांच तदूर्ध्वेस्थापयेच्छतम् ।
 अथावतार्यो हृदया न्मन्त्रोविमलदीधितिः ॥ ६१ ॥
 कर्मणामनसावाचा सिद्धिमार्गेणसाधकैः ।
 अनुक्रितस्वरूपंच सूर्यविमवांभसि ॥ ६२ ॥
 कर्मणाप्रेरयेष्वैव वाचातम्भन्त्रमुच्चरेत ।
 आगच्छुपदसंयुक्तं संस्मरेन्मनसाकृतिम् ॥ ६३ ॥
 एवमाहूयवैदद्या दर्घपादेच्चभक्तिः ।
 आमूलात्सर्वमन्त्राणां व्यक्तिस्थानंसमर्चनम् ॥ ६४ ॥
 अर्द्धपुष्पादिनाकुर्या स्वेनस्वेनस्वकेपदे ।
 तदोदितं विभोदेहा छदयाद्यचतुष्टयम् ॥ ६५ ॥
 न्यसे त्वक्मलपत्राणा मापूर्वा दुत्तरान्तिकम् ।
 अग्नीशरक्षो वाय्वादिदले ष्वर्णं यथाक्रमम् ॥ ६६ ॥
 नेत्रं केसरजालस्थं चक्रं नाभित्रयोपरि ।
 श्रीवस्त्रकौस्तुभौ चैव चन्मालां तथैव च ॥ ६७ ॥
 उदक्षपश्चिमभागस्ये चाक्रीये त्वपर [प्यपरा) चये ।
 कमलं निशिताग्रं च नन्दकं चिन्यसे त्वक्रमात् ॥ ६८ ॥
 प्राग्भागदक्षिणस्थाभ्यां वितर्य चाथ विन्यसेद ।
 कार्मुकं हेतिराट्ठंखं ततो देवस्य दक्षिणे ॥ ६९ ॥

नेमिभागे श्रियन्देवो पुष्टिशुक्तरतोन्यस्ते ।
 पृष्ठदेशे स्थितां निद्रा मग्रभागेत्तरस्त्वर्ता ॥ ७० ॥
 वामदक्षिणभागाभ्यां विधिस्थ प्रिषुधिद्वयम् ।
 द्वारेष्वज्ञं न्यदेष्वद्यो मुद्रांकोणवतुष्टये ॥ ७१ ॥
 सापुधा नध दिक्पालान् स्वस्थाने मण्डलाद्विः ।
 एवं न्यस्यततोध्याये न्मन्त्रव्यूहं यथास्थितम् ॥ ७२ ॥
 सर्वदेवमन्देवं सर्वेषां तेजसांदिधिम् ।
 सर्वदक्षणसम्पूर्णं सार्वदक्षादिगुणैर्युतम् ॥ ७३ ॥
 निष्ठप्रकनकाभं च सम्पूर्णं महाउद्गुम् ।
 घोरशार्दूलवदनं चण्डमाताण्डलोचनम् ॥ ७४ ॥
 सौदामिनीच्यप्रख्यै लोमभिःपरिषुरितम् ।
 अरुणाभ्योजपत्राभं चक्राधिककरेहुं ॥ ७५ ॥
 चलतकणीश्वरसं चन्द्रकोटिशतयांति ।
 घमन्तमान्तरंवर्त्ति खरंत्ते [मन्त्रैः] मान्त्रानुगैः ॥ ७६ ॥
 प्रलयास्तुनिर्योष सुद्विरन्तं स्वदाचकम् ।
 युगान्तहुतभुज्यवाला मण्डलान्तं व्यवस्थितम् ॥ ७७ ॥
 षड्छंचाप्यश्वबाहूं[षड्छंभुज्याष्टभुज्यं] व्याप्यलोकानस्थितंप्रभुम् ।
 दिव्यगन्धानुलितांगे दिव्याम्वरधरंतथा ॥ ७८ ॥
 दिव्यद्वयेष्टनोरेतं दिव्यालंकारमण्डितम् ।
 कौस्तुभेनोरासिस्थेन श्रीवर्खेनाप्यलंकृतम् ॥ ७९ ॥
 रत्नकांचनसन्मुक्ता युक्तयावनमालया ।
 सब्रह्मसूवयाचैव शोभितं परमेश्वरम् ॥ ८० ॥
 भुजान्यस्त्रवर्दीमैः कमलार्थैर्युतानिच ।
 क्षीरसागरवच्छुभ्रं लतःपश्चन्तुदक्षिणे ॥ ८१ ॥
 प्रणवध्वनिगर्भन्तु हिमाद्रिशतशोऽधिकम् ।
 वामेश्वरवरंध्याये द्रवाखड्गौ व्यलघ्मौ ॥ ८२ ॥
 दक्षिणेषाणियुग्मेथ चक्रंकालानक्षयुतिम् ।
 सधनुर्वामहस्ताभ्यां लतःपाणिद्वयेनतु ॥ ८३ ॥
 अविद्यादकनीमुद्रां क [कू] मौख्यां संस्पर्शप्रभोः ।
 एवमेवहि हन्मन्त्रं ध्यायेकुमुदपाण्डरम् ॥ ८४ ॥
 एवाग्रामान्तरामां — — — — —

अंजनाश्मप्रतीकाशं शिखामन्तं तथाकृतिभ् ॥ ८५ ॥
 परित स्तूर्यसन्तलो यथा कनकपर्वतः ।
 तथा कवचमन्तं च ध्यानकाळे विचिन्त्य च ॥ ८६ ॥
 द्वृतोज्वालालहस्यै स्तु अयस्कान्तसमयुतिः ।
 सर्वाञ्छक्षिलाङ्गुणं शार्णमन्वः प्रकीर्तिः ॥ ८७ ॥
 निर्धूमांगारशिखर सदृशो नेत्रमन्वराट् ।
 घेया स्त्वद्विचित्युक्ता द्विभुजाः पुरुषोद्यापाः ॥ ८८ ॥
 साज्जाः कौस्तुभपूर्वा ये गदामालेऽग्नाकृती ।
 कुलपश्चोदराभा श्री नैविनीनालसंयुता ॥ ८९ ॥
 चन्द्ररसिप्रतीकाशा खेतचामरधारिणी ।
 गुणेन्दुरुचदशी पुष्टि रुद्रहन्ती च पाणिना ॥ ९० ॥
 सम्पूर्णं ममृतेनैव कलशं कांचोत्थितम् ।
 विज्ञानपुस्तककरा स्पटिकाभा सरस्वती ॥ ९१ ॥
 कुछुन्दीवरसंकाशा त्वक्षसुत्रकरांकिता ।
 घेया भगवती निद्रा सर्वा शामरलांछिताः ॥ ९२ ॥
 समुखा देव देषस्य वस्त्रालंकारमण्डिताः ।
 एवं ध्यात्वा ततः कुर्या त्पूजनं कुसुमादिकैः ॥ ९३ ॥
 स्त्रानै विलेपनै वर्ष्णै माल्यै धूपै च दीपकैः ।
 दक्षा च मधुमिश्रेण क्षीरेणाज्यान्वितेन च ॥ ९४ ॥
 हृषी शृष्टै स्त्रियै मैथ्यै नैवयै विविधै शुभैः ।
 यथा कालोद्भवै स्तवैः फलमूलै स्तु षडसैः ॥ ९५ ॥
 पूजितै सुक्तदोषै स्तु मुद्रामात्रापछक्षितैः ।
 मूर्तै धर्मानै स्तथा स्विन्द्रै वर्जिहो [है] मादिना । धवा ॥ ९६ ॥
 तत स्तवदहस्तौ संस्कृत्य अभ्यसा लंभनादिना ।
 वधवा प्रदर्शये न्सुद्रां त्रिशिखां समुखे विभोः ॥ ९७ ॥
 ध्यात्वा चेताप्रिष्ठपन्तु दक्षिणा दंगुलिवयम् ।
 स्पष्ट मूर्धगिलं छैव ज्येष्ठा त्वान्ता कनीयस्ती ॥ ९८ ॥
 अथोदिलत्वरूपं श्व ध्वान्तातीतो । ग्रिष्ठपृष्ठत ।
 देवो गुणव्रयातीत स्तथा मार्गव्रयातिगः ॥ ९९ ॥
 धर्मै स्त्वृलुतरै सुक्तो योग्यं व्यक्तो धियार्चितः ।

निरन्तराभ्यां शाखाभ्यां सुद्रेषा हार्दिकी स्मृता ।
 अंशुष्टादि कनिष्ठान्तं शाखाकुम्भं पृथ कृष्णक् ॥ १ ॥
 सान्तरं समुटा दसंमा त्कनिष्ठादौ तथा भवेत् ।
 शिर शिखा ततुत्राखा नेत्रसुद्रा यथाक्रमम् ॥ २ ॥
 अस्या मंगुष्ठयुग्मन्तु मुद्रायां करमध्यगम् ।
 प्रदेशिन्या ततो विद्वि कानष्ठान्तं श्रियादिषु ॥ ३ ॥
 स्वभन्बुद्धका चान्येषा मर्चितानां यथाक्रमम् ।
 पुनः पुनः प्रयोक्तव्य द्वैयं शिरसा सह ॥ ४ ॥
 परस्परसुखौश्लिष्टौ शाखाकान्तौ परस्परम् ।
 किन्तुवैदक्षिण्हस्त मूर्ध्वचाप्यधरेपरम् ॥ ५ ॥
 अविद्यादल्नीहेषा मुद्रापूर्वसुद्राहता ।
 एवंसुद्राचयंकृत्वा पूजांकृत्वा पुनःप्रभोः ॥ ६ ॥
 यथाशक्तिजपंकुर्या च्छतमष्टाधिकन्तुवै ।
 एकैकंहृदयादीनां सर्वेषां विहितंत्वय ॥ ७ ॥
 क्रियांगत्वान्नदोषोऽस्ति अन्यथा तजापंविना ।
 तमर्चयित्वाष्टगेन प्रणम्यपरमेश्वरम् ॥ ८ ॥
 स्मृत्वानुजांसमादाच यजेद्विगतंततः ।
 कुण्डसुलक्षणंकृत्वा संस्कारै स्पस्तुतंपुरा ॥ ९ ॥
 पूजयित्वा ऽर्थं पुण्याच्च स्तवामि मवतार्यच ।
 सुसमिद्वाच निर्धुमं संशुद्धं ताढनादिना ॥ १० ॥
 अवैर्निरंबुद्धसुमैः पूजयित्वाच भावयेद् ।
 व्यस्तोगुणगणप्त्यष्ट स्तेजोनाम गुणोहियः ॥ १ ॥
 परत्यब्रह्मणस्तोयं सामान्यंसर्वतेजसा ।
 ध्यात्वैव नेत्रमन्त्रेण निक्षिपे कुण्डमध्यतः ॥ २ ॥
 पावनैस्त्रिवैस्त्रुक्तैः कृत्यानिर्धुमेवतम् ।
 स्तमिद्विरचयित्वाथ तन्मध्येमन्त्रमब्दलम् ॥ ३ ॥
 ध्यात्वा ऽभ्यर्च्य यथापूर्वं सततर्प्य सघृतैस्तिलैः ।
 परिसारयुतन्देवं सहस्रशतसंख्यया ॥ ४ ॥
 द्व्यात्पूर्णाहृतिसम्य ग्योमसंख्यानिवेद्यच ।

भक्तानन्प्रवेशये तत्र गृहीतकुसुमांस्तुवै ।
 प्रक्षेपयेन्मण्डलान्त नैववन्धं विमुच्यते ॥ ६ ॥
 अष्टाद्वयप्रणिपातैस्तु प्रदक्षिणयुतैस्ततः ।
 देवश्चाग्नि गुरुःकुम्भः पूजनीयःपुनःपुनः ॥ ७ ॥
 तत्काळं भक्तिभावेन विज्ञातायोग्यतायथा ।
 तीव्रमन्दादिकां तेषां तदादीक्षां समाचरेत् ॥ ८ ॥
 शुद्धयाद्वद्यतसंशुद्धौ शतमष्टाधिकन्तुवै ।
 तिलानान्तद्वदाज्यस्य द्वादशार्णेन बुद्धिमान् ॥ ९ ॥
 दद्यात्पूर्णाहुतिंपश्चा न्मन्त्रमध्यादिनार्थ्यते ।
 सततशांगसमूहेन प्राशुकत परि [दल] संख्यया ॥ १२० ॥
 कुर्यादव्यक्तकुद्वयर्थं दद्यात्पूर्णाहुतिंततः ।
 स्वरूपापादनार्थन्तु मूलर्बजेनवैतया ॥ १ ॥
 प्रणवादिनमोन्तेन कुर्या द्वोम मतान्द्रितः ।
 ध्यात्वानिरस्तवन्धन्तं शुद्धंशान्ततु सर्वगं ॥ २ ॥
 समस्तसंवित्पूर्णच दद्यात्पूर्णाहुतिंततः ।
 मूलमन्त्रेणमन्वज्ञा भक्तानामनुकम्पया ॥ ३ ॥
 समयांश्चावयेत्पश्चा कुम्भे १ औ मण्डलेततः ।
 भक्तयानयातुसम्पाप्त मैहिकासुष्मिकंत्वया ॥ ४ ॥
 नास्थाः कुर्याः परित्यागं कर्मणा मनसा गिरा ।
 साध्यं विना न कुर्या स्तु स्नानादीनां च लोपनम् ॥ ५ ॥
 याव जीवं यथाशक्ति संस्थितो यत्र कुत्र चित् ।
 स्थानेषु हृदयादेषु कुर्या न्मन्त्रगणार्थनम् ॥ ६ ॥
 द्रव्यैः पुण्याद्वृष्टैः स्तु तदभावे तु वै हृदि ।
 मानसोः पूर्वचत्पूजां निर्विपेन्न्यासपूर्विकाम् ॥ ७ ॥
 मन्त्रनाथं गुरु मन्त्रं समत्वेनाभिर्बीक्षयेद् ।
 मन्त्रमण्डलमुद्भाणां परां गुर्विं समाचरेत् ॥ ८ ॥
 दूरादेव नमस्कार्यो मृगराहृद्याग्र एव वा ।
 तदाकृतिर्भूगो १ न्यो वा तत्त्वर्भवापि नाहहेद् ॥ ९ ॥
 नचाङ्गेत पदेन नच तत्पावके क्षिपेत् ।
 पश्चपत्रै स्तथाश्वत्यपैर्णे भौजनभाजनम् ॥ १३० ॥

वर्जनीयं तथा शंख पद्माद्यंकित मासनम् ।
 तत्त्वं वा परपिण्डं [परिपीडः] वा प्येकादश्यां समाचरेत् ॥ १ ॥
 विशेषपूजनं कुर्या ह्वादशी ध्विलासु च ।
 अयनादिषु चान्येषु सूर्यसंक्रमणेषु च ॥ २ ॥
 न भूतग्रहदुष्टानां व्याधीनां वा कदाचन ।
 असिद्धेन स्वपन्नेण कुर्यां दुत्सा रणं [दनं] तु वै ॥ ३ ॥
 मन्त्रजं सिद्धिंगं य त्स्वप्ने प्रत्यक्षतोषि वा ।
 अनुभूतं न वक्तव्यं कस्यचि द्रुहणा विमा ॥ ४ ॥
 व्यक्तं त्रिसिद्धीजन्तु दृश्यते यत्र कुत्र चित् ।
 नमस्कुर्या त्समभ्यर्थ्य बाकपुष्पै स्सप्रदक्षिणैः ॥ ५ ॥
 कृत्वाश्रुपातं शोकं वा विश्रयोगनिमित्ततः ।
 स्नानाद्वेत न कुर्या द्वै देवाग्निपितृतर्पणम् ॥ ६ ॥
 आनाभिवर्धना त्काळा दन्यत्र सति संकरे ।
 सूतकाठये न कर्तव्यं प्राशुकतं चैव यत्रतः ॥ ७ ॥
 स्वानुष्टानं हि वै यस्मा दागमा त्समुपागतम् ।
 तस्य सम्पूजनं यत्रा ह्रोपनं च समाचरेत् ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणादी न्यथाशक्ति दीनानाथां श पालयेत् ।
 एवं हि समया न्दशा द्रष्टवानां भावितात्मनाम् ॥ ९ ॥
 सम्पालनाच्च येषां वै प्राप्नुया नमन्त्रजं फलम् ।
 इत्यैवंहि ततः कुर्या त्सेचनं कलशेन तु ॥ १४० ॥
 आत्मन शानुभक्तानां नैवेद्यं प्रार्थये ततः ।
 ब्राह्मणाय च तद्वात् हृष्यं मेध्यं च शोभनम् ॥ १ ॥
 क्षमापये ततो देवं यत्र यत्रावतारितम् ।
 अथ शिष्टै स्तु नैवेद्यै यजे द्रृणपातं प्रभुम् ॥ २ ॥
 विष्वक्सेनाभिधानंचा प्यधर्यायै रचितोहि यः ।

बहिरारथमस्याना प्रादक्षिणेन निक्षिपेत् ।
 शूर्द्धकीयागपर्यं गच्छी भूदुषर्तितदा ॥ ४ ॥
 ततो शिलगंगकुर्वा दुर्दद्यन्तव्याखिलश् ।
 विनिक्षिप्यांभस्योप्रस्ते पत्रपुष्पादिनिक्षिपेत् ॥ ५ ॥
 निष्कामः पाचनार्थन्तु स्वोक्षुद्धत्यधैपुरा ।
 उन्धायमन्त्रपूर्वीगा त्वमशीयाज्ञमौनवान् ॥ ६ ॥
 भोजनान्तेततःकुर्वा त्वंप्राप्तेतुनिशापुर्वे ।
 लंबलापं ततोध्यानं तोदतर्थण पूर्वकम् ॥ ७ ॥
 सर्वैवं राशिदेशम्भु कालं सूर्योदयावधि ।
 कर्तव्यं सज्जं ध्यानं लित्य याराधकेननु ॥ ८ ॥
 एवनेव विधानेन पूजायित्वा दिनेदिने ।
 जरे हृषाषुकं गंधी सतस्तिष्ठत्यति अवराद् ॥ ९ ॥
 ददातिमनसोऽभिष्टा स्तिष्ठीस्तर्वान्तु रूपकाः ।
 रुद्रादित्येन्द्र ब्रह्मिभ्यो भवतेभ्यश्वमयोदितं ॥ १५० ॥
 लोकाविताहुजारेण शाश्वतै युग्मेदतः ।
 यागोयागोपकरणं विमलं प्रतिमादिकम् ॥ १ ॥
 इत्यत्यं तत्त्वयात्मय गविरोधेन खर्वदा ।
 अगमेभ्योऽथतङ्गेष्य स्तकाशा दात्यतिष्ठये ॥ २ ॥
 ददेहत विहङ्केता ददेहन्तव विस्तरात् ।
 अथतंसाधितमन्तं ब्रह्मचर्योदित्यंवैः ॥ ३ ॥
 पयोयावक शाकार्बु धूमसूलफलाशनैः ।
 मन्त्रीयाप्रसुंभीया च्छान्तिकादिषुतच्छृणु ॥ ४ ॥
 ज्ञात्वादौ त्वशरीरोत्यै लौकिकै रपिलक्षणैः ।
 आत्मेन स्वप्नयोगेन संस्थिति जीवितस्यवच ॥ ५ ॥
 तत्त्वशल्यादि विरुद्धतं स्थानमाजायशोभनं ।
 संच्छब्दं शरणालेत लाघ्वरेणाथवागृहम् ॥ ६ ॥

दग्धमण्डलमालिलय उच्चोपकारणान्वितम् ।
 चन्द्रलयोदयुक्तेन शशिनामुद्दितेन च ॥ ७ ॥
 लुगन्धशालिचूर्णेन प्राणुदीरितदक्षणम् ।
 निर्भृणं लक्षणाद्वयं वृत्तिं गतिं वाप्यता ॥ ८ ॥
 हमरजौपधीष्टुङ्क शाखाद्वयोफलोदरम् ।
 धूपिलाङ्गुलुप्तेन वाचसापस्त्रिदेष्टिल ॥ ९ ॥
 मुखमाधारसंस्थं च बाहुतोमण्डलस्यथ ।
 विष्वसेत्समसुवेण दिग्विदि छन्दाष्टकम् ॥ १० ॥
 लुधाचन्दन लितांग लाजवंदुलूरुस्त्रिय ।
 श्वेतपट्टगलोपेतं सितपुण्ड्रगन्वितम् ॥ १ ॥
 लुक्ताफलोदरं चैव वीजमङ्गक [वीजामङ्गक] धूपितम् ।
 उपकुम्भाष्टकं त्वेव कुम्भाना मुपरि न्वलेत् ॥ २ ॥
 श्वेतचामरखंडुपतं सित नूर्वं वित्तामकम् ।
 वधा उत्रेन रुद्रेण सप्तशा कलशाष्टकम् ॥ ३ ॥
 रुद्रेष्ट लक्ष्मदेवान्तं त्वच्छिन्नेन उद्देन च ।
 कुत्सैयं च तथा स्सनाया लुधी लूचाजादिकं ददतः ॥ ४ ॥
 निशायुना अन्धेत्र चेतदूर्धुरेण च ।
 लुश्लृणग भूर्जपद्मेतु लाल सान्तनीते लिखेत् ॥ ५ ॥
 अरान्तोपगतेनैव लुधी द्वीजेन लंघुउभ् ।
 कमलं राद्रुहिलेष्ट भृष्टपतं चकणिकम् ॥ ६ ॥
 नाभितुर्य मधोवकं वर्जनवाष्टकं लिखेत ।
 तदन्त सप्तशुभ्यंते मन्त्रेण च लिखे त्वरम् ॥ ७ ॥
 नतिप्रणवगर्भेन्तु ततः कप्रददालुगम् ।
 विलिलय नविनवम द्विधोर्धायोकुरु तु वै ॥ ८ ॥
 उलेष्ट लितलूकेण अपि कुन्ते किपेश्वरेत ।
 आधारे शालिद्यन्तीये मण्डलात्ये विश्वामी ततः ॥ ९ ॥

भावाह्य मण्डले मन्त्रं प्रागवद्वदयकोटरात् ।
 तत चेतोपचारेणा तन्त्रमन्त्रेश्वरं यजेत् ॥ १७० ॥
 पूर्णेन्दुमण्डलान्तस्थ्य सुद्विरन्तं सुधारसम् ।
 शशांकशतसकाशं ध्यात्वा सपरिवारकम् ॥ १ ॥
 यच्च यच्च महाशार्निं पूजान्ते समुदीरयेत् ।
 ततः शशांकदिभागे कुण्डे पूर्णेन्दुलक्षणे ॥ २ ॥
 क्षीरतण्डुलमध्वाज्यै गुग्गुलेन तिलेन च ।
 सचन्दनेन होमं तु सप्तरात्रं समाचरेत् ॥ ३ ॥
 पयोभुकपरमेशं च प्रहराष्ट्रकं मर्चयेत् ।
 होमान्ते कलशस्थस्य पयसा शीतेन तु ॥ ४ ॥
 सेचनं चाभसीं कुर्या प्रत्यहं प्रहराष्ट्रकम् ।
 स्नानान्ते ब्रह्महोस्त्रोष्वं संस्मरे न्मन्त्रनायकम् ॥ ५ ॥
 स्ववन्तं मैमृतं त्वेवं शान्तिं भेदति शाश्वती ।
 अथवादाप्य भृत्यात्रं वैदलं वाथ काष्टजम् ॥ ६ ॥
 तत्र पंकजव त्कुर्या द्रचनामोदनेन च ।
 पिष्ठनिर्मितपात्राणां सम्प्रज्वाल्य वृतेन तु ॥ ७ ॥
 दीपाष्टकं ततः पूजां कुर्या त्पूजादिकै वर्लैः ।
 स्विन्नानि सप्तशीजानि विकीर्यच तदधृतः ॥ ८ ॥
 ततोर्चिते तोथकुम्भे धूपपात्रन्तु विन्यसेत् ।
 अच्छिन्नधूपप्रसरं वैकाल्यं चूर्चालं द्वरते ॥ ९ ॥
 शान्त्यर्थदेशपालाणां भूताना मेव मेवहि ।
 षष्ठे चोदकधारां वै अच्छिन्नां पदसप्तकम् ॥ १८० ॥
 शान्तये बलिमन्त्राणां मस्त्रामन्त्रेण पातयेत् ।
 इति शान्ति विधानश्च पौष्टिकं च निवोधंतु ॥ १ ॥
 कुद्धुमक्षोद; मिश्रेण कुमुम्भरजसातुवै ।
 पूर्वबन्मण्डलंकुर्या द्रक्तिचन्दनं भूषितम् ॥ २ ॥

[१६ - परि] आपांचरात्रे श्रीसात्वत संहिता । १४१

नीवारतण्डुलेनैषं ताम्रवर्णं स्तिरै [स्तिरै] शुभैः ।
सम्पूर्यददरोपेते रुपकुम्भाष्टकंदित् ॥ ३ ॥
सोपकुम्भानिकुम्भानि रक्तसूत्रेणवेष्टयच ।
शेषंयद्वितंस्थात्र ततद्रक्तं प्रकल्पयेत् ॥ ४ ॥
ततस्त्वातः कृतन्यासो नाम रोचनयालिखेत् ।
अलक्षतकाङ्गुकतेन सान्द्रदर्भाङ्गुरेणतु ॥ ५ ॥
पूर्वस्तपश्चागर्भस्थं ततःपत्रेष्वधोगुखम् ।
बीजनियोजयेत्तन्मे गदतश्चावधारय ॥ ६ ॥
नेमेरेकोनार्विशालय वर्णस्याधोगतंन्यसेत् ।
बीजंनाभितृतीयंय तदधःपंचमारं ॥ ७ ॥
शिरसारान्तपूर्वेण युक्तंवाहा हशादिना ।
तदन्तस्थं न्यसेद्वीजं नाभितुर्यासनस्थितम् ॥ ८ ॥
नाभिसप्तमगर्भेष्व विन्यसेत्कमलनुतत्र ।
बीजंपुष्टिपदोपेतं कुहवीस्पासमन्वितम् ॥ ९ ॥
लिखेत्प्रणवपूर्वतु वहिरष्टासुदिक्षुवै ।
संबेष्टय रक्तसूत्रेण मधुतोयघोट्यसेत् ॥ १० ॥
निधायपूर्ववकुर्या हिंगवन्धं हृदयादिकैः ।
अस्त्रेणतुविदिग्वन्धं नेत्रेणेष्वमधस्तथा ॥ १ ॥
ततोविद्वुमसंकाशं मन्त्रमावाहा संयजेत् ।
अथोमन्त्रगणंसर्वं लोकेशास्त्रान्त संयुतम् ॥ २ ॥
रक्तैरकण्टकैर्हृषी रचनंकुमुर्मीहितम् ।
राजसुद्वैस्तु नैवेचं युक्तमव गुलोदनं ॥ ३ ॥
गुलरश्चित्भक्षयाणि कुर्यात्रानाविधानिवै ।
सम्भवेसतिधैरकं सर्वकार्यमसम्भवे ॥ ४ ॥
रञ्जयेकुंकुमाद्येन देनचिद्रक्तधातुना ।
सर्वं जपावसानन्तु कृतदाहोमं समाचरेत् ॥ ५ ॥

घृतैस्तिलैस्तुपूर्वोक्ते शर्कराददरान्वितैः ।
 दत्तवापूर्णाहुंसिकुर्या त्वेचनं शर्कराभूता ॥ ६ ॥
 पूर्ववन्मन्त्राथस्य खाधगर्भीकृतस्वच ।
 ततःष्ठौकृतविधिना बलिकर्मसमाचरेत् ॥ ७ ॥
 सप्तरात्रं त्रिरात्रं युष्टिरूपयते महत् ।
 प्रभादान्मन्त्रराजस्य विधिनाऽनेनखर्षदा ॥ ८ ॥
 अथानेनहिमन्त्रेण कुर्यादाप्यायनन्तुवै ।
 परस्येवात्मनोमन्त्री यथातद्वधारय ॥ ९ ॥
 मण्डलमधुनायुक्तं चतुर्वर्णकभूषितम् ।
 वस्त्रागार्दणोपेतं किंकिणीवर्षेभूतान्वितम् ॥ २०० ॥
 घृतेनमधुनादध्रा पयसासुश्रेतेनच ।
 व्यस्तेनउपकुम्भैतु द्वौद्वौलम्पूर्षयदतः ॥ १ ॥
 मधूकफलकर्पूर द्राक्षामलफलैस्ततः ।
 पर्याण्यापूर्यकुम्भानां वक्रदेशेनिधायत् ॥ २ ॥
 सांकुराणिशरावाणि सिक्तानिशिशिराभूता ।
 मुधाचन्दनलिपानि सितपुष्पान्वितानिच ॥ ३ ॥
 चर्चितानिसिताध्येण योज्यकुम्भान्तरावतेः ।
 सितरक्तन्तुदेमाभं युष्पायमखिलंहित ॥ ४ ॥
 उपचारेतुविहितं तदादत्याखिलंतुवै ।
 कृताह्विकरशुद्धवासा स्तिहमन्त्राभिधानधृत् ॥ ५ ॥
 सङ्कुमेनक्षीरेण ईषदिक्षुरसेनच ।
 तथाचमधुनाभूर्जे वस्त्रेवासार्णमध्यगम् ॥ ६ ॥
 दत्तवासंक्षापदंकुर्या द्वाह्येपद्यक्षतुदक्षम् ।
 तद्वाहिर्दिग्गुणैः पत्रैः कणिकाकेसरान्वितम् ॥ ७ ॥
 द्विषट्कपदंतद्वत् तद्वाहिषोडशच्छदम् ।
 ततस्त्रिरष्टपत्रन्तु तदात्मे दृतमालिखेत् ॥ ८ ॥

अथोमुखन्तुखर्वेषां दलानाम्बीजपञ्चकम् ।
 क्रमेणपूर्वपद्मात् योजनीयंहितच्छृणु ॥ ९ ॥
 नाभिसप्तमवर्णय नाभिरुयोपरिस्थितम् ।
 उत्तराधरयोगेत तदेवादाय वैपुनः ॥ १० ॥
 अथनाभिहृतीयन्तु अथोद्वाभ्यांतु विन्यसेत् ।
 अथस्त्वं सप्तमन्नाभे स्तच्छतुर्थतु मूर्धनि ॥ १ ॥
 उत्तस्सप्तमादाय तृतीयं लदधोन्यसेत् ।
 तदयोनेमिवर्गाच्च योजयेदूनविशकम् ॥ २ ॥
 भूयोनेमेस्तमादाय नाभिसप्तमपृष्ठगम् ।
 तस्यांप्यधस्त्रतीयन्तु नाभिदेशाच्चविन्यसेत् ॥ ३ ॥
 सर्वेषांनाभिपूर्वन्तु पञ्चमारगसंयुतम् ।
 निदध्यादासनंपञ्चा च्छिरसाढांछयेत् क्रमात् ॥ ४ ॥
 नवमेनलुवैनेमे ररोपान्त्य गतेनतु ।
 नाभियतुर्यवर्णानां प्राग्वन्मध्ये ५ व्रमन्वराट् ॥ ५ ॥
 वौषट्पदद्वयान्तस्त्वं मधवीर्जिह क्वेवलम् ।
 दलान्तरालभूमैतु चनुपत्रस्य योजयेत् ॥ ६ ॥
 अरावसानसभिन्नं कृत्वावैनाभिसप्तमं ।
 तेनयुक्तं तथादद्या दृष्टपत्रस्य सन्धिषु ॥ ७ ॥
 तेनैवनाभिरुयन्तु भेदयित्वा तदन्तगम् ।
 कृत्वावीजवरं कुर्यां द्विषट्पदान्तरालगम् ॥ ८ ॥
 वृषट्कारपदोपेतं वीजंपीताम्बुद्धिभिम् ।
 न्यसेत्पोडशपत्रस्य सन्धिदेशगतततः ॥ ९ ॥
 नाभेस्सप्तमवीजन्तु तच्छतुर्यासनस्थितम् ।
 अराज्ञतुर्दशैनैव तदन्तेनापि [भि] भूषितम् ॥ १० ॥
 एतस्यमपृष्ठपद्मस्थं क्षरन्तममृतंमहत् ।
 पूर्ववद्वाल्पपद्मस्य प्रादक्षिण्येनविन्यसेत् ॥ १ ॥

नाभिरुद्यमधादाय स्थितंतस्तपोपरि ।
 नेमेनवमधीजेन अरान्ताद्येनचांकयेत् ॥१॥
 वीजमेतन्नियोक्तव्यं संख्योदीननिरन्तरम् ।
 अर्मिभूतंबहिष्ठस्य पयोजावरणस्यच ॥ २ ॥
 लिख्यैवं सितरकेन पीतसूवेण वेष्टयेत् ।
 मधिक्षुरस धान्नाम्नु पूर्णकुम्भे नियोज्यन्व ॥ ३ ॥
 चन्दनेनसप्तमालिसं कृत्वापुष्पलग्निवितम् ।
 हन्त्रियायोदितेस्थाने ततोमन्वेश्वरंयजेत् ॥ ५ ॥
 हृष्पुण्डरीक मध्यस्थं परिवारसमन्वितम् ।
 स्वच्छं स्फटिकवर्णोभं हिमा दधिकशीतलम् ॥ ६ ॥
 ध्यायेत्तं ब्रह्मरन्द्रोर्ध्वं सितंपश्य मधोमुखम् ।
 तत्कार्णिकोदरेलीनं स्मरेद्गनमण्डलम् ॥ ७ ॥
 प्रकाशितं निशानाथ मयूखा खिलतारकः ।
 विक्षिप्तवाहैराकीर्णं सुरसिन्धु विनिर्गमैः ॥ ८ ॥
 अथार्घ्यं पुष्पपूर्वाणां भोगाना मर्चनेविभोः ।
 प्राशुकसानां क्रमेनैव अनुसन्धान माचरेत् ॥ ९ ॥
 यं संकल्पयेद्वागं तन्तम्भाव्य सुधामयं ।
 पतन्तमंबरादेगा दमृतांशुपरिप्लुतम् ॥ १० ॥
 साक्षादमृत रूपस्तु तै स्तै रमृतसम्भवैः ।
 वृद्धितं सुदितमप्तं सम्प्लुतं मन्त्ररात्मस्मरेत् ॥ १ ॥
 ततोऽवतार्य हृष्या त्वाधनेन यजेद्वाहिः ।
 इष्टा ऽथवाहि गर्भस्थं ध्यात्वा सन्तप्ये ततः ॥ २ ॥
 सामलैराज्य सिक्षैस्तु विलवैर्दूर्वा कुरैनवैः ।
 तिळैगांक्षीरिचंयुक्तैः द्याजतण्डुल मिश्रितैः ॥ ३ ॥
 सिताज्युष्पसंयुक्तैः दद्यात्पूर्णहृतिततः ।
 मधुक्षीरोदकेनाथ कुर्या द्वै मन्त्रसेचनम् ॥ ४ ॥

वृत्तेन पवसन्नेन पावसेन फलैः शुभैः ।
 पूर्वव छलिदानं तु कुर्यादाप्यायनं भवेत् ॥ ५ ॥
 वध रक्षाविधानं तु वक्ष्ये सम्यग्यद्या स्थितेन् ।
 येन विज्ञातामावेण नीहज सर्वदा भवेत् ॥ ६ ॥
 सामान्यं सर्वदोषाणां ज्ञातानां च निदारणे ।
 भज्ञातानां विशेषेण सत्सम्यग्यद्यारय ॥ ७ ॥
 ताराप्रहोपतापेन धातु वैषम्यं मेति वै ।
 तद्वैषम्या त्रिलुप्यनिति व्याधयस्तु ज्वरादयः ॥ ८ ॥
 तत्कोपावसरेणैव ब्रह्मरक्षो मुखा ग्रहाः ।
 शाकिन्यो भूतबेताला संक्रामन्ति हि देहिनः ॥ ९ ॥
 तिमितिं विद्धि रूपेणां कर्म यद्वै पुरा कृतम् ।
 सामर्थ्येन तु मन्त्रेण इनेन तपसा च वै ॥ २४० ॥
 जपाध्ययनहोमेन दानेन विविधेन च ।
 मन्त्रौष्ठुपयोगेन सहस्रा नामा मेति तद् ॥ १ ॥
 ग्राधान्येन तु उर्वेषा न्मन्दननामुतिष्ठति ।
 यस्य स्मरणमावेण ना विशन्ति गृहादयः ॥ २ ॥
 कृत्वाधारं यथोक्तं तु यजनार्थं नृकेसरेः ।
 वीजैः स्तिघ्रार्थकौपेतैः रूपकुम्भानि पूर्यते ॥ ३ ॥
 वक्षेष्यपुष्टुम्भानां सफलानि विद्येत्य च ।
 तिळसर्षपूर्णानि वद्याणि विवदानि च ॥ ४ ॥
 सुसमं तद्विद्या दिन्तु लोहशराष्ट्रकम् ।
 कण्ठदेशेषु वन्नीया चुराणां छट्टतन्तुना ॥ ५ ॥
 वर्हिपक्षसमायुक्तां सर्पकंचुक्कम्भूषिताम् ।
 ग्रन्थैर्मिति विविधेन च ॥ ६ ॥

शास्त्रमुक्तावली ।

पञ्चरागेण सूत्रेण उदगाशा दितः क्रमात् ।
 प्रादक्षिण्येन तु ब्रेधा वेष्टये तच्छराष्ट्रकम् ॥ ७ ॥
 अष्टानां पूर्णकुम्भाना मन्त्रान्तरयोगतः ।
 दद्या दुच्चासनस्थन्तु दीपाष्टक मनुक्रमात् ॥ ८ ॥
 तैलेन राजिकाखेन तास्त्रयावस्थिता स्तु वै ।
 दीपानां वर्तयो देया महाराजतरंजिताः ॥ ९ ॥
 अथ बद्धशिखो मौनी प्राग्वद्विग्बन्ध माचरेत् ।
 अभिसन्धाय मनसा सर्वदोषपलायनम् ॥ २५० ॥
 संयजे न्मन्त्रनायन्तु काम्यै बहुविधि शूभ्रैः ।
 पुण्यै धृपै स्तु नैवेद्यै भर्द्यै स्त्रफलमूलकैः ॥ १ ॥
 हुत्वाथ सर्वदीजानि सिद्धार्थकयुतानि च ।
 राजिका घृतयुक्तानि तिलानि सफलानि च ॥ २ ॥
 ध्यात्वा पूर्णहुर्ति दद्या न्मध्याह्नसमये ततः ।
 एवं सुनिर्मलं कृत्वा पूर्वं मध्यंजनादिकैः ॥ ३ ॥
 हेमरकतौषधिद्वानैः प्रोक्षयित्वा प्रवेश्य च ।
 ताढपित्वा स्त्रपुण्येण धापादा स्तुनिरीक्ष्य च ॥ ४ ॥
 नवजागृशिरः दृत्वा देवाय विनिवेदयेत् ।
 उत्तराभिसुखं कृत्वा धात्वने परिघान्विते ॥ ५ ॥
 भद्रोपलक्षिते चैव तथाधीदिसमन्विते ।
 षड्गेनाथ मन्त्रेण तस्य न्यासं समाचरेत् ॥ ६ ॥
 मनसा करद्वाखासु स्वस्थाने ष्वथ विग्रहे ।
 स चक्र भय तस्याग्रे षट्कोण मण्डलं लिखेत् ॥ ७ ॥
 वृतं ज्वालागणैव तत स्त्रब्र निवेशयेत् ।
 प्रागुक्तरचनाद्यन्तु सुपुर्णं गन्धघारिणा ॥ ८ ॥

समकं कलशानां तु मध्ये योज्यं तदश्चिषु ।

अश्रिभ्या मन्तरालस्थं दीपषट्कं यथा पुरा ॥ ९ ॥

कृत्वा मध्यमकुम्भे तु सांगं मन्त्रेश्वरं यजेत् ।

नमो तृसिद्धभूतेभ्यः प्रणवाणेन पूजयेत् ॥ २६० ॥

कोणेषु भगवद्गत्तनिचयं दोषनाशनम् ।

पूजयित्वा यथा न्यायं पुष्पधूपादिकेन वै ॥ १ ॥

दिग्बन्ध मथ वै कुर्यात् त्साखौ स्तिर्द्वार्थकैः क्रमात् ।

ताढये दाढुरं पक्षा दापादा न्मस्तकाद्यधि ॥ २ ॥

स्वपाणिव्यजनेनाथ समाकृत्य विनिक्षिपेत् ।

दोषजालं च तद्वोषान् गगने वा धरातले ॥ ३ ॥

ततोग्निपात्र मादाय निर्धूममतिदीमित ।

तस्मिन्निरिन्धने कुर्यात् होमं सिद्धार्थकैः क्रमात् ॥ ४ ॥

मूलम् [दिल्लैर्म] न्वेण चास्त्रेण शताष्टाधिकसंख्यया ।

असुकं रक्षेति स्वाहाशक्तिसमन्वितम् ॥ ५ ॥

मन्त्रान्ते तु पदं कुर्यात् भ्रामये न्मूर्धि चाहुतिम् ।

महिषाक्षी मथादाय उस्तिर्द्वार्थकसमन्वितम् ॥ ६ ॥

प्रजप्त्य धूपये तं वै कृत्याच्छेन्नं तु बाससा ।

निधाय सजलं पात्र मश्चिपात्रोपगन्तवः ॥ ७ ॥

नैवेद्यशेष मन्यस्मिन् सर्वं सुदृत्य सोदकम् ।

पशुप्रतिनिर्धि चैव रंजितं कुंकुमादिना ॥ ८ ॥

ध्यात्वा श्रितानां दोषाणा म्भिन्नेषां परिकल्पितम् ।

यदीया चास्य वै बाधा इन्द्रियाणां च धातुपु ॥ ९ ॥

आदाय च बलिःशब्दत सिद्धवक्ष्मै [वे] तु सुचतु ।

अप्तप्रतिनिर्धिःशब्दत सिद्धवक्ष्मै ॥ १० ॥

असंख्य माचरे द्वोमं दलियुक्तं प्रदक्षिणैः ।
 बलिपाणि मथक्षालय अखजसेव वारिणा ॥ १ ॥
 भूतिमादाय वैकुण्ठा दधगोमय जन्मुवा ।
 प्रजप्य चहुशोखेण कलाटाद्विगोचरम् ॥ २ ॥
 कार्याणिचोर्ध्वपुण्ड्राणि पृष्ठपार्व दयेतुच ।
 स्वस्त्रयतुते [स्वस्त्राकृते] सुक्तेनाय मन्त्रेणाद्यौदकेन्तु ॥ ३ ॥
 मन्त्रकुम्भात्समेतेन विपुड्मिह्नेदयेदतु ।
 ध्यात्वापूर्णेन्दुगम्मन्तं पूर्णचन्द्रायुतोपमम् ॥ ४ ॥
 ब्रह्मरन्त्रेणसाध्यस्य स्त्रवन्तमसृतमहत् ।
 शरीरविटपन्तेन सेचयेत्तत्त्वादधि ॥ ५ ॥
 एवंकृत्यार्थयेद्यौ मन्त्रमण्डककुम्भगम् ।
 कुम्भतंशयनागारे ऊर्ध्वेदोनिधायवै ॥ ६ ॥
 वस्त्रपीठोपरिस्थन्तु चेद्ग्रंकृत्वात्मासता ।
 तत्रापिदग्निविद्विस्थश्च दद्यात्पूर्णघटाङ्गकम् ॥ ७ ॥
 अचिछिन्नप्रसरन्वूपं दीपपात्रं धृतादिना ।
 फलपुष्पौषधीदीप जालसिद्धार्थकन्दपौ ॥ ८ ॥
 पात्रसंवन्तदयेतु कृत्वाचारथयांहरेत् ।
 मिशामुखेतुतंप्राप्ते खर्यदोषप्रशान्तये ॥ ९ ॥
 एकस्मिन्वैसमादाय पात्रेयत्कलिपतंविभोः ।
 आपुष्पधूपदीपश्च उपसंगृह्यमन्तः ॥ २८० ॥
 तद्रूपदत्तमन्यस्मिन् षणांवातातृथकृष्ट्यक् ।
 स्वदीपालंकृतंकृत्वा स्वकटोपरिविन्यसेत् ॥ १ ॥
 रक्षरक्षपदोपेतं मन्त्र मञ्च युतंस्मरेत् ।
 रक्ष्यस्य शिरासिभ्राम्य यथादत्तं क्रमेणबु ॥ २ ॥

खत्वशुद्धां खथा भूयो मद्भक्तान् बलिवाहकान् ।
 अद्याभिमन्त्रितं दद्या तेषां लिङ्गार्थकं करे ॥ ३ ॥
 प्रजप्य भस्मना कुर्या ललाटे तिळकन्तु वै ।
 प्रवाहये द्विलिं मन्त्री ह्यगाये म्भसि वै पुरा ॥ ४ ॥
 चत्वरे वृक्षमूलेथ ग्रामा द्वा नगरा द्विहः ।
 देवभूतबलिक्षेपो विहित श्वावकर्मणि ॥ ५ ॥
 धूमाधन्तंच सिद्धार्थै वैहिपात्रं पुरोदितम् ।
 तैनैष बलिपायेण सोदकेन समन्वितम् ॥ ६ ॥
 त्यजेत् कूपसमीपे तु वाप्यां वा निकटे तरोः ।
 वलं क्षिप्त्वा समाचम्य धौतांत्रिकरपल्लवः ॥ ७ ॥
 रक्ष्यावनौ सुलिप्तायां परित शोधितस्य च ।
 तन्मूर्धि दीपपात्रैश्च लिङ्गार्थक्षेप माचरेत् ॥ ८ ॥
 प्रजप्य बहुशो स्नेण मूलसम्पुटितेन च ।
 शधीया रसप्रसावन्तु प्रत्यहं तस्य चाम्बरे ॥ ९ ॥
 कृतेनानेन विधिना पीडितानां सदैवग्निः ।
 रक्षणं रसधातूनां शक्षदेवहिजायते ॥ २९० ॥
 ततः प्रलिपेश्विमले कुशाजिन समावृते ।
 कृतन्यास स्वयन्तिष्ठे द्रक्षयागारे सहायवान् ॥ १ ॥
 पयोभुगवानिराहारो ध्यानजप्य परायणः ।
 आदिमध्यावसानस्यं रात्र्यंशेषु खमाचरेत् ॥ २ ॥
 पूजनं बहुन्सम्य ग्वालिदान समन्वितम् ।
 उत्तरुना सोदकैनैष मधुनाथ घृतेनच ॥ ३ ॥
 पूर्वमागेतु यामिन्या मरीतो विहितोबलिः ।
 यवगोधूमशाल्युत्थ चूर्णेनसगुडाम्भसा ॥ ४ ॥
 त्रिप्रकाराणि संवर्त्य मोदकानितुपाणिना ।
 वृत्तदीपशिखाकारै स्तुद्यान्याम्रफलस्यच ॥ ५ ॥
 क्षीरयुक्तैरपकैस्तै मंध्यसव्यां चालिहरेत ।

तण्डुलै रजनीचूर्णे दंगादूर्बाङ्गुरैः फलैः ।
 व्यतीतापान्तु शर्वर्या बालिरक्षागृहाद्विः ॥ ७ ॥
 मार्गेकदेशो निदिष्य चत्वरेवापि शोधिते ।
 अप्यग्रभिन्नतयवीजानि सप्तधान्यानिमङ्गलके ॥ ८ ॥
 दत्त्वाद्विजेन्द्र कन्यायां तत्सकाशा त्समाहरेत ।
 तित्सःप्रसृतयःपात्र एकस्मि त्सप्तचापरे ॥ ९ ॥
 एकादश ततोन्यस्मि न्वटेपात्रव्रथन्ततः ।
 अस्त्रसंभुटितेनैव सिंहवीजेत मन्त्रवित ॥ ३०० ॥
 शतमष्टाधिकंचैव द्विगुणं विगुणंक्रमात् ।
 तेनतोयघटानान्तु उद्भूत्यो द्वृत्यनिक्षिपेत ॥ १ ॥
 एकंस्थले जलेवान्ये प्रातर्मध्य न्दिनक्षये ।
 भास्त्रमासे रिदंकुर्या त्सामान्यं भूततर्पणं ॥ २ ॥
 ततोपरस्मिन्नहनि इष्टामन्वन्तु मण्डले ।
 हुत्वायथाविधानेन दत्त्वापूर्णाद्विन्तुवै ॥ ३ ॥
 सितेनशाकिचूर्णेन अष्टाश्रं मण्डलं लिखेत ।
 तन्मध्येशंखमध्यस्थं क्षमलं लिखयष्टद्वलम् ॥ ४ ॥
 दद्याद्विघटाष्टकं बाह्ये प्रावदीप सप्रान्वितम् ।
 धवतार्यचतन्मध्ये रक्षाकुम्भं शिरस्थितम् ॥ ५ ॥
 अपनीयपुरातस्मा दर्घ्यमाल्यानुलेपनम् ।
 शीतलोद्दिकधाराश्च पूरणार्थपरांक्षिपेत ॥ ६ ॥
 यथायथाक्षयंयाति तत्रस्थमुदकंतुवै ।
 तथातथाभवेद्वद्वी रक्ष्यस्या खिलधातुषु ॥ ७ ॥
 स्वग्रस्वाल्यानुलेपाद्यै नैवकृत्वार्चितन्तुतम् ।
 तत सप्तम्पूज्य तन्मध्ये मन्त्रनायं यथा पुरा ॥ ८ ॥
 रक्तधातो र्भवे द्येन नृणा सुपचयो महान् ।

अर्द्धं पुण्यं रजो धूं पं दीपं यन्मन्त्रयोजितम् ।
 तत्सर्वं मुपसंहस्य मित्य मम्भसि निक्षिपेत ॥ ३१० ॥
 शेषस्य विनियोगन्तु प्रागुक्तं सर्वं माचरेत ।
 तृतीयेहि ततः कुर्या छतुरश्च तु मण्डलम् ॥ १ ॥
 षट्कोणं चैव तन्मध्ये पुर मुष्टिख्य साम्बुजम् ।
 तत्र कुम्भसमूहन्तु तस्मा ह्रीशान्तरीकृतम् ॥ २ ॥
 इष्टातु मन्त्रदत्तेन तर्पये द्वादशाणां स्तु वै ।
 वृत्तमण्डलमध्येतु चतुर्येहनि संलिखेत ॥ ३ ॥
 भष्टारं दीपिमञ्चकं विवेश्म तदन्तरे ।
 तवेष्टा मन्त्रमूर्तिन्तु कृत्वा रक्षां यथा पुरा ॥ ४ ॥
 द्विजेन्द्रजां कुमारीं च तथा ब्राह्मणदारिकाः ।
 पूजयित्वा यथा न्यायं ताम्यां यच्छेत्त्रिवेहितम् ॥ ५ ॥
 अथाष्टकोणं कुर्वीत मण्डलं पंचमे ऽहनि ।
 शंखं तदन्तरे कुर्या च्छुंखस्योदरगं लिखेत ॥ ६ ॥
 सनाभिवेदिपंचारं जातावासं च हेतिराद् ।
 रुक्मभानां च दीपानां प्राकृत्वा विनियोजनम् ॥ ७ ॥
 विविधैः पूजये देवं नैवेद्यैः कुसुमादिकैः ।
 देवोपभुक्त मन्त्रन्तु क्षिप्त्वा प्रागुदत्त माचरेत ॥ ८ ॥
 अथ षष्ठे दिने कुर्या त्विकोणभुवनान्तरे ।
 सप्तारन्तु महाचक्रं सप्तलोकमयं हि यत् ॥ ९ ॥
 तदन्तरे च तदिक्षु गदादन्दद्वयं लिखेत ।
 दन्मध्ये तद्वटान्तस्त्वयं यजे नमन्तं यथाचिदि ॥ ३२० ॥
 हष्टवा नैवेद्य मादाय उच्चस्थाने निधाय तत्र ।
 उपभोगं याति चैव काकादेः खेचरेषु च ॥ १ ॥
 चतुरश्च चतुर्दारं मण्डलं सप्तमेहनि ।
 कुर्या कोणचतुष्केतु लिखे च्छुंखचतुष्टयम् ॥ २ ॥

तत्र मध्ये लिखे तपश्चमसंख्यदलभूषितम् ।
 तत्कर्णिकाश्रितं चक्रं द्वादशारं चिह्नित्वं च ॥ ३ ॥
 अष्टदिक्षेष्टकं दद्या त्कलशानां सदीपकम् ।
 तत्र षट्टदिवसोऽर्धन्तु विनियोगं समाचरेत् ॥ ४ ॥
 नैवेद्यस्य च मन्त्रज्ञो दक्षिणाभि स्तमन्वितम् ।
 एवं मांसादिधातूनां क्रमा दुपचयो भवेत् ॥ ५ ॥
 महिषो जोगुणं चैव हरिण शशक स्तथा ।
 मयूरश्चक्रवाकस्तु सप्ताहं सप्तकन्तु वै ॥ ६ ॥
 देवं ध्यात्वाश्रितानांतु सावानां पिशिराश्रिनाम् ।
 रक्षाद्यर्पीष्टसम्पाद्य न सजीवं हि जंगमम् ॥ ७ ॥
 स्वार्थतो वा परार्थेन श्रेयसेभिनवेशिला ।
 प्राणिहिंसा न कार्या वै विशेषा जीवितैषिणाम् ॥ ८ ॥
 धायुषः क्षय मायाति नूनं प्राणिवधा नृणाम् ।
 भूताभयप्रदानेन धायुषो वृद्धि मानुयात् ॥ ९ ॥
 धायु रारोग्य मैर्श्वर्य मषभृत्युजय महद् ।
 बल मोजो धृति धैर्यं स्या न्मन्वा ज्ञपरायुषः ॥ ३० ॥
 मन्त्रपूजा जपो होमो दानं हेमगवादिनाम् ।
 ऐहिकामुभिकीं वृद्धि सत्वस्थानां करोति च ॥ १ ॥
 मण्डलस्थं ततः क्षिप्त्वा शरीते सप्तमे दिने ।
 रजांसि बलयो वान्य त्राग्व दादाय लन्तयजेत् ॥ २ ॥
 इति रक्षाविधानन्तु सर्वजाना मुदाहरतम् ।
 निरुजानां विशेषेण रक्षणं भोगसेविनाम् ॥ ३ ॥
 क्रियारतानां भक्तानां धास्तिकानां हितैषिणाम् ।
 कार्यं क्रियापरेणैव मन्त्रज्ञेन सदैवाहि ॥ ४ ॥
 यत्रानेन विधानेन शरीरमपि रक्षयते ।
 तत्र भूताः प्रयच्छन्ति कल्याणं सार्वलैकिकम् ॥ ५ ॥

अथ सम्भारणीं रक्षां वक्ष्ये विग्रहभूषणम् ।
 या सम्पन्ने क्रियामात्रे धारणदेव रक्षति ॥ ६ ॥
 प्रणवाद्यन्तसंरुद्धं प्राग्वत्संज्ञापदं लिखेत ।
 रक्षवीप्सापदोपेतं पत्रसन्धिषु पट्टस्वथ ॥ ७ ॥
 द्वादशारं बहिश्चकं नाभिनेमियुतं लिखेत ।
 नाभे रष्ट्रमधीजं य तदरे व्यन्तरान्यसेत् ॥ ८ ॥
 सप्तमा द्वशमं याव द्वर्जयित्वाक्षराष्ट्रकम् ।
 क्रमेण भेदये च्छेष्व स्तदराणीं स्त्रविन्दुकैः ॥ ९ ॥
 जहि वीप्सापदं दोषा नमुकस्येति विन्यसेत् ।
 स्वर्वेषा मन्त्ररालेषु अस्त्रमन्त्रन्तु पूर्ववद् ॥ ३४० ॥
 अमुकं पाहि पाहीति द्वादशाक्षरमध्यगम् ।
 चक्रनाभौतु विन्यस्य नेमिदेशे तथैवहि ॥ १ ॥
 क्रमा दथ बहि देखां मन्त्रचक्रस्य यत्रतः ।
 दृत्तव्यश्रार्थचन्द्राणि चतुरथ्रुराणि च ॥ २ ॥
 विन्हुस्वस्तिकलहार वज्रसंलाभितानि च ।
 नाभिपूर्वद्वितीयेन चतुर्थेन तदादिना ॥ ३ ॥
 क्रमा द्वर्णचन्तुष्केन तानि युक्तानि कारयेत् ।
 सप्तदंगेन वीजिन नामरक्षपदानुगम् ॥ ४ ॥
 सम्पुटीकृत्य वृत्ताख्यं मण्डलं परिपूर्येत् ।
 द्वादशाणीं वाद्यस्यं तृतीयं पूर्वं पूर्ववद् ॥ ५ ॥
 द्वितीयं वा चतुर्थन्तु बहि दिक्षवष्टके क्रमाद् ।
 रक्षवीप्सापदोपेतं नामवर्जं नियोजयेत् ॥ ६ ॥
 सद्गोरोचना योज्या कर्पूरं कुंकुमन्तु वै ।
 क्षरिणकापिलेनाथ तद्रोमयरसेनच ॥ ७ ॥
 निशांबुनासमालोच्च निभगा सलिलेनवा ।
 विलिख्यभूर्जपत्रेवा वर्द्धिपक्षेण वासने [रे] ॥ ८ ॥

शुभेनुकूलेनक्षत्रे सुलग्नेभुदितेगृहे ।
 पूज्यसंवेष्टयसूत्रेण ततस्तद्वाहुनालुवै ॥ ९ ॥
 सन्धार्यमूर्विकण्ठेवा सततं दक्षिणे भुजे ।
 दैवदोषवियुक्तस्तु वर्द्धतेशोकवर्जितः ॥ ३५० ॥
 आधिभूतै भर्यैसुक्तो यावजीवं हि तिष्ठति ।
 परार्थतोवास्वार्थेन कृतकृत्योयदाभवेत् ॥ १ ॥
 दोषवान् शान्तिदेनैव कर्मणानेनलाधुना ।
 मन्त्रीतदामन्त्रवरं प्रयत्नेन क्षमापयेत् ॥ २ ॥
 चिद्वर्यस्तिर्द्वानां यगहोम जपादिना ।
 अथमन्त्रवराद्वर्म साधनंयोभिवाञ्छति ॥ ३ ॥
 तत्प्राप्तयेविधानं च संक्षेपादवधारय ।
 पितृणां लुप्तपिण्डानां पिण्डनिर्वापणायच ॥ ४ ॥
 प्रीतयेपि जगद्वातुः परिवाणार्थमात्मनः ।
 कृतोपवासोमावास्या म्मण्डलान्तर्गतं विभुम् ॥ ५ ॥
 आवाह्यपूर्वविधिना योजयेद्वक्तिपूर्वकम् ।
 पाद्यार्थं पुण्यधूपैस्तु दानैहैमगवादिकैः ॥ ६ ॥
 तिळयुक्तैस्तु नैवेद्यै स्सङ्क्षेपैस्तु तिळान्वितैः ।
 विमलैरम्बुपात्रैश्च स्वयमञ्जलिपूरकैः ॥ ७ ॥
 सोचिरान्मन्त्र मूर्त्वै ग्रासादाच्छःश्वतपदम् ।
 प्राप्नोतिनरकस्थांश्च पितृनपिनयेहिवम् ॥ ८ ॥
 पत्रपुण्यफलान्नाद्य सस्यदद्वचोदनादिना ।
 रसैरन्नैश्वसद्वन्धै र्वस्त्रोत्कृष्टैस्तु धातुभिः ॥ ९ ॥
 प्रवालमुक्तामाणिक्यै भक्त्याचविभवेत्पति ।
 विम्बस्थमण्डलस्थंवा सर्वैर्यो मन्त्रिराज्यजते ॥ ३६० ॥
 षडशीति मुखोत्थायां पूर्णायां सोपवासकः ।
 यज्ञधर्मं फलाकांक्षी सनूनन्तदद्वाप्नुयांत् ॥ १ ॥

योहिवांछतिसद्धर्मं तीर्थाभि गमनमहद् ।
 सयथावत्कमारपूर्वं मण्डलेमन्त्रयज्ञेत् ॥ २ ॥
 ततस्तम्भृतसभार स्तनानपूर्वं समर्चयेद् ।
 सिद्धप्रतिष्ठितविभवं सैद्धंवाथस्वयंकृतम् ॥ ३ ॥
 पञ्चगच्छदधिक्षीर वृतमधिक्षुवारिभिः ।
 सर्वोषधीगन्धरवः फलपुष्पान्वितैर्घटैः ॥ ४ ॥
 सांगेनामन्यमन्वेण शताष्टफलपूरितैः ।
 अन्तरीकृतशुद्धांभः कुम्भैरर्ध्यसमन्वितैः ॥ ५ ॥
 अद्वापूतेनमन्तसा एवंनिष्पाद्यतेयदि ।
 प्रसादं मन्त्रनाथस्य प्रागुक्तमचिराह्लभेद ॥ ६ ॥
 संक्रात्यां सोपवासस्तु मण्डलेमन्त्रनायकम् ।
 समावश्यजेयस्तु फलपुष्पैर्यथर्तुजैः ॥ ७ ॥
 सप्ताहफलमूलाशी विकाळस्थानतपरः ।
 बहुशोष्टांगपतैस्तु प्रदक्षिणसमन्वितैः ॥ ८ ॥
 सनूनसमवाप्नोति शश्वदस्तद्रोद्वम् ।
 अथाभिमतदानादौ योधर्मभिवांच्छुति ॥ ९ ॥
 विष्टपस्थदिनंश्राप्य सोपवासस्तुसंयतः ।
 अभिसन्धायमनसा धर्मदानादभीस्तिम् ॥ ३७० ॥
 निर्वर्थमण्डलंरम्य मन्त्रयनारत्मन्वितम् ।
 गोसम्भवैस्तु नैवेष्यै र्भक्ष्यैस्तुफलमूलकैः ॥ १ ॥
 स्नावरैर्धूपदीपैस्तु तिलैहोमांबुभाजनैः ।
 सम्यगिष्टाथसन्तर्प्य ज्वलनान्तर्गतन्ततः ॥ २ ॥
 समिद्विरज्येनतिलै स्तवृतैस्तुण्डुलान्वितैः ।
 ततोभिवर्धतेधर्मो मूर्तदानाच्छताधिकम् ॥ ३ ॥
 दक्षिणवायनेवाथ शुभंनिर्वित्यर्थमण्डलम् ।
 मन्त्रनाथन्तचावाश्य विधिनासंयज्ञेतः ॥ ४ ॥

माल्यैर्विलेपनैर्धूपै महादीपैर्घृतादिकैः ।
 गुडखण्डचितैभृथैः पयसाकृत्सरेणतु ॥ ५ ॥
 नालिकेरोदकेनैव सश्तुताच्छृतेन च ।
 सन्तर्प्यहुतभुद्भूमध्ये मन्त्रमाज्यादिकैस्ततः ॥ ६ ॥
 विधिनानेनैवधर्मं मिष्ठापूर्तमवाप्यते ।
 चन्द्रसूर्योपरागेचा प्यदोरात्रोषितश्चुनिः ॥ ७ ॥
 सर्वैपकरणोपेत मादौनिर्वर्त्यमण्डलम् ।
 न्यस्य मन्त्रवरंतत्र विभवेनैवजेत्ततः ॥ ८ ॥
 सन्तर्प्यद्विमध्येथ समिद्विवाच्छृतादिकैः ।
 जपेन्मन्त्रवरंपश्चा न्यतसाध्यानसंयुतम् ॥ ९ ॥
 अक्षसूत्रकरोमन्त्री यावच्चन्द्रार्द्धदर्शनम् ।
 पूजाहोमजपानाच्च फलानन्यमवाच्छुयात् ॥ ३८० ॥
 भक्तानामर्थदीनानां मन्त्रकनियतात्मनां ।
 साधनांगं विहीनानां फलेऽसूनामिदंस्मृतम् ॥ १ ॥
 स्त्रानाद्वच्चानातथायोगा जपाद्वोमाच्चसद्रूतात् ।
 सदव्रपानादानाच्च सर्वलोपाच्चसामयात् ॥ २ ॥
 धर्मसाधनमित्युक्तं सवित्तानांविशेषतः ।
 यथार्थं साधनमन्त्रा दभिवाङ्गति योचिराद् ॥ ३ ॥
 ब्रह्मचारीगृहस्थोवा वानप्रस्थोभवायतिः ।
 कृत्वायागं यथासम्य क्लसाहंतत्र मन्त्रराद् ॥ ४ ॥
 यजेत्स्वविभवेनैव त्रिस्त्रायीनक्तभोजनः ।
 वैकाल्यहुतभुद्भूमध्ये सन्तर्प्यज्ञेन कालजैः ॥ ५ ॥
 चिल्वैरामलकैःपद्मै स्तदभावे कुशांकुरैः ।
 यद्यच्छेत्स्यकालन्तु मन्त्रमन्त्रेश्वराफलम् ॥ ६ ॥
 वैश्वाख्येहि सितेतेन सौस्यश्रवणसंयुते ।
 सोपवासेनकर्तव्यं मन्त्रेश्वस्याच्चनमहत् ॥ ७ ॥

[१७- परि] श्रीपांचरात्रे श्रीसाक्षत संहिता । १६१

दक्षिणोन्नरपादाभ्यां मन्त्रनाथस्यपूजयेत् ॥ ८ ॥
 गङ्गांच यमुनांचैव नात्निप्रणवेन्नतु ।
 तर्द्विजलद्विनेन घटमापूर्यचाभसा ॥ ९ ॥
 अलंकृत्यथाशोभं पुष्पवस्त्रालुलेपनैः ।
 घिनिवेश्यचतुर्दशे तिछहोमफलान्वितः ॥ ३९० ॥
 मध्वाज्यशर्करायेन पूर्णदध्योदनानिच्य ।
 महत्पूर्णघटञ्चैव पावंबावैदलन्ततः ॥ १ ॥
 निवेद्यमन्तमूर्तैप्रा कसदुपानहसंयुतम् ।
 तत्रातपवसहितं पात्रमाहूयवैततः ॥ २ ॥
 स्वक्वचन्दनादृप्तं धूपैस्तु तमलंकृत्यवासना ।
 मन्त्रेणार्थोदकं पाणी दत्त्वा तद्दुत्तद्वद्यम् ॥ ३ ॥
 प्रतिपाद्य जगद्योनेः प्रीत्यर्थं मणि तेन वै ।
 प्रसक्तेन परां प्रीतिं वाच्यो मन्त्री महामते ॥ ४ ॥
 एवमेव प्रपद्माये नारायण मनामदम् ।
 वर्णा ब्राह्मणैर्बैतु ते स्वदुष्कृतशान्तये ॥ ५ ॥
 स्नात्वाभ्यर्थं पितृन् देवान् सन्नदीभ्यां तु संगमे ।
 आनाभि मदतीर्याथ विमलांजलिशूरकैः ॥ ६ ॥
 निर्वर्त्य भगवद्यागं दद्या द्विप्रवराय च ।
 भाष्यर्थं विबुधानां च सर्वलोकनिवासिनाम् ॥ ७ ॥
 पितृणां स्वकुलोत्थानां सततं श्राद्धकाक्षिणाम् ।
 श्रेतदीपाये चैव वृद्धर्थं च स्वसन्ततेः ॥ ८ ॥
 आस्त्वां सितासिता चैव द्वादशी त्वमलेक्षण ।
 भगवद्वावपूतानां या काचि दपरा तिथिः ॥ ९ ॥
 साच वै श्रवणोपेता युताचाभिजितातु वै ।
 सा तेषा मंगभावं च याति सर्पफलासये ॥ ४०० ॥
 तस्मा कृतोपवासस्तु दस्या मध्यर्थं मन्त्रराद् ।
 विभवेनाथवा शक्त्या मन्त्रं शास्त्रान्वितमित्येऽ ॥ ० ॥

यानि यानीह दानानि गोभूहेमादिकानि च ।
 दत्तानि चानुरूपाणि जनानां कृतकर्मणाम् ॥ २ ॥
 फलदानि च दातृणां भवदाढ़र्यकराणि च ।
 सम्यक्दत्तानि दात्येव भक्तानां भावितात्मनाम् ॥ ३ ॥
 भगवत्पादलिप्तुनां भवन्ति भवशान्तये ।
 अपि वाद मिदं ताव यत्क्वचं वाच्युतो हरिः ॥ ४ ॥
 विष्णु नारायणो हंस स्तुवेशक्तिमयः प्रभुः ।
 द्रव्यात्मना चिभक्तश्च ज्ञातव्यो ज्ञानकर्मणि ॥ ५ ॥
 चिविधेन तु भेदेन बुद्धुदेभ्यो यथाभ्युधिः ।
 एवं दानं स्व मात्मानं पात्रं नारायणात्मकम् ॥ ६ ॥
 बुध्वा सामान्यबुध्या प्रा दुपुन स्तस्त्रिविधं पृथक् ।
 सविशेषं परिष्ठेयं दानकाले शुपस्थिते ॥ ७ ॥
 उपायलक्षणं द्रव्य मध्यूद्घादौ स्वचेतसा ।
 अतन्तशक्ते स्तापर्थ्यं मिदं किंचि दनश्वरम् ॥ ८ ॥
 दानाभिनानदेहस्तु प्रत्यगात्मा त्वहं प्रभुः ।
 पात्रभावत्वं मापन्नो मदनुग्रहकाभ्यया ॥ ९ ॥
 देवः पंचतनु स्साक्षा त्पंच भूतात्मना त्विदम् ।
 ज्ञात्वैवं द्वादशार्णेन स्वेन वा न्यस्तविग्रहः ॥ १० ॥
 प्रत्ययं मन्त्र मालमध्य द्रव्यहोमादिकं ततः ।
 स्वरूप मजह छथाये न्महद्रीशकदम्बवद् ॥ १ ॥
 अमन्त्रेण यजे त्पश्चा दृष्ट्युष्पानुलेपनैः ।
 चियद्विषट्कमन्त्रेण स्वकेनांगोऽज्ञितेन वै ॥ २ ॥
 सकली करणं कुर्या त्पात्रभूते परात्मनः ।
 त मर्चयित्वा विधिव द्रव्यस्त्रगतुलेपनैः ॥ ३ ॥
 भगवत्प्रीतिपूर्वन्तु दानं द्रव्याच्च सोदकम् ।
 तेनापि प्रीणनं कार्यं भगवद्वावितात्मना ॥ ४ ॥

दानं ज्ञानात्मतां येन प्रयात्यच्युतवेदिनाम् ।
 नारायणपरं ब्रह्म प्रतिशब्दत्वं प्रागतः ॥ ५ ॥
 संसारानलतप्राप्तानां भक्तानां सोहशान्तये ।
 अत स्तस्य स्वमन्वेण सूर्विदानं समाचरेत् ॥ ६ ॥
 द्वादशाक्षरपूर्वेण त्वथवान्येन केनचित् ।
 अनन्तं त्वमलं त्वेवं क्रोडीकृत्य तदात्मना ॥ ७ ॥
 समर्चनीयं विधिव नमन्वाकृति यथा सदा ।
 एवं दानप्रदानेन यजे नमन्वात्मना परम् ॥ ८ ॥
 महन्मन्वात्मना चैव पुन स्पद्ग्रुतसिद्धये ।
 ब्रह्म त्वमेति वै येन व्रतिना मभव द्रुतम् ॥ ९ ॥
 अतेन भेदभिन्नं च सदानं दत्पदार्थिनाम् ।
 तपो यज्ञं हि विधिवत् ब्रह्म भावनयार्थयेत् ॥ ४२० ॥
 यथास्यां मोक्षफलद भविरा द्विष्णुयाचता ।
 नानाद्रव्यांगदेहं य द्यज्ञं चानेकलक्षणम् ॥ १ ॥
 मूर्ततां यज्ञमन्वेण नीत्वैवं प्राक्षसमर्चयेत् ।
 जुहुया दात्माप्यन्तं पूर्णान्ते भोह [क्ष?] मृच्छति ॥ २ ॥
 दानानां च व्रतानां च तपस्यां यज्ञकर्मणाम् ।
 निवेदितव्यं यद्वव्यं द्रतं वा यज्ञ यत्पुरा ॥ ३ ॥
 कर्तव्यं मनुयागर्थं प्राक्तदेव हि केवलम् ।
 लद्धावित मतोश्रीया त्पावनं प्रापणान्वितम् ॥ ४ ॥
 भवे त्विरात्रं फलदेहं भक्तानां शुभकारिणाम् ।
 किं पुनस्तु समर्थानां चोदनाश्रद्धिणां तु वै ॥ ५ ॥
 दानधर्मरतानां च व्रतिनां यज्ञयाजिनाम् ।
 परत्र भयभीरुणा मल्पार्थानां शुभार्थिनाम् ॥ ६ ॥
 शमीपलाशश्रीपृष्ठै स्तमिद्धि शामलद्वैः ।
 अभसा चाम्बुप्रधर्मेच मन्त्रतर्पणं साचरेत् ॥ ७ ॥

सप्तोह उमर्तीतेरु मन्त्र मुत्थाप्य मण्डलात् ।
 ध्यानयुक्तं जपं कुर्या छक्षसंख्यं समाहितः ॥ ८ ॥
 ब्रह्मचर्यस्थितो मौनी दुष्टा हारविवर्जितः ।
 क्षारारनावृतैङ्गानां परित्यागी द्वालोलुपः ॥ ९ ॥
 नित्यं कुशाजिने शायी मानं मात्सर्यवर्जितः ।
 सप्तदाटकसंकाशं परिभ्रमणविग्रहम् ॥ ४३० ॥
 भूरिधारास्तमाकीर्णि वक्त्रं मध्ये खंगं स्मरेत् ।
 तत्रामिळस्थितं मन्त्रं मन्त्रां चैव समुखम् ॥ १ ॥
 नानारदप्रभाकान्ति मुद्रित्वं स्वविग्रहाद् ।
 हेमाद्रिशाहुनिचर्यं चन्द्रकान्तादिसन्मणीन् ॥ २ ॥
 एवं ध्यायेऽप्येज्ञपे शापि पूजये दन्तरात्मरा ।
 नियमा दासमाप्त्येव जपान्ते वित्तप स्वयम् ॥ ३ ॥
 आज्ञावश्यो विदेय स्त्या दात्मना च धनेत च ।
 प्रथच्छत्यर्थिनां कामं भुद्धके सो शविरतं स्वयम् ॥ ४ ॥
 आयुरारोग्यं द्युक्तो मन्त्रेशस्य प्रभावतः ।
 प्रवर्ततेर्थुक्तानां काम आशुचभोगिनाम् ॥ ५ ॥
 तत्त्वाधनं मध्ये वक्ष्ये साधकानां हिताय च ।
 मण्डलं पूर्ववक्तव्या शुचौदेशमनोरमे ॥ ६ ॥
 संगुसेतत्रमन्वेशं समाहूयवसंयजेत् ।
 विरावंसप्तरात्रवा जुहुयतदनन्तरम् ॥ ७ ॥
 प्रागुक्तेनविधानेन जपायानेत्रमाचरेत् ।
 सर्वाधारमस्त्रिध्यायेत् पश्चरागहचामहत् ॥ ८ ॥
 तन्मध्येविद्वुद्याभं च बन्धुजीवनिभोज्वलन् ।
 ध्यायेन्मन्त्रवर्तमन्त्री जपेत्यूर्वोक्तसंख्यया ॥ ९ ॥
 स्त्रीभोगं चेतसःकृत्वा जपान्ते साधकस्ततः ।
 प्रार्थयन्तेवभीताश्च सन्तप्तामदविद्वलाः ॥ ४४० ॥

देवकिन्नरनार्थस्तु यद्गग्न्धर्वकन्यकाः ।
 उद्घास्तुरांगनाशान्या तरनागच्छियोखिलाः ॥ १ ॥
 आजीवावधिवैसम्य कर्मणामनसागिरा ।
 सेवन्तेसाधकेन्द्रनं मन्त्रस्यास्यप्रभावतः ॥ २ ॥
 अथंसमीहतेकामं पाताळोन्निष्ठपूर्वकम् ।
 लक्षजापातथादोमा नंतंयच्छतिमन्त्रराद् ॥ ३ ॥
 अर्थकामोपभोगात् विरतस्यचमन्त्रिणः ।
 मोक्षदंसंप्रदायन्तं कथयिष्येयथार्थतः ॥ ४ ॥
 कृत्वायागवरंभूयः प्रसन्नेनान्तरात्मना ।
 पूर्वोक्तन्तु यजेत्कालं तत्रमन्त्रवरंकमाद् ॥ ५ ॥
 तर्पयित्वाविधानेन कुण्डेवाथजलेभसा ।
 सर्वदोषनिवृत्यर्थं प्रायश्चित्तार्थमेवच ॥ ६ ॥
 जपेदयुतमेकन्तु प्रागुक्तंवास्वशक्तितः ।
 हत्पुण्डरीकमध्येयं स्मरेन्मन्त्रसमाहितः ॥ ७ ॥
 रोमकूपगणैस्सर्वै रद्धज्वालाशतावृतम् ।
 तन्मयच्चस्वचैतन्यं कृत्वातद्विराशिभिः ॥ ८ ॥
 भूतदेवदेवकल्पं तद्वियुक्तश्चसांप्रतम् ।
 मार्ताण्डद्वपक्षीश आस्तेमन्त्रस्वरूपधृक् ॥ ९ ॥
 अथमन्त्राकृतिस्वर्वांवै ध्यायेत्परिणतंशनैः ।
 तेजोगोलकसंकाशं सर्वांगावयवोज्जितम् ॥ १० ॥
 तत्तजोगोलकंपश्च दृहत्परिमितमत्वापि ।
 सर्वगंशब्दरूपच्च भावरूपन्तुचिन्मयम् ॥ १ ॥
 तस्मादप्यभिमानन्तु श्वस्मिताख्यं शनैश्शनैः ।
 विनिवार्यथाशाश्वत् ब्रह्मसम्पद्यतेस्वयम् ॥ २ ॥
 इत्येवं वैभवीयस्य तृतीयस्यमदात्मनः ।
 आराधनं च सर्वेषां मुवतंसिद्धिसमन्वितम् ॥ ३ ॥

नित्यक्रियापराणांच संसारोद्दिग्नेतसाम् ।
 मद्भवतानामिदं वाच्यं शुद्धानां संयताभ्यनाम् ॥ ४५४ ॥
 इति श्रीपांचराच्चे श्रीसात्त्वतसंहितायां वैभवीयनृसिंहकर्पो नाम
 सप्तदशः परिच्छेदः ॥ १७ ॥

अथ अष्टादशः परिच्छेदः

तारदः ।

एवमुक्तेषतिपुनः कामपालोमुनीश्वराः ।
 उवाचेदं हरिं वाक्यं लोकानुयह काम्यया ॥ १ ॥

संकर्षणः ।

सम्प्राप्तं प्रत्ययानांच द्विजातीनांच साम्प्रतम् ।
 सम्यक्प्रक्षीणं पापाना मारुद्धाना मिहक्ने ॥ २ ॥
 दीक्षाव्रयस्य भगवन् ज्ञातुनिच्छामि निर्णयम् ।
 यत्प्राप्य भगवद्भक्तः कृतकृत्यो चिराद्वेत् ॥ ३ ॥

भगवन् ।

शुभेनुकूले नक्षत्रे तिथौ लग्ने गृहेति ।
 भक्ताना मधि वासार्थं क्षमापरिग्रहमाचरेत् ॥ ४ ॥
 पुण्यदेशेनुकूलेच मनोज्ञे साधुसेविते ।
 मृद्गारिकलपुष्पादये समिक्षा समन्विते ॥ ५ ॥
 गोसस्यशालि सुभगे क्षुद्रप्राणि विवर्जिते ।
 तत्र वर्णातुरुद्धरांक्षमां गच्छेत्पूर्वोक्तदक्षणाम् ॥ ६ ॥

सर्वदोषविनिर्मुक्तां सत्पक्षि मृग सेविताम् ।
 या शुभायतनोद्देशै र्भैर्गोषापणैर्गृहैः ॥ ७ ॥
 तोयाशयाश्रमैः क्षेत्रैः सदृतै रन्तरीकृता ।
 जलौघभयनिर्मुक्ता वलाद्वक्ताच सज्जनैः ॥ ८ ॥
 वनैहृपवनैर्ग्रामै नंगरांगै स्तमावृता ।
 अलाभेसतिलाभेवा स्वभूमे ब्राह्मणादिषु ॥ ९ ॥
 स्वमन्वेणार्चनात्स्वत्वं कुर्याद् द्रष्ट व्यपेक्षया ।
 उद्धतां कृतखातांच ज्ञात्वादोषोऽज्ञितामुरा ॥ १० ॥
 शुभमृतपूरितां कृतवा लघ्वशम्भि रथान्तरा ।
 ततस्त्वाकुद्वयेत्पश्चा त्पञ्चगच्छेन सेचयेत् ॥ ११ ॥
 युक्तांहेमादिसद्गतै स्तमीकृयोपलिप्यच ।
 तत्रार्चनं विभोःकुर्याद् ध्यानान्तंचैवपूर्ववत् ॥ १२ ॥
 भूतानां बलिदानंच सुरभीणांच तर्पणं ।
 द्विजानां दक्षिणान्तंवै ततस्त्वं समापयेत् ॥ १३ ॥
 प्राणिदक्षु चिद्दिपूर्वन्तु भण्टपं भण्डनान्वितम् ।
 सुस्तम्भादितयैनैव कोणगेनोपशोभितम् ॥ १४ ॥
 पार्थिवेनच पाठेन मध्यगेनविराजितम् ।
 विस्तरात् द्विजातीनां शूद्रान्तानां समस्मृतम् ॥ १५ ॥
 अष्टाश्रमथवावृत्तं तुर्याशंसोपपीठकम् ।
 अष्टांगुला त्समुत्सेधा देकापायेन लक्षितम् ॥ १६ ॥
 स्वोन्नत्येद्येनोपपीठं सर्वेषां परिकल्पयेत् ।
 विस्तारमुपपीठानां पीठोच्छायाद्विसंगुणम् ॥ १७ ॥
 उपपीठस्यसंलग्ना तन्मानेनतु चोन्नता ।
 आप्यदिक्साग्रहस्ताच सम्पाद्यासनपिण्डिका ॥ १८ ॥
 नैवेद्यमुपपीठेतु विनिवेद्यनिधायच ।
 तस्यदक्षिणदिभागे त्वन्तर्गमनसंयुतम् ॥ १९ ॥

विविक्तलोचनोपेतं पिण्डिकाकुण्डभूषितम् ।
 सुकवाद्यार्थोपेतं कुर्याद्वनमण्टपम् ॥ २० ॥
 उपक्लिप्याख्यजसेन वारिणगोमयेनतु ।
 विधिवस्त्रोभनंकुर्या दित्येवंमण्टपद्यम् ॥ २१ ॥
 विदितो वित्तविरहा दधिवासो द्विजालये ।
 शिष्यैर्वाचार्यभवने तत्कुर्यात्परिग्रहम् ॥ २२ ॥
 प्राग्वदर्चनपूर्वेन्तु भूतर्पणपश्चिमम् ।
 ओदनंदधिलाजाज्य मधुवोयपरिपूतम् ॥ २३ ॥
 भूतर्पणमित्युक्तं तद्विनातत्रतेनिशाम् ।
 सन्तिष्टन्तेवहिःकुद्वाः कांक्षमाणाःपरंवधम् ॥ २४ ॥
 अतश्चविहितंयदा तस्थानेक्षेत्रे कृतेसांत ।
 निर्विश्वसिद्धयेदया द्विलिपंवसर्वदा ॥ २५ ॥
 कृत्वैवमंगलार्थंतु दीर्घं घण्टारवं शुभम् ।
 स्वपदा त्प्राग्वदुत्थाप्य प्रोक्षार्यप्रणवमहत् ॥ २६ ॥
 प्रवेशयेत्ततस्तस्मिन् लाजान् सिद्धार्थकान् शुभान् ।
 फलानिश्रीफलादीनि चन्दनादीनि रोचनाम् ॥ २७ ॥
 श्वेतपूर्वास्तुमनस स्तन्मद्दीद्वमञ्चरीम् ।
 साग्रान् हरित दर्भाश्च सर्वरत्नानि काञ्चनम् ॥ २८ ॥
 सर्वौषधीत्वगेलाद्यं सुगन्धिनिचयं शुभम् ।
 पश्चकं शंखपुष्पंच विष्णुकान्ताच कुन्द्रम् ॥ २९ ॥
 सप्तसप्तसच्छान्यानि बीजानिच चमानिषट् ।
 शालिश्यामाकनोवास तण्डुलं भूरिसंस्कृतम् ॥ ३० ॥
 गोत्रम्भवानिवैपैच पावेष्वादुम्बरेषुच ।
 तत्स्वाववर्जितान्यानि तान्येव सुबहूत्यपि ॥ ३१ ॥
 प्रतिक्षणोपयोगार्थं भाणडेष्वपि नवेषुच ।
 पाद्याच्चमनकार्यार्थं दध्यन्नं विनिवेदने ॥ ३२ ॥

हेमाच्युत्पानिपात्राणि सुदुषर्षपुष्टानिवा ।
 पाण्डराणिदुकूलानि वज्राशुगमद्वयन्नवं ॥ ३२ ॥
 उपर्युतंसोत्तरीयं सुखिलेघैतवाडकी ।
 कौशेवानिपविनाणि कंकर्णसांगुलीपक्षम् ॥ ३३ ॥
 रक्षाटिकश्चाक्ष सूर्यस एकाक्षसु शुणिविकं ।
 पंचलोहमर्थचक्रं लक्षणं द्वादशारकं ॥ ३४ ॥
 कुतर्पयोगपट्टं नेत्रवत्तं भृगजिनं ।
 वृष्टीकाशांशुकंपट्टं पादुकेचउपानहौ ॥ ३५ ॥
 दृण्डंप्रतिज्ञाहेछबं पूर्णगोधुमकाष्ठकम् ।
 असुर्यज्ञानि माल्यानि सुन्दरंपदमंछषु ॥ ३६ ॥
 नीलशाढ़ल सम्मितं हरितंपदमंचयम् ।
 गुणगुणंसुष्ठुरूपं दीपतैलंच वर्तयः ॥ ३८ ॥
 दर्पणंधूपपात्रंच धर्टासर्वादिपात्रकं ।
 रजांसिकरणीयुग्मं शालिकां धाटिकांसितां ॥ ३९ ॥
 पंचांगुलन्तु लुटदं हेमाच्युत्पापंचकम् ।
 अळक्करञ्जितं सूतं सुशिदा कर्त्तरीशुरम् ॥ ४० ॥
 काण्डान्दष्टौतु रात्राणि वर्दिष्कान्विदानि च ।
 प्रोक्त्रतानि स्पिरामाणि लोहहृकाष्ठजानि वा ॥ ४१ ॥
 रंजितानि सुधाच्यैस्त् तदाधारणि यानि च ।
 कुलिका न्यम्बुजम्भानि भूंगारं कर्वीं शुभाम् ॥ ४२ ॥
 अकालमूलदिग्भर्म साधारं कलशं तथा ।
 स्थालीं कमण्डलुं दर्ढीं लपिधानन्तु चुलिकाम् ॥ ४३ ॥
 भद्रपीठं चतुष्पादं चतुरधारयत लवम् ।
 रात्रावित्तं लताम्बूलं दत्तधारनसंचयम् ॥ ४४ ॥
 शुष्कगोमयसंदुक्ता मर्यणं चाश्रिजं मणिम् ।
 पालाशदूर्वाजामित्य स्त्राम्राः परिधयस्तु वै ॥ ४५ ॥

प्रभूत मिन्धनं शुचक मात्याकं तिष्ठतण्डुष्टम् ।
 प्रागुकं लुक्षसुदायं च होमोपकरणं च यद् ॥ ४६ ॥
 सर्वं पश्यकपर्यन्तं दुष्टपात्रद्वयान्विषम् ।
 पृथेवत्तात्रां च भोगानां भध्याद्यत्थ्यण्डिलार्थे ॥ ४७ ॥
 रुपाति चांगभावं तत् ज्ञात्वा सर्वं प्रवेशयेत् ।
 अतुग्रहधिया चार्यो भक्षानां भाविनां विभोः ॥ ४८ ॥
 दिष्टभोगोरुलिप्तूनां निश्रेयस पदार्थिनाम् ।
 [प्रत्येकैकं हि यद् गांगे वर्धयेत् द्रष्ट्यमूर्तिना ।
 तियेनाद्यक्षतत्त्वेन सन्मन्त्रब्रह्मणासुह ॥]
 सर्वं सर्प्यादिकं दद्या न्मन्वश्यूहं यथागमम् ॥ ४९ ॥
 फलदं स्या त्सकामाना मकामानां हि मोक्षदम् ।
 सद् साध्य स्तत् स्तत्र प्रावत्सनात्वा कृताह्रिकः ॥ ५० ॥
 सम्प्राणिश्याप्य दिक्षसंस्थः प्राङ्मुखः प्रदिशो ततः ।
 पश्चासनादिना मार्गे चर्मण्डाचामरूपकम् ॥ ५१ ॥
 कुर्या यदधिकारेण मन्त्रेणानुग्रहं शिशोः ।
 तेनांगउहितेनैव सर्वं कर्म समाचरेत् ॥ ५२ ॥
 समस्तैर्भवेमन्त्रैः कार्यो वा तुग्रहो यदि ।
 सर्वाराधनदानार्थं वा छिष्टकासये तदा ॥ ५३ ॥
 विशालयूपमन्त्रेण कुर्या तद्वारणाद्यम् ।
 दद्वीजन हतुं व्याप्य प्रावत्तदभिमन्त्रैः ॥ ५४ ॥
 युरा हतै र्यथाशक्ति मण्डनं च समाचरेत् ।
 प्राक्षसमालभनै र्दस्यैः कटकाद्यगुल्मीयकैः ॥ ५५ ॥
 सितोणीषिग्र महदासितवास्येन वै सह ।
 सुखवासै स्तत्वामूलै लंकाटिलकेन च ॥ ५६ ॥
 हुंदा शुभेन शारीरं योगपद्मेन संस्थितम् ।
 हंपुण्डरीकमः वेतु संयत्ये छीज मैश्वरम् ॥ ५७ ॥

करयोः पद्मनाभीर्यं अवाख्य मध्य विग्रहे ।
 द्वैषि राष्ट्रभ्य पादान्त भ्रातुर्भ्रातिपि पूर्ववद् ॥ ५८ ॥
 इस्तयो र्षिग्रहे सांगं दिव्यस्ये द्वीज मैखरन् ।
 शुद्धादत्तानं कृत्वैष सम्ब्य वलड्नु चाहरेत ॥ ५९ ॥
 पाणिभ्यां शंखचक्रे द्वे स्वदनवेणाप्तिमन्त्रिते ।
 भूत्वा तदात्मना पश्चा ते निधाय धरात्मे ॥ ६० ॥
 अवलोक्याखिकं सत्त्वं प्रघर्तताथ कर्मणि ।
 अल्लाभिमन्त्रितं कृत्वा कर्मभृंगान्तरे स्थितम् ॥ ६१ ॥
 तेनोपलिप्य सम्मार्य यागस्थानं निष्ठृप्य च ।
 तद्वद्वाख्या वधो भूय स्तेजसो हि विवृद्धये ॥ ६२ ॥
 द्वेषपूर्वाणि रक्षानि दीजनि विनिवेश्य च ।
 गालितेनाभसा पूर्य ततः पात्रवतुष्टयम् ॥ ६३ ॥
 एकस्मिन् चन्दनादीनि पूर्वं सिद्धार्थकनिच ।
 साक्षात्तामि कुशाग्राणि रण्डुकानि तिळां स्तु वै ॥ ६४ ॥
 सरक्षा दुर्बनान् धातून् सफला निनिवेशयेत ।
 द्वितीये दधिमध्वाज्य क्षीरविद्युत्यतुष्टयम् ॥ ६५ ॥
 कुशाग्रेण सवाह्नीकं सपुर्यं दितरण्डुष्टन् ।
 दूर्वासविष्णुक्रान्तां च श्यामाकं शंखपुष्पिकाम् ॥ ६६ ॥
 पद्मकं च दृशीये तु कुद्दरेण समन्वितम् ।
 त्वगेलाद्यच्चयं सर्वं लक्षणं च चन्दनम् ॥ ६७ ॥
 विनिक्षिप्य चतुर्थेतु द्रव्यं सर्वं लिङ्दं शुभम् ।
 हन्मन्त्रेण चतुर्थान्तु कुर्यादै द्रव्ययोजनम् ॥ ६८ ॥
 साञ्छेणमूळमन्त्रेण सर्वतत्त्वाभिमन्त्रयतु ।
 चतुर्थमेनतेजैव कुर्यादप्यादितार्थम् ॥ ६९ ॥
 वधाद्वेणसर्वेषां ध्येयं सर्वं सुधोपमम् ।
 आदाहनेऽप्निधाने लक्ष्मिरेधेतयार्थने ॥ ७० ॥

दिक्षर्जनेष्येदागत्तु ग्रावनामान्नित्यमाचरेत् ।
 तद्वभलाचार्याद्विषयन्तु उपैषपरिषेषवल्ल ॥ ७१ ॥
 कुर्यात्प्रणवनंदागां प्रीणनंग्रीहिकर्मव ।
 प्रोक्षणंसर्वस्तूना मन्त्रस्मादुदकेन्तु ॥ ७२ ॥
 वास्त्रमेतत्वंकार्याणां तत्त्वमाप्नौतथैवहि ।
 ऊनाधिकारां साम्येतु इत्तत्वं त्वयद्वान्तये ॥ ७३ ॥
 कार्यं तद्वर्धदात्रश्च नित्यमन्वामनाविभोः ।
 कुम्भोपकुम्भकुण्डानां मन्त्राद्वकलशार्चते ॥ ७४ ॥
 तन्मूजनेच भूतानां गुर्वादीनाम्यहामते ।
 दक्षशिष्यात्पूजार्थं मुक्ताकुक्तार्चनमति ॥ ७५ ॥
 पाद्यदानंहृतीयात्तु नित्यंपाद्यात्तमाचरेत् ।
 चतुर्थकुर्यथाकाळं दधादाचमन्ततः ॥ ७६ ॥
 शुख्यात्पर्यारिणाप्रोक्ष पृथग्भाष्टास्थितम्पुरा ।
 पञ्चगच्छत्तसःप्राप्य त्वद्वप्तविं हृदादिकैः ॥ ७७ ॥
 कुशोदकत्वद्वेष दत्त्वादेनाभिमन्यच्च ।
 अयपाणिद्वयैनव अशीषोपात्मकेनन्त्व ॥ ७८ ॥
 योग्यतापदर्शनीया प्रोक्षवेद्यपुराहतम् ।
 साम्भस्तातेनवैर्व विष्ट्राग्रगतैङ्गुहैः ॥ ७९ ॥
 उर्वर्वीजानि धात्वानि तिद्वार्धक शुलभ्यत ।
 दृत्याद्य एरिजानि ध्यात्यात्वाद्वलमनिच्य ॥ ८० ॥
 विद्वोपशान्तवेगो हृशविञ्चु विनिक्षिषेत् ।
 संहृत्य वर्हिकूर्चेन प्राच्यान्दिशि निधायतै ॥ ८१ ॥
 वद्वर्भीकृत्ययुद्दिष्ट वैतिराम्भवन्दनादिगा ।
 कर्वीं कुम्भसंयुक्ता मलंकृत्य यथापुरा ॥ ८२ ॥
 भौगैः प्रावरणान्तेष्ठ मूर्तिभूतौ विचिन्त्यच ।
 वद्वेषवत्ताशीरन्तु पर्येद्वरबच्छुभ्यं ॥ ८३ ॥

विशाख्यूपं तन्मध्ये खमाद्वयजेततः ।
 क्रमान्सुद्वावसानन्तुं तस्यदक्षिणदिग्गठम् ॥ ८४ ॥
 अद्यविग्रहकपश्च स्मृत्याकुरवकन्तुतद् ।
 अद्यमन्त्रन्तु तन्मध्ये ध्यात्वाभ्यर्थ्यथाविधि ॥ ८५ ॥
 ध्वसयन्तर्क्षे विश्वानां कालंकर्मवसानकम् ।
 इदमभ्यर्थ्येद्विदान् लालोवद्वांजलिस्थितः ॥ ८६ ॥
 यामालयंहिविश्वेश शृङ्गारवितमया ।
 थासमात्मर्भजविभो क्रियांगानांचसन्निधिम् ॥ ८७ ॥
 ततोखोदकधारांच्च एष्यच्छुद्रेऽभित्कानपेत् ।
 प्रदक्षिणेनप्रीभागो त्तिपदांतंचसंस्मरेत् ॥ ८८ ॥
 तत्रिधायाधकुम्भेन सद्वक्तुर्यात्प्रदक्षिणम् ।
 अर्धदानन्तयोःकृत्वा प्राप्नागेचाधरोर्धगम् ॥ ८९ ॥
 पूजितंवाससाच्छन्नं चक्रमन्वाभिमन्त्रितम् ।
 निदध्याद्वद्रष्टीठन्तु तत्राधारगतंन्यसेव ॥ ९० ॥
 सास्त्रांदिमन्त्रकलश पर्यन्तिवाप्रणम्यच ।
 दिग्गीथरगणंदिक्षु पूर्वोक्तंविन्यसेततः ॥ ९१ ॥
 ततस्समर्चनन्तेषां धूत्याद्येणहृदाषड ।
 प्रणवेनस्वनामाचं नमस्कारानुगेनवै ॥ ९२ ॥
 तोरणध्वजपूर्वाणां कार्यमध्यादिनार्चनम् ।
 सतोभवनभूमध्ये ध्यात्वापीठं पुरोदितम् ॥ ९३ ॥
 वत्राचंनविभोःकुर्या त्पूर्वोक्तेनक्षेपेणम् ।
 पूर्णात्मर्पणम्प्राप्व त्वत्वाकुण्डेष्पूजिते ॥ ९४ ॥
 ततस्तुभगवद्वतान् क्षेत्रनाथसमन्वितान् ।
 अर्धयपुष्पादिनाभ्यर्थ्य वलिमादावपात्रगम् ॥ ९५ ॥
 इदमुन्नवाचतदत्तु क्षिपेद्यागशृङ्गाद्वद्विः ।
 येविर्षुभाषितोभूता येष्वतेष्वनुमानितः ॥ ९६ ॥

भावरन्तुवांछतुष्टः प्रयच्छन्तुशुभमम् ।
प्रक्षालितांग्रीस्त्वाचान्त स्संविशेषागमन्दिरम् ॥ ९७ ॥
अथगदेतुलंस्कृत्य तु लिमाग्दिध्यवास्थिताम् ।
एतनालयसुत्सुज्य स्वदेशाकुण्डमध्यगाम् ॥ ९८ ॥
स्थालींचाखेणसंक्षात्य बाह्यतोगोमयेनतु ।
विलिप्पात्तसुमन्धेस्तु प्रताप्यज्वलितैःकुशैः ॥ ९९ ॥
सन्ताळ्यकुशुमाखेण सितसूत्रेणकण्ठतः ।
चलुर्धावर्मजेतेन संवेष्ट्याद्यादिनाचर्यव ॥ १०० ॥
तुल्यांकुत्यासमारोप्य तस्यां मधु वृतं पथः ।
परिशुद्धेश्चितेक्षरि त्वखेणारोप्यतण्डुकान् ॥ १ ॥
चालयेन्मूलमन्वेण हट्टानेवेणसंस्कृतम् ।
हदावतार्याभिवार्य शिखामाखेणवद्येत् ॥ २ ॥
शिरतालिप्पसंक्षात्य सुप्रसन्नेनवारिणा ।
भूतिनाचन्द्रानायेन भूषयेष्टुर्ध्वपुण्ड्रकैः ॥ ३ ॥
विष्टरोपस्त्वान्यत्र निदध्यान्मण्डलान्तरे ।
द्वोमंतसिद्धयेकुवा पूर्णात्मयैचरोः ॥ ४ ॥
आवारदानमाज्येन कुर्यात्तेजोमृतात्मकम् ।
ईशावज्ञानाभरदेन हंसार्णेनसुविन्दुना ॥ ५ ॥
तदद्वौषट्वषट्कार प्रणवद्वितेनच ।
यतोपिन (?) भावोत्र स्थितिद्वाभ्यांच सांप्रतम् ॥ ६ ॥
अतः पुरोदितेनैव तदद्वंसम्पुटेनच ।
अथ ऊर्बेचसञ्ज्ञर्वं स्मरेदादायैहादि ॥ ७ ॥
इव्यसम्पातहोमेय पूर्णाखितुकृतेसति ।
उद्गृथ्याहुलियोगेन पवेकुत्रयगन्तुतत ॥ ८ ॥
स्थणिद्वेकलद्वेशैर्व विनियुज्ययथाविधि ।
तदाद्यभावितंशेषं कुशाकान्तंविबद्धच ॥ ९ ॥

क्रमान्मूलाद्यनेवेण जुहुयाच्चशत्रवपम् ।
 नीत्यालग्नेभाबं च पूर्णयापुनरेवाहि ॥ ११० ॥
 ततश्चोत्तरतःकुर्या नमण्डलंगोमयादिना ।
 प्राक्प्रान्तिंष्टुरंतत्र दद्याद्भैरवद्वत्ते ॥ १ ॥
 तन्मध्येष्विन्यसेच्छिव्यं समांत्रे स्तव्यविग्रहम् ।
 प्राङ्मुखंयतवाकिचत वित्तिरूपन्वृत्ताखलिम् ॥ २ ॥
 अस्येणमन्वयत्कुर्या त्रोक्षणन्तस्यदांभसा ।
 तेनैवतादयेन्मूर्ति दीपस्त्रिद्वार्थकैस्तिलैः ॥ ३ ॥
 अनादिवासनोत्थानां वन्धानांचालनायन् ।
 फडन्तेनाथशास्त्रेण कुशाश्रेणांत्रिगोचराद् ॥ ४ ॥
 समुद्दिल्लिपशिखान्तं च कुञ्चर्थमार्गसन्ततेः ।
 जालवन्मन्त्रजालेन व्याप्तस्मृत्याच्चसंबृतम् ॥ ५ ॥
 वधीयाक्षेत्रमन्वेण तस्यनेत्रेचवाससा ।
 वस्वदर्थकुमुर्मैर्गन्धैः क्रत्योपूर्णाजिल्लिपुरा ॥ ६ ॥
 पाणिनादायचास्त्रेवा निधायाग्रास्थितंवदुम् ।
 प्रक्षेपयेदेवधाम्नि नवमूर्त्राजिल्लिचतम् ॥ ७ ॥
 तस्योद्याटितनेत्रस्य त्वद्वृष्टस्येतरैर्जनैः ।
 कुशलाध्वनिविष्टस्य हृष्टावैभक्तिलक्षणम् ॥ ८ ॥
 रोमाचौत्सुक्यहर्षाद्य मानन्दाश्रुतमवितम् ।
 सप्रणामजयालाप दिक्पदक्षिणसंयुतम् ॥ ९ ॥
 शुद्धान्तःकरणंदुध्या योग्योयमितिभावयेत् ।
 यदातदाच्युतात्मान मात्मानंभावयस्तसः ॥ ११० ॥
 स्मरेदक्षिणपाणौतु चक्रांबुद्धमध्यगम् ।
 प्रधानेदेवतावृन्दं स्वेस्वेधाम्निपेरस्थितम् ॥ १ ॥
 स्वभरीचिगणेनैव योतयन्तन्तुचाखिलम् ।
 तेनाच्युतकरणैव सोदकेनालभेततम् ॥ २ ॥

पुष्पपूर्णाखण्डौपृष्ठे तस्यत्रितयाश्रितम् ।
 कृत्वा नवगणनं वै प्रोक्षविग्रहिकान्तये ॥ ३ ॥
 पुनरभ्यर्थये लीत्वा मन्त्रेण परमेष्वरम् ।
 आधारधेषभावेन दुध्यान्तस्तस्थिर्ति पुरा ॥ ४ ॥
 इमादीनां दुद्धिनिष्ठानां वासनानां तथात्मनः ।
 ततः कुर्याच्च विश्लेषं तेषां ध्यानार्चनादिना ॥ ५ ॥
 अत्मतत्त्वं समाश्रित्य कर्मचक्रं हि वर्तते ।
 सक्षक्र मवलम्ब्यासते दुद्धिनिष्ठं हि सप्तकम् ॥ ६ ॥
 अज्ञानध्यापकात्वं च मुखदुःखादिवेदम् ।
 सर्वज्ञस्यात्मतत्वस्य कर्मचक्रावलम्बनात् ॥ ७ ॥
 चपलं कर्मचक्रं दृष्टमानं उदैव हि ।
 क्षमाद्य माधार माश्रित्य तावदेवावतिष्ठते ॥ ८ ॥
 याव त्सर्वज्ञशक्तया वै कर्मात्मानप्रबोधितः ।
 प्रदुद्ध त्सस्य संरोधं कर्तुं द्वक्नोति सर्वदा ॥ ९ ॥
 मन्त्राराधनपूर्वेण ज्ञानानुष्ठानकर्मणा ।
 अतो य भाश्रयः क्षमाद्य स्तत्वसारो हि पौरुषः ॥ १६० ॥
 नीरसं चेरिणी भूतं कुर्या त्संस्थाप्य सांप्रतम् ।
 निर्दुक्तचित्कलो येन कर्मघृक्षो विनश्यति ॥ १ ॥
 शुद्धचर्थ यात्मन स्तस्मा त्सर्वज्ञस्याग्रत स्थले ।
 भूताधिदेवमन्वाणां कुर्या द्वै पूजनं क्रमात् ॥ २ ॥
 चिन्तानुविद्धं सामान्य म्यन्वनाथै रधिष्ठितम् ।
 क्षमाद्यध्वानश्च बुद्धचन्तं ध्यात्वा षट्प [पु] ववत्पुरा ॥ ३ ॥
 तत्र मध्ये छनाभन्तु प्राभागे केचिरोद्द्रहम् ।
 षट्कश्च विश्वरूपाद्यं क्षमाद्यारान्तन्तु विन्यसेत ॥ ४ ॥
 नीत्वा स्वत्राम्न धार्यां क्षमान्तानां दीजतां पुरा ।
 तेन तेषां बलान्तस्यं प्राग्वन्नव्यासं स्मरेत क्रमात् ॥ ५ ॥

क्षमाबीजश्च दलाग्रेषु मूलनिष्ठेषु षट्कु च ।
 इष्ट्वा सर्वैन्द्रियाधारं प्रित्यभिन्नं पुराततः ॥ ६ ॥
 चिद्रातस्कन्धवृदेन खस्थितेनान्तरीकृतम् ।
 उपर्युपरि योगेन इद्वयन्तं समुपस्थितम् ॥ ७ ॥
 भेददृष्ट्या यजे त्सम्यक् भूय स्वंहारदर्थना ।
 सदग्रं त्वेन वीजेन पीतं तुर्याभिलक्षणम् ॥ ८ ॥
 हेमाब्जभूतं तद्व्यात्वा क्षमातत्वं तत्र मध्यतः ।
 वाराहंखंयजे त्वन्वे सांगं सावरणं क्रमात् ॥ ९ ॥
 लक्षारणाश्रितं कृत्वा परिधानसमन्वितम् ।
 अथ क्षमाबण्डलोर्धस्य मध्येन्दुसद्वशं स्थितम् ॥ १४० ॥
 पुरं पद्मांकितं स्मृत्वा सितपञ्चोदरं महद् ।
 सरथशयन्तदन्तस्य माभिसन्धाय संयजेत् ॥ १ ॥
 तेजोमयं तदूर्ध्वेतु विकोणं भावये त्पुरा ।
 रत्नज्वालाकणाकीर्णं स्वस्तिकै रुपलांछितम् ॥ २ ॥
 नृसिंहं पूजये तत्र मध्ये रत्नारविन्दगम् ।
 तस्योपरि तितं वृत्तं पुरं तारागणांकितम् ॥ ३ ॥
 समृद्धा नीलाम्बुजाक्रान्तं स्मरे तत्र खगासनम् ।
 नीरूपं च तदूर्ध्वेतु स्मरे च्छब्दै रलक्षणम् ॥ ४ ॥
 ध्यायेतदन्तस्सर्यांभं प्राग्वर्णतुसपंकजम् ।
 तत्रवागीश्वरन्देव मध्यर्च्यविधिवत्तः ॥ ५ ॥
 तत्कर्णिकोदराकाशे नानारत्नहचिन्ततः ।
 संस्मरेत्कमलाकारं चित्तवृत्तिमयन्तुयद् ॥ ६ ॥
 यजेत्तन्मध्यगंविश्वं रूपन्तुमनसःपर्ति ।
 तदूर्ध्वेष्टुतगर्भन्तु शीतांशुकरकोटिवद् ॥ ७ ॥
 पद्मस्वेनात्मनात्मानं धारयन्तंविभाव्यत्वं ।
 समध्यर्च्यस्तदन्तस्यो प्यब्जनाभोधियाम्पतिः ॥ ८ ॥

द्वंगम्बदरत्तु रूप स्पर्शशब्दमनोधियां ।
 क्षेष्णाधीशुलंघन्तु अवतार्यपराद्यजेत् ॥ १ ॥
 अर्चयिरदार्चयित्वाच न्यसेत्वैवतम्पुतः ।
 देहर्णातृतयेत्तीतां रात्रीयाःकामलोपमाः ॥ २५० ॥
 उस्तिर्तिलंसमर्त्तेषा मस्मिशक्तौ तथागति ।
 लातादिकालाताद्वां त्वभेदे नात्मनिस्थिताम् ॥ २ ॥
 निश्चेष्वदीजरथीद्व पद्मानां भाविधारिणी ।
 विगतावैष्वाद उत्ता द्वियुक्तांस्वामिनाकृतां ॥ ३ ॥
 क्षरदूसापरिक्षिष्ठा विराघारांच संस्मरेत् ।
 प्रणवेनलमध्यचर्ये दिक्षुकालेभ्युपस्थिते ॥ ३ ॥
 साधिभूताधिदैवत्व इष्टुवंभूतसतकम् ।
 लवयनम्बर्येत्पश्चात् शिष्यमस्तिलिनाचतम् ॥ ४ ॥
 लक्ष्मेत्तदिधिगत्वा ध्यात्वायामत्रयोपरि ।
 दक्षिणेनात्मनोदार्थे विष्टरेचक्रमन्दिरे ॥ ५ ॥
 लकुशेनस्वहस्तेन दक्षिणचरणंगुरोः ।
 अवलम्बयस्मास्तेवै स्पर्शनादेकतात्मना ॥ ६ ॥
 चोजनांत्रे शिखान्तत्व स्मरेत्सोयमयंविभुम् ।
 विशेषयन्तंसहस्रा ह्यनाद्यार्थमविग्रहम् ॥ ७ ॥
 संस्कारच्छब्दविशिधं प्रेरकं दुःखवर्त्मनि ।
 नास्त्वैक्य मधिसन्धान मधिसन्धानचेतसा ॥ ८ ॥
 विश्लेषकर्मणांद्व द्वर्मणाख्येण होमवेद ।
 क्षेष्णसधृतामांच तिळानां छादशाहुतीः ॥ ९ ॥
 अनुसन्धाय सम्पाद्यो मयार्थं वैपरात्मनि ।
 दद्यादृष्टावाहुतीश्च मूलेनसधृताःपुरा ॥ १६० ॥
 तदुत्तमाङ्गे संस्पृष्ट्वा सुवेणाज्यान्वितेनच ।
 हुतवज्ञान पदेनैव भूयस्तर्वं गुणात्मना ॥ १ ॥

[१८- परि] श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वत संहिता । १७३

प्राकुलंख्यमाचरेद्वोम मन्तरान्तर्योगतः ।
 आचरपदास्थ्यकु नेत्रान्तर्षेवमवदि ॥ २ ॥
 हतिसम्पातहोमोवै सम्प्रेसतिजायते ।
 कर्तव्यो मन्त्रमाहात्म्याद् संस्कारै निखिलैर्बुतः ॥ ३ ॥
 साम्रतं चाणिमादीमां गुणाना मुत्तरत्तु ।
 विभोराराधनादस्थ्यत योग्याभ्यासाच्च भाजनं ॥ ४ ॥
 कृतेसम्पातभवने भाज्येचाथ सकृद् सकृद् ।
 मन्त्राणां तर्पणकृत्वा सार्चनं श्रावयेद्विभुम् ॥ ५ ॥
 अस्यकर्मात्मतत्वस्य कर्मपिण्डं [त्वित्य] सवाउनं ।
 यदनेकप्रकारन्तु त्वच्छुदत्या स्तंभितं प्रथा ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तनिमित्तन्तु जुहुया तदनन्तरम् ।
 वीजिनात्मनिरुद्देन स्वांगेनाकृतिकाष्टकम् ॥ ७ ॥
 एतावता महाबुद्धे जन्तो जन्माश्रितस्य च ।
 यातिव्यामिश्रशूलपस्य हैयरूपस्य संक्षयः ॥ ८ ॥
 मोक्षैकफलदो धर्म उपादेय स्वनन्तरम् ।
 योसौ साम्मुख्य मायाति चिविधि स्तस्य आच्चुरः ॥ ९ ॥
 येनान्तर्लीनं मध्येति शुक्रानं सहस्राक्षयम् ।
 अथादायाहुणं सूत्रं कृत्वा नैकगुणं पुरा ॥ १० ॥
 निरीक्षितं दृशा चात्र वाणिणा परिशोधितम् ।
 तद्दंगुष्ठाचार्धं यावद् शिखान्ता त्वम्प्रधार्ये च ॥ १ ॥
 संस्मरे त्वर्वदुःखानां सम्बन्धानां तदास्पदम् ।
 संविश्य देवयानेन शिशुवैतन्यस्त्रिधिम् ॥ २ ॥
 हुक्षदन्तं च शिरसि नाम च प्रणवादिकम् ।
 हृष्मन्त्रसम्पुटस्थं च कृत्वा वै पितृदर्मना ॥ ३ ॥
 आनीय तह सूत्रेण नये ल्लेवेण साम्यताम् ।
 अभ्यक्षयाद्यादिना वैष्णवं कवचनात्मना मनः ॥ ४ ॥

अं हुं अदन्यै [स्व] हुं स्वाहेत्यनेना [हु] कृतिसप्तकम् ।
 हुत्वाद्यमन्त्रजपेन सितेन रजसा ततः ॥ ५ ॥
 सन्तात्यं शैशवं कायं विशे तदवधि तथा ।
 विश्लेषयासुकं ब्रूया त्पदं वीर्यपदात्मगम् ॥ ६ ॥
 तं ज्ञात्वा नवता [चके] नाथ त्वाधन्तेन विकृष्ट्य च ।
 स्वहुद्यात्मगतं कृत्वा ध्यात्वा नक्षत्रगोलबद् ॥ ७ ॥
 सन्तात्याभ्यन्तरे सूर्ये हंस्यार्णेन सविन्दुना ।
 नदीप्रणवगमेण रुद्धशक्तिं च विग्रहे ॥ ८ ॥
 वासनामय मित्येव मातिवाहिकसंज्ञकम् ।
 सूत्रात्मकं वपुः कृत्वा धार्मशत्र्या विभावितम् ॥ ९ ॥
 बलमन्त्रेण संहद्धं तदर्थं सुहुया ततः ।
 उक्त्वा ओमात्मने स्वाहा द्विषट्कपरसंख्यया ॥ १८० ॥
 आदाय भाविनो वन्धा नव्यापकान् शुद्धभोगदान् ।
 ज्ञानादय स्तमाश्रित्य येऽत्र तिष्ठन्ति सर्वदा ॥ ३ ॥
 स्वस्थानेषु स्वमन्त्रेभ्य स्तां स्तवैव च योजयेत् ।
 यथाक्रमेणाच्चितानां कृत्वा तेषां च तर्पणम् ॥ २ ॥
 अथ संस्कारचक्रस्य तत्त्वदृढाश्रितस्य च ।
 सर्वगस्पापि वै विद्धि स्थितिं नियदलक्षणाम् ॥ ३ ॥
 तत्त्वव्याप्ति च्छुलेनैव शरीरे पांचभौलिके ।
 गुलकजातुकटीषकः कर्णधूकावदावधि ॥ ४ ॥
 बुद्धचन्तानां धरादीनां क्रमा दवनिसप्तकम् ।
 अहंकार स्तदुत्थास्तु ये भेदा विविधा अपि ॥ ५ ॥
 चिन्तजा अपि येचान्ये तिष्ठन्ति मनसा सह ।
 सकाळोत्था स्तथा बौद्धां स्तत्पूर्वा स्तवपरे च ये ॥ ६ ॥
 अनेकभेदभिन्ना स्तु श्रिता आश्रित्य ते धियम् ।
 द्विसप्तभुवतं विश्व मनेकरचनान्वितम् ॥ ७ ॥

शतकोटिप्रविस्तीर्णं मष्टयोन्युद्धय सेवितम् ।
 स्थिरं धराश्रितम्भूयो बोद्धव्यं सर्वदैवहि ॥ ८ ॥
 चतुर्थं जाग्रदायं य त्पदाना मप्सु वर्तते ।
 मन्त्रकोटिसहस्राणां विविधानां महामते ॥ ९ ॥
 योगसिद्धिसमेतानां संस्थिति सैजसे पदे ।
 चातुरात्मीयतत्वानां ह्रेयः कैवल्यदेहिनाम् ॥ १० ॥
 शान्तोदितस्वरूपाणां सप्तिवेशो मरुतपदे ।
 अनेकशक्तिभूतानां ज्ञानादीनां च छांगलिन् ॥ १ ॥
 कालाना माश्रयो व्योम या सा मूर्ति न लक्ष्यते ।
 संस्थिता श्वादयो वर्णाः पदे षष्ठेतु मानसे ॥ २ ॥
 अस्मिन्मात्रानुरक्तानि कीर्तितेस्मिन् षडध्वनि ।
 क्षिप्तस्तु चादरंसर्वेवं शुद्धवर्थं लीलयेव हि ॥ ३ ॥
 स स्थितः कर्मतत्वानि बुद्धिशक्तिपदे प्रभुः ।
 निरस्तदोषं कृत्वा प्रा क्षमाविश्य तदैवहि ॥ ४ ॥
 स्वां शक्ति मुपसंहाय शान्ति मन्येति शाश्वतीम् ।
 मधुसूदनपर्यन्तं पाताळशयना दथ ॥ ५ ॥
 सप्तकं सप्तकं षट्कं सम्पर्ये त्समादिपञ्चके ।
 मनस्यवस्थितं ह्रेवं शक्तीशा त्वितयं हि यत् ॥ ६ ॥
 उद्धौ कमलनाभात्मा देव स्तर्वेश्वरः प्रभुः ।
 पुन स्वविसिद्धै युक्तानां सर्वेषां पार्थिवे पदे ॥ ७ ॥
 द्विसप्तमेदभिन्नेतु बोद्धव्या संस्थिति शुभा ।
 तीव्रमन्दादिकं बुधवा भावं भक्तिसमन्वितम् ॥ ८ ॥
 आलम्बनवशा कुर्या त्सर्वेषां स्वपदे स्थितिम् ।
 एषा वैभवदीक्षाया मधिवासनकर्मणि ॥ ९ ॥
 ऋम उक्त स्ववेदानी मपरायां निबोधतु ।
 आपदा नाभिदेशं च महाभूते धरादिकैः ॥ २०० ॥

व्याप्तं चतुर्थो वायवन्नै स्तदूर्ध्वं नभसा पुनः ।
 शूरितं हृष्यान्तं च तदुद्देशा चिछिखावधि ॥ १ ॥
 विभाव्य मनला व्याप्तं मनेनैव क्रमेण तु ।
 स्थितं संसंकरणान्ता श्वा प्यनिरुद्धादय स्तु वै ॥ २ ॥
 समाक्रम्याध्वषट्कन्तु बुद्ध्यातीतस्तु बुद्धिगः ।
 समादायामतत्वं च प्राग्वदभ्येत्य मूर्छिः [र्ति] ताम् ॥ ३ ॥
 व्यापिका मूर्तय स्वेताः पृथक्भक्तिपरायणैः ।
 तदाकारै रखंख्यै स्तु संवृताः क्षमावनीयु च ॥ ४ ॥
 प्राक्संख्यालु च तिष्ठन्ति सर्वां स्तर्वालु सर्वदा ।
 स्मृत्वा ह्यभेदभावेन षट्कर्मे [?] माहूवत्पुरा ॥ ५ ॥
 ततस्तु क्षमादिगा तेन सर्वं व्याप्तं विचिन्तयेत् ।
 चतुरात्मानं मध्यकर्तं शब्दमूर्तिं निराकृतिम् ॥ ६ ॥
 गुणमात्रै दिभिन्नं च खद तत्त्वैवभावयेत ।
 अग्राद्येणाथ चपुषा स्वस्वभावमयेत च ॥ ७ ॥
 संक्रान्तेन तु वै बुद्धौ सर्वदैवदितेन तु ।
 स्वशक्त्या वै ह्यनिच्छातो जीव मादाय सोर्धगम् ॥ ८ ॥
 स्वसामर्थ्यं स्वशक्त्यात् शान्तात्मास्ते विलाप्यच ।
 शुद्धाशयानां भक्तानां तत्पैदैकाभिलापिणाम् ॥ ९ ॥
 तत्सामर्थ्यालुविद्वानां सर्वत्र व्यक्तिमेतिच ।
 अतस्तुयदसम्बोधं हेयं परिमितनवरि ॥ १० ॥
 तत्तदात्मनाभ्येति सर्वदाभावितात्मनां ।
 इत्यादैसर्वसामान्यो नित्योविद्याख्य आश्रयः ॥ १ ॥
 बोद्धव्यस्तोपितदनु ह्य सामान्यं तदागतः ।
 आमोक्षादगभावं च जीवानांस्वयमेवहि ॥ २ ॥
 वज्रवत्सूक्ष्मरूपेण सम्पूर्णेनमहामते ।
 दीक्षाकालेतु शिष्याणां परिक्षेयं व्योदितम् ॥ ३ ॥

एवमेवविजानीया द्युस्त्वौत्रेतु विग्रहे ।
 सप्तधातुविभज्यादौ सन्धिंवैकुंकुमादिना ॥ ४ ॥
 चित्रीकृत्यचतुर्देशा त्रणवाद्यन्तगैस्ततः ।
 स्वत्नामपदसंकुक्तो ग्रथनीयस्स्वकारणैः ॥ ५ ॥
 एवंग्रामिमयैभागै हृदाषूर्णान्तिमेकुते ।
 नीत्वावैमण्डलस्थस्य विमोस्तंखन्निवेश्येत ॥ ६ ॥
 वर्मणाच्छादितंकृत्या निधायकलशाग्रहः ।
 स्तशिष्योधार्चतंकुर्या त्तुर्विश्वामनोविभोः ॥ ७ ॥
 प्रदक्षिणैःप्रणामैस्तु नानास्तुतिष्ठैस्सह ।
 तत्रोपलिभेभूभागे मण्डलान्तर्गतंवहिः ॥ ८ ॥
 स्थानभेदस्थितंकृत्या नेत्रहन्मन्त्रमन्त्रिते ।
 पंचगव्येवनौदन्त धावनेविनियोजितम् ॥ ९ ॥
 भुक्तोऽन्तितेदन्तकाष्ठे कुर्यासि द्विविचारणम् ।
 सौम्यघारुण ईशाने यदिपूर्वदिग्नाननम् ॥ २२० ॥
 तत्सिद्धिसुचक्षिद्वि विपरीतमतोन्यथा ।
 तद्वांसनायजुहुया द्वीर्यमन्वेणवैशतम् ॥ १ ॥
 धूपानुलेपनादीनि रजांसिवटिकादयः ।
 साज्यानिच्चतिलादीनि योग्यान्यन्यानिलांगलित् ॥ २ ॥
 उद्धृत्योत्तरादिकृत्वा वर्मजप्तेनवाससा ।
 अभुक्तेनाहतेनैव त्वाच्छाद्यसंस्तितेनच ॥ ३ ॥
 समभ्यन्त्यास्त्रामन्वेण पुष्पधूपानुष्ठेपनैः ।
 क्षान्त्वास्थलस्थितन्देव मग्नौवाकलशेन्यसेत ॥ ४ ॥
 अथशुद्धेचभूभागे हमन्तिसकुश्चास्तरे ।
 कृत्वाप्राङ्मस्तकशिष्यं वल्जप्तांशुकेनतु ॥ ५ ॥
 हृदावकुण्ठितततुं सुख्यमन्वमनुस्मरन् ।
 स्वापयेत्स्वप्नलाभाय ततोहन्मन्त्रैस्तिलैः ॥ ६ ॥

सिद्धार्थक्युतेस्तस्य निदध्यात्परिखांवहिः ।
 सवहिःपक्षमन्वेण प्रावद्विक्षबृकंहियत् ॥ ७ ॥
 प्रदक्षिणेनतच्चापि चित्सूचेणवर्मणा ।
 चतुरावेष्टयित्वातु मण्टपान्निष्कमेद्वद्विः ॥ ८ ॥
 दन्तकाष्टादिकंकर्म विनिष्पाद्यस्वयंस्वपेत् ।
 कुतलेदर्भशश्यायां कृत्वादक्षिणदिक्षिरः ॥ ९ ॥
 सम्पृशन् स्वांग्रियुग्मेन शिशुंशयनसंस्थितम् ।
 भगवन्तंहिमनस्त्रा प्रार्थयन्नपवर्गदम् ॥ २३० ॥
 ओमादीशजगन्नाथ सर्वज्ञहृदयेशाय ।
 तवाहंयोजयाम्येन कर्मिणन्तवत्परायणम् ॥ १ ॥
 प्राप्तानुजस्तु शिष्याणां कुर्याद्वैतवयोजनम् ।
 यवयवचतसेषा मवश्यं शाश्वतम्भवेत् ॥ २३२ ॥
 इतिश्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायां अधिवासदीक्षाविधि
 रथादशः परिच्छेदः ॥ १८ ॥

अथ एकोनर्विशः परिच्छेदः ।

श्रीनारदः ।

अधिवासाभिधानेयं पूर्वदीक्षाच्युतेन वै ।
 कथितासीरिणे विप्रा स्तेनात् श्रोदितः पुनः ॥ १ ॥
 संकरणः ।
 देव दीक्षाविधानं च त्वद्वक्कमला दहम् ।
 श्रोतु मिच्छामि संक्षेपा द्वैष्णवानां हिताय च ॥ २ ॥

भगवान् ।

एवमलेक्षस्वद्दृष्टिं वै दीक्षां संसारिण शृणु ।
 आश्चाच यां समायान्ति देहान्ते मि [हि] अतं पदम् ॥ ३ ॥
 कैवल्यकलदाप्तेषां भोगकैवल्यदा परा ।
 भोगदैव दृशया च प्रबुद्धानां सौदैवहि ॥ ४ ॥
 आचार्यनिमत्ता स्तर्याः कार्या स्त्रम्भकलाप्तये ।
 भक्तिभावानुविद्धानां शिष्याणां भावितात्मनाम् ॥ ५ ॥
 वृद्धाना मंगनानां च बालानां भावितात्मनाम् ।
 विग्राचारसमूहेन दुश्शकेन चता हिताः ॥ ६ ॥
 पुरा धिया विचार्येषु भुपस्त्रेन वै सह ।
 तदीय मादाय इत्याचार सम्पाद्येका महामते ॥ ७ ॥
 अथातीतेर्घरावेतु उथाय श्रयता द्वुरोः ।
 कमण्डलुं समादाय चहि राश्यं संविशेत ॥ ८ ॥
 संस्मरे दृग्रत शाङ्कं हुतभुग्राशिलज्ञिभय् ।
 तदन्त संखिशे देवं स्तानपात्रं कृतं भवेत ॥ ९ ॥
 निद्रामोहमलं देन शश्व दायाति उक्षयम् ।
 शंकू नैव वटिका स्त्रव रजांलदद्वरेण च ॥ १० ॥
 समादाय च संस्तृय निष्पित्यायै [दै] नईतदे ।
 शुष्कगोमयसंवृष्टे मण्डलं यत्पुरोदितम् ॥ ११ ॥
 भद्रत्वपरिरक्षार्थं न्यस्याः कोष्ठेषु शंकवः ।
 कमलभ्रमसिद्धचर्थं मेकं मध्ये नियेत्य च ॥ १२ ॥
 ईषन्नयाति वैषम्यं तद्रावित्यन्ते यथा ।
 महानूनायिके दोष स्तशिष्यस्य चतो शुर्योः ॥ १३ ॥
 थस स्तद्रक्षणीयं च यद्वेन महता खदा ।
 निर्धन्य नित्यं प्रत्यूपे पुरा वै स्तानपूर्वकम् ॥ १४ ॥
 शिष्य माइय लड्बोध स्वप्नयान्ति शुगाशुभाम् ।
 चंतुर्मूर्तिरुद्दिन्तु यथा इस्त्वास्त्वतन्तु वै ॥ १५ ॥

पश्ये त्वद्गतिनिविष्टं च उपविष्टन्तु चोत्थितम् ।
 तन्मध्या द्वगवत्तत्वं मेकं वा भिन्नलक्षणम् ॥ १६ ॥
 प्रादुर्भावसमूहं च तल्लांछनगण श्च यः ।
 दैवीयं वनितावृन्दं सर्वं मेकतमाथवा ॥ १७ ॥
 भवोपकरणवात् मशेषं वा पृथक्स्थितम् ।
 रुद्रेन्द्रचन्द्रसूर्याम्बु हुतभुवातदक्षणम् ॥ १८ ॥
 पंचरात्रविदो विप्रा धाराधनपरायणाः ।
 व्रयी मुद्रघोषयन्तश्च निगदन्तश्च वा द्विजाः ॥ १९ ॥
 यतय रघुद्रसत्वाश्च सद्वक्षपदसंस्थिताः ।
 नगस्त्रक्चन्दनाद्याति सुगन्ध्यानि तद्वत्तमः ॥ २० ॥
 उद्यानवनिताराम वापीहर्म्यमदालयम् ।
 फलबीजोषधी सांबु कुम्भो वा पाकनिर्गतः ॥ २१ ॥
 गोगजाश्च नदीयानं कन्या साळंकृता शिशुः ।
 मंगल्यगीर्वे मंधुरा भेरी वंशश्च वल्लरी ॥ २२ ॥
 ससारसं सरः पञ्चैः पूर्णं चिवं खितं ततम् ।
 हेमादिधातवो रत्र जाळं गोसम्भवानि च ॥ २३ ॥
 नदो तेव स्तिं शुद्धं वस्त्रवृन्दं मनाहतम् ।
 राजा पुरोधा स्वामन्तो राजपत्री च दर्पणम् ॥ २४ ॥
 दुरगच्छैव सद्वृष्टिं महोमेवोदयो दिवि ।
 शोणितश्चार्द्धमांडानि खप्लुति र्मदिरादयः ॥ २५ ॥
 सत्पक्षिमुगसंघातं सुरार्चा चामरं खितम् ।
 एवमादीनि चान्यानि विद्धि सिद्धिप्रदानि च ॥ २६ ॥
 स्वप्नानि यान्यनिष्टानि तानि मे लेशत शृणु ।
 म्लानता क्षितिकम्पश्च उपरागोतिभीषणः ॥ २७ ॥
 नीहार उल्कापातश्च निर्यात श्वितभंगकृद ।
 गर्त्तप्रवेशो दध्यन्तं स्विन्नमांज्ञस्य भक्षणम् ॥ २८ ॥

नर्वनं रथविधंस भाज्यं स्वांगद्विजच्चुतिः ।
 सरोष्ट्रं चोकटं हास्यं कपिन्दुशाङुलं बनम् ॥ २९ ॥
 स्थानं धूमाकुलश्चैव मणिताम्बरवेष्टनम् ।
 शुष्कत्वं सरिदादीनां प्रतिस्थोतस्त्वमेव च ॥ ३० ॥
 पोतयानध्वजछत्रं तरुभंगोप्यसिद्धिकृत् ।
 अवतारो नगाहृत्क्षा लग्रत्वं प्रेषदर्शनम् ॥ ३१ ॥
 वसाकज्ञलतैलाज्यलेपो शतकर्दमे स्थितिः ।
 आदिषो हि नरः कृष्णो दक्षिणाशागमः क्षुधा ॥ ३२ ॥
 लुञ्छनं नखकेशाना मस्थिभंगादिकं द्रुतम् ।
 एवमादीनि चान्यानि अशुभानि महामते ॥ ३३ ॥
 प्राप्ते शुभाशुभे स्वप्ने प्यभिसन्धाय वै हृदि ।
 औत्सुक्या दशिवधंसि पूजाहोमं तत्पात्रेद ॥ ३४ ॥
 अथोक्तविधिना देव मवतार्प्य क्रमा व्रजेत् ।
 तर्पयित्वा यथान्यथां पूर्णान्त श्वाच्ये ततः ॥ ३५ ॥
 ईशकोणेऽपवा साम्ये पदे यागशृङ्खस्य च ।
 मण्डले पूर्वनिर्देषे वृते वा चतुरश्रके ॥ ३६ ॥
 स्नातं स्वावस्थान्तिष्ठ्यं कुतन्यात्वं निवेदयेत् ।
 निरीक्ष्य ताङ्ग संप्रोक्ष्य दर्भे राळभ्य पूर्वदत् ॥ ३७ ॥
 संस्कृत्य मृतिर्व त्विक्नु अनुगृह्ण धरागतम् ।
 आपदा न्मन्वहस्तेन परामृश्याय मूर्धनि ॥ ३८ ॥
 मन्वहस्तं ज्वलदूरं दद्या यो दुःखबीजजित् ।
 त मादाय कर्य देव धामसन्निकटं व्रजेत् ॥ ३९ ॥
 कृतात्मनो वामभागे भूप स्संछाय लोचने ।
 प्रक्षेपये तथा साध्यं मञ्जिलं सुकलोचनम् ॥ ४० ॥
 संपत्ये त्परमं धाम मान्त्र मच्छफलप्रदम् ।
 लत्प्रिम लवस्त्रे कृष्ण ब्राम वस्य वथोन्तिम् ॥ ४१ ॥

रहस्यं जं ह सुखं च गौणं दास्य यथा स्थितम् ।
 लग्नान्वं वारुदेशां नाम स्वांगा चतुर्पिंच ॥ ४३ ॥
 सर्वेषां लोकांश्च च यथा चानक्षेष्णतु ।
 द्वित्रट्टदूर्यकिं च स्याम्बल्यं ब्राह्मणेषु च ॥ ४४ ॥
 देवान्तं क्षत्रियाणां च कुर्यां द्वादशधा पुनः ।
 पाण्डन्तं धारहिष्ठं वा लोक्यनाभ्यपुरस्तरम् ॥ ४५ ॥
 ध्यजलां उवलं ह च यथावस्थं तृष्णु च ।
 एव वर्धनान्तं च नूर्तिर्थां छन्दपूर्वकम् ॥ ४६ ॥
 विहितं चापि वेश्यानां दासान्तं शूद्रजन्मनाम् ।
 अभिनवाय इत्यस्त्रद एष्टलं कलशं गुरम् ॥ ४७ ॥
 यामानु दुष्टुलसर्वे कु शिशुना सद देशिकः ।
 कृतस्य कर्मणो छिरातिद्वये च हुते खति ॥ ४८ ॥
 सन्तानाद्याद्यात्मकोभूत्वा श्राव्यतद्वृदयं विशेष ।
 प्राप्तशक्तिविद्युतं च कृत्वानीय समाप्ततः ॥ ४९ ॥
 संप्रवेशं स्वकं स्थानं तत्राग्निकणवच्च तम् ।
 नीत्वा सम्यकपृथग्भावं विरेच्य सद वायुना ॥ ५० ॥
 स्वधूमौ वाप्नन्नेण हृदायन्तं निरोधितम् ।
 जन्मग्रह लग्नेनैव अन्वयुक्तेन कर्मणा ॥ ५१ ॥
 भाद्रध्यात्मानुरिद्वेष पिण्डमातृप्रवं त्यजेत ।
 तदः कदं वक्तन्वेण दद्या त्सप्तभिमन्त्रितम् ॥ ५२ ॥
 तस्योपतीति भयर भुदितं चापि यस्य यत् ।
 सर्वधा दासभावत्वं माप्नन्नस्य च तत्वतः ॥ ५३ ॥
 अदद्यापान्वयोर्थस्य लोकधर्मोऽज्ञितस्य च ।
 आप्नवद्वद्वान्नेष्टस्य कर्मतन्वरतस्य च ॥ ५४ ॥
 गोदानं द्युष्यते वै विहितं चैव नाम्यथा ।
 वौषट् स्वाहा वौषट्कारं निष्ठानान्तु प्रतिक्रिया ॥ ५५ ॥

नमस्कारेण मन्त्रादां द्वार्ये प्राप्ते हृषुभ्रहे ।
 तदीय अर्थपुष्पादं यस्त्विद्यागत्ताष्टनम् ॥ ५५ ॥
 सुउंस्कृत मसिङ्गं वा भक्त्या कर्वयतां ब्रजेत् ।
 अतोन्येषान्तु भक्तानां विहिता धागत्ताधने ॥ ५६ ॥
 लम्यवलत्यनिवृत्तिः प्रा गदर्शनं प्रोक्षणान्वितम् ।
 मूर्तौ वा मण्डलग्रेत् सुप्पक्षेषं महामते ॥ ५७ ॥
 नक्तं दा परिपीडं च ग्रतार्थं त्वेकमेवहि ।
 एवं संस्कारसंशुद्धं कृत्वा वर्णगणे पुरा ॥ ५८ ॥
 उंगेन विभुता कुर्या तत्प्रायश्चित्तर्पणम् ।
 सदशांशक्षहम्नन्तु यथा चानुक्रमेण तु ॥ ५९ ॥
 गत्वाभ्यर्थं च कुम्भेण सूत्र मादाय तस्थितम् ।
 ऋजुभूतं शिशुं कृत्वा तद्रसूत्रं प्रचार्य च ॥ ६० ॥
 व्यक्तरूपं च मन्त्रेण संस्मरे दग्धिमध्यगम् ।
 पश्ये द्विभौ शिशुं सूत्रे स्वात्मन्यधान मञ्चसा ॥ ६१ ॥
 तत्राध्यात्मस्वरूपं च संस्मरे न्मन्त्रदेहगम् ।
 अधिदैवस्वभावं च तत्स्वात्मन्यवतार्य च ॥ ६२ ॥
 अविभूतमयं सूत्रे त्रिविदं शिष्यविग्रहे ।
 मूलमन्त्रावसानेतु सन्मस्कं परामने ॥ ६३ ॥
 पदं कृत्वातु जुहुया दाहतीनां चतुष्टयम् ।
 यथा सूक्ष्मात्मने चोक्त्वा तत स्थूलात्मने तु वै ॥ ६४ ॥
 सर्वात्मेनश्च तदनु ततोध्वनिचयं हितम् ।
 आपदाग्रा च्छिखान्तं च सर्व ध्यात्वा स्वदेहगम् ॥ ६५ ॥
 यथोद्दिष्टं क्रमेणैव विभिन्नं त्रिविदं त्वपि ।
 रचनास्त्रिवेशो यः क्षमादीनां चाधिभूतता ॥ ६६ ॥
 बोद्धव्य मधिदैवत्वं सामर्थ्यं यस्य यत् स्वकम् ।
 तदधिष्ठात्रमन्त्राणा मध्यात्मत्वं विधीयते ॥ ६७ ॥

अथ मार्गदर्थं त्यक्त्वा द्वादशान्तं समाश्रयेत् ।
 मूढमन्वमयो भूत्वा संब्रजे त्वधिया ततः ॥ ६८ ॥
 ब्रह्मदारपदं शैष्यं तत स्तन्मध्यवर्त्मना ।
 पार्थिषं पद माकम्य कुर्या तच्छक्ति मात्मसात् ॥ ६९ ॥
 बीजभूतां च हन्मन्त्र संरुद्धां सम्बिग्रहाम् ।
 नानाण्डवीजसंयुक्ता मनेकरचनान्विताम् ॥ ७० ॥
 एव मादाय वै सर्वा बुद्धिनिष्ठास्तु शक्तयः ।
 पृथक्पृथक्मेष्टैव तस्मिन् हन्मन्वसम्पुटे ॥ ७१ ॥
 स्वेनाध्यात्मगुणेनैव परेण व्यापकात्मना ।
 तदेहं धारयन्तश्च स्मरे तसुभयात्मकम् ॥ ७२ ॥
 कालं भोगक्षयान्तं च तत्कालात् मदाप्ते ।
 कृत्वैवं भूतशक्तीनां संहारं शिशुविग्रहात् ॥ ७३ ॥
 सौत्रं देह मथाकम्य सम्य कर्तैव वर्त्मना ।
 प्रोद्धसं स्तद्वजे तत्र व्यञ्जयेत् धियादिवद् ॥ ७४ ॥
 आदायाध्यात्ममन्तांश्च भूतभूतान्विता नथ ।
 नित्यै ज्ञालक्षणै शुद्धै स्तमन्तै स्त्वस्थितानपि ॥ ७५ ॥
 अथ सूत्रा द्विनिष्ठम्य प्रयाया दनलाश्रयम् ।
 तत्रावयवसन्धानां मन्त्रसाम्यं समाचरेत् ॥ ७६ ॥
 समाहतानां मन्त्राणां परे सर्वज्ञलक्षणे ।
 व्यापके सर्वलामान्ये कृत्वा स्वे स्वे पदे स्थितिम् ॥ ७७ ॥
 स्वशरीर मथादाय ब्रह्मद्वारेण देशिकः ।
 सुव मादाय सन्तत्यं मन्त्रबृन्दं यथोदितम् ॥ ७८ ॥
 तत्ववृन्दसमेतं च स्वनाम्ना प्रणवादिना ।
 भूयस्त्वस्त्रृष्टियोगेन द्विषट्कपरिसंख्यया ॥ ७९ ॥
 पूरकेन समाकृष्य शिष्यं हत्कमलादृदि ।
 क्षथ व्यक्तिनिरस्तं च क्षमादीजं परलक्षणम् ॥ ८० ॥

इशन्तया इनसंरुद्धं कृत्वादायामला छृंद ।
 प्रणवासनविश्रान्तं विरेच्यावजे तु शैशवे ॥ ८१ ॥
 स्मृत्वाथ शिष्यचैतन्य भेकमेव दिरूपधृक् ।
 शक्तिमच्छक्तिभवेन शक्तित्वेनतु संस्मरेत् ॥ ८२ ॥
 क्षमातत्वान्तर्गतंकुण्डे शक्तिमत्वेन सत्पुनः ।
 रेचयित्वा स्वनाम्नाच विग्रहे मध्यवर्त्मना ॥ ८३ ॥
 नियोज्यतत्समाधौतं जपध्यानैक लक्षणे ।
 तदेवपार्थिवंबीजं हृदाचै होमकर्मणा ॥ ८४ ॥
 सम्यक् तस्योपकारार्थं नेतव्यं सूक्ष्मदेहताम् ।
 स्वाहान्तं भोगसिद्ध्यर्थं नमोन्तं न्मोक्षसिद्ध्ये ॥ ८५ ॥
 भोगभोक्षासंवेच्यापि तदेवोभयलक्षणम् ।
 कर्मणामवसानेतु सम्पादय पदंन्यसेत् ॥ ८६ ॥
 एवन्तु विग्रहेसूक्ष्मे तद्वृत्पञ्च गतस्यच ।
 शिरसाचाधिकारात् तस्यापाद्य यथास्थितम् ॥ ८७ ॥
 शिखामन्त्रेणसद्गोगं निर्विद्यशतसंख्या ।
 वर्मणातत्कलप्राप्तं तल्लयत्वमपिस्मरेत् ॥ ८८ ॥
 सुदृष्टिमध्यनेवेण कुर्यात्तेवसंस्थितिम् ।
 तत्यागश्चास्त्रमन्त्रेण विश्लेषणं युतोभवेत् ॥ ८९ ॥
 मूलेनाथगृहीत्वात् कुर्याच्चैवात्मसात्पुनः ।
 तद्वृच्छक्तिं तदीयांच कुण्डाद्यापकलक्षणाम् ॥ ९० ॥
 क्षमातत्वस्याथवा [सा] द्वयस्य द्वासा [ना] धारस्यशान्तये ।
 पूर्वसंख्यन्तुचाक्षेण कृत्वाहोमं महामते ॥ ९१ ॥
 द्वुवमाञ्ज्येन सम्पूर्ये स्कन्धसूत्रात् पार्थिवम् ।
 विकर्त्यपूर्णयासाद्वं विळप्याग्नौ स्वकेपदे ॥ ९२ ॥
 मूलमन्त्रेणसहसा हृत्पञ्चप्रितेनतु ।
 स्वदेहाद्वेचकेनाथं प्रेर्यशक्तिचक्षौशब्दम् ॥ ९३ ॥

तदात्मानं मयस्थं च संस्मरे द्वचकितारिकता ।
 कविन्दुनेवाभजपत्र मादाध्वानं च भौदतम् ॥ ९४ ॥
 शिष्ठेदेहेनिरुद्धस्य व्यक्तिकोटी कृतस्यच ।
 स्वशक्तिपरिपूर्णस्य क्षमावीजस्यत्वयोपरि ॥ ९५ ॥
 विरेच्यशक्तिप्रन्तच व्यस्तधर्मेण पूर्वघद ।
 तत्क्षणेवाजसंस्थन्तु अध्वानन्तुयथास्थितम् ॥ ९६ ॥
 प्रकाशदन्तकृपया तत्राथन्तस्य सिद्धये ।
 विरक्तम्भावयोच्छिष्यं चिन्तयेत तदिदान्विया ॥ ९७ ॥
 इदन्तात्पार्थिवन्तर्वं बुधावैदुःखापंजरम् ।
 भावतर्त्वं गतं चात्म्य सुमहत्वं च सांप्रतम् ॥ ९८ ॥
 कथमत्वाहं चासं यस्य मेनतत्ताइमाः ।
 विमुक्ताः पंजराद्यद्व त्सुखमास्तेविहंगमः ॥ ९९ ॥
 अर्थपातीतदाकृद स्वेवमन्तबद्धाच्छिक्षुः ।
 समूद्दमधिज्ञाप्य तत्रभुत्वेनयास्थितः ॥ १०० ॥
 साद्विद्वो भवेत्वस्य सर्वतस्त्वर्थदैषहि ।
 युपम्प्रसादं सामर्थ्यां द्यथावत्पार्थिवोगुणः ॥ १ ॥
 देहान्तं गत्थतम्भावं भवेदात्मीनमस्यथै ।
 सम्यक्संप्रतिपन्नस्य शास्त्रेनेषामेवते ॥ २ ॥
 हेधराधिपतेनाथ अस्याद्य ग्रहृतिवद्या ।
 धर्मिनामोक्षविज्ञानां भवितव्यं च कर्मिणः ॥ ३ ॥
 इतिविज्ञाप्यचाहाप्य यापाद्याहुतयः क्रमात् ।
 उहशक्त्यात्माकृप्य भूयस्तप्तूरकेण तु ॥ ४ ॥
 तदेहेचापर्यं वीजं साधारं पूर्ववज्ञयते ।
 कुण्डमध्येनुसन्धाय जीवश्चक्तिच पूर्वदत् ॥ ५ ॥
 विरेच्य ज्ञाक्तिमां स्तत्र नियोज्य स्तदनन्तरम् ।
 तत्त्वमाधौ यथा पूर्वं कुरुभक्तेन महापते ॥ ६ ॥

अथान्यं देह मापाय होमध्यानादिना परम् ।
 तत्राधिकारपूर्वन्तु सर्वं निर्वर्त्य तस्य वै ॥ ७ ॥
 अन्येन सूत्रस्कन्धेन सह पूर्वा निषिद्धात्य च ।
 आपत्वपदसंयुक्तं तेनाक्रान्तं स्मरे तथा ॥ ८ ॥
 तत्स्थं मन्त्रसमूहन्तु सह तत्पतिना तु वै ।
 पूर्ववच्छ्रावपित्वा च रस माज्ञाप्य गन्धवद् ॥ ९ ॥
 मनोवसानं नीत्वैव तं वर्णाधिष्ठोर्धर्घगोचरम् ।
 निष्ठांगेन महाबुद्धे तेजसाद्वेण चेच्छ्या ॥ १० ॥
 समुद्धृत्याथ वै प्रावद वक्तव्यं बुद्धिगोचरे ।
 षडध्वमुक्तमूलेन प्राप्तसंज्ञं च तं शिशुम् ॥ १ ॥
 तत्वकंचुकनिर्मुकं शान्तात्मन्येकतां गतम् ।
 स्मृत्वा शक्त्यात्मना ग्रौनु लब्धलक्षं पदे परे ॥ २ ॥
 ऐश्वरेणतु वजिन प्रोक्तसत्त्वान्वितेन च ।
 तत संवेद्य निर्मुके समाधौ विनियोज्य च ॥ ३ ॥
 नवेति यत्र संलीनं सानन्दं दैतमात्रकम् ।
 आहुतीनां शतं कृत्वा तदापादनकर्मणि ॥ ४ ॥
 नीत्वा समानतां सर्वं तेनैव स्वधिया खिलम् ।
 सह संवेद्य जालेन वाकप्रवन्धं यथा स्थितम् ॥ ५ ॥
 निस्तरंगमयो भूत्वा दद्यात् पूर्णहुतिं पराम् ।
 अथास्थितां प्राप्य गुरुः प्रदद्या दाहुतीः पुनः ॥ ६ ॥
 वीजनायेन शिष्यस्य त्वपमोक्षनिवृत्तये ।
 पदै रोकारसंरुद्धैः पदावस्थितमानसः ॥ ७ ॥
 सर्वज्ञो भव चोत्त्वैव जुहुयात् द्वादशाहुतीः ।
 भवैवमेव भगव निरवद्यो निराश्रयः ॥ ८ ॥
 सर्वेश्वर स्वर्वशक्ति स्सुतमृणां च्युतो वशी ।
 व्यापी निरुद्धपाङ्गुण्यो निर्विकारो निरञ्जनः ॥ ९ ॥

नित्यो नित्योदितज्ञाने नित्यानन्द स्तुनिष्कलः ।
 अनाद्यन्तोऽनिधनो वासुदेवो विभूतिमान् ॥ १२० ॥
 भूत्वैवश्च ततः कुर्या त्पूर्णया पुनरेवहि ।
 स्थितं वैभवदीक्षाया मुसुक्षो रैश्चरे पदे ॥ १ ॥
 यद्रस्थो धाम चाभ्येति ह्यचिरा त्पारमेश्वरम् ।
 इश्वरेच्छावशेनैव देहपाता न्महामते ॥ २ ॥
 भोगेच्छाः पश्चनाभीय उभयेच्छाः पदद्वये ।
 शक्तिमच्छक्तियोगेन त्वथ बुद्धिमयेष्वनि ॥ ३ ॥
 निवेश्यो देहपातान्तं काल मुद्रूत्य तत्पदात् ।
 अन्तरुद्गो यथा काष्ठा त्पावकश्च पृथक्कृतः ॥ ४ ॥
 न भूय स्त्रह काष्ठेन साम्य मेति तथा पुमान् ।
 योजितो ध्वान्तरे भूयो नैति बन्मयतां ततः ॥ ५ ॥
 समाधिप्रचयुतं कृष्णा विनिवेश्यात्मनोग्रतः ।
 यथावदुपदृष्ट्य स्तस्याध्वाच सितास्ति ॥ ६ ॥
 संस्थितो य स्त्रवेदेन भिन्नरूपः परात्मनि ।
 वेदवेदक्षिण्युक्तं मच्युतं ब्रह्मयत्परं ॥ ७ ॥
 तच्छब्दव्रह्मविन स्वशक्त्यास्त्वयमेवहि ।
 मुक्तयेविलज्जीवाना मुदेतिपरमेश्वरः ॥ ८ ॥
 तदध्यक्ताक्षरं विद्धि तन्विशब्दोयथाकलः ।
 पृथग्वर्णामनायाति स्थितयेनेकधास्वयं ॥ ९ ॥
 नोपान्तिनिश्चयं च चातुरात्म्यादनुग्रहात् ।
 ऋतेवेदविदेविप्रा स्वेतास्मिन् प्रथमेश्वरे ॥ १३० ॥
 सशब्दमूर्तिर्भगवा नभ्येतिचकलामना ।
 तद्गृह्णोयुज्यतेयेन राजिष्ठानां हिकर्मिणां ॥ १ ॥
 नषाङ्गुण्यमलोक्याच यावन्मूर्त्य निरञ्जनम् ।
 बद्धेतान्यस्त्रामूर्त्य तत्रगृहीतुं निषुज्यते ॥ २ ॥

तत्वाः कलामयास्सर्वे ग्रभवाप्ययलक्षणाः ।
 पूर्वोक्ता वासुदेवाद्या अद्वचक्षान्तायथोदिताः ॥ ३ ॥
 तेभ्योचिर्निर्गतामन्त्रा स्त्वगिमादि गुणैर्युताः ।
 षट्कलांगलवैर्यक्ता येषुसंख्यानविद्यते ॥ ४ ॥
 व्यवितन्तै स्सनिर्माणं तस्याद्यं पदसंज्ञकम् ।
 कर्मिणामात्मलाभार्थं मोहार्थतदक्षयायच ॥ ५ ॥
 द्विसप्तभुवनंविश्वं गुणवयमयंहियत ।
 तदशुद्धंजग्नित्यं भोग्यंप्राप्यं पृथक्स्थितम् ॥ ६ ॥
 इत्यध्वषट्कसुदिष्टं हेयोपादेयलक्षणः ।
 भुवनाध्वापदाध्वाच विनातुर्यपदेनतु ॥ ७ ॥
 हेयशेषमुपादेयं कर्मिणान्तदपेक्षया ।
 व्यपेक्षया प्युपेयक्षं हेयपक्षे प्रयातिच ॥ १४० ॥
 किन्तुतत्त्वाप्त्युपायवै निस्तरंबेपरेपदे ।
 विवेकपदसंस्थस्य दीक्षयासंस्कृतस्यच ॥ १ ॥
 विचार्यमाणविहारं विभ्रामोयत्रवैस्फुटम् ।
 जायतेतत्परंब्रह्म वासुदेवाख्यमव्ययम् ॥ २ ॥
 अम्बरंपरमाणुमां ब्रह्मानांमोत्पदेयथा ।
 तथानायप्रवुद्धानां जीवानांहि निकेतनम् ॥ ३ ॥
 विज्ञेयम्भुवनानांच पदानामन्तरंहियत ।
 विनेश्वरेच्छुद्धया तेषां मन्त्रावै क्रीडयन्तिच ॥ ४ ॥
 मार्योद्धवद्धयेतस्मिन् सुखदुःखमयैःफलैः ।
 ईश्वरेच्छानुविद्धानां भवतानांपरमेश्वरे ॥ ५ ॥
 गुरुणांदीक्षितानांथा प्याराधनरतात्मनाम् ।
 भवन्त्यध्वद्धयोर्ध्वस्था मन्त्राश्वाहाप्रतीक्षकाः ॥ ६ ॥
 तयन्तिकर्मणस्सम्यक् मार्योद्धवद्धयाद्वलात् ।
 स्वस्थानमणिमादीनां भोगानां प्राप्तयेतुवै ॥ ७ ॥

विरतस्यचतुद्गोगाद् स्वशक्त्या प्रेरयन्ति च ।
 स्वव्यापारवशेनापि तत्वाध्वन्यमृतोपमे ॥ ८ ॥
 अन्त्राणीप्रानिप्रन्येत तुणानीच्चसंस्थितः ।
 अनुग्रहपरास्तस्य तत्वाद्वयक्षादयोप्रलाः ॥ ९ ॥
 नयन्यथ्ययतांसम्यक् सत्कलाध्वनिशाश्वते ।
 सषाहृगुण्यमयोद्रव्या वासुदेवोध्वमृतिभृत ॥ १५० ॥
 नित्येस्वात्मनिसम्बन्धे शब्दब्रह्माभिधेध्वनि ।
 करोति योजनान्तस्य यत्रस्थ स्स्वयमेव हि ॥ १
 प्राप्नोति तत्परिज्ञानाद् सुशान्तं भगवःपदम् ।

संकरणः ।

देववर्णाध्वविज्ञानं च द किं लक्षणं मम ॥ २ ॥
 प्राप्नोति यत्परिज्ञाना दध्ये सद्गुरुदेवताम् ।

शीभगवान् ।

पञ्चाध्वकौशमुक्तस्य लब्धसत्तस्य चात्मनः ॥ ३
 सोनुभूतिपदं याति धरासन्तानरूपधृत ।
 भिन्नवर्णमय शब्दः पूर्वलक्षणलक्षितः ॥ ४ ॥
 सच्चातुराम्यनिच्ययो विज्ञेयोहि तदात्मना ।
 प्रभवाप्यययोगेन शब्दभास्वरलक्षणः ॥ ५ ॥
 स्तकारान्तस्त्वकाराच्च हकारा दन्त एव हि ।
 प्रभवे द्वादशान्तस्तु भकार श्वतुरात्मनाम् ॥ ६ ॥
 अकार स्तवव्ययेनैव तुल्यतातोनयो स्स्मृता ।
 वर्णे व्यूहसमूहेस्मिन् ज्ञेयं ज्ञानसमाधिना ॥ ७
 विश्राम उदयो व्याप्ति रराध्वासुच देवताः ।
 अवैकेका परिज्ञेया मृति वै त्वेवमेव हि ॥ ८ ॥
 युक्ता विश्रामपूर्वेण चतुष्पक्षेण समाप्तः ।
 दण्डवत्सन्निवेशेन संस्थिता द्येव मेवहि ॥ ९ ॥

द्विषट्कं धारणानां च द्वादशाधात्मलक्षणम् ।
 सोषानभूतं यद् क्रान्त्वा द्वादशान्तं विशेषरम् ॥ १६० ॥
 नीत्वैवं व्यक्तिभावेन हृष्णोदरसंस्थितम् ।
 वर्णाध्वानं दीक्षितस्य शब्दद्वयेति यास्थितिः ॥ १ ॥
 संसेच्य हुतभुभूमिं प्राणीतेनोदकेनतु ।
 सह शिष्येण चात्मानं तेनैवाच्छिद्रसिद्धे ॥ २ ॥
 पूर्ववद्गृतिना कृत्वा लक्ष्म चाग्नि प्रणम्य च ।
 समुत्थाय ततो याया तं गृहीत्वाच्युतालयम् ॥ ३ ॥
 पूजयित्वा जगन्नाथं निवेद्य नियमा च्छिशोः ।
 उविशेषान् समाप्तेन सान्तरान्योग्यतावशात् ॥ ४ ॥
 यथावदुपदेष्टव्यं तत स्तस्यार्चनं हृदि ।
 मुद्राप्रमन्तिरो मन्त्रो न्यासध्यानपुरस्सरः ॥ ५ ॥
 इति कर्वयता शास्त्र संक्षिप्ता च सविस्तरा ।
 तत्समक्षं तत स्तेन सर्वं कार्यं यथास्थितम् ॥ ६ ॥
 गुर्वर्चनं ततः कृद्यात् आत्मना द्वयनादिना ।
 पूरयित्वांभसा पाणि मर्द्यपात्रात् दक्षिणम् ॥ ७ ॥
 षट्ठंगमन्त्रसंज्ञसं क्षेत्रव्यं तस्य मस्तके ।
 मण्डलं प्रणवेताथ पाणौ सूर्यप्रभं स्मरेत् ॥ ८ ॥
 तत्राभिन्नं न्यसे त्याग्व द्वैभवं देवतागणम् ।
 कृत्वा धियाच्चितं दद्यात् साशिषं तस्य मूर्धनि ॥ ९ ॥
 यथोक्ताच्च यथाभीष्ट मचिरादेव पुत्रक ।
 तवास्तु दैभवी सिद्धि मौक्षलक्ष्मसमन्विता ॥ १७० ॥
 इति दैभवदीक्षाया लक्षणं समुदाहृतम् ।
 तत्प्रयुक्तस्य सामान्यं सर्वमन्त्रगणस्य च ॥ १ ॥
 येन येन हि मन्त्रेण दीक्षा कार्याहि कस्यचित् ।
 तस्य तस्य तदीयानां पूर्वोद्दिष्टेन वर्तमा ॥ २ ॥

कार्योवावयवानान्तु विनियोगे यथोदितः ।
 समूहवद्वदादीनां ज्ञानान्तानां समाचरेत् ॥ ३ ॥
 सद तत्वगणेतैव सर्वं मध्यात्मरूपता ।
 समभ्यूद्य ततः कुर्या त्रापदभ्यर्थनन्तु वै ॥ ४ ॥
 नेत्रकर्मणि हृदीजं पञ्चांगानां विधीयते ।
 निरंगानांतु मन्त्राणा मंगमन्त्रोक्तकर्मणाम् ॥ ५ ॥
 प्रणवो विनियोक्तव्यं स्तस्त्रकर्मपदेनतु ।
 सम्पाद्य विधिनानेत व्यूहदीक्षार्थीर्थां सदा ॥ ६ ॥
 किन्तु तै तत्र योक्तव्यं प्रत्येकस्मिन् हि कर्मणि ।
 चतुर्थं वासुदेवाद्यं वीजानां यत्पुरोदितम् ॥ ७ ॥
 एवमेवाद्यमन्त्रस्तु निशेषः कर्मसंग्रहे ।
 योक्तव्यो ब्रह्मदीक्षायां षोडाभक्ताच्च पूर्ववद् ॥ ८ ॥
 स्वरूपेण यथावस्थं मुक्ते ष्वसस्त्रेषु च ।
 किन्त्वेकवचनेनात्र देवानां प्रार्थना भवता ॥ ९ ॥
 योजना त्वधिवासोक्ता विज्ञातव्या समाप्तः ।
 नित्यदीक्षाद्यस्यास्य नान्यन्मोक्षा द्वते फलम् ॥ १०१ ॥
 तत्रापि चातुरात्मीया दीक्षा त्राक्षमलेक्षण ।
 षष्ठा इदाति षाड्गुण्यं भोगास्ति भावितात्मनाम् ॥ १ ॥
 फलं ऋक्चन्दनादीनां होमद्रव्यस्य चापि यत् ।
 कृत्या सद चाभ्येति विलयं ब्रह्मदीक्षायां ॥ १०२ ॥

इति श्रीपांचराचे श्रीसात्वतसंहितायाम्
 दीक्षाविधि नाम

एकोनार्विशः परिच्छेदः ॥ ११ ॥

अथ विंशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

दीक्षालक्षणमुल्बैवं सिरिणभ्वाधिचक्रभृत् ।
 यथावच्चमुनिश्रेष्ठाः पुनरेवावर्वादिदम् ॥ १ ॥
 अथमण्ड [ण] स्यदृष्ट [स] स्य शाक्वजस्यथार्थतः ।
 तपाभ्यां शंखचक्राभ्या मंकितस्य भुजद्वये ॥ २ ॥
 सम्पर्खृतोर्ध्वं पुण्ड्रस्य दत्तनाम्नश्च मन्त्रिणः ।
 समाराधनसक्तस्य पुत्रत्वव्यगतस्यच ॥ ३ ॥
 सिद्धर्थसर्वमन्त्राणां माधिकारासयेतुवा ।
 तत्कालंगुणाकार्यं यच्छिष्पस्याभिषेचनम् ॥ ४ ॥
 भगवद्वक्तियुक्तानां पञ्चकालरतात्मनां ।
 संहितापारगाणांच आचार्याणांचसत्रिधौ ॥ ५ ॥
 यतीनांवद्वद्वक्षाणां साधकानां महात्मनाम् ।
 अथकुर्याद्गुहस्सम्य क्वचतुरश्नुमण्टपम् ॥ ६ ॥
 सर्वोपकरणोपेतं मध्येभद्रासनान्वितम् ।
 दस्मिन्कुर्यादनन्तायां सन्धानन्त्वासनोदितम् ॥ ७ ॥
 पूजयित्वाद्यपुष्पाद्यै स्ततोदेवस्यसमुखम् ।
 वद्वपञ्चासनंशिष्यं तवारोप्यकृतांजलिः ॥ ८ ॥
 कान्ताभिर्गीर्यमानन्तु स्तूयमानव्यवन्दिभिः ।
 शंखाद्यधर्मायमानन्तु पञ्चमानन्तुमंगलैः ॥ ९ ॥
 जपमानपरमप्रन्तं ध्यायमानामिवाच्युतम् ।
 अष्टांगेनार्चयित्वान्तु कुर्ममादायवैष्णवम् ॥ १० ॥
 सतत्रस्थेनमन्त्रेण सम्यक्षिद्विव्यपेक्षया ।
 सहस्रावर्तिंतकृत्वा शतावर्तिंतमेववा ॥ ११ ॥

सिद्धयेद्गतहेमाभं स्मृत्मातमभिषिच्यच ।
 स्वाहान्तमन्वसुचार्थं पुरुंहकमलोदरात् ॥ १२ ॥
 एवमुक्तवानमोन्दन्तु ध्यात्वातंस्फटिकामलम् ।
 उद्दीर्घकर्णरन्धेण तस्यहृपच्चगंस्मरेत् ॥ १३ ॥
 चिच्छक्तिप्रहंब्रह्म त्वाङ्गादानन्दलक्षणम् ।
 समारोप्यधियासम्य कस्वाधिकारन्तुचाखिलम् ॥ १४ ॥
 प्रतिपाद्यार्चितंशुद्धं दिव्यमागमसंचयम् ।
 शुभमाराधनाधार मक्षसूत्रंचकिणीम् ॥ १५ ॥
 सुक्षुवौयोगपट्टं शंखचक्रेकमण्डलम् ।
 चमसंसार्धपात्रं च दर्भान्कृष्णाजिनन्ततम् ॥ १६ ॥
 पादुकेपादपीठं च छत्रमासनरूपेण ।
 मायूरंवजनंशुक्रं चामरंभगवद्धवजम् ॥ १७ ॥
 यथाहृदण्डसहितं काषायेक्षौमवाससी ।
 समुत्थाप्यासनात्सर्व माहत्यद्वानजंजलम् ॥ १८ ॥
 विनिक्षिप्यशुचौस्थाने दैवमभ्यर्थैततः ।
 तादर्थेनतुसन्तर्प्य पूर्णांतंचाग्निमध्यगम् ॥ १९ ॥
 क्षान्त्वापौर्वोक्तविधिना स्तुष्टुपान्मण्डलान्तरात् ।
 अर्धपात्रसमूहाच्च बलिदानंसमाचरेत् ॥ २० ॥
 सोदकेनचमुताना मोदनेनाक्षमुच्चरन् ।
 बलिमण्डलतःकृत्वा यामागाराच्चबाह्यतः ॥ २१ ॥
 कृत्वान्तर्वलिदानन्तु प्रादक्षिण्येनवैपुरा ।
 अथऊर्ध्वदंचोक्तवा शेषन्तमण्डलेबहिः ॥ २२ ॥
 नमोस्त्वच्युतभूतेभ्य स्सर्वेभ्यस्सर्वदैवाहिः ।
 सदिक्षिपतिभ्यस्त्वास्त्रेभ्य शान्तिनोंस्त्वस्यवैशिशोः ॥ २३ ॥
 पृजायमुपसंहाय दत्तशिष्टेनपूर्ववत् ।
 वृत्तमण्डलमर्येतु सितपञ्चोदरेततः ॥ २४ ॥

दत्तशिर्षेजेहेवं सर्वदेवगुरुम्भुम् ।
 तर्पयित्वाग्निमध्येतु कुर्यात्स्थविसर्जनम् ॥ २५ ॥
 तदीयमथनिक्षिप्य क्षमावटेवाजलांतरे ।
 करकंवारिसमूर्णं भपरंगुभलक्षणम् ॥ २६ ॥
 तवेष्टुवीर्यमन्वेण मध्येमन्वाख्यमुत्तमम् ।
 मध्यम्बुपयसापूर्णं मादायविनिवेश्यत ॥ २७ ॥
 तदस्त्रोर्ध्यकलशं तन्मध्येष्वचचक्रगम् ।
 दमभृत्ययथान्यायं कृत्वाष्टशतमन्वितम् ॥ २८ ॥
 वषट्पदनिरुद्धेन भूलमन्वेणतम्पुतः ।
 दद्यात्तदन्तस्सार्णेन प्राप्तवृष्टिवारिणम् ॥ २९ ॥
 निर्जिदीकरणंकुर्यात् सर्वेषांमन्ववारिणा ।
 तदम्बुधारादानेन ध्यातोच्चारयुतेनच ॥ ३० ॥
 संविभज्याथैतेषां मन्वपानं सुधामयम् ।
 सुधायस्त्रवर्णपथा त्समन्वं चक्रगन्यसेत् ॥ ३१ ॥
 वादायतन्तोयकुर्म्भं अस्त्रमन्वमुदीरयन् ।
 भ्रामयेत्पूर्ववद्वारा मध्यमध्ये निधायतम् ॥ ३२ ॥
 सम्पूर्णमुदकेतैव कृत्वाफलसमन्वितम् ।
 गुरुयागमतःकुर्या चित्प्यःप्रयतमानसः ॥ ३३ ॥
 भगवद्यागवद्वक्त्या कर्मणामनसागिरा ।
 यागोपयुक्तंसम्भारं तस्मैसर्वीनवेद्यच ॥ ३४ ॥
 सशिरःपाणियुग्मन्तु कृत्वावैचतदंग्रिगम् ।
 क्षान्तव्यस्तुप्रयतेन अद्वाषूतेन चेतसा ॥ ३५ ॥
 पञ्चरात्रविदस्तद् यतोऽथ स्नातकादिकान् ।
 सम्पूज्यविधिवद्या तेषांशक्त्याचदक्षिणाम् ॥ ३६ ॥
 संवाहनपरात्कालो छब्धानुज्ञान्तु गौरवीम् ।
 भ्रादृभिस्त्रहचाश्रीयात् बहुभिःपूर्वदीक्षितैः ॥ ३७ ॥

तथान्यैर्भगवद्गते स्तुहत्यामवन्धिबान्धवैः ।
 ब्रजन्तं सहशिष्यैस्तु कालेहन्यवतवत् ॥ ३८ ॥
 तदिच्छयाद्यनुवज्य निवर्तेताथैवयदा ।
 कृत्वालुपादपतनं वहुवासप्रदक्षिणम् ॥ ३९ ॥
 आपोक्षात्वर्वसिद्धिं भक्तानां भावितात्मनाम् ।
 परागतिर्गुरुर्धर्षस्मात् प्रसाद्यस्मृतएवसः ॥ ४० ॥
 इति श्रीपांचरावे श्रीसात्वदसंहिताया गम्भिषेकविधि नाम
 विंशः परिच्छेदः ॥ २० ॥

अथ एकविंशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

भगवान्थविश्वात्मा चोदिवस्तालकेतुना ।
 द्विजप्रधानायतन्म आकर्णयतसांप्रतम् ॥ १ ॥

संकरणः ।

नियमाः किं स्वरूपास्तु दातव्यादीक्षितस्यच ।
 गुरुणाप्रतिपन्नस्य शासनेस्मिन् जगत्प्रभोः ॥ २ ॥

श्रीभगवान् ।

प्रत्येकस्मिन् हिन्दियमे निर्गतेतु गुरोर्सुखात् ।
 प्रब्रूयाद्वाठमित्येवं शिष्यशोकाभिशान्तये ॥ ३ ॥
 नाकर्म्यगौरवीच्छाया दैवी यानगतात्वपि ।
 गुरुवद्रुष्वर्गश्च द्रष्टव्यो नित्यमेवहि ॥ ४ ॥

शयनाषनयानायं तदीयमभिवादयेत् ।
 अवन्दितस्तदाकुर्या द्वचापारं तदगृहेषिलम् ॥ ५ ॥
 नासने तत्समक्षं च वस्तव्यं नचदक्षिणे ।
 संयन्त्रित संयतवाक् तदाज्ञां सम्पत्तिक्षते ॥ ६ ॥
 तत्सन्निधौतु नान्येवां प्रत्युत्थानं समाचरेत् ।
 कुर्यात्संशय विच्छिन्ति न तदादेशतोविना ॥ ७ ॥
 ध्यात्वानमागमानां च थोगाभ्यासश्वधारणा ।
 एवमादिकमन्यच्च स्वगृहे न गुरोर्णहे ॥ ८ ॥
 न शंखचक्रपद्मांके भोक्तव्यं भाजनेतुवै ।
 तद्वक्षमचोपलङ्काष्ठं छोष्टंवाफलकादिकम् ॥ ९ ॥
 क्रमणीयं पादेन कल्प्यन्नैवासनात्तर्थतः ।
 भगवच्छासनज्ञाना माराधनरतात्मनां ॥ १० ॥
 यथोचितं यथाशक्ति पूजाकार्यासदैवाहि ।
 प्राप्तार्थं देवदेवीय मात्रार्थं पाश्वरात्रिकम् ॥ ११ ॥
 अश्वत्थव घटन्धेनुं सत्समूहं गुरोर्गृहम् ।
 दूरात्प्रदक्षिणीकुर्या निकटात्प्रतिमांविभोः ॥ १२ ॥
 दण्डवत्प्रणिपातैस्तु नमस्कुर्याद्यतुदिशम् ।
 नयानपादुकाढ्ठो न सोपानत्कपादभृत् ॥ १३ ॥
 विनाक्षिप्तमनभूत्वा संविशेषदग्वदगृहम् ।
 नव्याख्यावसरेकुर्या त्वयुत्थानाभिवादने ॥ १४ ॥
 नाभक्तानां नमूर्खानां नास्तिज्ञानां विशेषतः ।
 दातव्यसंप्रवेशश्च नोपहासरतात्मनाम् ॥ १५ ॥
 नापूजितं समुद्वाट्यं शासनं पारमेश्वरम् ।
 समक्षं नान्यभक्तानां न तत्सन्देह शास्त्रये ॥ १६ ॥
 प्रकाशनीयं तल्लोभा न चान्येन कुतोभयाद् ।
 सुगन्ध फलपुष्पाच्च मपूर्वे मुचितं चयत् ॥ १७ ॥

अभोज्यं गुरुदेवाश्चि निवेदन विवर्जितम् ।
 तस्करात्पतिताच्छण्डा द्वम्भलोभस्मन्वितात् ॥ १८ ॥
 मात्राचि [लुधादि] त्तं न वृहीयात् अभक्तादुपचारतः ।
 गृहीत्वाभगवद्विष्वं वृत्त्यर्थमटतीहयः ॥ १९ ॥
 नगरापणवीधीषु तस्यदेवलक्ष्यच ।
 दर्शनं स्पर्शनंचैव कुर्यात्संभाषणंनाहि ॥ २० ॥
 गायेत्तुभगवद्वाथां योग्रामे नगरान्तरे ।
 तम्प्रभुस्तावकंचैव पूजयेच्चैव [?] सर्वदा ॥ २१ ॥
 विष्णुव्रतपरंचैव विष्णवायतनवाचिनं ।
 विष्णवालाप कथासदतं विष्णवायतनमार्जकम् ॥ २२ ॥
 श्रावकंचैषणवानांच विष्णुर्धम्परायणम् ।
 पर्येष्टिकुदैष्णवानां मात्योद्दै विष्णुवासदा ॥ २३ ॥
 प्रातहथाय चित्तवीयात् स्वारामास्वयमेवहि ।
 पूजार्थं मञ्चंमन्वेण पुष्पादीन् प्रयतस्सदा ॥ २४ ॥
 याया दरण्य मथवा निर्बाधं हि तदार्जने ।
 अकण्टकदुमोत्थाथ कण्टकदुमजा अपि ॥ २५ ॥
 हृथा स्तुगन्धाः कर्मण्या ग्राहा स्वर्वेसितादयः ।
 उग्रगन्धाद्यकर्मण्या स्वप्रसिद्धा स्तथैव च ॥ २६ ॥
 चतुष्पथशिवावास शशानावनिमध्यगाः ।
 क्षता अशनिपाताद्यैः क्षिमिकीठसमावृताः ॥ २७ ॥
 वर्जनीयाः प्रयत्नेन पत्रपुष्पफलादयः ।
 अग्नुजानि सुगन्धीनि उत्तरक्तानि कानिचित् ॥ २८ ॥
 योक्तव्यानि पवित्राणि नित्य माराधकेन तु [नेत्रुवै] ।
 सांकुराणि च पत्राणि भूगतान्वेव मेवहि ॥ २९ ॥
 विहितान्यर्थते नित्यं यथर्तुप्रभवानि च ।
 नगृहे करवीरोत्थैः कुसुमै रचनं हितम् ॥ ३० ॥

वर्जनीयाः प्रयत्नेन [नेतव्या स्ता नवं सर्वे]
यावज्जीवावधि क्रमात् ।

अकृत्स्ना दुपसन्नानां देशान्तरनिर्वासिनाम् ॥ ४४ ॥

इषोपदेशः कर्तव्यो नारायणरतामनाम् ।

यो नवेत्याच्युतं तत्वं पञ्चरात्रार्थं मेव च ॥ ४५ ॥

तथा सद्वैषणवीं दीक्षां नानाशास्त्रोक्तलक्षणाम् ।

न तेन सद सम्बन्धः कायो भिन्नक्रमेण तु ॥ ४६ ॥

न शास्त्रार्थस्य शास्त्राणां दुद्धिपूर्वं उपप्लवः ।

आचर्तव्यं इहाङ्गानात् पारम्पर्यक्रमं विना ॥ ४७ ॥

प्रष्टव्यो भगवद्वक्त आप्तो लक्षणकोविदः ।

प्रसिद्ध आर्जवे वृद्धो नष्टं शास्त्रार्थलक्षणम् ॥ ४८ ॥

सुद्रामण्डलमन्त्राणां निस्सन्देहपरेण च ।

भवितव्यं गुरुणां च सकाशा त्सर्वदैव हि ॥ ४९ ॥

न च सर्वज्ञमन्त्राणां विना भावांशकेन्तु ।

आनुकूलयं गवेषत्व्यं मुक्त्वा मण्डलदर्शनम् ॥ ५० ॥

नाभिचक्रेतु हत्पन्ने कन्दमूले गळावटे ।

भूमध्ये ब्रह्मरन्ध्रेच स्थाने प्वेतेषु मन्त्रराद् ॥ ५१ ॥

स्मर्तव्यं स्सूर्यसंकाशः प्रवासे शयने ध्वनि ।

मृगसूकरमांसानि नायान्मीनोथितानि च ॥ ५२ ॥

न हंसकच्छपीयानि न शृंगाटफलानि च ।

न तथा पद्मवीजानि न वटाग्रं समाख्येत ॥ ५३ ॥

छेद्यमानं न तत्पर्ये तदलं नांत्रिणा स्थृशेत ।

पुण्यक्षेत्रं महातीर्थं सिद्धाश्रम मनुत्तमम् ॥ ५४ ॥

वैष्णवीं पर्वदं वापि व्यक्तिस्थानं तथाच्युतम् ।

आसाद्य मण्डलं कृत्वा चक्रं वा द्वादशारकम् ॥ ५५ ॥

निर्वाहणीयं विधिवद् चातुर्मास्यं महामर्तं ।
 गृहे संयमपूर्वं वा क्रमं कृत्वा तु कुञ्जगम् ॥ ५६ ॥
 चतुर्विधेन रजसा प्रतिमाया अथाग्रतः ।
 संयुक्तानपि पूर्वोक्तैः एतांश्च समयान् सदा ॥ ५७ ॥
 निर्वाहकाणां भक्तानां प्रयच्छे त्सततं गुहः ।
 ज्ञात्वा निर्वाहकं भक्तं तस्यादौ देशिकेन्तु ॥ ५८ ॥
 समुद्धिश्यास्तु ते सर्वे निर्वहत्यथ येषु वै ।
 तेषु तेषु नियोक्तव्यो यथा न च्यवते पुनः ॥ ५९ ॥
 धावन्ति समयग्रस्य च विद्रास्तु विनायकाः ।
 विमुखा स्तिद्धयो यान्ति ज्ञापदो हि भवन्ति च ॥ ६० ॥
 ज्ञात्वैव सावधानेन निर्वक्तव्यं हितान् प्रति ।
 सार मादाय वै बुद्ध्या निर्मध्य नियमोदधिम् ॥ ६१ ॥
 कृपया गुरुणादेय मशठानांतु पंचकम् ।
 भक्तिं रम्मी गुरुै मन्त्रे शाखे तदधिकारिणि ॥ ६२ ॥
 नियतं पंचकं चास्य यथावत्परिपालनात् ।
 धनुष्ठानात् नान्येषां स्वातन्त्र्येण यथेच्छया ॥ ६३ ॥
 भव्यानां मनसोभीष्टाः प्रवर्तन्तेहि स्तिद्धयः ।
 ये ऽनिर्मलेन मनसा उपरोधात् कुर्वते ॥ ६४ ॥
 पालनं समयानां च ते मज्जन्त्यसितेध्वनि ।
 सुप्रसन्नेन मनसा यथैतत्परिपालयते ॥ ६५ ॥
 तथा प्रसाद मभ्येति स्व आत्मातु हितैषिणाम् ।
 तूनं कालुष्यसुक्तानां स्थिताना मिह सत्पथे ॥ ६६ ॥
 समये साधकाचार्यपुत्रकाणां भवेत् शुभम् ॥ ६६- ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायां

समयविधि नौम

एकर्विशः परिच्छेदः ॥ २१ ॥

अथ द्वार्विशः परिच्छेदः ।

संकरणः ।

लक्षणं ज्ञातु मिच्छामि चतुर्णा देव सांप्रतम् ।
विज्ञातव्यास्तु कै लिङैः भेद स्तेषां तु किंकृतः ॥ १ ॥

श्रीभगवान् ।

यश्चामान् श्रद्धानस्तु मतिमान् सुदृढवृतः ।
सत्यवाक् भगवद्वतो मिताशी संगवर्जितः ॥ २ ॥
गुर्वाराधननिष्ठस्तु स्थिरद्विरतन्दितः ।
सदैषज्ञवकुले जात स्मु संस्कारै स्मुसंस्कृतः ॥ ३ ॥
पुरामाता पितृभ्यान्तु नीतस्पद्योऽयतापदम् ।
विनुक्तसंकरोदान्तः परव्यभयशंकितः ॥ ४ ॥
साधुसंगमसाकांक्ष शास्त्रार्था स्वादलम्पटः ।
तत्संचय व्यसनवा न्यामिकाणां पथि स्थितः ॥ ५ ॥
शुभकर्मस्तो नित्य मदीनस्सत्ववानक्षमी ।
धीरोदयापरश्चैव साधूना सुपकारकृत् ॥ ६ ॥
निर्मलाम्बरधारीच विमलांगस्सदैवहि ।
प्रियभाषी प्रसन्नास्यः परद्रव्ये ष्वलोलुपः ॥ ७ ॥
परदार सृष्ट्वासुक्त स्सद्विवेक पदाश्रितः ।
क्षत्रविद् छूद्रजातीयो मद्यमांसे ष्वलम्पटः ॥ ८ ॥
शौचस्वाध्यायनिरत स्सन्तुष्ट स्सततोद्यतः ।
दाच्छिष्ठवर्जनपर शक्तस तत्तुस्सदा ॥ ९ ॥
मानमात्सर्यकार्षण्य परित्यागपरोमहान् ।
देवेष्येसदादोद्युक्तो दम्भाचार विवर्जितः ॥ १० ॥

निशेषाणा मक्खेण्य द्रव्याणां परिहारकृत ।
 मातु जनकनिष्ठानां सद्गृह्यनांच वस्तङ्गः ॥ ११ ॥
 उक्तनिर्वाहकश्वभी नित्यनीचासनप्रियः ।
 सर्वेषामूर्धतोनित्यं स्थितिकामपरायणः ॥ १२ ॥
 वंशोद्धारैकरतया सुधियालंकृतस्सदा ।
 गुरुप्रसादादन्यत्र स्वगृहेवागुरुर्गृहे ॥ १३ ॥
 लब्धदर्शनमात्रो वै मन्वमूर्तेस्तुमण्डले ।
 गुरुद्वयक्षणेनैव प्रोक्षणेनेवसंस्कृतः ॥ १४ ॥
 बुद्धयतेतावताचैव कृतार्थोस्मीति सांप्रतम् ।
 ततःप्रभृतिकालाच्च सुप्रसन्नाच्च देशिकात् ॥ १५ ॥
 पाठपूर्वद्विशास्त्रार्थं मध्यर्थयति योनिशम् ।
 श्रुत्वाविचारयत्यर्थं नेकान्तेविजनेस्थितः ॥ १६ ॥
 नाभिमानपदंयाति सुसमूणोपिचोदितः ।
 शिक्षयत्यथनान्येषां लुभ्यस्त्वार्थस्य सिद्धये ॥ १७ ॥
 नोद्भ्राद्यतिशास्त्रार्थं मध्यर्थयतियोनिशम् ।
 नविक्रियामवाप्नोति ह्यक्षिप्तोप्यथसंसदि ॥ १८ ॥
 नमन्यतेतदासम्य गिजेष्यामीति वादिनः ।
 कुण्डपण्डलमुद्राद्य पीठविभ्वालयेषुच ॥ १९ ॥
 समन्वेषुच द्वुद्विस्थं नित्यंकुर्याच्च संग्रहम् ।
 अयनादिषुकालेषु प्रत्यहं त्वस्यसम्भवात् ॥ २० ॥
 देवमर्चापयेक्तुर्योद् स्वयंवामान्वमर्चनम् ।
 गुर्वादिष्ठो गुरुणांच कुर्यात्पादाभिवन्दनम् ॥ २१ ॥
 कार्यातेषांनजिज्ञासा यथायान्यप्रसन्नताम् ।
 प्रसाद्यविधिवदपुच्छे द्वुद्विस्थविस्मृतम् ॥ २२ ॥
 विज्ञातमथवाज्ञात माचार्यैःपरिचोदितः ।
 बलसांतेषां स्वकांमुद्रां गुप्तांकृत्वा प्रकाशयेत् ॥ २३ ॥

संस्कृतशुतपाठाभ्यां स्वगुरुं प्रार्थयेत्तः ।
 अगवद्यागपूर्वन्तु पुत्रकार्य्यं परम्पदम् ॥ २४ ॥
 धर्मनिधानात् स्वगुरोः प्रार्थयेत्तत्पतिष्ठितम् ।
 तदभावात्तदैचान्यं क्रमात्तदैष्णवोहियः ॥ २५ ॥
 नान्यदर्शनसंस्थन्तु गुरोर्यस्मादैष्णवाद ।
 कर्मतन्त्रं समन्वयं द्रव्यसंधातजम्फलम् ॥ २६ ॥
 नूनं वैकल्यमायाति तस्मात्तं परिवर्जयेत् ।
 द्रव्यमन्वयिक्याभावं भेदात्कलमतश्वरम् ॥ २७ ॥
 जायते कर्मिणां शश्व द्वेदादैश्यकर्मिणाम् ।
 सर्ववस्तुमद्विना मात्मन्यभिरतात्मनाम् ॥ २८ ॥
 दोकाचारविषयुक्तानां यद्विग्रहिणान्तुवै ।
 द्वात्मैवं सदृश्यस्य सम्बन्धं स्तफलोभवेत् ॥ २९ ॥
 सर्वदासउपासतव्यं इहामुष्मिकासिद्धये ।
 हिंगैरेतैः परिज्ञेय स्तहजौत्थैरकृत्रिमैः ॥ ३० ॥
 आचार्यैस्तमर्थीताम् शिष्योजात्याच्छ्रुविधः ।
 एवं पुवकपूर्वये परिज्ञेयास्तुतेवयः ॥ ३१ ॥
 किन्तुतस्यविशेषो य स्तमिदार्नानिवोधतु ।
 विज्ञातागुरुणायस्य विनियोगात्कृतार्थता ॥ ३२ ॥
 स्वद्वप्नमद्वयोत्तमायेन शिक्षितेनागमेन च ।
 तस्यानुग्रहद्वयातु आभू [दू] तस्याच्युतादये ॥ ३३ ॥
 कृत्वानिरीक्षणाद्य देवधामिन वदेत्स्वयम् ।
 तुष्टेमन्त्रमयसंभ्यक् सादर्थपुष्पाक्षतांजलिः ॥ ३४ ॥
 ततः प्रभृतिकालाच्च ध्यानं न्यासादिकं विना ।
 पूजनं मन्त्रमादेण वद्वितर्पणवर्जितम् ॥ ३५ ॥
 योग्यतापदसिद्धयै दत्तमिदेष्मुखास्थले ।
 सामान्यविधिनाचोक्तो गुरुणाचार्याच्युतम् ॥ ३६ ॥

सतयेतितदुक्तवच मत्स्थेमुदितस्सदा ।
 आलोचयंस्तु शाश्वार्थं स्वमुद्रामुद्रितग्रुष्ये ॥ ६४ ॥
 शक्त्यानिरीक्षमाणवं योगक्षेमादिकंगुरोः ।
 तदाराधननिष्ठस्तु तज्जित्तस्तपरायणः ॥ ३५ ॥
 समाक्षिमस्वदादेशा न्मन्त्रमुद्राद्वयंविना ।
 कीर्त्यर्थस्वगुरोर्ब्रूयात् ज्ञातंशाश्वार्थं मुचमम् ॥ ३६ ॥
 विचार्यस्वधियासम्य वैष्णवानां हि संसदि ।
 यथानैतिजनानांच मध्ये मात्सर्थभूमिताम् ॥ ३७ ॥
 सशिष्यः पुत्रकोनाम स्वपुत्रादधिकस्सदा ।
 साधकाख्येविशेषोय स्त मिदानीनिवोधमे ॥ ३८ ॥
 पूर्वव छवधीक्षस्तु मन्त्राराधनवत्परः ।
 स्नानादिना खिलैव देवभूतेन कर्मणा ॥ ३९ ॥
 सिद्धये स्वात्मन शैव लोकानां सा [रा] धनाय च ।
 वने वा यतनोदेशे स्वगृहे वा मनोरमे ॥ ४० ॥
 मन्त्रसेवार्थदानं च कुर्या न्मन्त्रव्रतं मद्दत् ।
 परमः पालनीय श्व तेनैव समय स्सदा ॥ ४१ ॥
 यदतीवच संलब्धं यच्छक्ष्यानन्द मायनि ।
 लदाश्वर्यं न वक्तव्यं पूजापूर्वं गुरो विना ॥ ४२ ॥
 आत्मीयसुदासंयुक्तो नित्योद्युक्त स्वकर्मणि ।
 श्रद्धया य सच्चोद्भव स्साधको भगवःमयः ॥ ४३ ॥
 लिङैः पूर्वोदितै दुर्क्ष स्वभियुक्तो विशेषतः ।
 अनुग्रहार्थं गुरुणा भक्तानां विनियोजितः ॥ ४४ ॥
 पदानि पदमन्त्राणां साथेकानि च वेत्ति यः ।
 वाच्यवाचकभावेन सांगनांगवशेन वा ॥ ४५ ॥
 करविग्रहकल्हारं चक्रन्यासार्थमेव च ।
 समेन विषमेणैव सकृ त्तिवादिकेन च ॥ ४६ ॥

तेषा मर्थवशा चैव विनियोगं हि वस्तुषु ।
 ध्यानदैवतविज्ञाना द्वयापकत्वन्तु चाध्वनि ॥ ४७ ॥
 निर्लिंगं देवतानां च शब्दब्रह्मत्वं मेवहि ।
 यथावदत्तुजानाति स्ववर्णे प्रागुदीरितम् ॥ ४८ ॥
 सांकर्यं मागमानां च वेत्ति वाक्यवशात् यः ।
 तत्र वै निविधं वाक्यं दिव्यं च मुनिभाषितम् ॥ ४९ ॥
 पौरुषं चारविन्दाक्षं तद्देव मवधारय ।
 यदर्थाद्य मसन्दिः खं स्वच्छ मल्पाक्षरं स्मृतम् ॥ ५० ॥
 तत्पारमेश्वरं वाक्यं माज्ञासिद्धं हि मोक्षदम् ।
 प्रशंसकं हि सिद्धीनां सम्प्रवर्तकं मप्यथ ॥ ५१ ॥
 सर्वेषां रंजकं गूडं निश्चयीकरणक्षमम् ।
 मुनिवाक्यन्तु तद्विद्धि चतुर्वर्गफलप्रदम् ॥ ५२ ॥
 अनर्थकं मसावद्य मल्पार्थं शब्ददम्बरम् ।
 अनिर्वाहकं मायोक्ते वाक्यं तत्पौरुषं स्मृतम् ॥ ५३ ॥
 हेयं चारतर्थसिद्धीना माकरं नरकावहम् ।
 प्रसिद्धार्थानुवादं यत संगतार्थं विलक्षणम् ॥ ५४ ॥
 अपिचे तपौरुषं वाक्यं ग्राहां तनुनिवाक्यवत् ।
 एव मादेय वाक्योत्थं थागमो यो महामते ॥ ५५ ॥
 सन्मार्गदर्शनं कृत्स्नं विधिवादं च विद्धि तम् ।
 तत्प्रभाण्यात् यत्किञ्चित् समभ्युद्धा यथार्थतः ॥ ५६ ॥
 पूर्वापराविरोधेन निर्वाहयति उर्धदा ।
 भक्तानां चोदितं स्त्वेवं पदवाक्यप्रमाणवित् ॥ ५७ ॥
 स्वसुद्रालंकृतश्चापि य स्तदा चक्रघृष्णचरेत् ।
 स दोशिको लिङ्गोद्धव्यं स्त्वैः सर्वाधिको गुणैः ॥ ५८ ॥
 वेदयत्यन्वयात्मानं योन्यस्मिन् योजितं पदे ।
 कृत्वापेक्षान्तु हृदये स याति नरकोधमः ॥ ५९ ॥

नो भाजनं स्यात् सिद्धीनां क्रमत्यागे कृते सति ।
 स्व माचारं स्वकां जार्ति स्वगोत्रं स्वगुरो गुणम् ॥ ६० ॥
 स्वपदं च स्वसंस्कारं माङ् निषिद्धेत वै विना ।
 गोपय त्यचिरा द्यो वै पातित्य मुपयाति सः ॥ ६१ ॥
 तंस्मा च्छ्रेयोर्थिना नित्यं नाभिप्रानं न तत्क्षयात् ।
 अधरोत्तरता सम्य गाचर्तव्या च कुञ्चित् ॥ ६२ ॥

संकर्षणः ।

मुद्राचतुष्टयं देव कीष्टिक्षणलक्षितम् ।
 ह्यायते यत्परिज्ञाना देशिकान्तं चतुष्टयम् ॥ ६३ ॥

भगवान् ।

यत्पूर्वन्नहरेः प्रोक्तं शिरोमुद्रादिपंचकम् ।
 तदंगुष्ठविनिर्मुक्तं विद्धि न्यूनांगुलैः क्रमात् ॥ ६४ ॥
 चतुष्टयं चतुर्णान्तु गुर्वन्तानां यथास्थितम् ॥ ६४- ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
 अधिकारिमुद्राभेदविधि नाम

द्वाविंशः परिच्छेदः ॥ २२ ॥

अथ त्रयोविंशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

कामपालेनदेवेश स्वथग्राहणसत्तमाः ।
 चेदितोयतदधुना कथर्यामेसमासतः ॥ १

सङ्करणः ।

ज्ञातोविभवदेवानां देववीजगणोमया ।
अथुनाज्ञातु मिच्छामि तपिण्डनिचयोहियः ॥ २ ॥

श्रीभगवान् ।

यथाक्रमोदितानांच देवानांविनिबोधतु ।
पिण्डपञ्चगणंमत स्सावधानेनचेतसा ॥ ३ ॥
नाभेरष्टमवीजयत् स्थितन्तत्सप्तमोपरि ।
तदधश्वोत्तरंचाक्षा दरान्तेनविभूषयेत् ॥ ४ ॥
अथोत्तरंचाक्षदेशा दादायतदधोन्यसेद् ।
वीजनेमेद्वितीययत् पद्मचांमद्वयेतदासने ॥ ५ ॥
आधारषष्ठंसंरूढं कुर्याद्वैनाभिसप्तमम् ।
अरात्षष्ठस्यचोर्ध्वेतु नाभिषूर्वन्तुविन्यसेद् ॥ ६ ॥
सप्तमंचाष्टमंचापि ह्युपर्युपरिवैक्रमाद् ।
अथाष्टमंनाभिदेशा दाढ़दंसप्तमोपरि ॥ ७ ॥
तदधोसप्तमंचाक्षनवमंपरिकीर्तिस्तम् ।
भूयोरात्पंचम [त] स्योर्ध्वे दयानाभित्रीयकम् ॥ ८ ॥
बाद्यात्रुतीयन्तमूर्ति पिण्डोयंदशमस्समृतः ।
द्वितीयनाभिदेशाच्च वत्त्रुतीयंतदूर्ध्वंगम् ॥ ९ ॥
नेमेराद्यन्तमूर्ध्वेतु समृतमेकादशंविदम् ।
अधोनांभिचतुर्थस्य सप्तमंविनिवेश्यच ॥ १० ॥
तदधोनेमिष्टर्वन्तु एतद्वादशमस्समृतम् ।
नेमेष्टिदशमादाय तदधोयोजयेत्क्रमाद् ॥ ११ ॥
सप्तमं च चतुर्थं च उन नामे र्महामते ।
अरा षष्ठासना स्सर्वे पिण्डमेत्वयोदशम् ॥ १२ ॥

नाभे श्वतुर्थ मादाय तदूर्ध्वे सप्तमं न्यसेत् ।
 नवमं चोपि तन्मूर्धि एत द्विद्वि चतुर्दशम् ॥ १३ ॥
 नेमे श्वतुर्थसंख्यस्य ऊर्ध्वाधोभ्या निवेश्य च ।
 वर्ण नाभिद्वितीयं तद् तत्पंचदशमं स्मृतम् ॥ १४ ॥
 यद्विद्विसंख्यकं बाह्या दादाभाराख्यमण्डलात् ।
 सान्तिमेन च षष्ठेन वृत्तमायादनन्तरम् ॥ १५ ॥
 नेमेसप्तमवर्णस्य ऊर्ध्वाधोभ्या निवेश्यच ।
 नाभिदेशा द्वितीयं य द्विद्वि सप्तदशान्तु तत् ॥ १६ ॥
 नवमं नाभिदेशाच्च सप्तमस्थोपरि न्यसेत् ।
 यथाष्टमं नाभिदेशा कुर्या त्सप्तममूर्धगम् ॥ १७ ॥
 द्वितीयमपि तस्याथ तस्मा द्वै नाभिमण्डलात् ।
 अस्य त्रयोदशा दूर्ध्वे न्यूनावशतिमन्तु तत् ॥ १८ ॥
 नाभे श्वतुर्थ तस्योर्ध्वे तत्तृतीयं तदूर्धगम् ।
 तत्रैव सप्तमं य द्वै विद्वि विशतिमं विदम् ॥ १९ ॥
 द्वितीयस्याष्टम नाभे वर्णस्योर्ध्वे नियोज्य च ।
 अरा त्वष्टु च तस्याथः कुर्या तदनु लांगलिन् ॥ २० ॥
 नवमं नाभिदेशाच्च तृतीयस्योपरि न्यसेत् ।
 द्वितीयं तदधः कुर्या त्रयोर्विशतिमं स्मृतम् ॥ २१ ॥
 अष्टमं सप्तमं नाभे द्वितीयं प्रथमं सतः ।
 क्रोण योजये चैव अरा त्वष्टस्य मूर्धनि ॥ २२ ॥
 नेमे सप्तममादाय तदधो नाभिसप्तमम् ।
 तत्तृतीयं च तस्याथः चतुर्विशतिमं स्मृतम् ॥ २३ ॥
 नाभे स्तृतीयं तस्योर्ध्वे द्वितीयं तस्यचोपरि ।
 निवेश्य नेमिष्टवेन्तु षड्विश मधुनोच्यते ॥ २४ ॥

अरा तष्ठासनं कुर्या द्वर्णनाभितृतीयकम् ।
 तदूर्ध्वे सप्तमं चैव अतोऽन्य मवधारय ॥ २५ ॥
 न्यूनं षड्विंशतिं नेमे स्तस्योर्ध्वाधोगतं न्यसेत् ।
 सप्तमं नाभिवर्णेभ्य स्वरवर्गाच्च पञ्चमम् ॥ २६ ॥
 नेमे राघ्वितीयं च आदाय तदधो न्यसेत् ।
 मध्यमक्षा न्महाबुद्धे रष्ट्राविंशतिम् स्मृतम् ॥ २७ ॥
 नवमं सप्तमं नाभे स्तृतीयं च तृतीयकम् ।
 अथोत्तरस्थ मक्षाच्च आदाय तदधो न्यसेत् ॥ २८ ॥
 तृतीयं च द्वितीयं च नाभिदेशा दनन्तरम् ।
 नाभिद्वितीय मादाय सप्तमं तुर्यमेव च ॥ २९ ॥
 तृतीयस्याथ वै नाभे र्बद्धा दायं तु मूर्धगम् ।
 अक्षमस्याथ वै नाभे रथ ऊर्ध्वे द्वितीयकम् ॥ ३० ॥
 दथा नदन्वरा तष्ठुं तस्यैवाधोगतं तु वै ।
 अरा तष्ठस्य चोर्ध्वेतु नाभिपूर्वं च तत्परम् ॥ ३१ ॥
 विनिवेश्याष्टमं चापि षट्विंश भवधारय ।
 सप्तमं च तृतीयं च चतुर्थं नाभिमण्डलात् ॥ ३२ ॥
 योजयित्वा तदूर्ध्वे चाप्यराणां चिदशं न्यसेत् ।
 अथवा नवमं नाभे स्तृतीयं च द्वितीयकम् ॥ ३३ ॥
 तत्सप्तत्रिंशकं विद्धि नाभिदेशा दथाहरेत् ।
 अरा तष्ठासनं पूर्वं द्वितीयं च तदूर्ध्वतः ॥ ३४ ॥
 नवमं चापि तस्योर्ध्वे पिण्डास्वच्छादिम् विना ।
 अरान्ताद्येन वै मूर्धा सर्वे कार्या ह्यलंकृताः ॥ ३५ ॥
 नमोन्ताः प्रणवाचाश्च युक्ता संसज्जापदै स्वकैः ।
 अरान्ताद्यं विना यस्य य ऊर्ध्वे वर्धते स्वरः ॥ ३६ ॥
 अधोवानाभिपूर्वेण सहस्राकेवलं हितम् ।
 अपास्य च ततः कुर्या त्वर्वेषां पूजनाय च ॥ ३७ ॥

स्वेन स्वेनतु पिण्डेन लिङ्गवज्ञांगकल्पनम् ।
 नमः प्रणवसंज्ञास्याः जातिं कर्मवशा त्पुनः ॥ ३८ ॥
 आतदुक्तातु यजनात मोक्षनिष्ट स्समाचरेत् ।
 वीजपिण्डपदोत्थानां विनियोगन्तु चाखिलम् ॥ ३९ ॥
 किन्त्वेषां वैभवी मुद्रा देयाराधनकर्मणि ।
 तदंगमुद्रा शांगानां योज्या मन्त्रै स्स्वकै स्सह ॥ ४० ॥
 सैङ्घमन्त्रोदितं मया ।
 दीक्षापूर्वं हि मन्त्राणां चातुर्वर्गं तथासनम् ॥ ४१ ॥
 लक्षणं पदमन्त्राणा मथेदार्णी निवोधतु ।
 यै विना लब्धसत्ताना मर्चनं हि न जाथते ॥ ४२ ॥
 विश्वातीताय विमलपदं विद्याविधायिने ।
 पश्चनाभाय वै विश्वव्यापिने तदनन्तरम् ॥ ४३ ॥
 चतुर्विशाक्षरं विद्धि एतसंख्यं परं शृणु ।
 ज्योतीरुपाय पंचार्णी पदं गगनमूर्तये ॥ ४४ ॥
 धुवाय दथा तदनु परमन्त्रयक्षरं ततः ।
 पदप्राप्तिचतुर्वर्णं हेतवे व्रयक्षरं त्विति ॥ ४५ ॥
 अनन्ताय पदं दथा ततो परिमिताय च ।
 सर्वाश्रयाय तदनु तदन्ते धृतशक्तये ॥ ४६ ॥
 एतद्विशतिसंख्यं च द्वार्णिशं क्रमत शृणु ।
 नमो भगवते कृत्वा वासुदेवाय वै ततः ॥ ४७ ॥
 सर्वशक्तयात्मने नन्दमूर्तयेतु पदं त्विति ।
 विद्ध्या [द्या] त्मने महाशब्दं पुरुषाय पदं ततः ॥ ४८ ॥
 मोहमायापदं चैव ततो विध्वंसिने तु वै ।
 सद्वादिताय शब्दं तु सर्वशक्ति पदं ततः ॥ ४९ ॥
 नियोक्तव्यं चतुर्वर्णं सप्तविशाक्षरं स्मृतम् ।
 पदं वेदविदे विश्वव्यक्तकाय ततो भवेत् ॥ ५० ॥

तदन्ते विश्वपतये ततो चै परमाभ्यन्ते ।
 एष विश्वतिभि वर्णैः शृणु सप्तदशाक्षरम् ॥ ५१ ॥
 ज्ञानाभ्यन्ते पदं कुर्यात् संविच्छब्दं महः परम् ।
 पदं प्रकाशाशायाय शान्तरूपाय वै ततः ॥ ५२ ॥
 अनन्तशक्तयेसर्वं व्याप्तिरेतदनन्तरम् ।
 जगन्मयायतददु विश्वरूपायवैपदम् ॥ ५३ ॥
 एकाविश्वतिभिर्वर्णैः रथसुक्रोपरंशृणु ।
 सत्तत्पदमादाय गुहाशयपदंततः ॥ ५४ ॥
 ततःपरमहृंसाय ततोभानउच्चारिषे ।
 न्यूनविश्वाशक्तरञ्जैवा यातोयज्ञमूर्तये ॥ ५५ ॥
 पदमादायतददु विश्वान्तवर्त्तनेतुवै ।
 ततोभुवतशक्तन्तु वराहायपदंवय ॥ ५६ ॥
 विभूतिस्वामिनेतेवि चतुर्विश्वाशक्तस्त्वयम् ।
 तमोभगवतेदद्या ततोवै [वासवादये] वामवाधिये ॥ ५७ ॥
 जहज्जलेन्थनपदं प्रदीपपदमेवतु ।
 वीर्यायफट्टदन्तवै एतत्संख्यस्थर्थस्मृतः ॥ ५८ ॥
 सर्वान्तश्वारिणेदद्यात् प्रसन्नपदमेवच ।
 मूर्तयेयतदन्तवै दयाद्याक्षयतयेततः ॥ ५९ ॥
 षोडशाक्षरमेवद्वै अतोगुह्यदमंशृणु ।
 लर्वविद्येश्वरायाय दयाद्याक्षयतयेततः ॥ ६० ॥
 पदम्पदपदादाय ? [विदेदद्यात्] ततोवाग्विभवेविति ।
 न्यूनविश्वाशक्तरोह्येष स्वपरंकथयामिते ॥ ६१ ॥
 योगैश्वर्यप्रदायाय योगविद्वारसेतिच ।
 निरतायपदंदद्या द्वगदानुजलशायिने ॥ ६२ ॥
 विरष्टवर्णसंख्यश्च अथेषेकाधिकस्तुवै ।
 भगवत्पदमादाय अनन्तवलशक्तये ॥ ६३ ॥

तेजोमयायभुवन भृतेयद्व्यक्षरंपदम् ।
 तदन्तेविनियोक्तव्यं पदंवैकच्छपात्मने ॥ ६४ ॥
 षड्विंशार्णमिमंविद्वि मन्त्रमन्त्रविदांवर ।
 यज्ञांगदेवायाद्याय महापदमतःपरम् ॥ ६५ ॥
 वराहायततोदध्यात् पुराणपुरुषायवै ।
 दद्यात्ततःप्रजाशब्दं तदन्तेष्टयेष्टदम् ॥ ६६ ॥
 चतुर्विंशाक्षरंमन्त्र मेतन्मन्त्रविदांवर ।
 नमोभगवतेकृत्वा नारायणद्यायवैततः ॥ ६७ ॥
 तेजोनिधेष्टदध्यात् पदंइनहनेतिच ।
 ततोविकर्मजायंवै शब्दंपञ्चाक्षरंभवेद् ॥ ६८ ॥
 दुष्कृतंहितदन्तेवै सप्तविंशाक्षरस्त्वयम् ।
 आदायामृतमूर्तेवै ततोज्ञानवलात्मने ॥ ६९ ॥
 सर्वेश्वरायभगव न्यूनविंशाक्षरस्त्वयम् ।
 आदायपुण्डरीकाक्ष पदंवैपरमेश्वर ॥ ७० ॥
 ततस्सकलशब्दन्तु सुखसौभाग्यवैपदम् ।
 निधेवांश्चिदपदं ततस्तिद्विप्रदेतिवै ॥ ७१ ॥
 पदञ्चाखिलदुःखेति ततस्तुशमनाग्नये ।
 आनन्दसुन्दरपदं ततोळक्ष्मीपदंन्येतद् ॥ ७२ ॥
 पतयेशब्दमुच्चार्यं पंचाशार्णविहज्ज्ञितः ।
 सदस्तपदमादाय मूर्तयेतदनन्तरम् ॥ ७३ ॥
 विश्वोत्तमायतदत्तु ततोमृतनिधेतुवै ।
 षोडशार्णस्त्वयंमन्त्र उक्तःकान्तात्मनोविभोः ॥ ७४ ॥
 पुरुषोत्तमायशब्दं ततस्तिद्विप्रदेतिवै [ततोप्रतिहतेतिच] ।
 शक्तयेचपदंदध्यात् सर्वेश्वरपदंततः ॥ ७५ ॥
 समग्रोग्यभयेत्यत्र निवारणपदन्ततः ।
 सप्तविंशाक्षरोमन्त्र उक्तश्चातःपरंशृणु ॥ ७६ ॥

नियन्तेपदसुद्धृत्य तदन्तेविश्वहेतवे ।
 परब्रह्मसमेतश्च सेतवे ओमनन्तरम् ॥ ७७ ॥
 मन्त्रोद्दिरष्टवर्णश्च कथितोवच्यतःपरम् ।
 पदमप्रतिमेत्यदौ प्रभावन्तदनन्तरम् ॥ ७८ ॥
 महाविभूतेतदन्तु महामायापदन्ततः ।
 धर्थदर्शकशब्दन्तु तदन्तेतालकेतवे ॥ ७९ ॥
 चतुर्विंशाक्षरोमन्त्र स्थयसुक्तस्समाप्तः ।
 शान्तात्मनेपदंदधा तदन्तेयमविन्यसेत् ॥ ८० ॥
 नियमाश्रयायदधा त्परमधिप्रदायच ।
 नारायणायशब्दवै पूर्वसंख्यासमस्मृतम् ॥ ८१ ॥
 भवभंगपदंचैव कार्णितदनन्तरम् ।
 ततोभगवतेशब्दं दत्तात्रेयायदैततः ॥ ८२ ॥
 वर्णश्रमपदंचाथ धर्मशब्दमतःपरम् ।
 परिग्रहायप्रणव मष्टाविंशाक्षरस्समृतः ॥ ८३ ॥
 सर्वलोकमयोति सर्वज्ञायपदन्ततः ।
 सर्वेन्द्रायन्यग्रोध शयनायपदंत्वय ॥ ८४ ॥
 वयोर्बिंशत्यक्षरश्च त्वयमन्यनिबोधतु ।
 भूतशब्दमथादाय भावनायतदन्ततः ॥ ८५ ॥
 शब्दंविश्वात्मनेचाथ विमलेतिपदन्ततः ।
 दद्याद्विदितशब्दवै तदन्तेविभवायच ॥ ८६ ॥
 षड्विंशार्णस्त्वयंमन्त्रः परमस्मान्निबोधतु ।
 भूतशब्दमथादाय व्यापिनेतदनन्तरम् ॥ ८७ ॥
 पदंसहस्रार्चिषेतु दद्यात्पञ्चाक्षरस्मृतम् ।
 त्रिविक्रमायथपदं ततोपरिमितेति ॥ ८८ ॥
 प्रभावायपदंदद्या त्रयोर्बिंशाक्षरस्मृतः ।
 नरनाथायशब्दन्तु पुरुषप्रदरायवै ॥ ८९ ॥

आत्मध्यानपरायेति णायवैद्युचक्षरन्तः ।
 एकविंशतिरोमन्त्र स्तरोन्यमवधारय ॥ ९० ॥
 नारायणायशब्दन्तु दद्याक्षिरतिवैपदम् ।
 श्रायानन्दमयोयेति पदविशिष्टमानवै ॥ ९१ ॥
 पदासक्तायतदनु पञ्चविंशतिरस्तदयम् ।
 परायपदमादाय ततोवैपरमात्मने ॥ ९२ ॥
 योगेश्वरायहरये मन्त्रोयंषोडशाक्षरः ।
 सप्तार्णपदमादाय प्राङ्गनमःपरमात्मने ॥ ९३ ॥
 कृष्णायशब्दवदनु कमलंव्यक्षरन्तः ।
 दलशब्दन्तुविवत नेत्रायवदन्तरम् ॥ ९४ ॥
 ब्रह्मिष्ठायद्वाणैवै अष्टाविंशतिरस्ततः ।
 भगवन्पदमादाय युगान्वदहनेतिच ॥ ९५ ॥
 दीप्तयेथपदंदद्यात् संसारपदमेवाहि ।
 वन्धविच्छेदकर्त्तव्यै द्वाविंशार्णस्तवयंस्मृतः ॥ ९६ ॥
 पदंचतुर्मूर्तयेवै चतुर्गतिमयायच ।
 श्ररशाङ्गभृतेदद्या च्छरदिन्दीवराविषे ॥ ९७ ॥
 ततोभगवतेदद्या दभिरामपदन्ततः ।
 शरीरायपदंचैव त्वष्ट्रविंशतिरस्तमृतः ॥ ९८ ॥
 दद्याद्विदितशब्दवै परमार्थपदन्ततः ।
 ततोवेदविदेशब्दं विदुषेव्यापकायच ॥ ९९ ॥
 स्वार्मस्तदनुवैदद्या द्वृचक्षरंचापरम्पदम् ।
 अयंविशतिभिर्वर्णं रुद्रवस्तवयमतःश्रुणु ॥ १०० ॥
 दद्याद्वृदशब्दन्तु तदन्तेवाहनेतिच ।
 सर्वशास्त्रोद्यतेत्वेवमतश्चु [शमयाशु] भर्मयेतिच ॥ १ ॥
 ततोधुनधुनादाय कर्मवन्धांस्ततोवदेत् ।
 धर्मपाहिततोदद्या जग्धधर्मतदोवदेत् ॥ २ ॥

चतुर्वेशाक्षरोमन्त्र एषदक्ष्यामयतःपरम् ।
 संहारमूर्तयेशब्दं कालवैश्वानरार्चिषे ॥ ३ ॥
 पाताळशयनायेति त्वज्ञाननिग्लेतिवै ।
 निचयंहनवीप्सातः प्रणवन्तदनन्तरम् ॥ ४ ॥
 पश्चिमशाक्षरोहोष सर्वसिद्धिकरस्समृतः ।
 प्रणवालंकृतास्सर्वे नमस्कारविभूषिताः ॥ ५ ॥
 संस्मृताःपूजिताश्वैव ध्याताजपाविशेषतः ।
 तत्रास्तियन्नयच्छन्ति भक्त्याऽत्कर्मणांभुवि ॥ ६ ॥
 अथलांछनमन्त्राणां शास्त्राणांलक्षणंशृणु ।
 सहस्रादीधितिपदं दद्याच्छुटितवैतदः ॥ ७ ॥
 विग्रहायदशार्णच व्यविकंमकुटस्यच ।
 आदायवांछितपदं ततस्तिद्विप्रदायवै ॥ ८ ॥
 महाचिन्तापदंदद्या न्मणयेतदनन्तरम् ।
 निद्विष्टचदशार्णच दशार्णमपरंशृणु ॥ ९ ॥
 [सर्वदक्षणशब्दन्तु तदस्सम्पत्प्रदायवै ।
 ततश्चिन्तापदंदद्या न्मणयेतदनन्तरम्] ॥ १० ॥
 सौभाग्यशब्दमादाय जननियक्षरन्ततः ।
 सर्वप्रदेतुतदग्नु अयमेवंदशाक्षरः ॥ १ ॥
 प्राणामनेथसत्याय विद्विसप्ताक्षरंत्विह ।
 कालकर्त्तव्यचक्राय फडष्टार्णःप्रकीर्तिः ॥ २ ॥
 विश्वात्मनेपदंदद्या ततोविश्वप्रदायच ।
 नवाक्षरमिदंविद्वि परमष्टाक्षरंशृणु ॥ ३ ॥
 समादायपदविद्ये ततोविद्येश्वरार्चिते ।
 प्राक्षशब्दमूर्तयकुर्या च्छेखायाष्टाक्षरःस्मृतः ॥ ४ ॥
 पदंसनिधेकुर्याद भीष्मशब्दमतःपरम् ।
 भीषणायतदन्तवै दशाक्षरमिदंस्मृतम् ॥ ५ ॥

प्राग्भुवनाधिपतये स्तम्यभूतायैपदम् ।
 ब्रयोदशाक्षरंविद्धि ततोन्यमवधारय ॥ ६ ॥
 पदमिन्द्रियकोशाय इष्वद्यायदशाक्षरम् ।
 कल्पान्तानिलघोषाय विद्युल्लसितवैपदम् ॥ ७ ॥
 प्रभायषोडशार्णन्तु नवाक्षरमतशृणु ।
 महामायपदं दद्या द्वन्धवर्णं द्वयं ततः ॥ ८ ॥
 ध्वंसिने पद मादाय एतसंख्यमपदशृणु ।
 सर्वांख्यग्रसनादाय पराय तदनन्तरम् ॥ ९ ॥
 सन्तापकायशब्दन्तु दर्पविध्वंसिनेततः ।
 एकादशाक्षरं विद्धि नवाक्षरमथोच्यते ॥ १२० ॥
 अज्ञान खण्डनपदं परायतदनन्तरम् ।
 बैलोक्यमोहनपदं मूर्तयेतु नवाक्षरम् ॥ १ ॥
 थाकर्षणपरपदं महामाया मयेतिवै ।
 द्वादशाक्षर संख्यस्तु नवाक्षर मधोद्धरेत् ॥ २ ॥
 प्रागखण्डत शब्दन्तु तदन्ते विनियोज्यत ।
 पराक्रमायशब्दन्तु सप्ताक्षरमतशृणु ॥ ३ ॥
 दर्पप्रशासकवेतु पञ्चार्णं विनिवोधवै ।
 तेजोमालिनिचेत्येत द्वार्चिशत्यनुकीर्तिताः ॥ ४ ॥
 प्राग्वदायन्तसंहृद्धाः स्वनामपदभूषिताः ।
 संख्यानिष्टाक्षरस्यान्ते दद्यात्संज्ञा पदं सदा ॥ ५ ॥
 चक्रवचाख मन्त्राणां कुर्यान्नामा वसानकम् ।
 क्रमाच्चतुर्दशानान्तु शत्यन्तानाच्चकटपदम् ॥ १२६ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वत संहितायां
 विभवदेवता मन्त्रोद्धारविधि नाम

त्रयोर्विशः परिच्छेदः ॥ २३ ॥

अथ चतुर्विशः परिच्छेदः ।

श्रीनारदः ।

विप्रप्रधाना शुच्वैवं मन्त्राणां लक्षणं स्फुटम् ।

चोदितो भगवानेवं युन वै तालकेतुना ॥ १ ॥

संकर्षणः ।

ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्य शूद्रोवा भगवन्मयः ।

नित्याराधनकां मस्तु यदि मन्त्रमयं वपुः ॥ २ ॥

कर्तुं मिच्छति लक्षार्थं तत्र किं लक्षणो विधिः ।

श्रीभगवान् ।

चित्तमृतकाष्ठशैलोर्थं सल्लोहमयं मेव वा ॥ ३ ॥

भेदभिन्नं द्विजादीनां हितं विम्बं फलार्थिनाम् ।

तदभिन्नं भक्तामानां प्राप्तं चाप्यविरोधकृद् ॥ ४ ॥

अत्र चित्तमयं विद्धि भित्तिकाष्ठाम्बराश्रितम् ।

पूर्वे वर्णक्लेषैव चतुर्धाचाम्बरोर्थितम् ॥ ५ ॥

तत्र कार्पासकौशेय क्षैमशाणमयन्तु वै ।

मृजमेवं सिताद्युर्थं वार्क्षं विविधं मेव च ॥ ६ ॥

आश्वत्यं ब्रह्मवृक्षोर्थं श्रीपर्णीं सुरदाहम् ।

वा [सा] लदालं मयं चैव शाशव[शैशुपं]न्ती न्दुसारजम् ॥ ७ ॥

एवं द्वयं द्वयं विद्धि द्विजादीनां यथाक्रमम् ।

अतोन्ये दृढमूला श सारवन्तो हि याङ्गिकाः ॥ ८ ॥

साधारणा शतुर्णान्तु प्रतिमाच्ये च कर्मणि ।

सामान्यं सुक्तिसुक्तयर्थं मश्म मृष्मयवत्स्मृतम् ॥ ९ ॥

तारद्वाटकताम्रोत्थ मारकूटमयं तथा ।
 एवं हि भूमयो वस्त्रपाषाणा धातवो द्रुमाः ॥ १० ॥
 वज्ञादयो खिला रत्ना स्त्रिवरक्तदिलक्षणाः ।
 असामान्याः फलेष्वनां लाभालाभवशा त्पुतः ॥ ११ ॥
 सम्यक् स्वपूर्तिमन्त्रैस्तु जपहोमार्चनादिना ।
 नये त्सामान्यभासित्वं तथा तत्कारणार्चनात् ॥ १२ ॥
 यजेत् सेन्द्रां धरां शैल मृदापादनकर्मणि ।
 एवं पटद्रुमार्थन्तु वरुणं स्वनस्पतिम् ॥ १३ ॥
 सरदानां च धातूनां सम्बन्धेऽनुपावकान् ।
 रत्नाश्रयेण धातूत्थे [त्वर्थे] नार्च्यादेशेन वै विना ॥ १४ ॥
 तथार्चनासननैव चक्रपञ्चमयादिना ।
 नरात्री प्रतिमा शस्ता ध्यायिनां ध्यानसिद्धये ॥ १५ ॥
 केवला लघुमाना च प्रमाणावयवोऽङ्गिता ।
 वर्णाश्रमगुहत्वाच्च स्वामित्वा दखिलस्य च ॥ १६ ॥
 भूतादिदेवरूपत्वात् उत्त मायेषु वस्तुषु ।
 नृप श्वार्हति वै नितयं सविशेषधृदे स्थितः ॥ १७ ॥
 किं पुन यों फलाकांक्षी भक्तिश्रद्धापर स्सदा ।
 बुधैवं चित्रविम्बार्थी यत्नेदं समाचरेत् ॥ १८ ॥
 गुहाकान् गृहदेवांस्तु हृदार्च्यार्द्यादिना पुरा ।
 मलभस्मतुषांगार केशकीटनखा स्तृणम् ॥ १९ ॥
 मूलकण्ठकर्मस्थि सामान्ये त्रिमाहिभित्तिका ।
 भवत्यनर्थदावश्य मतः प्राक्चनुरंगुलम् ॥ २० ॥
 विहाय मृद्दलं भित्ते रीढिम्बात् चाधिकम् ।
 उक्तदोषविमुक्ताय पञ्चगौव्येन साम्भसा ॥ २१ ॥
 मर्दितया मृदा भूय स्तद्वित्तयंशं प्रपूर्वं च ।
 शस्त्रेण काष्ठफलकां मृगचर्मसमां पुरा ॥ २२ ॥

छार्च विद्याय शुद्धयर्थं तुरी मुक्तन्तु वै घटम् ।
 प्रक्षाल्य सळिलेनैव त्वद्भजस्ते न सप्तधा ॥ २३ ॥
 हन्मन्त्रेणतु साक्षेण मूर्ति मन्त्रांचितेन च ।
 तीर्थोद्देशा ब्रह्मतीरा त्पुण्यक्षेत्राच्च पर्वतात् ॥ २४ ॥
 अपास्य दोषसंकीर्णा मृध्वा दादाय मृत्तिकां ।
 सावचूर्ण्याथ संशोष्या सूपादिसे धरातले ॥ २५ ॥
 शाज मौर्ण च कार्पासं सूत्रं चालति [ससूत्रं चावि] जं तथा ।
 कृत्वा पाषाणभिन्नं प्रा ग्योज्यं तत्र सवालुकम् ॥ २६ ॥
 ईषद्गोपयुक्तेन भूरिक्षीरथृतादिना ।
 भावये त्पञ्चगव्येन खादिरेण कषेण च ॥ २७ ॥
 सिद्धार्थकालसिस्नेह तिळोत्थेन च वै सह ।
 क्लेदयेच्च त्रिसप्ताहं भाण्डे कृत्वा यसादिके ॥ २८ ॥
 मास्तानलसूर्येन्दु दर्शनेन विनैवहि ।
 तया समाप्यं तद्विमं शुभकाष्ठान्तरीकृतम् ॥ २९ ॥
 चष्टवच्चैव लोहानां कृत्वा प्रक्षालनं ततः ।
 मार्जनं भूतिना भूय स्तथा तन्मन्त्रितेन च ॥ ३० ॥
 भक्त्या प्रवर्तमानस्तु विम्बसाधनकर्मणि ।
 सर्वत्र चाष्ट्र मन्त्रस्य कुर्या निर्विघशान्तये ॥ ३१ ॥
 पूजनं हवनं भूत बलिदानं सदक्षिणम् ।
 सम्यक् [न्मृद्] ग्रहणकालेतु एत त्सामान्य मेव हि ॥ ३२ ॥
 सच्छैलदास्यग्रहणे विशेष स्वधुनोच्चते ।
 सर्वव्वारभक्त्यालेतु निमित्तं सुपलक्ष्य च ॥ ३३ ॥
 विशेषा द्वा [च] नया चायां तच्छुभेन शुभोदयः ।
 अशुभेन निमित्तेन यात्रा विव्रवती भवेत् ॥ ३४ ॥
 विरामेणतु जप्येन शान्तिस्वस्त्ययनादिना ।
 निवर्तनेन तद्वन्या दद्वते शुभकृद्यतः ॥ ३५ ॥

मन्व मभ्यच्य यावाया मभ्यर्थाङ्गां विनन्द्य च ।
 नैवेद्यशेषभुग्वाम चारस्थ स्त्रयतेन्द्रियः ॥ ३६ ॥
 प्राढ्मुख स्संस्मरे न्मन्व समुत्थायामृतोदये ।
 परिज्ञाय पुरा मृत्यं तन्मृत्यन्तर मेव वा ॥ ३७ ॥
 याया तदीयं दिग्भागं तदभावात् चान्यदिक् ।
 सहायै यप्रमत्तेस्तु शिलिपिभि स्सह संबृतः ॥ ३८ ॥
 लाजदध्यक्षतैः कुम्भै र्याया त्पुष्पपुरस्सरैः ।
 सौमनस्यं महोत्साह स्त्वंगस्पन्दक्ष दक्षिणः ॥ ३९ ॥
 शुभा वाणी ध्वनि शांख स्तन्त्री वाचं फलादयः ।
 गोगजाधिजाः कन्या नवभाण्डं च मृद्धिः ॥ ४० ॥
 आद्रेमांसान्यकंकारो मदिराशी घृतं पयः ।
 सिद्धात्रं शाळिवीजादि दभां स्सदुममवरी ॥ ४१ ॥
 छत्रवस्त्राधजायानं रेचना कुँकुमं मधु ।
 दर्पणं चामर श्वैव धातव शश्ववर्जिताः ॥ ४२ ॥
 रत्नानि वैबुधं विम्बं मधु मत्तो हाकातरः ।
 जीवन्मत्स्या निमित्तश्च मनसो यदखेददम् ॥ ४३ ॥
 तत्सर्वं दर्शने श्रेष्ठं तद खेदद मशोभनम् ।
 स्वगृहद्वारदेशाच्च पथि सप्तपदावधि ॥ ४४ ॥
 क्रममाणे निमित्तं च फलं यच्छत्यनेन हि ।
 निर्गत्य नगरा द्वामा ल्कोशार्धं क्रोश मेव वा ॥ ४५ ॥
 गृहीया च्छाकुनं चिद्रं नकुलादिमयं त्वतः ।
 पूर्णा त्सार्थाधिका ल्कोशाद दितकृन्मृगदर्शनम् ॥ ४६ ॥
 दिष्ट्मुखे निर्मले सिद्धि ब्रजे द्युम विशेषतः ।
 असकृच्छाम्बरं स्वच्छं सुदीपा भास्करादयः ॥ ४७ ॥
 महसुखावदस्त्रिगः प्रदाक्षिणगतिस्थिरः ।
 दिव्यायुपात्तिनिर्मुक्त स्सकालसिद्धिसूचकः ॥ ४८ ॥

हंसशुको भरद्वाजः कोकिलः खंजरीटकः ।
 मयूरो भ्रमर शक्र वाकायाः खेचरा शुभाः ॥ ४९ ॥
 भूचरानकुलासौम्या स्तितादि गृहगोधिका ।
 गन्धारुजम्बुकश्चैव सर्वैषां दर्शनं शुभम् ॥ ५० ॥
 मृगाणां हरिणस्त्वं ह व्याघ्रशशकचिवकाः ।
 सिद्धिसंसूचकास्त्वै र्वैषां विहितन्तुवै ॥ ५१ ॥
 प्रदक्षिणं विशेषेण व्यत्यये जम्बुक शुभः ।
 द्विजादिकं [दीनां] हतं स्त्रिगंधं सिद्धिकृतज्ञालैख्यदम् ॥ ५२ ॥
 समुत्पत्रे निमित्तेतु धातुसंक्षेपकर्मणि ।
 प्रतीक्षितुं नयुज्येत यदाशान्तं तदाचरेत् ॥ ५३ ॥
 पूर्वोक्तां चित्तशुद्धयर्थं सविशेषां सदक्षिणाम् ।
 प्रविश्यविधिवक्षेत्रं निरीक्षेत स्वतेजसा ॥ ५४ ॥
 पर्येच्छिलांगुणवर्तां तरुंवार्कर्मणिक्षमम् ।
 वर्जयेदतिवृद्धात्मा परीक्षीणत्वचंतथा ॥ ५५ ॥
 सभद्रांदावदग्धांच निशब्दां रक्षविग्रहाम् ।
 सवालुकांच सच्छिद्रां विन्दुपुक्तांपुटोद्धाम् ॥ ५६ ॥
 आयुदर्मीनादि मार्जरशशकोपमाम् ।
 सुवर्णपरवर्णोत्थ सिराजालेन सन्तरां ॥ ५७ ॥
 प्रागुक्तरूपस्याभावा दमीषांग्रहणंहितम् ।
 पारावतशुकाब्जाभा मधुमाङ्गिष्ठमाषभा ॥ ५८ ॥
 गुर्वाह्याशुभास्त्रिग्धा अतोवान्याभिशस्यते ।
 सुहृद्ये भूतले मग्ना जलाशयतलस्थिता ॥ ५९ ॥
 छन्नातरुवरेणैव वनराजिष्ववस्थिता ।
 वेष्टितावल्लिवृन्देन तथैवोषधिभिर्वृता ॥ ६० ॥
 ऋष्वगाजानेदशात्त्वा एकपिण्डीकृताभृगोः [मृदुः] ।
 मोक्षदाचखवक्रावै भोगदासुतलानना ॥ ६१ ॥

दिङ्गुखाचोभयकरी प्राण्मूर्धाभूतिरायुषे ।
 अतोन्यमस्तकाकीर्ति यशोवृद्धिकरीमता ॥ ६२ ॥

वंशवृद्धिदमारोग्य शान्तिकृत्यदाप्यदिक् ।
 पुष्टिसुन्नतिसन्मेधां यच्छत्त्युत्तरमस्तका ॥ ६३ ॥

एवंपुरापरिज्ञाय पृष्ठोरुचरणंशिरः ।
 बलात्मनासदीर्येण प्रोद्धृत्यसहशिलिषिः ॥ ६४ ॥

प्राण्मूखंचोत्तरस्थावै प्राण्मागेचोत्तराननम् ।
 स्थलेवतार्यमन्वेश मिष्टास्त्रक्वन्दनादिना ॥ ६५ ॥

ध्यात्वाशिळान्तस्संरुद्धं सम्पूज्यजुहुयात्ततः ।
 उक्तदिद्वितयस्यैक देशेकुण्डेथवास्थले ॥ ६६ ॥

दत्त्वापूर्णाहृतिध्यान जपयुक्तःक्षपेदहः ।
 निशागमेर्चनंकुर्या द्विलिभिर्मूततर्पणम् ॥ ६७ ॥

नैवेद्यशेषमशीया न्मन्त्रविन्यस्तविग्रहः ।
 तदक्षिणेनदर्भेषु प्राक्षिराप्रस्वपेज्जपन् ॥ ६८ ॥

पूर्वच त्स्वप्नलाभार्थं मुथाय रजनीक्षये ।
 कुर्या त्स्वकृत्यं जुट्ट्या दशुभस्वप्नशान्तये ॥ ६९ ॥

अभिनन्द्य शुभं स्वप्नं हृदयावर्जकं स्फुटम् ।
 पर्वतं च स्व मात्मानं स्थानं तदुपलं स्थलम् ॥ ७० ॥

सफटिकामलसंकाशं परये द्वा तप्तहेमवद् ।
 निर्धूमांगारकूदाभं तदाशु लभते शुभम् ॥ ७१ ॥

सशस्त्र मथ चादाय सुदरं चाद्यमन्वितम् ।
 प्राण्मूखश्शतुरो वारां स्ताडये न्मस्तकावधेः ॥ ७२ ॥

पाददेशाच्च वा मध्या दवेश्य च फलं पुरा ।
 चतुरश्शायतां कृत्वा भिन्नां पिठेन यन्वगाम् ॥ ७३ ॥

आनाद्य वा पृथक्पीठां छन्नां कर्मालयं शुभम् ।
 विन्यस्य वै पुरा तेन विधिना चोद्वरे चिलाम् ॥ ७४ ॥

पीढार्थं भिन्नवर्णं च तद्रूपां वा वथेच्छया ।
 अंगांगिभावं गुणदं दृषदां तु महामते ॥ ७५ ॥
 काष्ठलोहमणीनां चा प्यलाभे सति वै शुभम् ।
 सति लाभे न वै कुर्या द्वैषम्यं व्यत्ययं च वा ॥ ७६ ॥
 तत्कालं मेव चाहत्यं रत्नाधारीं शिळां शुभाम् ।
 पुंस्त्रीनपुंसकोत्थाभि शिळाभिः स्स्यातथा [स्त्रितयं] हितम् ॥७७॥
 विम्बाख्यं विद्धि चाभावात् सर्वं विम्बों पद्मानु वै ।
 निषिद्धं भगवद्विम्बं रत्नपीठमयोपलात् ॥ ७८ ॥
 लक्ष्म्याद्या देवताकारा स्स्वोपला स्सर्वासिष्ठिदाः ।
 या हता १ नलविन्दून्वै सनाद मभिसुचति ॥ ७९ ॥
 पुमानिति शिळा सा वै निस्तेजा स्सस्वना १ बला ।
 आदिमध्यावसानेषु नाश्च र्यस्या न च ध्वनिः ॥ ८० ॥
 नपुंसकेति सा हेया स्वपदस्था फलप्रदा ।
 शिळायहणं मित्युक्तं दारुग्रहणं सुच्यते ॥ ८१ ॥
 आपर्वतान्तस्संचारो निर्विणं स्तरलं वृद्धत ।
 रोग मुक्तं न चिह्नाद्यैः प्राङ्मन्ते स्सक्षतीकृतम् ॥ ८२ ॥
 नानिलाशनिदावाभि हतवीर्यं न वाह्यगम् ।
 सलक्षणेतु सुस्तिग्धे भूभागे चोत्तरे स्थितम् ॥ ८३ ॥
 प्राग्वत्तमधिवास्यादौ परेहन्यर्चये ततः ।
 तदाश्रिता मविज्ञात स्वरूपां देवतां पठन् ॥ ८४ ॥
 इहाश्रितात्मने तुभ्यं नम स्सर्वेष्वराय च ।
 क्षमस्वावतरान्यत्र सन्तिष्ठात्र चिदात्मना ॥ ८५ ॥
 अथास्त्रोदकशुद्धेन विलिमेन घृतादिना ।
 जपन् मन्त्रवरं वौषट् छिन्द्या द्वै ऋक्चादिना ॥ ८६ ॥
 प्राच्या मुदीच्या मैशान्यां पश्यभिसुखं यदि ।
 परिज्ञेयं शुभं कुर्या दन्यपातेर्चनादिकम् ॥ ८७ ॥

अनायया देवभागं चा प्यनादेयेन वै विना ।
 विम्ब मिच्छति वै कर्तुं वार्षं चैवाति विस्तृतम् ॥ ८८ ॥
 अनेकभुजवक्राघ्रभूषितं तत्तद्वित्तिः ।
 भिन्नै एवयवै मानं युक्तं हुः [शिश] ई नं दूष्यति ॥ ८९ ॥
 भक्ति श्रद्धा वशाच्चैव सर्वं चार्णं मर्यं यतः ।
 एवमेकतमस्यापि भक्तिपूर्वस्य वस्तुनः ॥ ९० ॥
 संग्रहंच पुराकृत्वा कुर्यादाकारमीप्सितम् ।
 तादर्थ्येनदुसामान्यं सौम्यमानं पुराशृणु ॥ ९१ ॥
 ऋज्ज्वाल्यं माविकारंच व्यापकं त्वेकमूर्तिमत् ।
 भूभागे सुसमेश्लक्षणे मानमुद्दीयतेनवै ॥ ९२ ॥
 निष्ठप्यावयवानांच लक्ष्मविस्तृतिपूर्वकम् ।
 अष्टाधिक शतांशोय स्वोन्नतेरंगुलश्वतद् ॥ ९३ ॥
 द्वे अंगुलेकलानेनं गोलकं भावएवच ।
 अंगुला दृष्टभागोय स्तयवः परिकीर्तिः ॥ ९४ ॥
 षट्कलंचपरिज्ञेयं ताळं विम्बादि कर्मणि ।
 मुखांगनाभि मेद्रक्षमा स्तालमाना स्त्वथोरुयुक् ॥ ९५ ॥
 द्विकलेच तथाजंये गुलफंजानुर्गलंचकम् ।
 अंगुलं अंगुलंज्ञेय मित्युन्मान मुदाहतम् ॥ ९६ ॥
 जटाधराणां विम्बानां दीर्घद्रव्यं वशेनतु ।
 चतुर्ष्कलंच त्रिकलं म्मानम्मानाद्विहः क्षिपेत् ॥ ९७ ॥
 त्रिपंच सप्तशिखरो मौलिरष्टकलोन्तरः ।
 निर्जटानां ललाटोंध्वे मकुटंवा सुशोभनम् ॥ ९८ ॥
 ताळेन ह्रासवृद्धितु कार्येत्वत्र व्यपेक्षया ।
 यथोदिरेषु भागेषु एकैकेनां गुलेनतु ॥ ९९ ॥
 आस्थनासा छलाटार्थं चदनांशंभजेत्रिथा ।
 ततोग्रतः कलामानं ग्राणंस्या तिलपुष्पवत् ॥ १०० ॥

कलाधेनतुविस्तार स्सोन्नतिस्तपुट्टये ।
 नासाग्र ग्रादनिर्मुक्तं गोजीमानं चतुर्यवं ॥ १ ॥
 तच्चतुर्यवमानेन ब्राणग्रेणान्तरीकृतम् ।
 अर्धागुलंचोत्तरोष मधरोषन्तुचांगुलम् ॥ २ ॥
 गोलकंचित्तुकंविद्वि सुक्षिण्यौ चतुरंगुले ।
 आद्यस्य नासिकांशस्य मध्यभाग समाश्रिते ॥ ३ ॥
 कुर्यान्नेत्रश्रुतिच्छिद्रे तत्रनेत्रे कलान्तरे ।
 कलायामसमन्दैर्घ्यात् कलाधेनतुविस्तृतम् ॥ ४ ॥
 यदुत्पल दलाकारं द्वियवेनाधिकन्तुतत् ।
 कुर्यात्पद्म दलाकारं नेत्रार्थं वृत्ततारकम् ॥ ५ ॥
 तारादेवर्धविभागेन त्वाद्यस्यान्यस्यवाधिका ।
 यवैनै केन साधेन ज्योतिस्तपंचभागिकम् ॥ ६ ॥
 त्रिभागेनापि विहितं तत्पश्चदल्लोचन ।
 द्विष्ठवंनेत्रकोशं विस्तारेणयवाधिकम् ॥ ७ ॥
 सार्द्धागुलद्वयंदैर्घ्यात् भ्रूलते द्विकलेस्मृते ।
 मध्यतो द्वियवेचाल चन्द्रतुल्ये क्रमक्षते ॥ ८ ॥
 तदन्तरं कलार्द्धच तत्कोटी समसुन्नके ।
 श्रोवद्यंगुलविद्धीर्णे आयामेन द्विगोलके ॥ ९ ॥
 द्वियवः कण्ठपरिधिः पर्वणीद्वे चतुर्यवे ।
 मध्यन्ताभ्यां तथाविद्वि द्वोणीसार्द्धागुलात्रवै ॥ १० ॥
 कलाधेनतुतच्छिद्रं पाशमानं यथारुचि ।
 अंगुलाद्विकलान्तस्तु वैषम्यमपि तत्रयत् ॥ १ ॥
 अन्तश्चिद्र विनिर्मुक्तं तद्विज्ञेयं चतुर्यवम् ।
 सदलं करणोपेत मेवं श्रोवद्यं स्मृतम् ॥ २ ॥
 चतुर्ष्कलं ललाटन्तु शिखरे द्वे द्विगोलके ।
 उच्छ्राया स्यांगुलेचैव अग्रतोंगुल विस्तृते ॥ ३ ॥

केशभूमेस्समुद्रूतं छलाटोपरिसंस्थितम् ।
 कुर्यां स्कलार्द्धमानन्तु षष्ठ्यक्षव्यालकसंचयम् ॥ ४ ॥
 कपोलपरिधिं कुर्यां त्कर्णा त्कण्ठगतं समम् ।
 सन्मध्ये वर्तुलौ गण्डौ परिच्छिन्नौ पुरोदितैः ॥ ५ ॥
 शिरसःपरिणाहन्तु विद्धि षट्विंश दंगुलम् ।
 श्रोत्रकोटिद्वयाचैव मस्तकस्य यदन्तरम् ॥ ६ ॥
 तत्षोडशांगुलंविद्धि वैरिभ्यां पृष्ठतस्तथा ।
 सार्द्धताळंपरिक्षेयं छलाटात्कगुदान्तरम् ॥ ७ ॥
 खरकम्बुसदशीशीवा मूलमध्यायतोद्दिषा ।
 परिधे द्वादशकका एकविंशांगुलाग्रतः ॥ ८ ॥
 अष्टादशांगुलाचैव स्थानात्वचेनविस्तृता ।
 सन्मूलं विस्तृतौस्कन्धौ दुंगौ बृत्तायतौ समौ ॥ ९ ॥
 षडंगुलन्तद्वाहुल्यं बाहुमान मधोच्युते ।
 स्कन्धोत्तमांगं विकलं सन्ध्यन्तं षट्कलं स्मृतम् ॥ १० ॥
 स्कन्धेवैमणिषन्धान्तं मानं नवकलं स्मृतम् ।
 मणीर्मध्यमशाखान्तो हस्तस्सपांगुलोमतः ॥ १ ॥
 परिज्ञेयं कलाहीनं तन्मानम्मध्यमांगुले ।
 तच्चतुर्थवहीनं च सानामातुप्रदेशिनी ॥ २ ॥
 द्विकलाचपरिज्ञेया सांगुष्टातुकनीयसी ।
 द्विपर्वाचस्मृतोंगुष्ठ स्सर्वाभ्यांगुलिविस्तृताः ॥ ३ ॥
 सर्वासांमूलपर्यन्ता द्वासयेष्यवंयवम् ।
 अग्रपर्वार्द्धमानेन कार्याल्लगोपमानखाः ॥ ४ ॥
 मानमंगुष्ठमूलस्य परिधेश्चतुरंगुलम् ।
 तच्चतुर्थवहीनं च हेयंविष्यंगुलीषुच ॥ ५ ॥
 मूलां [न्यूनांगुले] गुलेःकलासार्द्धा प्रावद्यात्सक्ष वैष्टनात् ।
 अंगुष्ठमंगुलंचाया त्रिस्त्रोन्त्याष्यच्चवासमृताः ॥ ६ ॥

अधर्गुलं ग्रतो न्यूना विद्विमध्यं क्रमक्षतम् ।
 न जलक्ष्मो [चलक्षा] परमं चाग्रात् सांगुलं द्विकलंकरम् ॥ ७ ॥
 इष्टनिम्नतलंचैव लक्ष्मरेखा विभूषितम् ।
 शाखामूलावधेः पर्णी बाहुल्यन्द्वयेवंगुलम् ॥ ८ ॥
 चतुर्यत्वाधिकंचैव मणिबन्धावधेस्तस्मृतम् ।
 मध्येकलार्थीनन्तु तद्वाहुल्यमुदाहतम् ॥ ९ ॥
 मणिबन्धावधेऽबीहु वेष्टनंषट्कलंस्मृतम् ।
 सन्धेस्त्रपकलंविद्वि सांगुलं वयवमप्युतम् ॥ १० ॥
 हीनमध्यांगुलेनैव मूलाद्वैनवगोलकम् ।
 तथैव सन्धेष्टुव्यन्तु विस्तारः प्रावदवच ॥ १ ॥
 अत्रापि पूर्ववत् दृष्ट्या कार्यान्तस्था क्षिति स्तवयम् ।
 तालं गङ्गावधे स्त्यक्त्वा तन्मानेनान्तरीकृते ॥ २ ॥
 रत्नदूये समं कुर्या तद्वारा च समांसला ।
 निमं हृदोलकार्थेन अर्धतो रत्नरात्युतम् ॥ ३ ॥
 स्तनाभ्यां त्रिकलौ पार्खीं त्रियवं स्तनमण्डलम् ।
 यवोद्वतं तथाचाग्रात् विस्तृतं तेन चूचुकम् ॥ ४ ॥
 लोचनं त्रियवं सार्धं कक्षमान सुदाहतम् ।
 स्कन्धमानविनिरुक्तं पृ[ष]ष्टमं सावधे स्स[श]मम् ॥ ५ ॥
 दोणीनिकाशस्त्रहशं मध्वराशे स्समांसलम् ।
 कक्षान्तवेष्टनं विद्वि पञ्च तालं सुलोचनम् ॥ ६ ॥
 चिनांगुलद्वयेनैव द्वे ताले द्विगुणीकृते ।
 यववयसमायुक्ते विद्वि तत्कुक्षिवेष्टनम् ॥ ७ ॥
 त्रियवोनकलामानं विज्ञेयं नाभिमण्डलम् ।
 तन्मानःत् वच्चोनन्तु तत्त्विम्नत्वं विधीयते ॥ ८ ॥
 परिधि नाभिमध्येतु त्रिकाल स्स विलोचनः ।
 षड्गोलकंच तन्मानपरिद्वयर्थं कदे स्मृतम् ॥ ९ ॥

करिकुम्भोपमौ पीनौ परितः पञ्च गोलकौ ।

स्फिजौ कौपीनराजीन्व द्वयंगुला मूलतः स्मृता ॥ १४० ॥

परितोऽुलमाना सा मेहृन्तु विकलं स्मृतम् ।

चतुर्यवच्च तत्कोशं वेष्टनन्तु षडंगुलम् ॥ १ ॥

द्वयंगुलौ बृषणौ दैर्ध्या भूलान्तसमविस्तृतौ ।

परितो द्वियवं [द्वयंगुलं] विद्वि वायुरन्त्रं सुवर्तुलम् ॥ २ ॥

ऊरुमानं परिज्ञेयं भध्यभूमे नवांगुलम् ।

षट्कलं मूलदेशाच्च अग्रान्तं विकलं स्मृतम् ॥ ३ ॥

द्वीनमेकांगुलेनैव द्विकलं जानुमण्डलम् ।

चिस्तारेणोन्नतत्वेन चतुर्यवसमन्तु तद् ॥ ४ ॥

जंघामूले परिज्ञेये वेष्टनं नवगोलः म् ।

द्विसप्तांगुलकं एधे सार्धपंचांगुलं [कलं] ततः ॥ ५ ॥

अन्नापि वेष्टना द्विद्वि तृतीयांशेन विस्तृतिम् ।

मध्यमूलावसानेभ्यो विस्तार ननुगुण्यतु ॥ ६ ॥

भुजाभ्यां मध्यदेशस्य तथांगुलिगणस्य च ।

ऊरुगमन्त्य जंघाभ्या मापाद्याद्विपद्धताः ॥ ७ ॥

सतालभागसानं च दैर्ध्यं नै चारणं स्मृतम् ।

पाणींद्विगोलकततेतन्मध्ये सांगुले कले ॥ ८ ॥

विकलं चाग्रत श्वेष बाहुलयेन कलासमम् ।

पदं मंगुष्ठनिकरा त्रियवोनं प्रकीर्तिम् ॥ ९ ॥

बाहुलं च कलामानं गुलफदेशाच्च सांगुलम् ।

कनीयोंगुलिमूलाच्च गुलफान्तं यिणिङ्कांगुडल् ॥ १५० ॥

जंघावसानदेशाच्च वेष्टनं सप्तलोचनम् ।

कलादीनं तदैवाग्रात् परिणाहो विधीयते ॥ १ ॥

चरणं विधिनानेन कूर्मपृष्ठं उमाप्य च ।

व्रयंगुलेन च तदैर्ध्या दंगुष्ठस्य च दीर्घता ॥ २ ॥

पंचांगुलः परिहेयः परिधिस्तस्य लांगलिन् ।
 यषद्याधिकाकार्या तदेष्यात्तु प्रदेशिनी ॥ ३ ॥
 अंगुष्ठायामतुल्याथ कार्यवैगादमध्यगा ।
 मध्यांगुले द्विरष्टांश हीनातदनुयास्थिता ॥ ४ ॥
 तद्वतदनुगायाच विपर्वास्तात्तु पूर्वधद ।
 संयुक्तानखजालेन कूर्मपृष्ठोपमेन च ॥ ५ ॥
 द्विकलन्तु कला [यवा] खोनं पादतर्जनिवेष्टनम् ।
 चतुर्षु तुर्यवोनं च तच्छेषाणां प्रकार्तितम् ॥ ६ ॥
 वर्यंशेनवेष्टनाद्विद्वि सर्वासाचैव विस्तृतिम् ।
 सर्वेषमांसलास्सौम्या स्समास्त्ववयवाशुभाः ॥ ७ ॥
 दशनावलिवाश्वस्थे देषु समयवोन्नते ।
 यषद्योन्नतं मानं मध्यदन्तं चतुष्टये ॥ ८ ॥
 तत्पक्षगानां सर्वेषां भानं विद्विचतुर्यवम् ।
 वियवं द्विजविस्तार मग्रान्मूलाय वद्यम् ॥ ९ ॥
 तत्सार्धमध्यदेशाच सर्वेदन्तानिरन्तराः ।
 लोमपदक्षिणावर्तं मयुग्जन्मोत्थितं शुभम् ॥ १० ॥
 सुनिश्चितं द्वितं चैत न्मानमध्यभिचारियद ।
 मनोद्वारित्वमेकत्र रूपलावण्यभूषितम् ॥ १ ॥
 सर्वदाचानयोर्विद्वि अन्योन्यत्वेन संस्थितिम् ।
 ससौन्दर्यन्तु मानस्य कच्चिदाक्रम्य वर्तते ॥ २ ॥
 लावण्यस्य कच्चिन्मानं समाच्छाद्यावतिष्ठते ।
 यथातिरूपदानलोके दरिद्रोप्येति मान्यताम् ॥ ३ ॥
 विरूपोप्यतिवित्ताङ्गो नारूपो नैवनिर्धनः ।
 एवं द्वयोजितां विश्व मनादेयत्वमेति च ॥ ४ ॥
 आदेयमेकयुक्तं च नित्यं यस्मान्महामते ।
 सम्यड्मानेच सौन्दर्ये भक्तानुग्रहकाम्यया ॥ ५ ॥

मन्त्रसन्निधिशक्तिवै सफलाद्यधिष्ठिते ।
 सासम्यकप्रतिपन्नस्य विम्बेटगोचरस्थिते ॥ ६ ॥
 आमूर्ताद्वादयत्याशु ज्ञात्वैवं यद्गमाचरेत् ।
 मानोन्मानप्रमाणाना मध्यसौन्दर्वसिद्ध्ये ॥ ७ ॥
 ऋजोस्मुसमपादस्य अग्रात्तालुसमसृष्टम् ।
 तद्विषमपादस्य अग्रात्तालुसमसृष्टम् ॥ ८ ॥
 तत्पार्णिद्वयमद्वयात् पराह्नेऽदिगोलकम् ।
 स्थित्यर्थब्रह्मानाद्यावै तथामार्गद्वयस्यत्त ॥ ९ ॥
 सूत्रेणसुसमेकुर्या हेहोत्थेदक्षिणोत्तरे ।
 समपादस्यविम्बस्य ललाटान्मेह्रमस्तकम् ॥ १७० ॥
 प्रसार्यसुत्रमाच्छाद्य तेननाभिहृदन्तरम् ।
 ग्राणाग्रमलकानांच सन्धिर्यस्तिलकोर्ध्वगः ॥ १ ॥
 एवंविषमपादस्य दक्षांगुष्ठाग्रगंनयेत् ।
 गाव्रसाम्यसमापाद्यं क्षेत्राक्षेत्रगतेनच ॥ २ ॥
 सूत्रेणसर्वविम्बानां वैष्यविनिष्वृत्ये ।
 चतुष्प्रिद्वयश्चिपरितः परिशुद्धाद्यतशुभा ॥ ३ ॥
 अशुभापरिशुद्धात् विम्बोत्थावयवीस्थितिः ।
 ललाटमश्वकव्रस्य विस्ताराद्वादशांगुलम् ॥ ४ ॥
 अष्टलोचनमायामा दग्रतश्चतुर्गुलम् ।
 कलाद्वसुषिरेग्राणे रन्धेभागान्तरीकृते ॥ ५ ॥
 अष्टांगुलेत् हनुके सृक्षिवण्यौ द्वेष्य तत्समे ।
 मध्यत श्रोत्रशुक्री द्वे द्वयंगुले द्विकलोन्नते ॥ ६ ॥
 द्वयंगुलं ग्राणवंशन्तु तदूर्ध्वं द्विकलं रमृतम् ।
 विद्वि वक्रविकासं च द्वियवं चाग्रतः क्रमात् ॥ ७ ॥
 तमैवहि यवांशेन हन्वन्तं तत्पुरां नयेत् ।
 ग्राणवंशस्य पक्षो द्वौ मध्यनिम्नौ च संदर्शते ॥ ८ ॥

यद्वद्येन सार्थेन हग्नाणाभ्यां तु चान्तरे ।
 अथोद्दलन्तु द्वाद्वये यंवमानेन संचितम् ॥ १ ॥
 लक्षां सालकं प्रावद् द्वद्यं सांगुला कला ।
 नृसिंहस्य मुखे विद्धि परित श्वाष्टलोचनम् ॥ १८० ॥
 ततोष्टकण्ठदेशाच्च कुर्या त्कर्णदयोज्जितम् ।
 तत्कर्णद्वयमानेन लक्षायान्तं नये तुनः ॥ १ ॥
 प्रमाणा त्रा कप्रणीताच्च संरम्भाश्रातलक्षणम् ।
 प्रफुल्लविकसच्छिद्रं ग्राणं वंशान्वितं भवेत् ॥ २ ॥
 तच्छिद्रपूर्वमानाच्चा प्यस्य वै त्रियवाधिकम् ।
 सगोल मुत्तरांगेषु सकलांशं च लोचनम् ॥ २ ॥
 अधरोष्टः परिज्ञेयः स चतुर्थव मंगुलम् ।
 सार्थं चतुर्थकलं धक्कं शेषायामो हनो स्समृतः ॥ ४ ॥
 तद्विकासः परिज्ञेयो नेत्रमानं यवाधिकम् ।
 अप्रतो ग्रास मायाति सृक्षिप्तयन्तं हि चांगुलम् ॥ ५ ॥
 सर्वेषुतं तद्वेन नेत्रयुग्मं सविस्मयम् ।
 पूर्ववद्विस्तृतं श्रोत्रं कलार्थेन तदुन्नतेः ॥ ६ ॥
 हुल्या चेन्दुकला युग्मयोगस्य भ्रूङ्गोलका ।
 तन्मध्यन्तु कलामानं शंखावतोपम म्हद् ॥ ७ ॥
 भागमानं सटावुतं कार्यं तच्छिरसि स्फुटम् ।
 दैर्घ्येण सार्थतालं च क्षमाधरस्याननं स्मृतम् ॥ ८ ॥
 विस्तारेण लक्षायाच्च तन्मानं द्वयगुलोज्जितम् ।
 सौभ्यद्वप्यस्य च विभोः प्रोद्यतस्य कङ्गोज्जितम् ॥ ९ ॥
 तच्चतुर्थीशमानेन पोबदेशस्य विस्तृतिः ।
 तस्योपरिष्ठा द्वाहुल्यं तत्समं चांगुलन्वधः ॥ १९० ॥
 हनुद्वयस्य वै मानं सार्थं सप्तांगुलं स्मृतम् ।
 शेषमाननरन्ध्रातु सृक्षिप्तणीभ्यां यदन्तरम् ॥ १ ॥

तद्विकासश्च साधेन कलाधेनाग्रदेशतः ।

स एवांगुलमानेन विक्रेय स्तुविष्णीद्वयात् ॥ २ ॥

व्राणरन्धश्च वक्रोक्ते दंष्ट्रे द्वयर्ध [त्वर्ध] कलान्त्रते ।

नासावंशं यथापूर्वं कदलीनाडिपृष्ठघत ॥ ३ ॥

श्रोत्रे वाजिमुखोक्तेतु कोटे स्सपकलान्तरे ।

तत्तुर्खे लोचने किन्तु प्रान्ततीक्षणे यवोज्ञिते ॥ ४ ॥

एतेषां विहिता श्रीवा हंगुलिद्वितयेन तु ।

प्रत्येकदेशा त्संयुक्ता सौम्यमूर्युदिता च या ॥ ५ ॥

विनोच्छ्रूयेण नृहरे र्यस्य गाव्रस्य या प्रमा ।

सा सा सबेष्टना द्वचासा त्कलाधेनाधिका भवेत् ॥ ६ ॥

वक्षः कव्युदरांस्तस्ति कलामानाधिकानि च ।

तथैव नखपन्नाणि देह श्वास्य समांसलः ॥ ६ ॥

सम्पूर्णो दक्षिणावर्ते लौमभि श्वातिकुञ्चितैः ।

चिचतुःपंचवक्रस्य विनैवोर्ध्मुखेन तु ॥ ८ ॥

दक्षिणोत्तरवक्राभ्यां ह्रासं कुर्या द्विगोलकम् ।

विकास स्तिद्वयक्रोक्त उदगवक्रस्य तत्र च ॥ ९ ॥

समो दृक्षत्रिवेश स्तु चतुर्णा मोक्षसिद्धये ।

आरोग्यभोगकैवल्यप्राप्तये धीगुलेनतु ॥ २०० ॥

कुर्या त्सन्यापसन्याभ्या मधो दृक्षत्रिवेशनम् ।

सह पूर्वात्तने चैव सम्यक्प्रत्यङ् मुखस्य च ॥ १ ॥

निष्ठा [ष्का] सा यामविस्तारामाणहरु भूशुतिष्वथ ।

ईषत्तिर्यक्षितिन्यस्त दृमुखं दक्षिणं शुभम् ॥ २ ॥

तद्वच पीढिदग्वक्र मुत्तरं सर्वसिद्धिकृत ।

स्वकार्यसूचना नन्यूनं तन्मन्त्रस्य च सन्निधिः ॥ ३ ॥

धतोन्यथा समाश्रित्य शान्ति मास्ते च मन्त्रराट् ।

नित्यं तत्सत्रिधानाच्च भूतवेतालराक्षसाः ॥ ४ ॥

आदर्शना तप्लायन्ते आविशन्ति च दर्शनाद् ।
 आदाय शिरसा मन्त्रिसमाज्ञां सम्प्रयान्ति ते ॥ ५ ॥
 अत स्तमाचरे द्यत्रा येन स्या द्विम्बसत्रिधिः ।
 नाहि वत्सत्रिधाना द्वै कश्चि दारभते शुभम् ॥ ६ ॥
 वराहदंष्ट्रं सिद्धाक्षं सथा चिपिटनासिकम् ।
 विषेयं पंचमं बक्रं पंचवक्रस्य वै विभोः ॥ ७ ॥
 अस्याधरोत्तराभ्यां त्वप्योष्टाभ्यां समता भघेत ।
 विभिन्नतांगुलार्धेन ताभ्यां तन्मध्यगा स्फुटा ॥ ८ ॥
 कार्या दशनपाळी वै मूलमध्याग्रत स्समा ।
 कलार्धेनोद्दर्शणं बृतं तद्वण्डद्वितयं ततः ॥ ९ ॥
 द्विकलं चाग्रतम्भम्भु कलाचार्धकलाक्रमात् ।
 सम्बन्धवेणिः पूर्वोक्त मानेन शुभकृद्वेद ॥ १० ॥
 सिद्धासूकरवाज्या [न्मु] ख्यवक्राणां सौम्यतां नयेद ।
 प्रमाणं हरगता छक्षा द्वयवहारमयात् वै ॥ १ ॥
 विकास शाश्वतक्रोक्त स्सौम्यरूपस्य भूभृतः ।
 तदाच्योक्तस्तु नृहरेः प्रागुक्तो य स्सचोदितः ॥ २ ॥
 तथा बक्रांगभावित्वे विभो शशक ग्रीष्मरस्य च ।
 हारनूपरवद्वक्षकटकांगदभूषिता ॥ ३ ॥
 माल्योपधीतकेयूर मकुटाद्युपशोभिता ।
 प्रतिमामन्त्रमूर्तीनां कृता भवति सिद्धिदा ॥ ४ ॥
 यत्पुरा पंचधा प्रोक्तं वाहनं प्राणदैवतम् ।
 तस्य विम्बसमुत्थेन तालेन मुखमण्डलम् ॥ ५ ॥
 द्वयंगुलन्तु ललाटोक्तं जटावन्धो द्विलोचनः ।
 द्वयंगुलेनोक्तः कण्ठः दरः पंच कलं स्मृतम् ॥ ६ ॥
 अष्टांगुलं तदुदरं कटिः पंचांगुलोक्ता ।
 नवांगुलान्नदा शूरु जानुनी द्वयंगुले स्मृते ॥ ७ ॥

अष्टांगुलोच्छ्रुतेजंघे द्वयंगुलेपादपिण्डके ।
 शममेकंकलाहीन नतद्वीवायाभवेष्टनम् ॥ ८ ॥
 चिम्बतुल्यापरिज्ञेया सर्वदास्यांगविस्तृतिः ।
 तद्विभागाधिकंविद्धि वेष्टनंहादरस्यच ॥ ९ ॥
 परिधिःकटिदेशस्य चतुर्नेत्राधिकस्तुवै ।
 चिम्बोक्तमदशंविद्धि तद्वौर्मूलवेष्टनम् ॥ २१० ॥
 तदेवजंथामध्यस्य जंथान्तस्यतदेवहि ।
 पादंपञ्चकलायामं चतुरंगुदविस्तृतम् ॥ १ ॥
 अंगुलंपाणिदेशाच्च अंगुष्ठोर्धकलासमः ।
 चिङ्गेयाभंग्रिदैर्घ्या [देशा] च्ययो [वे] नांगुलयःक्रमात् ॥ २ ॥
 नाभिरन्धंसुविस्तीर्ण द्वयर्धकोचनविस्तृतम् ।
 मध्यमांगुलिपर्यन्तं मणिचन्धान्नांगुलम् ॥ ३ ॥
 चिकलःपाणिविस्तार स्तन्नखानिशितोन्नताः ।
 तद्वाहुमस्तकंविद्धि उच्छ्रूयेणद्विलोचनम् ॥ ४ ॥
 भुजोपभुजयुग्मयद तद्वितालसमंस्मृतम् ।
 कलार्थेनाधिकंम्बिम्बं बाहोस्तद्वाहुवेष्टनम् ॥ ५ ॥
 चिम्बोक्तांसदितीहोव ; ?] स्तनभूलौचनोल्बणा ।
 वृत्तवैपुल्यमानेन लोचनेपद्मपत्रवद् ॥ ६ ॥
 भ्रूयुग्मनरसिहोत्थं द्वाणाग्रंशुकच्चुवद् ।
 कलार्थमानंदीर्घच तद्रंशंगजपृष्ठवद् ॥ ७ ॥
 स्वपक्षमानाद्विगुणं तत्पुच्छंशतशाखकम् ।
 सपक्षमिममायामं सात्यंत्यवयवान्वितम् ॥ ९ ॥
 सर्वेषांविद्धिसामान्यं विशेषात्यमथोच्यते ।
 ऊरुद्वयान्नयेभ्रात्स मंगुलानांत्यंतया ॥ २१० ॥

जंघाकाण्डोच्छ्रुतेऽकुर्या जंघाभ्यांचाववेष्टनम् ।
 विवाख्यंमणिवन्धस्य समसूक्लांमहामते ॥ १ ॥
 ज्ञालदेशातदधेन सहचार्धांगुलेननु ।
 पादेजालंपरिक्षेयं विस्तारेणषडंगुलम् ॥ २ ॥
 शेषंसत्योदितंसर्वं सर्वेषांविद्विसर्वदा ।
 किन्तुपादोज्जितौपक्षौ दैर्घ्यात्तद्विस्तृतौ ॥ ३ ॥
 एषाश्चोहुयमानानां स्वायामापक्षाविस्तृतिः ।
 पंचात्मांचपरिक्षेया स्थिकानामर्धलक्षणा ॥ ४ ॥
 एतदादायमानन्तु पुच्छभ्रूपक्षवर्जितम् ।
 विद्विवामनरूपस्य लक्षणंकिन्तुलांगलिन् ॥ ५ ॥
 ललाटनासाववनेभ्य स्समादायांगुलत्रयम् ।
 मस्तकस्योपरिष्ठातु जटावन्धंप्रकल्पयेत् ॥ ६ ॥
 जटावसानमायामं यथास्यात्पंचतालकम् ।
 इत्युक्तंलेशातोविन्व लक्ष्मपीठमयोच्यते ॥ ७ ॥
 विम्बानासुपविष्टानां चतुरश्नुतद्वयेत् ।
 चतुरश्नायतत्वेन शूनयोरूपमन्यथा ।
 योगुलैः परमाणूर्थै राराधकमयैस्तुवा ॥ ९ ॥
 यत्तेच्चातुसमायामं द्वाराद्वामन्दिरोथिताद् ।
 तन्मतेनतुपीठस्य दैर्घ्यमधेनविस्तृतिः ॥ २४० ॥
 द्वारोर्धर्वाच विरन्तानि एकपूर्वाणि वै पुता ।
 सन्त्यज्य द्वादशांशा द्वै अधः पीठोन्नतिं छिभिः ॥ १ ॥
 शेषेणात्रांशसंधेन प्रतिमा चोथिता भवेत् ।
 अथवा वाहनारूढा न्यूना वा मध्यमोत्तमा ॥ २ ॥
 चतुर्भिं दर्ढदशांशै स्तदुपविष्टस्य चोन्नतिः ।
 विहिता चास्य सर्वत्र प्रतिमाधेन विस्तृतिः ॥ ३ ॥

तत्त्वयंशपरिलुप्ताच चतुर्थीशोऽज्ञिताथवा ।
 परिवारवेशनैव चातुरात्म्यस्यवैपुनः ॥ ४ ॥
 अलुप्तांशंचविद्वितं पीठायामंचसर्वदिक् ।
 चतुर्दिक्षिणगतस्यैव मेकदिग्दिग्नगतस्यच ॥ ५ ॥
 तदेवदैर्घ्यद्विगुणं लाञ्छनैरावृतस्यच ।
 सार्वद्वाचानावृतस्यैव तद्वाहुल्यंपुरोदितम् ॥ ६ ॥
 एकैकंलक्ष्मभेदेन तत्संख्यविद्विवैपुनः ।
 अनन्तास्तनमायंच द्वितीयपक्षमनिरम् ॥ ७ ॥
 कमलांकं तृतीयन्तु चतुर्थं चक्रभूषणम् ।
 एवंहस्तवसामान्यं पीठानांहिद्विरष्टकम् ॥ ८ ॥
 भेदभिन्नं समासेन पुनरेवनिवोधतु ।
 दिक्षुलक्ष्माणिपीठानां विद्विकण्ठगतानिच ॥ ९ ॥
 अन्योन्यस्तनिवेशाच्च तेषां बह्वात्मनापुनः ।
 वक्रांबुजाभ्यां तत्स्थाभ्यां लुप्ताभ्या मप्रितक्षितेः ॥ २५० ॥
 नाभ्यामन्योन्ययोगाच्च दिक्षवत्तनत खगाश्रयात् ।
 द्विद्वचात्मनाद्वचात्मनावा बहुत्वमवधारय ॥ १ ॥
 पश्चेनोर्ध्वंगतनैव द्रयं चक्रेण तद्विदिः ।
 एवं ह्याघोगतेनैव परिज्ञेयं द्रयं द्रयम् ॥ २ ॥
 उपरिष्टातु पश्चाभ्या मधश्वकं द्रयं द्रथम् ।
 द्वितयव्यत्ययाज्ञान्य त्परिज्ञेयमहामते ॥ ३ ॥
 अन्तवर्हिस्थितिवशा ज्ञकं पश्च द्रयस्यच ।
 व्यत्यया दनयो विज्ञि ऋषभागज्ञतुष्यम् ॥ ४ ॥
 अधोभागा देवमेव चतुर्थमपरन्तुवै ।
 पीठाना मष्टक मिद मधस्ता दूर्ध्वंत स्तु वा ॥ ५ ॥
 पुक्तमेकेनवैकुर्या ज्ञक्रेण कमलेन वा ।
 चक्राकारास्तु विहिता ह्यकभ्रम समाप्तिः ॥ ६ ॥

बहवोहि दलास्तद् दीषदैकर्णिकान्विताः ।
 हतिलांछन संचारो बहुधाते मयोदितः ॥ ७ ॥
 यस्मिन् प्रकृति भूतेतु पीठे तदधुना शृणु ।
 कृत्वा द्विदशधा पीठं पुरा यामा त्समैः पदैः ॥ ८ ॥
 एकेन चरणं जंघा कलशौ च विभिन्निभिः ।
 कण्ठ [र्ण] वीर्धिमधैकेन षड्भिः कण्ठं [र्ण] तदूर्ध्वतः ॥ ९ ॥
 भागेन कण्ठ [र्ण] सूचन्तु शुक्रितकांशवयेण तु ।
 उण्णीयं च तदूर्ध्वैतु कुर्या दंशद्वयेन वै ॥ २६० ॥
 निर्गमःस्वदलेनैव विहितश्च रणस्य च ।
 चतुर्दिश्च महाबुद्धे क्षेत्रतोभ्यधिकःस्मृतः ॥ १ ॥
 सर्ववृत्तं घटं कुर्यात् पल्लवै वारकै युतम् ।
 परितोशद्वयेनैव कर्ण [एठ] पीठं प्रवेशयेत् ॥ २ ॥
 अन्तःप्रवेश मेकेन विध्यशेन गलस्य च ।
 कुर्या द्रव्यप्रवेशस्य समां सूच्रस्य निस्सृतिम् ॥ ३ ॥
 शुक्रे रथःक [र्ण] एठ सूच्रभागा त्यादेन निर्गतम् ।
 वदनान्तं समासेन शुक्रे स्खंकोच्च माचरेत् ॥ ४ ॥
 उण्णीष्वद्यटजंघाता मश्रिताभ्यं यथास्थितम् ।
 घटवद्युषये च्छुक्रितमरकै वार्डजपल्लवैः ॥ ५ ॥
 तत्रोपरिष्ठा तपरिधिं चतुरंशकसम्मितम् ।
 सम्भव्य निखनेत द्रोणी मंशनिम्नां समन्ततः ॥ ६ ॥
 विस्तृते मर्ध्यभागेथ स्वचयंशेनतु निर्गमम् ।
 तन्मानं चतुरश्चन्तु पीठसेत्रा द्विनिर्गतम् ॥ ७ ॥
 तत्त्वाग्रत विधा कृत्वा पक्षभागौ क्षय व्ययेत् ।
 अनुपादेन चामूलात् सम्यद् लांगलवक्त्रवत् ॥ ८ ॥
 अग्रतो मूलदेशाच्च कृत्वादौ वै विधा विधा ।
 भूय स्तविन्निखने न्मध्या जलं याति यथाद्रुतम् ॥ ९ ॥

सूकराननतुल्यन्तु भवत्येव ममहामते ।
 कुर्या द्वै शंखखटश ममकरास्योपमन्तु वा ॥ २७० ॥
 जलनिर्गम मेतद्वै पीठेष्टुदितलक्षणम् ।
 न कुर्या त्कर्मविम्बाना मशमादिमितात्मनाम् ॥ १ ॥
 चित्रमृत्काष्ठजानां तु चपलानां विशेषतः ।
 सप्रणालं भवे त्पीठ मालनं च प्रणालकम् ॥ २ ॥
 भूरि नीरादिना स्नानं यत्र यच्छ्रितिसाधकः ।
 प्रत्यहं सद्विना तत्र प्रत्यवायो भवे स्फुटम् ॥ ३ ॥
 एवमेव वृद्धद्विष्वभूषितानां विधीयते ।
 धातुशैलोधितानां च निमित्तस्नपनार्थतः ॥ ४ ॥
 भद्रासनगते कर्मविम्बे तस्य समाचरेत् ।
 सततं च यथालाभं दधिक्षीरघृतादिना ॥ ५ ॥
 तोयेन तत्रये चन्नात् भूभागं वा प्रातिग्रहम् ।
 यथा नाकम्यते पादै जन्तुभि स्तम्भमहिंदम् ॥ ६ ॥
 अतः प्रणालं विहितं निषिद्ध मत एव हि ।
 तत्संस्थापनकालेनु देवानां दिग्विषेहि तम् ॥ ७ ॥
 प्राङ्मप्रत्यगाननानां च तदुदक् विगतं शुभम् ।
 उदकदक्षिणवक्त्राणां प्राभागे विहितं सदा ॥ ८ ॥
 तत्पुन भद्रपीठीय देवा द्वामेर्यसिद्धिकृत ।
 सदैवाराधकानान्तु विलोमा द्विपरीतदम् ॥ ९ ॥
 पीठवच्च परिक्षेपं प्राप्तादस्य स उच्यते ।
 शुभे दिनेनुकूले च नक्षत्रं पूजिते ग्रहे ॥ २८० ॥
 लग्ने स्थिरे स्थिरांशे च इकशुद्धे चोत्तरायणे ।
 दिव्या द्युत्पातसंशुद्धे सितपक्षे मलेष्वरे ॥ १ ॥
 आजलान्तं कृते खाते पूर्ववत्सम्पृष्ठिते ।
 विमुक्तदोषे भूभागे सर्वलक्षणलक्षिते ॥ २ ॥

पूरणा दंशशेषेतु सूपलिते धरतले ।
 चतुष्प्रष्ठिष्ठे भूते प्रावत्सुवेण सर्वदिक् ॥ ३ ॥
 स्नात शुक्लाम्बर स्तुवी कृतन्यास स्तुशान्तधीः ।
 सर्वसाधनसंयुक्त शार्दैषपात्रसमन्वितः ॥ ४ ॥
 मङ्गल्यकुम्भ मादाय ध्यायमानोच्युतं हृदि ।
 सहचैकायनै विप्रै स्तदागमपरायणैः ॥ ५ ॥
 तथा ऋग्मयपूर्वेष्टु आमूलाद्वगवन्मयैः ।
 विशेषासादाभूभाग ममध्ये कुम्भ त्रियाय तम् ॥ ६ ॥
 कुर्या त्रिरीक्षणं भूमे स्ताडनं प्रोक्षणं ततः ।
 सेचनं पंचगव्येन सह चास्त्रोदकेन्तु ॥ ७ ॥
 अङ्गारायं पवित्रात्मं मन्वाणां प्रावचतुष्टयम् ।
 पाठ्येच्च सपुण्याहं ब्राह्मणान् कृतमण्डनान् ॥ ८ ॥
 बहुवृचाचोव (न शाकुनं) ना सुक्तं ततो भद्रं यजुर्मेशान् ।
 इडामयेति सामज्ञां शक्तात्यौ रित्यधर्वणान् ॥ ९ ॥
 ईशकोणा त्समारभ्य प्रागदौ प्रतिपङ्क्तिषु ।
 द्वादशाक्षरमन्वेण स्वनाम्नातु पदे पदे ॥ ३१० ॥
 नतिप्रणवगर्भेण दैवतं देहदक्षणम् ।
 यष्टव्यो वास्तुपुरुषो दधिक्षिक्चन्दनादिना ॥ १ ॥
 सात्त्विकेतोपहरेण अग्नौ सन्तर्पये ततः ।
 कुर्या कुम्भप्रतिष्ठानं यथा तदवधारय ॥ २ ॥
 पूर्ववत्तोरणायैस्तु भूभाग सुपशोभयेत् ।
 कर्णिका (निर्णिकता) लयवक्त्रस्य अग्रत स्ततिक्षिते वर्द्दिः ॥ ३ ॥
 सर्वोपकरणोपेतं कुर्या न्मण्डप (ल) मुत्तमम् ।
 कुण्डाष्टकान्तरस्थं च स्थलं तत्राष्टहस्तकम् ॥ ४ ॥
 सर्विण्डिका द्विदस्तास्तु कुण्डाः पूर्वोक्तलक्षणाः ।
 त्रिहस्ता [स्त] पचि[रि]ता वीधी स्पादेवं द्विनष्ट श्रामः ॥ ५ ॥

पूर्ववत्प्रतिकुण्डेनु विनिवेश्यं च साधनम् ।
 आत्मन श्वोतरे कुर्यात् कुण्डं चाथ समस्थले ॥ ६ ॥
 दक्षिणे पूर्ववद्वेष मवतार्य यजे त्वमात् ।
 स्थलायां स्थिण्डलस्योध्वें उन्नतायां च पूर्ववद् ॥ ७ ॥
 तर्पयित्वा यथाकाम सुखृत्याग्निगणं ततः ।
 दिक्षुण्डेषु विनिक्षिप्य संस्कृतेषु च पूर्ववद् ॥ ८ ॥
 तथैव च विदिक्षेषु उद्धृत्याभ्यर्थ्य वै क्रमात् ।
 ततः प्रभवयोगेन चतुर्दिक्षुनिवेशयेत् ॥ ९ ॥
 चतुरोवासु देवादीन् नाम्नाएकायनान् द्विजान् ।
 स्वाभिः स्वाभिरलंख्यन्तु तैः कार्यमभिधाय च ॥ ३०० ॥
 कर्मावसानं हवनं साज्यैस्तुतिलतण्डुलैः ।
 एवमप्यययोगेन वायवादीशानगोचरम् ॥ १ ॥
 ऋग्वेदाद्यांस्तु चतुर संस्कृत्यादौ तथायसेत् ।
 तैरप्यच्युतं लिङैभूतु स्वशाखोक्तै श्वपावनैः ॥ २ ॥
 हवनं विधिवत्कार्यं भक्तियुक्तेन चेत्सा ।
 अथेशकोणमासाद्य ब्राह्मणेरपैरस्सद् ॥ ३ ॥
 प्राक्निर्दिष्टन्यसेत्तत्र स्नानोपकरणन्तुयत् ।
 दशार्द्धगव्यपूर्वन्तु कलशेषु पृथ कृथक् ॥ ४ ॥
 तानचर्यार्थ्यादिनापक्षात् द्विषट्केनाभिमन्त्यच ।
 समानीयशिळोपेतान् कलशान् पूर्वसम्भृतान् ॥ ५ ॥
 उद्धृष्टधातुसमूतान् नवशैलमयांतुवा ।
 समान् सपक्वान् सुधनान् न्मृणमयांस्तदभाषतः ॥ ६ ॥
 द्वादशांगुलविस्तीर्णं स्तम्भानेन तुचोन्नतान् ।
 द्विगुणान् सविसामर्थ्ये नृपाणां हेमजान् द्वितान् ॥ ७ ॥
 तत्त्वं चतुरथन्तु द्वादशांगुलविस्तृतम् ।
 तत्त्वं शत्रुत्यवाहुल्यात् शिलाबुद्धं समाद्वरेत् ॥ ८ ॥

संस्थाप्यविधिवत्कुम्भाद् पूर्वोक्तेनक्रमेणतु ।
कम्बुतुल्यमथैकंवा तत्कण्ठं श्यंगुलोन्नतम् ॥ ९ ॥
तद्गुणैरपिविस्तीर्ण तत्खातोषांशुलस्मृतः ।
परितःकर्णवर्जन्तु शंखोवासुसितोमहान् ॥ ३१० ॥
विहितोहतनासम्तु अन्तरशुद्धस्तुसाक्षतः ।
एवंहिसान्तराद्वाद्या त्समालभ्याधिवास्यच ॥ १ ॥
फल्लेद्देमादिकैरतै स्तवौषधिमथैस्ततः ।
गन्धैर्वीजैस्तथाधान्यै विद्वुमाद्यैस्तुमौकितकैः ॥ २ ॥
नेत्रवस्त्रैरलंकारै र्भूषयेत स्त्रावैरशुभैः ।
द्वादशाक्षरमन्वेण एकैकस्यसमाचरेत् ॥ ३ ॥
मूर्तिसंसिद्धयेन्यासं प्रणैस्तच्छिदात्मना ।
ततश्चाध्यादिकैर्भोगै वैद्यन्तैर्विधैर्यजेत् ॥ ४ ॥
शिलास्वेवं कृतेऽपश्चा नियेत्कुण्डसन्निधिम् ।
सशिलंकुम्भवृन्दत्तु आधारेषूपरिन्यसेत् ॥ ५ ॥
तदाधारशिलांपश्चाद् तत्रवामण्टपाद्विः ।
एवमैषच्चसंस्कृत्य भाषयेत्प्रणवेनतु ॥ ६ ॥
ज्वलन्तींगोसहस्रेण खचितांसूर्यविभवत् ।
तत श्चाराध्यमन्वन्तु सन्तर्प्य शतसंख्यया ॥ ७ ॥
मध्ये तत्कलशं न्यस्य सांगं सपरिवारकम् ।
निशेषशक्तिगर्भन्तु व्यापकं ब्रह्मतत्त्ववित् ॥ ८ ॥
अत ऊर्ध्वं तिर्यगाभि वांगाद्याभिश्च शक्तिभिः ।
ब्रतमूर्तिसमेताभि रभिन्नाभिस्तु तत्खतः ॥ ९ ॥
पाठये द्वाद्याणां स्तत्र आत्मव्यूहन्तु मन्त्रराद् ।
तथैवात्मानुवादं च प्रणवाद्यन्तगन्तु वै ॥ ३२० ॥
तमर्चयित्वा विधिव तर्पयित्वा त्वनन्तरम् ।
दिक्सितानां च कुम्भानां वासुदेवादिकान्नयसेत् ॥ १ ॥

पूर्ववच्चानिश्चाद्यान् विदिक्संस्थापितेषु च ।
 पाठये च्चातुरात्मीयं संज्ञामन्बचतुष्टयम् ॥ २ ॥
 प्रभवाप्यययोगेन तत स्फूक्तन्तु पौरुषम् ।
 ऋग्वेदान् पाठये ऋत्या युंजते त्यपरान्यज्ञुः ॥ ३ ॥
 रथन्तरात्म्यं यत्त्वाम् सामज्ञान् भगवन्मयान् ।
 सद्वशिरसं चेति मन्त्रां श्वाधर्वणां स्तवः ॥ ४ ॥
 एकस्मि न्वा महाबुद्धे सर्वोक्तं कलशे हितम् ।
 तथैव हृवनं कुण्डे मध्यमे विहितैः स्वयम् ॥ ५ ॥
 किन्तु क्रमेण वै मन्त्रान् पाठयेच्च यथास्थितान् ।
 एवं सम्पातहोमन्तु कृत्वा पूर्णान्तिकं ततः ॥ ६ ॥
 महाशक्तिसमूहस्तु पर स्सामर्थ्यदक्षणः ।
 अभेदेन च मन्त्रादिमूर्तीनां य स्थित स्फुटम् ॥ ७ ॥
 स सन्धेय शिलानां च स्वनामना प्रणवेनतु ।
 ज्ञानभाषा निवसति तथानन्तवला प्रभा ॥ ८ ॥
 सर्वगा ब्रह्मवदना द्योतकी सत्यविक्रमा ।
 समूर्णां चेति कथिता शक्तयो विश्वधारिकाः ॥ ९ ॥
 या शिला कलशाधारसंज्ञातां विद्धि सर्वगाम् ।
 सामर्थ्यशक्तिसामान्यां निष्कलां पारमेश्वरीम् ॥ १० ॥
 सन्तर्प्य मूलमन्त्राच्च शिखामन्वेण लांगलिन् ।
 अजस्य नाभावध्येकं मन्त्रेणैकायै स्तवः ॥ १ ॥
 तादर्थेनतु होतव्यं मृक्मैस्तु तथैव हि ।
 होतव्यं मस्य वाग्मीयं गायत्रीभि रतो परैः ॥ २ ॥
 होतव्यं ब्राह्मणै स्सम्य कवद्वयामे रूपलक्षकैः ।
 दत्त्वा पूर्णा स्वर्यं कृत्वा स्थलस्थस्याचर्वनं पुनः ॥ ३ ॥
 शलिदानश्च भूतानां समाचर्य ततो व्रजेत ।
 प्रासादब्रह्मभूमार्गं न्यसे तत्र महाशिलाम् ॥ ४ ॥

संस्परं शक्रमन्त्रन्तु सानन्तं प्रणवेन वै ।
 वीजभूतं तदन्तस्थ मध्वपट्कं स्मरन्यजेत् ॥ ५ ॥
 निशेषमन्त्रवृन्देन होमस्यादै रनन्तरम् ।
 द्वारदिग्बीक्षमाणन्तु मध्ये मन्त्रघटं न्यषेद् ॥ ६ ॥
 स्वदिक्षवन्यान्यथावस्थान् स्वै स्वै र्मन्त्रै निवेशयेत् ।
 तत स्वशक्तिपाषाणै रक्तैकं स्थगयेत घटम् ॥ ७ ॥
 पूरये दख्मन्त्रेण वद्यना मन्तरं ततः ।
 मृदु मुद्रालुकाभिस्तु सुधयाचलसिद्धये ॥ ८ ॥
 संवेष्टय नेववस्त्रैस्तु क्रवेदान् पाठये ततः ।
 आत्माहार्वेति सूक्तन्तु प्रतिष्ठा सामसामगान् ॥ ९ ॥
 दादशाक्षरसंयुक्तं बलमन्त्रं पुनः पुनः ।
 चक्षतव्यं ब्रह्मनिष्ठैस्तु प्रणवान्तं सुभावितैः ॥ ३४० ॥
 तदेकततुतां यातं संस्परे त्प्रणवेनतुं ।
 मूर्त्या दिशन्ति निष्ठं यन्नामरूपक्रियात्मकम् ॥ १ ॥
 दादशाक्षरमन्त्रेण भूय स्पृहद्यंगमैः ।
 तत्त्वाराध्यं खमूर्तिन्तु संयजे तेजसां निधिम् ॥ २ ॥
 तत स्त्वों भगवन् भोगैः पाठये त्पांचरात्रिकान् ।
 अर्चामि तेति क्रवेदा नर्चा सामच तद्विदः ॥ ३ ॥
 ततः परिगृहीतेतु क्षंत्रे देवगृहीयके ।
 दादशांगुलमानन्तु दिग्विदिक्षवष्टुकं न्यषेद् ॥ ४ ॥
 स्नापितं पूजितं सम्य किशलानां शुभलक्षणम् ।
 तदन्त स्वनिरोद्धव्या बुद्धिर्धर्मगुणाः क्रमाद् ॥ ५ ॥
 धर्माद्या शाश्विकोणात् याव दीशपदं पुनः ।
 प्रागादा तुतरान्तं च अधर्माद्यं चतुष्टयम् ॥ ६ ॥
 शिलाना मन्तरे भूमौ षट्कं षट्कं क्रमेण तु ।
 न्यस्तव्यं पूर्वचर्णाच्च वर्णानां सावसानकम् ॥ ७ ॥

शब्दव्याप्तिविद्धां च कृत्वैवं दुद्धिवागुराम् ।
 सूत्रभूतां न्यसेत् सम्य कप्रासादतलसंस्थिताम् ॥ ८ ॥
 न्यसे त्वाङुणभित्त्यर्थं तथैव हि शिलाष्टकम् ।
 तासु संरोधये त्सम्य कप्रागुक्तां स्तु दिगीश्वरान् ॥ ९ ॥
 चक्रं तदन्तभूमीनां भ्रमद्विस्फुलिंगवत् ।
 क्षाणेन चिनतये द्रव्यासं भूभागं चांगणीयकम् ॥ ३५० ॥
 आभोगं तदध शोषं तदूर्ध्वं गगनेश्वरम् ।
 चहिः प्रांकणभित्तीनां साक्षं सपरिवारकम् ॥ १ ॥
 प्रागादा वीशकोणान्तं मिन्द्रायं चाष्टकं न्यसेत् ।
 तथाविधेषूपलेषु अन्तर्भूमिगतेषु च ॥ २ ॥
 तत्स्वनाम्नार्चित्यत्तु ऋग्वेदान् पाठये ततः ।
 क्षीबो न विद्वानिति वै ये देवास्तु यजुर्मयान् ॥ ३ ॥
 देवग्रतं च सामग्नान् प्रविश्याभ्यन्तरं ततः ।
 स्थित्याग्रतो मन्त्रमूर्ते रथव्याप्ति मनुस्मरेत् ॥ ४ ॥
 वीजत श्वांकुरीभूता पुरस्ता द्रव्यक्ति मेति सा ।
 प्रासादपीठर्पयन्तं जुम्भाधारोपकात् वै ॥ ५ ॥
 भुवनाध्वा यथावस्थो भावनीयः पुरोदितः ।
 गर्भोच्छाय्यवर्धिं यावद् पादाध्वानं विलोकयेत् ॥ ६ ॥
 मन्त्राध्वा शुकनासान्तं स्तत्याध्वावेदिकावधिः ।
 कलाध्वाण्डगजा [तुगला] न्तश्च वर्णाध्वाच तदूर्ध्वतः ॥ ७ ॥
 समीकृत्य पुरा सर्वं प्रासादं प्रारम्भे ततः ।
 तलादूनाधिकाच्चैव सांगुलैः रुचितैः करैः ॥ ८ ॥
 द्विद्विदशकरं याव ताळेनोनाधिकेन तु ।
 शुभाय शिद्वये विद्धि गर्भं देवशृहस्य च ॥ ९ ॥
 कृत्वा क्षेत्रांगुलानां च कराणां वा घनं पुरा ।
 त्यजे तदष्टभि स्सम्य ग्यच्छेषं तद्विचार्यं च ॥ ३६० ॥

एकाधष्टमपर्यन्ता ध्वजधूममृगश्वराः ।
 श्वाच गोखरमातंग वायसा स्तु तत श्वुभाः ॥ १ ॥
 एकविप्रियं च सप्ताख्या स्सर्ववैव विधीयते ।
 गर्भषट्टभाज मानेन तद्वाहि भित्तिविस्तुतिः ॥ २ ॥
 तन्मानं परित स्थ्यक्षत्वा भित्ति रन्या विधीयते ।
 एवमवक्रमेणैव सदभित्तिगणेन्तु ॥ ३ ॥
 गर्भद्विगुणविस्तीर्ण क्षेत्रं देवगृहस्यच ।
 मन्दिरेत्वेकभित्तिये क्षेत्रमानं विधीयते ॥ ४ ॥
 गर्भोक्तंतविभागेन युक्तं युक्तेन वर्तमाना ।
 लत्रापिहासवृद्धयात् आयशुद्धिविचारयेत् ॥ ५ ॥
 एवं निर्जगतीकंच भागपीठं विवर्जितम् ।
 प्राप्तादक्षेत्रमानं च तद्युक्तमवधारय ॥ ६ ॥
 षट्टभागेनाधपादेन विभागेनोभयामिका ।
 विहिताजगतीभाग स्वाक्षियाविस्तुतिर्भवेत् ॥ ७ ॥
 अधिकार्द्धचतुर्दिशु तत्पंचांशैस्तुवैत्रिभिः ।
 दृतीयांशेन वैमध्ये निर्गमस्तु विधीयते ॥ ८ ॥
 कोणात्कोणात् वैशेषं भागं भागं प्रवेशयेत् ।
 उच्चं गर्भसमं पीठं तत्पीठेन दलेन वा ॥ ९ ॥
 पीठोक्ताळयपीठस्य लक्ष्मस्थित्यशकल्पना ।
 चतुर्दिश्कुविधेयावै बहुधानन्तपूर्विका ॥ ३७० ॥
 अथोच्छ्रुयन्तुवैक्षेत्रा त्विगुणं मन्दिरस्यच ।
 कुर्याद्विधर्घगुणं चैव द्विगुणं वायथेच्छया ॥ १ ॥
 द्विरेकादशधाकुर्या तं च भागैस्समपुरा ।
 विधेयं पीठवत्पश्चा देकांशेन मसूरकम् ॥ २ ॥
 तदूर्ध्वं निहिताजंवा गर्भमानेन चोक्ता ।
 भवोपकरणीयाभि देवता भिरलंकृता ॥ ३ ॥

जंघायामंशयुग्मेन उपयूनाधिकेनच ।
 कार्यशिखरपीठन्तु पूर्वलक्षणलक्षितम् ॥ ४ ॥
 किन्तु प्रवेश निर्यासो तवचार्धाशिष्मितौ ।
 शिखरंचावविद्वितं भूमिकानवकाचित्वम् ॥ ५ ॥
 संकोच्यतपुरासुव मादायोन्नतिसमितम् ।
 एकस्मादेकवर्णात् जंघोर्ध्वीयाद् प्रसार्यच ॥ ६ ॥
 संस्पृशेद् शिखरपीठ मञ्चसात् निरोध्यच ।
 प्रासादाद्विहायव भूभगेत्वमलेक्षण ॥ ७ ॥
 कर्णादूर्ध्वं नयेत्सुवं लाञ्छमानं क्रमेणतु ।
 शिखरोन्नतिपर्यन्तं चतुर्दिक्षेवमेवहि ॥ ८ ॥
 पर्यटेष्टांछयमानन्तु कर्णात्मणं महाप्रते ।
 यावद् कुमुदपत्राभा सास्याच्छिखरमंजरी ॥ ९ ॥
 एवमालेख्यदृष्ट्यातु सम्पाद्यातन्तुप्रातः ।
 भूमिकाण्डप्रसिद्धर्थं कार्यासादशथापुनः ॥ १८० ॥
 उपरिष्टान्तुभागेन भवेदामलसारकम् ।
 भूमयोभागमानास्तु ततस्तासासमाचरेत् ॥ १ ॥
 क्षयबृद्धचाविधानन्तु त्यक्त्वास्यानंचभूमिकाम् ।
 चतुष्ट्रिद्वयेकसंख्यानि समानांगुलानिच ॥ २ ॥
 निजभूमेस्समारभ्य तानियोज्यान्धधःक्रमाद् ।
 पूर्वभूमेस्समारभ्य हाथस्थेभूमिकागणे ॥ ३ ॥
 सर्वासांव्यवधानन्तु तद्विरष्टांशसमितम् ।
 विभिन्नापीठरचना तासुकार्यायथास्थिता ॥ ४ ॥
 सचक्राविद्विधैःपद्मैः प्रादुर्भवैस्तुचासिलैः ।
 सर्वैर्वालाङ्घनैर्मूर्तैः रूतंगीतरसस्थितैः ॥ ५ ॥
 नवांशेनोर्ध्वभागातु स्वपादेनविनिर्गतम् ।
 उष्णीषमृध्यभूमे स्तु कार्पै रचनोज्जितम् ॥ ६ ॥

शिष्टं कृत्वा विधा पीठं मण्डलस्थेन पूर्ववद् ।
द्वितीयेन ततः कण्ठं दृत्येनोर्ध्वगेनतु ॥ ७ ॥

सुखमं श्रीयुतं कुर्या दण्डं धात्री फलाण्डवद् ।
नवधोणीष्वकं कृत्वा चतुर्भिर्बैदिकाभ्यम् ॥ ८ ॥

विभागपृथुलं कण्ठं मण्डं पञ्चांगसमितम् ।
पञ्चधा सप्तधा कृत्वा गर्भं वा नवधा पुरा ॥ ९ ॥

विहाय पक्षगौ भागौ मध्यभागगणेनतु ।
प्रासादनाडिका कार्या गर्भार्थेन विनिर्गता ॥ ३९० ॥

पादेन वा त्रिभागेन सप्तम्भाप्यथ केवला ।
उत्तरा शिखरार्थेन साप्युत्पलदलोपमा ॥ १ ॥

कार्या शिखरपीठोर्ध्वे दिव्यकर्मविभूषिता ।
तत शुभतरं कुर्या न्मण्टपं स्तम्भस्त्रयुतम् ॥ २ ॥

भूषितं विहगन्द्रेण बलिमण्डलगेन च ।
चतुर्द्वारे तथा दिक्षु विधेयं मण्टपत्रयम् ॥ ३ ॥

प्रवेशवितयोपेतं मण्टपे मण्टपं भवेत् ।
कुर्या न्मण्टपं सुक्तं वा यथाभिमतनिर्गमम् ॥ ४ ॥

रथोपरथकाशन्तु तेषां गर्भा द्विधीयते ।
निर्यासो दशमांशेन द्वादशांशेन लांगलिन् ॥ ५ ॥

अथवा षोडशांशेन ते कार्या नेमिवत्पुनः ।
चतुर्दिक्पक्षसंलिपाः पीठकर्मविभूषिताः ॥ ६ ॥

शिखरस्य चतुर्दिक्षु पीठोपरि सप्तम्भयेत् ।
संमं रथकयुत्पातु नासिकामंजरीगणम् ॥ ७ ॥

मध्यदेशचतुर्दिक्षु कुर्यादारगणं समम् ।
विचतुःपञ्चवद् भागे ततो गर्भा द्विधीयते ॥ ८ ॥

द्विगुणं चोब्रतत्वेन विपञ्चनवशाखिकम् ।
युक्तं द्वास्यद्वयैनैव कुम्भेभदशनैस्तु वा ॥ ९ ॥

विधिवत्स्थापनं तस्य मन्त्रपूर्वं समाचरेत् ।
 संस्नाप्य मूलमन्त्रेण सम्पूज्याद्यादिना हृदा ॥ ४०० ॥
 शाखामूलगतां कुर्याद्वात्रुरद्रमर्यो स्थितिम् ।
 सर्वधारामयं मन्त्रं सन्निरोध्यहि तत्र च ॥ १ ॥
 ज्ञानक्रियात्मकं ध्यात्वा शिखामन्त्रेण शाश्वतम् ।
 दक्षिणोत्तरभागभ्यां शाखायुग्मन्तु विन्यसेत् ॥ २ ॥
 हन्मन्त्रेण तदूर्ध्वेतु रुद्धवायं परमेश्वरम् ।
 सन्निधीकृत्य सम्पूज्य गगनस्थे हुडुम्बरे ॥ ३ ॥
 द्विविधं धातुजालन्तु रत्नं सिद्धार्थकां स्तिलान् ।
 चन्दनाद्याहिंगन्धा ये क्षीरं दधिघृतं मधु ॥ ४ ॥
 शालय सर्ववीजानि सर्वैषध्य सखिदुमाः ।
 कृत्वा नेत्रेण नेत्रस्थानं द्वारोर्ध्वे विनिवेश्य तान् ॥ ५ ॥
 दृश्यं भोगासये चैव त्वदृश्यं मोक्षसिद्धये ।
 चतुर्था त्सकलो धर्म स्तवोर्ध्वे सन्निरोध्य च ॥ ६ ॥
 चत्वारिंश्टगाहितिं यत्पाठये दृश्यमयां स्वतः ।
 कर्महोमचयं कृत्वा पूर्णा मूलेन पातयेत् ॥ ७ ॥
 एतद्विभ्रंशप्रतिष्ठानात् प्रागव त्पक्षा त्समाचरेत् ।
 सिद्ध्य [स्थित्य] पेक्षावशेनैव हालयस्यतुवैविभोः ॥ ८ ॥
 अनन्तभुवनंनाम सर्वकामापवर्गदम् ।
 चतुर्थकारमेषंहि प्रासादंविद्धिपीठवद् ॥ ९ ॥
 रचनासन्निवेशोत्थं भेदेनानेकधातथा ।
 पतञ्जश्मृगेन्द्रेस्तु निधिभूतोपमैर्घटैः ॥ ४१० ॥
 शंखपद्माकिताभिस्तु खोपानपदपङ्गिभिः ।
 युक्तंद्वारवशेनैव तथापीठवशात्तुवै ॥ १ ॥
 विस्तारःप्रतिदिक्संस्थ स्तवहणस्य विधीयते ।
 गर्भोत्थक्षेत्रसंज्ञाच जगतीकस्यलङ्गलिन् ॥ २ ॥

इयस्सजगतीकस्य तन्मानेनापिसर्वदिक् ।
 एभ्यःपादादिकंकुर्यात् पादाद्यंशोऽज्ञितन्तुवै ॥ ३ ॥
 बुध्वाचायतनानांच संस्थितश्वांगने [कणे] पुरा ।
 चतुरायतनंविद्धि प्राप्तादैःदिक्ब्रयस्थितैः ॥ ४ ॥
 आद्येनष्ठहकोणस्यै स्तत्पंचायतनंस्मृतम् ।
 विज्ञेयमष्टायतनं विभिरन्यैस्तुदिग्गतैः ॥ ५ ॥
 विनामद्यस्थितेनैव दिग्गतैस्तु द्विभिर्दिभिः ।
 तद्वायतनन्तेन युक्तमेकाधिकं भवेत् ॥ ६ ॥
 प्रतोलीपक्षगेनैव प्राप्तादद्वितयेनतु ।
 द्वादशायतनंविद्धि सद्मध्यस्थितेनतु ॥ ७ ॥
 तदेवाधिकसंज्ञन्तु अतोभ्योनन्तसंज्ञिकः ।
 परस्परमुखोकुर्या त्वापादादौद्वारदेशगौ ॥ ८ ॥
 प्राप्तादाभिमुखाच्चैव दिक्ब्रयेवस्थितास्तुये ।
 कोणस्थाभ्यांचसाम्मुख्यं द्वाभ्यांद्वाभ्यां विधीयते ॥ ९ ॥
 द्वायामभिमताभ्यांतु कुर्यादुचितदिङ्गमुखम् ।
 द्वौपरस्परवक्त्रौतु कोणदेशसमाश्रितौ ॥ १० ॥
 द्वाराण्यनन्तायदते प्राप्तादानांमहामते ।
 यथाभिमतदिक्स्थानि कर्तव्यान्यचिशंकया ॥ १ ॥
 नतत्रेषांभवति वेधदोषःपरस्परम् ।
 अंगभावगतत्वाच्च प्रधानायतनस्यदै ॥ २ ॥
 अर्धेन च त्रिभागेन हितःपादेनचांगणात् ।
 परण्डकस्यचोच्छाय स्तद्विस्तार स्तयोच्छ्रुतेः ॥ ३ ॥
 तच्चपीटोपमंकुर्यात् श्लक्षणंसोष्णीषमेववा ।
 युक्तंकोटिगणेनाय नानादेवान्तगेनतु ॥ ४ ॥
 यदेकायतनंचैष त्वंगनन्तन्महामते ।
 युक्तंलघुपरण्डेन केवलंवापरण्डकम् ॥ ५ ॥

यदाद्यचायतनाद्यच्छ द्वादशायतनान्तिमम् ।
 एकदिग्खीक्षमाणंच चतुरश्रायत्वेण ॥ ६ ॥
 बृत्तायतेवावितते प्रासादेचोक्तलक्षणे ।
 यस्माद्वालयानांच अंगनानांविशेषतः ॥ ७ ॥
 चतुरश्रादिपीठानां नित्यमेवमहामते ।
 अन्योन्यालुगतंत्वन्तु हितंसापेक्षकंन्तुवै ॥ ८ ॥
 भूमिभागवशेनैव तथैवाचार्चावशेनतु ।
 नानाफलवशेनापि तथाशोभावशेनच ॥ ९ ॥
 भूलाभश्चतुरश्रातु चतुरश्रायताद्वनम् ।
 वर्तुला त्सर्वकामास्ति निर्वृतिं स्तु तदायतात् ॥ ४३० ॥
 दृष्टादृष्टफलेप्सूनां लोकास्तु महादद्यः ।
 यच्छन्ति वैष्णवं स्थान मारोग्यं भूति मुत्तमाम् ॥ १ ॥
 वैष्णवाना मकामानां च्युते रन्ते परं पदम् ॥ ४३१= ॥
 इति श्रीपाश्वराचे श्रीसात्वतसंहितायाम्
 प्रतिमाश्रासादलक्षणादिधि नाम
 चतुर्विंशः परिच्छेदः ॥ २४ ॥

अथ पञ्चविंशः परिच्छेदः ।

श्रीनारदः ।

सर्वलोकगुरु विप्रा यदुक्तो विश्वधारिणा ।
 तदिदानीं प्रवक्ष्यामि मन्त्रविम्बितिवेशनम् ॥ १ ॥
 भोगेप्सूनां च वर्णानां साम्प्रतं यदभीष्टदम् ।
 कौवल्यदं शमाच्चैव चातुराश्रम्यसेविनाम् ॥ २ ॥
 ३३

यज्ञधर्मरत्नानां च सहायं च फलैस्तु तद् ।
 प्रागददेवगृहस्याग्रे दिक्षाभे [भागे] ज्ञाति मण्टपम् ॥ ३
 चतुरश्च चतुर्द्वारं दर्भमालान्तरीकृतम् ।
 अन्यत्र तदलाभेतु यथाभिमतदिङ्मुखम् ॥ ४ ॥
 चतुर्दशकरात्मैव यावर्त्तिशत्करावधि ।
 षट्करात्मं पुन स्तस्मात् विम्बमानव्यपेक्षया ॥ ५ ॥
 कार्या यथे स्थला तेषां द्विसप्ताशै स्ततोष्टभिः ।
 समन्तभद्रा शुश्रक्षणा चितापकेष्टकादिकैः ॥ ६ ॥
 तालोन्नते स्तमारभ्य तामात्येस्मिन् हि कर्मणि ।
 उन्नतांगुलवृद्धयातु नीता तद्रासतां क्रमात् ॥ ७ ॥
 द्वित्रिएषकांशकैर्मध्ये सर्वासां मण्टपं [षट्लं] भवेत् ।
 चतुरश्चतुर्द्वारं चक्रांवुरुद्भूषितम् ॥ ८ ॥
 दक्षिणेशयनंसौम्ये कुण्डमग्रेस्तु पूर्ववद् ।
 समेखलं द्विस्तन्तु चक्रपद्माकिंशु शुभम् ॥ ९ ॥
 तदध अतुरश्च प्रादायमेखलिकान्वितम् ।
 अथ दक्षिणदिग्भागे कुर्याद्दै चक्रचिह्नितम् ॥ १० ॥
 वर्तुलं पश्चिमे सौम्ये कमलांकं मनोहरम् ।
 शंखांकं सर्वकोणेषु मान मेषां यथोर्ध्वंगे ॥ ११ ॥
 सर्वे दशान्तदहस्तानां चतुर्णा मेकमेखलाः ।
 मण्टपानान्तु किं त्वत् ऊर्ध्वंगं सर्वमेखलम् ॥ १२ ॥
 अतोध स्तंस्थिता स्तर्वेष्टकुण्डास्तु मण्टपाः ।
 तेषां समेखलं चायं द्वार्विशत्यंगुलै भवेत् ॥ १३ ॥
 द्वासा देशुलयुग्मस्य याव द्वै षोडशांगुलम् ।
 स्यात् षट्करात्मानां न्यूनाना सुच्छ्रौतै भवेत् ॥ १४ ॥
 अष्टहस्तोच्छ्रूतः पूर्वः अधोर्धकर्वर्धिताः ।
 न द्वास षट्करात्मानां न्यूनाना सुच्छ्रौतै भवेत् ॥ १५ ॥

त्रयोदशकरादीनां चतुर्णा पातये ततः ।
 अष्टकं चांगुलानां तु सप्त षंच चतुः क्रमात् ॥ १६ ॥
 एवं स्नानयुहाणान्तु विस्तार श्रोत्रते स्पृह ।
 किन्तु वै वालुकार्पटै मध्यत शोपशोभिताः ॥ १७ ॥
 द्वितुर्भिं द्विसप्तां [हस्तां] शै विश्लेषाः प्राप्यदुन्नताः ।
 सन तीयो यागगेहा द्वा दिक्ब्रयेभिमते द्वृभूम् ॥ १८ ॥
 अर्धमानसप्रं सुख्यात् सुपीठशयनान्वितम् ।
 हृदानभवनं कुर्या न्पंगल्यकलशे स्पृह ॥ १९ ॥
 सर्वेषां कर्मभूभागं कोणस्तम्भै विभूषितम् ।
 सुनेत्रै वैष्टितं कुर्या चक्राद्यैः पूर्ववद्युतम् ॥ २० ॥
 सुस्थिरं दृढपादं च स्नानाभ्यो ग्रहणक्षमम् ।
 अर्द्धेन वालुकार्पिठं दीर्घमात्रक्षेपेण तु ॥ २१ ॥
 वर्धितं चाप्रहस्तेन द्वासितं चतुरंगुलैः ।
 स्वदेह्या दर्धविस्तीर्णं कृत्वैवं समाप्ताळकम् ॥ २२ ॥
 तेन तद्वालुकार्पिठं भूषये न्पध्यगेन्तु ।
 यागागारस्य वै दिक्षु द्वारार्धं तत्र चान्तरे ॥ २३ ॥
 शामार्धवृत्तियोगेन द्वासोन्यत्र कलादिकः ।
 तोरणानि बहिः कुर्यात् द्वडः काष्ठै सुपूजितैः ॥ २४ ॥
 षंच हस्तानि चार्देन वर्धितानि करेणतु ।
 न द्वास मात्ररं तेषा मन्यव करणे सति ॥ २५ ॥
 न [द] शामा त्वं च हस्ताना गृते भूमौ प्रवेशयेत् ।
 शामार्धं वर्धितानां च द्वे द्वे संवर्धये त्कले ॥ २६ ॥
 देह्या त्वयेशशिष्टात् विभागेन तदन्तरम् ।
 सर्वे चक्रध्वजाः कार्याः चक्राल्मध्यरीयुताः ॥ २७ ॥
 सुधाद्यै वर्णकैः पीतै शन्दनाद्यै स्तु लेपितः ।
 भिन्नांग मेत द्वाखिलं वर्थकस्मिन् हि युज्यते ॥ २८ ॥

कर्मयागगृहे शश्व द्विभूते वा वने विना ।
 पंच विशाकरं क्षेत्रं स्वतुल्यांशेन विस्तृतम् ॥ २९ ॥
 तन्मध्येतु चतुर्हस्तं त्वापादं स्थलसप्तकम् ।
 स्थलानां व्यवधानन्तु कुर्या द्वै ताळसम्मितम् ॥ ३० ॥
 एकापायेन वै कुर्याद् द्विहस्तान्तं स्थलांगणम् ।
 क्रमेणाष्टांगुला न्मानाद् द्वयंगुलं द्वयंगुलं विना ॥ ३१ ॥
 स्थलानां संकटनां च व्यवधानं द्विगोलकम् ।
 एव मेव समुच्छ्राय स्सर्वेषां परिकीर्तितः ॥ ३२ ॥
 परितो विहितं धार्थे मानं मत्र स्वपीठजम् ।
 एवं वासंकटे कुर्या दायोक्ता न्मण्टपद्यात् ॥ ३३ ॥
 मध्ये मण्डलपीठतु तस्य दक्षिणदिग्भवेत् ।
 समीपे शयनस्थानं कुम्भानां स्थापनायनम् ॥ ३४ ॥
 एवं द्वि वामनिकटे भोगानां मन्त्रतर्पणम् ।
 त्रृयज्जुस्सामपूर्वाणां श्रुतीनां हवनं परे ॥ ३ ॥
 प्राग्दानं शयनस्थाने ह्यन्यस्मिन् शयने हितम् ।
 प्रासादस्याष्टादिद्भूति शक्तिपानां यथोदितम् ॥ ३६ ॥
 स्थणिडले ष्वय कुण्डेषु तादर्थ्येनाथवा स्वयम् ।
 स्वकुण्डे हवनं कुर्याच्चतुर्वेदमये परे ॥ ३७ ॥
 सप्तस्तमूर्तिपीयं वा स्वय मेव समाचरेत् ।
 सामग्रीविरहा द्योग्य मूर्तिपाना मभावतः ॥ ३८ ॥
 यश्च यत्रोपयोज्यस्तु तत्रतं सम्प्रवेशयेत् ।
 मन्त्राणा मुपदेष्टातु आत्मतुलयो महामतिः ॥ ३९ ॥
 योक्तव्यः कर्मदक्षस्तु सर्वे ष्ववसरेषु च ।
 स्वयं वस्त्वनुसन्धाय हवनार्चनकर्मणाम् ॥ ४० ॥
 आस्तेहुत्पत्तिपूर्वाणां न्यासान्ताना मनन्यधीः ।
 कृत्वा दीक्षाविधानोक्तं सहोमं कलशार्चनम् ॥ ४१ ॥

कुर्या त्सतोरणानां च घजानां स्थापनं ततः ।
 सितरक्तादिभेदेन प्रागदौ च घजाष्टकम् ॥ ४२ ॥
 निवेश्य मध्यवेद्यान्तु पुन रथ्यवत्तथा ।
 यजे त्सत्यादिकं ततञ्जतुष्कं श्वेत मेषहि ॥ ४३ ॥
 उत देवा अवहित मृदूमयान् पाठये ततः ।
 अधर्वं सह सुपर्णेन चक्रं सोरणगं यजेत् ॥ ४४ ॥
 पाठयेत् द्वारपालीयं सामसामविदं स्ततः ।
 अथाधर्यपुष्पहन्मूर्तिधरै र्यायात् समावृतः ॥ ४५ ॥
 यत्र तिष्ठति विश्वेशः पीठब्रह्मशिलान्वितः ।
 तत्रावलोकनं तेषां कुर्या त्सन्ताडनादिकम् ॥ ४६ ॥
 चक्रास्त्रमन्वितै स्सनानकलशै स्स्नापये ततः ।
 सिद्धार्थकै स्तथा पंचगव्यं मृदूतिवारिणा ॥ ४७ ॥
 वल्मीक मृजलेनाथं चक्रांकौषधिवारिणा ।
 संक्षाळयाभ्यर्थं चोद्वर्थं क्षाळये दस्यवारिणा ॥ ४८ ॥
 तमर्थेणार्चयित्वा च तत स्तन्मन्त्रितान् करे ।
 सिद्धार्थकान् दक्षिणेतु वधाये पाठये दृचम् ॥ ४९ ॥
 रक्षोहणं तथा सर्वा न्नये त्रितिसरे मणीन् ।
 सद्धृष्टवेष्टितं कृत्वा समारोप्य रथोत्तमे ॥ ५० ॥
 कर्मारम्भं चपठत स्तस्य दक्षिणदिङ्गन्यसेत् ।
 ऋक्सामपूर्वा न्वामेतु ब्रह्मणांस्तु चतु श्वतः ॥ ५१ ॥
 पुरतोऽर्थं स्मर न्यायात् स्वयं विग्रांस्तु सूदयन् ।
 सनृत्तगेयवादित्र स्तुतिमंगलपाठकैः ॥ ५२ ॥
 इदं विष्णु विचक्रमं ऋडमयै स्सह पाठयेत् ।
 एकायनांस्तदन्तेनु औ नमो ब्रह्मणेतु यद् ॥ ५३ ॥
 तथैव शाकुनं सूक्तं श्रीसूक्तेन समन्वितम् ।
 स्वर्णादिनार्थिन शक्त्या वर्पयं स्ता न्प्रवेशयेत् ॥ ५४ ॥

स्वस्थानं यज्ञभूमे वै प्राप्तादायन्तरन्तु वा ।
 वक्ष्यमाणविधानेन युक्तं रहशिलादिना ॥५५॥
 कृत्वा द्रव्याधिवासं प्रा कर्मभूमौ पुरोदितम् ।
 स्नानकर्मशिलादिना मीष त्वाहु सार्चनम् ॥५६॥
 यथावद्रविभ्यासं प्रीतिपूर्वं निवेश्य च ।
 वृह द्विम्बं ततः कुर्या त्वं विभ्येखिलन्तु वै ॥५७॥
 सखिरोधस्तु मन्त्राणां तत्र उप्लोदये स्मृतः ।
 आवृहस्तनापना त्सर्वं यत्किञ्चि दथ तत्र तद ॥५८॥
 निर्वर्तनीयं पूर्णान्तं बुध्यैवं प्राङ् महामते ।
 तथा कार्यं शुभो येन मुदूर्तो नावसीदति ॥ ५९ ॥
 एवं हि चित्रपूर्वाणा मन्येषां कमलेषण ।
 सरलब्रह्मपापाणवर्जितानां समाचरेत् ॥ ६० ॥
 स्नानाद्यं कर्मविभेतु तत्समिपिथ दर्पणे ।
 कर्मविभविनातेषां प्रस्वापाद्याद्विष्टरे ॥ ६१ ॥
 कुर्यात्प्रवेशपूर्वतु सर्वमुत्सवपश्चिमम् ।
 एवंप्रवेश्यतद्विभ्यं सांप्रतं विनिवेश्यच ॥ ६२ ॥
 निषणं दंडकाषोत्रं तोरणेष्वाहृती स्ततः ।
 निवेश्य स्नानकलशान् हेमाद्युत्थास्तु निर्वृणन् ॥ ६३ ॥
 पूर्ववद्रचनोपेतान् सुखमञ्ज्वास वर्जितान् ।
 निरक्षणादि संशुद्धान् कृत्वा सहदयेन्तु ॥६४॥
 द्रादशाक्षरमन्त्रेण मन्त्रयेत्तान्त्स्वकृत्सकृत् ।
 तैनैव पूजयेत्पश्चात् अर्घ्यस्त्रवन्दनादिना ॥ ६५॥
 तदाहरणहोमन्तु यथाशक्ति समाचरेत् ।
 पूर्णात् मथ सम्पूर्यं क्रमाद्रव्यै नियोजयेत् ॥ ६६ ॥
 पादा वर्णवमनीयार्थं द्रव्यैः पूर्वोदितै स्त्रयन् ।
 नागाद्याद्यन्तं मध्येभ्यो नदीमृतीर्थं सम्भवा ॥ ६७ ॥

ह्रदाद्वलमीक शिखरात् गजदन्त शतीकृतात् ।
 हलोत्या बृष्टशृंगोत्था शालिक्षेत्रेषु सम्भवा ॥ ६८ ॥
 तथैव पद्म षण्डोत्था त्वेकस्मिन् गोभयं परे ।
 वनदाहसमुद्रूतं तथैव च महानसात् ॥ ६९ ॥
 व्रेताज्ञि भस्मत्वपरे विनिवेश्य घटान्तरे ।
 अन्यस्मि पंचगव्यन्तु कुशोदक समन्वितम् ॥ ७० ॥
 सघृतं तैलकुम्भन्तु चमसीवारि पूरतम् ।
 पलाश खदिरा क्षत्य शंभी लोहित चन्दनम् ॥ ७१ ॥
 कषायोदक मन्यस्मिन् परास्मि खिफलोदकम् ।
 वचा शतावरी कन्या व्याघ्री सिंही कुवांजलिः ॥ ७२ ॥
 गोलोभी सिंहलोभी च कुञ्ठं भूतजटा तथा ।
 महागहड वंगाच कलशे न्यत्र लांगलिन् ॥ ७३ ॥
 महानील [निला] गङ्गाचीवा सहदेवी शतावरी ।
 विष्णुक्रान्ताच कार्कोदी साहावह्नि शिखापरे ॥ ७४ ॥
 यष्टिवराहकर्णीचा प्यन्यस्मिन् गजपिप्ली ।
 श्रीफलाद्यानिचान्यस्मिन् पावनानिफलानिच ॥ ७५ ॥
 दधि क्षीराज्य कुम्भाश्व द्वौ मधिश्चु रसान्वितौ ।
 मूलान्यमोरुहाणांच तान्यन्यस्मि न्द्रयेन्यसेत् ॥ ७६ ॥
 दुमाणां पावनानान्तु सक्षीराणां विशेषहः ।
 पुष्पपत्र फलोपेत मेकस्मि न्मजरीगणम् ॥ ७७ ॥
 जात्यादिकं मथैकस्मिन् कौसुमीय लताचयम् ।
 रोचना रजनीयुग्मं बलामोटाच पद्मकम् ॥ ७८ ॥
 इतिपंचक मेकस्मिन् दर्भा न्दूर्वाकुराणिच ।
 सास्यं शाल्यंकुरचयं कलशेन्यवै न्यसेत् ॥ ७९ ॥
 सिद्धार्थकान् सिद्धायांस्तु प्रियंगु गम्धसंज्ञकम् ।
 अपरस्मिन्नयसेत्कुम्भे सहैनागकेसरैः ॥ ८० ॥

ग्राम्याशौषधय स्सप सप्तारण्या घटद्वये ।
 बाह्निकं चन्दनं चैव रसं कर्पुर संयुतम् ॥ ८१ ॥
 चतुष्कमेतदपरे त्वन्यस्मि न्धातवश्गुभाः ।
 ताम्रजाम्बूनदाद्यास्तु परेतत्त्वयमहत् ॥ ८२ ॥
 न्यसेद्विद्विमजाकंच द्वयो भुक्ताकल्पानिच ।
 अव्योदकमथैकस्मि ब्रदीतीर्थोदकंद्रये ॥ ८३ ॥
 सर्वैषधि घटंचैव सुशीताम्भोघट न्ततः ।
 सुगन्धिपुष्पकलश चत्वारिंशत्स्वमीस्मृताः ॥ ८४ ॥
 वामभागेतु देवस्य अग्निकोणादितोन्यसेत् ।
 पुनरीशानकोणात् शयनेसप्तधान्यसेत् ॥ ८५ ॥
 गन्धोदकेन सम्पूर्णी स्तथाद्यायुपदावधि ।
 सर्वाण्याधारद्वडानि पूरितान्यमलांभसा ॥ ८६ ॥
 मूलमन्वेणतदनु पूजयेद्वादशात्मना ।
 संबेष्टयच पुरासूत्रै श्छादयेतदनन्तरम् ॥ ८७ ॥
 विधानैस्सुव्रसम्बन्धै द्वेणाच्छाध्यवैततः ।
 तदर्पणावसानेथ शयनंकल्पयेद्विधा ॥ ८८ ॥
 सर्वोपकरणोपेत मनन्ततदधोयजेत् ।
 प्रभवाप्यययोगेन तदूर्ध्वेसर्वगंग्रभुम् ॥ ८९ ॥
 पाठयेत्सर्पसामाथ संज्ञां ज्ञानबलात्मिकाम् ।
 हुत्वाशताष्टसंख्यंच मूलंतदनुकल्पयेत् ॥ ९० ॥
 मण्डलंपावनैरागै स्तिताशैर्मागलीयकैः ।
 तदूनाधिकशान्त्यर्थं हुत्वाकुण्डगणन्ततः ॥ ९१ ॥
 संस्कुर्यात् प्रतिकुण्डस्य निकटेकुम्भमध्यगम् ।
 प्रभवाप्ययययोगेन चातुराम्यन्तु संयजेत् ॥ ९२ ॥
 हृदादियद्वादिक्स्थेषु विदिक्स्थेषु तदस्त्रराद् ।
 दत्त्वातदर्थपूर्णान्तु पूर्णात्पूर्णचपाठयेत् ॥ ९३ ॥

एकायना न्यजुर्मया नाश्रावितदनन्तरम् ।
 यथाद्यमन्वेणपुरा मङ्गल्यकलशाभसा ॥ १४ ॥
 संसेच्यविम्बवंतदद्वु द्वापयेनमृदम्भसा ।
 पाठयेत्तत्रकृशमाणडान् वलमन्त्राननन्तरम् ॥ १५ ॥
 ततोगोमयकुभेन इहगायःप्रपाठयेत् ।
 भूतिस्त्वमितिमन्वेण पञ्चमानेनभूतिना ॥ १६ ॥
 पंचगव्येनतदद्वु पाठयेच्छतुरस्ततः ।
 पूर्ववच्छततोभ्यज्य विधिवच्चमसांबुना ॥ १७ ॥
 क्षालयित्वाच्यित्वाच निवेश्यशयनान्तरे ।
 नेवाभिमन्त्रितांकृत्वा शलाकान्तैजसींस्वयम् ॥ १८ ॥
 संसरन् परमंज्योति रीक्षन्नेवेतु चोष्णिषेद् ।
 तन्मन्त्रितेनशखेण शिल्पीस्त्रावोवलोकितः ॥ १९ ॥
 यथाकरपकटीकुर्यात् विधिट्टेनकर्मणा ।
 वाहृणं पाठयेत्साम सहचान्द्रेणसामगान् ॥ १०० ॥
 ततः पात्रद्वयेकृत्वा तैजसेनमधुसर्पषी ।
 वौषडन्तेनमूलेन स्पूज्यजुहुयात्तः ॥ १ ॥
 मुच्चन्तममृतौघन्तु हृदाद्यन्तेनसेचयेत् ।
 तन्मूर्धिंशशिविम्बन्तु र्यायेत्ताडनशान्तये ॥ २ ॥
 सदक्षिणंशक्लाकार्यं दद्याच्छिदिपिजनायच ।
 गोदानमाचरेत्पश्चात् गुरोराराधकस्ततः ॥ ३ ॥
 यथाशक्ति तथान्येषां मूर्तिपानां च दक्षिणाः ।
 दत्त्वा समाचरे त्पश्चा दाहं साप्यायनन्तु वै ॥ ४ ॥
 आमूर्त्वौ द्वादशार्णन्तु मूर्त्यर्थं पूर्ववच्छेत् ।
 अयास्तिसत्ता समायुक्ते संस्कृत्य प्रोक्षणादिना ॥ ५ ॥
 पीठेवतार्यं संवेष्य वाससा द्वाधरोर्वैतः ।
 अधःक्रमोदितैः कुम्भै द्विष्ठोदावर्तितै हृदा ॥ ६ ॥

स्नापये त्पाठये द्विप्रान् थोषधीना मिति श्रुतिम् ।
या थोषधय इत्यादि ऋग्वेदांस्तदनन्तरम् ॥ ७ ॥

एवं दशावशिष्टान्ते स्त्रेचिते कलशै स्सतिं ।
ततः कुम्भचतुष्केण चतुर्भिर्मूर्तिधारकैः ॥ ८ ॥

ऋक्खामपूर्वे विधिवत् स्नापनीयं च पाठयेत् ।
उद्गुतमं हि ऋग्वेदान् पाठये द्रविणं यजुः ॥ ९ ॥

ततस्तु वाहणं सामसामज्ञोथर्वण स्ततः ।
अयं ते वहणश्चेति पवित्रं ते ततो ऋचा ॥ १० ॥

घसोः पवित्रं हि यजुः पाठयेत् सामगांस्ततः ।
पवित्रं तेहि य त्सामसञ्चोद्यक्रायनां स्ततः ॥ १ ॥

मूर्तिपान् समुद्दयेत् पावमानी चतुष्टयम् ।
तदन्तेतु परं मन्त्रं व्यूहीयं भगवानिति ॥ २ ॥

पवित्रमन्त्रं तद्गु इदं विष्णु विचक्षेत् ।
ततो विभवमन्त्रैस्तु सर्वे स्समन्वितेन च ॥ ३ ॥

कुम्भेन सेचयित्वात् व्यूहमन्त्रैः परेणतु ।
स्नापयित्वा चर्चयित्वात् जुहुयात् साधितं शतम् ॥ ४ ॥

यथावप्रणवेनाथ व्यासं छुत्वा च पाठयेत् ।
माप्रगमेति ऋग्वेदा नामेनायु र्यजुर्मयान् ॥ ५ ॥

प्राणापानं हि यत्ताम ततः प्राणाय चै नमः ।
यातव्येति परं मन्त्रं विप्रा नेकायनां स्ततः ॥ ६ ॥

ध्यानयुक्तो धिया सम्य वपठे दाराधक स्ततः ।
ॐ ॥ धावाहया म्यमरबृन्दनतांत्रियुगमं
लक्ष्मीपर्ति भुवनकारण मप्रमेयम् ।
धायं सनातनतत्त्वं प्रणवासनस्थं
पूर्णेन्दुभास्वरहुताशसहस्ररूपम् ॥ ७ ॥

ध्येयं परं सकलवेदविदां च वेदं
 वाराहकापिलनुकेसरिसौम्यमूर्तिम् ।
 श्रीवत्सकौस्तुभमहामणिभूषिटांगम्
 कौमोदकीकमलशंखरथांगहस्तम् ॥ ८ ॥
 सर्ववर्गोति भगवन् किल यथा पि त्वा
 मावाहयामि हि यथा व्यजनेत वायुम् ।
 गूढो यथैव दद्वनो मथना दुपैति
 ह्यावादितोपि हि तथा त्वं सुपैहि चार्चाम् ॥ ९ ॥
 मालाधराच्युत विभो परमामपूर्वे
 सर्वज्ञताथ परमेश्वर सर्वशक्ते ।
 आगच्छ मे कुरुद्यो भ्रतिमां भजस्य
 पूजां गृहाण मदनुग्रहकाभ्ययाद् ॥ १० ॥
 ततो विमृज्य वस्त्रेण भोगैः पूर्वोदितैर्थजेत् ।
 धर्मर्थादै दक्षिणान्तैस्तु पाठै द्वृमयांस्तरः ॥ १ ॥
 अर्चामितेतिवैमन्त्रं सामयज्ञार्चितस्तिवति ।
 भगवान्नितितज्ञांस्तु ततस्तंतर्प्यतेनले ॥ २ ॥
 स्तुत्वान्तितन्ते मन्त्रेण सामज्ञान् पाठयेत्कुनः ।
 सद्गायवसाम्नातु तद्रथन्तरसंज्ञितम् ॥ ३ ॥
 प्रजप्य द्वादशार्णन्तु सुद्राम्बद्धा प्रणम्यते ।
 अष्टांगेनाथविज्ञाप्यो भगवान्मूतभावनः ॥ ४ ॥
 मूर्तिभूतेनरूपेण अनेनैवहिसांप्रतम् ।
 लोकान्नातदत्त्वांस्तु समाह्नादय नागराम् ॥ ५ ॥
 येनान्तस्सम्प्रविष्टेन इष्टकालवशात्तुवै ।
 जन्मान्तरसहस्रोत्था न्मोक्षमायान्तिकिलिवपात् ॥ ६ ॥
 एवमर्थ्योहि भगवां लोकानुग्रहकृत्यम् ।
 करावंश्रिगतौकृत्वा पाठयेद्वृमयांस्तवः ॥ ७ ॥

उत्तिष्ठेति कृत्वो मन्त्रं कृत्वा ब्रह्मरथे स्थिरे ।
 सुयन्त्रितेवं क्षीरस्ये दध्योधनसंमन्विते ॥ ८ ॥
 दुर्भिक्षक्षामशान्त्यर्थं परमात्मफलैर्युते ।
 पाठ्येदस्यवामीय मृद्गमयां स्तदनन्तरम् ॥ ९ ॥
 तन्मयान्वलमन्तन्तु दशार्थेतिमहामते ।
 स्वयमायन्तसंसद्धं हृदातुकवचञ्चपेत् ॥ १३० ॥
 भ्रामयेद्वलिदानन्तु क्रियमाणन्तुसर्वदिक् ।
 रक्तकाञ्चनवस्त्राणां पूर्ववक्षेपमाचरेत् ॥ १ ॥
 दिव्याद्यायतनानांच कार्यापूजायर्थोदिता ।
 पंचरात्रविदांचैव यतानां ब्रह्मचारिणाम् ॥ २ ॥
 षट्कर्मनिरतानांच दानन्दीनजनेष्वपि ।
 रथस्थेमन्त्रविम्बेतु यावत्पदशतं व्रजेत् ॥ ३ ॥
 सरथस्तूर्यघोषेण तावत्कुफलम्बहु ।
 आज्ञोत्ताराधकशश्वत् सकामोनियतव्रतः ॥ ४ ॥
 ततस्तोत्रणदेशस्थं रथंकृत्वाच्येत्प्रभुम् ।
 पाद्यार्थपुष्पधूपैस्तु नमस्कृत्यचपाठेत् ॥ ५ ॥
 उत्तिष्ठेतिद्विषट्कार्णं सजितन्तन्तु चाखिलम् ।
 सम्पठनपौरुषसूक्तं यागवेभप्रवेशयेत् ॥ ६ ॥
 हृदाशयनगङ्कृत्वा यात्राहोमं समाप्येत् ।
 ततस्तच्छिरसोदेशो चक्राधारस्थितेष्ट ॥ ७ ॥
 पूर्वोक्तलक्षणेनेत्र मद्वस्त्रम्पुष्टितंयजेत् ।
 पूजयित्वार्थपुष्पायै शश्यनस्थंचवैपुनः ॥ ८ ॥
 वर्मणाच्छाद्यवस्त्रेण ततोंग्रिनिकटे विभोः ।.
 स्थित्वालांछनमन्त्रांस्तु यथास्थानगतात्रयसेत् ॥ ९ ॥
 पादाद्वैद्वादशांगेषु तदोदामोदरादिकान् ।
 तच्छक्तिकांस्तथामन्त्रान् भास्वद्वयापकं लक्षणान् ॥ १४० ॥

ऐश्वरेणाथ वीजेन यथावस्थेनभावयेत् ।
 षादादित्मयैनैव लद्धन्मन्त्रवरेणतु ॥ १ ॥
 प्राग्वदप्ययुक्त्यातु अन्तज्योतिर्मयात्मना ।
 विभुनावाक्स्वरूपेण तदेवाथपरम्परम् ॥ २ ॥
 सुशान्तंसर्वगम्भुध्वा निस्तरंगमिवोदधिम् ।
 विद्यांगदामित्याद्यं त्पाठयेत् त्पांचरात्रिकान् ॥ ३ ॥
 देहसाक्राचासिकंमन्त्रं धारणात्यमनन्तरम् ।
 जीमृतस्येतिक्रुष्वेदा न्रासदासीच्चपाठयेत् ॥ ४ ॥
 क्रमेणानेनभुक्त्वा[हुत्वा]तु पादार्घशतसंख्यया ।
 तिळानान्तुथाज्यस्य मन्त्रैरेभिर्महामते ॥ ५ ॥
 दत्यापूर्णहुतिंसम्य गुपसंहारलक्षणाम् ।
 ततस्तत्परमंबद्धा हुदितंपूर्ववस्त्परेत् ॥ ६ ॥
 सर्वशक्तिमयैनैव स्वभावेनस्वकेनतु ।
 थोजोबलात्मनायद्वृ गन्धदध्यात्मनातुवै ॥ ७ ॥
 वीजन्तहस्वरूपेण समुद्रोबुद्धात्मना ।
 एवमव्यपदेश्याया शक्तेस्स्वेशक्तिदर्पणे ॥ ८ ॥
 स्थितिमादायविश्वेशः स्वातन्त्र्याज्ञमहामते ।
 मन्त्ररूपान्तनुन्धते सम्यगाराधनायच ॥ ९ ॥
 नानावस्तुपयातस्य प्रसरन्तस्यचस्वयम् ।
 निष्प्रभत्वंप्रयातस्य चिद्वीजनिचयस्यच ॥ १५० ॥
 आविष्कृतस्यभेदेना प्यमूर्तेनवलीयसा ।
 अज्ञानगहनैनैव नित्यानित्यमयात्मना ॥ १ ॥
 समृत्वैवंमूलमन्त्रन्तु चिम्बहृपश्चगंस्मरेत् ।
 षट्शक्तिकिरणोपेतै स्तैस्तद्वयमयीन्तरनुम् ॥ २ ॥
 संस्मरेत्संहरन्तंच प्रागुक्तैववर्त्मना ।
 स्वरूपममलमभूय स्मरेन्मूर्त्यात्मनाततः ॥ ३ ॥

नयन्तं पूर्वविधिना एवं सपरमेश्वरः ।
 मन्त्रात्मनाभ्यतन्त्रत्वं मुपयातोयदातदा ॥ ४ ॥
 सहस्रशिरसन्देव मितिस [ईध] वास्तु चोदयेत् ।
 पाठयेत् ब्राह्मणान् धातर्यध्यक्षेति च मन्त्रराद् ॥ ५ ॥
 योविश्वतश्वकुरिहि यातध्योभवतीतिच ।
 द्वासुपणेतितदनु अतोदेवेतिवैपुनः ॥ ६ ॥
 ऋद्गमयान् पौष्टं सुक्तंततः परतमात्मि [निवृति] ति ।
 ततोर्चयित्वामन्त्रेण श्लयनेविम्बवृत्तिगम् ॥ ७ ॥
 नित्यसत्रिधिसिद्ध्यर्थं मासमासिन्तुमण्डले ।
 संरोद्धयसत्रिधीकृत्य महताविभवेन तु ॥ ८ ॥
 सांगं सन्तर्प्यविधिष्वत् सहमूर्त्यं धरैस्ततः ।
 स्वमूर्तिकुम्भान्मन्त्रेण जलमुद्भृत्यभाजने ॥ ९ ॥
 विम्बमूर्धिकमादेयं सर्वैरेकायतादिकैः ।
 सन्तर्प्यित्वातदनु मन्त्रं सपरिवारकम् ॥ १६० ॥
 आज्यादिनाप्रभूतेन दत्त्वापूर्णाङ्गुतिन्ततः ।
 विम्बात्मनाप्रयातानां क्षमादीना मंगरूपिणाम् ॥ १ ॥
 आपादादेषिपूर्णत्वात् पिण्डीभावार्थमेवच ।
 आरम्भादेव जातानां छिद्राणां शमनेतुवै ॥ २ ॥
 आप्यायनार्थमन्त्राणां इव्यहौमं समाचरेत् ।
 द्विषट्केनादुतीनान्तु एकैकेन चतुर्हृदा ॥ ३ ॥
 आचांत्रे जानुपर्यन्तं स्पृष्टाऽयं होमये त्पुरा ।
 आनाभिजानुदेशाच्च तथैष जुहुया दधि ॥ ४ ॥
 नाभे राकर्णतः क्षीर माकर्णा दाशिरो मधु ।
 समेव्य जुहुया तत्त्वं स्पृष्टा देहन्तु चाखिलम् ॥ ५ ॥
 संस्कृत्य विम्बवत्पीठं भिन्नं ब्रह्मशिलां तथा ।
 प्राणाभिमानदेवं वा यस्य यो विहित स्तु वै ॥ ६ ॥

वेष्टयित्वाम्बरै श्वित्रै शक्रमन्त्रेण वै ततः ।
 कार्यो ब्रह्मशिलादोम शताष्टिकसंख्यया ॥ ७ ॥
 गायत्रीभि स्तदर्थं च बद्वृचाद्यैः पृथ कृथक् ।
 अजस्य नाभावित्यादिमन्त्रे रेकायनै स्ततः ॥ ८ ॥
 अध्वाधिभूतमूर्तन्तु भोगं वापि पृथ किस्थतम् ।
 देवतानां वधिष्ठानं पीडं कृत्वा थ बुद्धिगम् ॥ ९ ॥
 होतव्यं प्रणवेनैव स्वयं व्याहतिभि स्तुतैः ।
 अपैर मूलमन्त्रेण प्रणवान्तेन लांगलिन् ॥ १७० ॥
 ततो वाहनमन्त्रेण तर्पणीय स्सदैषिदि ।
 स्वनाम्ना प्रणवेनैव स्वाहान्तेनापैर स्ततः ॥ १ ॥
 संरोध स्वर्पितान्तु कार्यः पूर्णान्त एव हि ।
 साम्भसा विष्टरेणै भावेन सजपेनच ॥ २ ॥
 सर्वेश्वरस्य देवस्य स्वकीयासु च मूर्तिषु ।
 शब्दात्मिकासु मूर्तिषु तद्वच्छुतिमयस्य च ॥ ३ ॥
 कृत्वैवं च वथादिष्टु मूर्तिपान् विनिवेश्य च ।
 पार्श्वदेशेषु कुण्डानां तर्पये त्पायसेनतु ॥ ४ ॥
 गृहीत्वा दक्षिणं मन्त्रः प्रीणनीयस्तु तै स्ततः ।
 अथ निद्रायमाणन्तु देवं स्मृत्वावकुण्ठ्य च ॥ ५ ॥
 अर्चयित्वा नमस्कृत्य तत्र सर्वान् प्रवेशयेत ।
 स्तुतिपाठकपूर्वास्तु नृत्तगेयपरायणान् ॥ ६ ॥
 विदिकस्थान् प्रणवे जापे द्वादशार्णेन दिक्सित्वान् ।
 सार्ध्यपुण्याक्षतकरः प्राप्तादन्तं व्रजेत्ततः ॥ ७ ॥
 हन्याद सिद्धार्थै स्तस्मा द्विग्रा नस्याभिमन्त्रितैः ।
 प्राडमध्ये विधिनानेन श्वभ्रं वा साम्प्रतं खनेद ॥ ८ ॥
 विनिश्चितं यथा मानं गार्भं कुर्यातु सप्तधा ।
 द्वारेदशा त्सपारभ्य समै स्सूत्रैस्तु सर्वादिक् ॥ ९ ॥

द्वारमध्ये पदान्तन्तु पादाना मधिदेवताः ।
पिशाचां नमानवा देवा परमः पुरुषो हि यः ॥ १८० ॥
चातुरात्म्यं विनान्येषां स्थापितानां महामते ।
आराधनं च स्वस्थाना दक्षिणादेव सिद्धिकृत् ॥ १ ॥
आक्रम्य देवभागं च देव आराध्यते यदि ।
भवन्ति बहवो विद्मा: वर्जनीया स्तवम्भु सः ॥ २ ॥
शुभेन भद्रपीठेन दैवीयेनाथ लांगलिन् ।
चातुरात्म्यप्रतिष्ठायां शिळाख्यं मध्यमं पदम् ॥ ३ ॥
गर्भमध्यपदस्योद्धर्वे योजनीयं प्रयत्नतः ।
अतोन्वितांश मेकन्तु त्यक्त्वा वै पृष्ठदेशतः ॥ ४ ॥
शिळापदद्वयस्यान्ते योजनीया महामते ।
अग्रदेशेथ विम्बस्य वेदि र्भागद्वयोपरि ॥ ५ ॥
चतुरश्रायतस्यैतत्र पीठस्यस्थापनेहितम् ।
एवंहिचतुरश्राय विधानंकिन्तुलांगलिन् ॥ ६ ॥
संचार्यात्वमतोवेदि र्नित्यमाराधनार्थतः ।
पीठोपर्यथवादेवं यस्त्वाराधयतेषदा ॥ ७ ॥
निवेशनीयवैतेन मध्यदेशेनसाशिला ।
एवमाराधनवशा तथाफलवशात्तुवै ॥ ८ ॥
सपीठातांचविस्वानां कार्यसम्यडनिवेशनम् ।
देवमालुषभागाच्च ऐहिकासुभिकम्भवेत् ॥ ९ ॥
विबुधब्रह्मभागाच्च सैहिकन्तुगुणाष्टकम् ।
अपवर्गेतुसामान्य मकामानामयंविधिः ॥ १९० ॥
भिन्नेषेकावशान्मध्ये सतिभूयस्समाचरेत् ।
गालितेष्वांडुनालिते हृदावैचन्दनादिना ॥ १ ॥
श्वभ्रेथोषटरुद्धानां मन्त्राणांचनिरोधनम् ।
पूर्वोक्तेतत्विधानेन धियास्वेस्वेयनेतथा ॥ २ ॥

कृत्वाचर्चनयथोद्दिष्टं पूर्णन्तर्त्रविन्यसेत् ।
 चाहुरयेनतुष्टपूर्वं चतुर्गोलकसमिताम् ॥ ३ ॥
 पीठाद्विनिर्गताकिञ्चित् भूतयेषुस्थिरांशिलाम् ।
 अस्तांपीटेनसुक्ष्यर्थं नवरन्धकृताम्पुरा ॥ ४ ॥
 सुमन्वेणतुतत्रापि प्रतिष्ठासीतिपाठयेत् ।
 आगादौप्राभवेनाथं पंचकंपंचकंन्यसेत् ॥ ५ ॥
 शिकावदेषुद्रव्याणां तत्रवज्रव्याघातकम् ।
 हरितालमूर्शीरंच वीद्ययोदक्षिणेत्वय ॥ ६ ॥
 षष्ठिकांस्त्वीशदिग्वायवोः पुष्परागोहरीतकी ।
 मध्येष्वर्षाणिवदनु ततोगर्तगणन्तुतद् ॥ ७ ॥
 लेपैराच्छादितंकृत्वा सांगंमन्वपदेपदे ।
 पूजयित्वायज्ञुर्वेदां श्वमषट्कांश्वपाठयेत् ॥ ८ ॥
 तदूर्ध्वेविन्यसेत्पीडं तच्छब्देविनवेश्यच ।
 अष्टलोहमयंचक्रं तदूर्ध्वेतुमद्वामते ॥ ९ ॥
 द्वादशाख्यादिशेषोत्था दाधरोयस्यथःस्वकः ।
 हैमंतदूर्ध्वेकमलं तज्जंघाताम्रमेवदा ॥ २०० ॥
 यथाक्रमस्थितंद्वेत त्पंचकंचतुरामनि ।
 न्यसंदनन्तंचक्रस्य मीनकूर्मैकृतस्यच ॥ १ ॥
 सर्वस्यविहितंपञ्चं तस्यातन्तन्तुविन्यसेत् ।
 मण्टपेत्तुखगेशस्य चक्रस्थापनकर्मणि ॥ २ ॥
 न्यस्यपूर्वान्तिकंकृत्वा कर्मणवचतपूर्णम् ।
 सहस्रिंधरैःप्राग्वत् कार्यादभौदकक्रिया ॥ ३ ॥
 ततःप्रवोधयेदेवं धर्चयित्वा इदंपठेत् ।
 मन्त्रात्मनूरूपमार्पीय माम्रेयमुपसंहर ॥ ४ ॥
 समाश्रयस्वसौम्यत्वं स्थित्यर्थपरमेश्वर ।
 नमस्त्वेस्तुहृषकिशा दत्तिष्ठपरमेश्वर ॥ ५ ॥

मदनुग्रहहेत्वर्थं पीठभूमिसमाश्रय ।
 उद्घाट्यहृदयेनाथं त्यक्तनिद्रन्तुमन्तरट् ॥ ६ ॥
 उथाप्यमूर्तिमन्त्रेण सहमूर्तिधरैर्बलात् ।
 तोरणेनचनिष्कम्य प्रदक्षिणचतुष्टयम् ॥ ७ ॥
 कुर्यात्प्राप्तादपीडस्य द्वाराप्रेसन्निरोध्यच ।
 पादाधर्याच्चिमनन्दत्वा हम्बवेणप्रवेशयेत् ॥ ८ ॥
 शाखाद्यमस्पृशन्तंच पाठयेत्तदिदस्ततः ।
 चतुश्चक्रतिदनु पुरमेकादशेतियत् ॥ ९ ॥
 वर्माभिमन्त्रितेनाथं दुक्षेनसितेनच ।
 पादांबुद्धहनालम्प्रा विशेखामन्त्रेणवेष्टयेत् ॥ २१० ॥
 अग्नीषोमौसमीकृत्य प्रणवाद्यन्तगेननु ।
 निषेधमूलमन्त्रेण वामतोमाहतंत्यजेत् ॥ १ ॥
 प्रतिष्ठालिंगशब्दौच द्वौमन्त्रौ पाठयेत्क्रमात् ।
 शांतम्ब्रह्ममयंरूपं स्वकंसमवलम्बयच ॥ २ ॥
 यतोद्दितार्थसर्वेषां निर्गतष्पृशुणात्मना ।
 अतोब्रह्मपदादीष देवभागेत्तमानयेत् ॥ ३ ॥
 मोक्षादिफलसिद्धिनां प्राप्तयेद्यविचारतः ।
 करस्थपथमोक्तव्यं कौतुकंहृदयेननु ॥ ४ ॥
 सर्वागमर्थमन्त्रेण दत्यामूलमनुस्मरेत् ।
 इति सामान्यसन्धानं प्राक्कृत्वातद्विशेष्यच ॥ ५ ॥
 हदाद्यपरिज्ञेन वज्रलेनवैततः ।
 चिन्वर्षीठशिलानांतु एकत्वेनाचेरतिस्थितिम् ॥ ६ ॥
 मूलमन्त्रन्ततोऽध्यात्मा सुशान्तब्रह्मलक्षणम् ।
 आचाधाराद्वध्वजाक्रांतं व्याप्तस्तेनाखिलंस्मरेत् ॥ ७ ॥
 इति सामान्यसन्धानं प्राक्कृत्वातद्विशेष्यते ।
 स्थूलसूक्ष्मपरत्वेन स्थूलंषोडाशिलान्तगम् ॥ ८ ॥

शिणिङ्कायां तथासूक्ष्मं तथपरंविम्बविग्रहे ।
 विन्यातंपठिमूलेथ देवतानां स्तुमाचरेत् ॥ १ ॥
 भवोपकरणीयानां पीठोर्वैत्वथथदिना ।
 त्वसेद्विमवदेवांस्तु उपर्युपर्युवेवत् ॥ २२० ॥
 घटोदेहात्समारभ्य परमर्चागतन्ततः ।
 एवंहिस्वर्वदेवानां सत्त्विवेशवशात्तुवै ॥ १ ॥
 चिन्तामणिमयोन्यातः कृतोभवतिसिद्धिदः ।
 अथमण्टरप्रधेतु देवदेवस्यस्तमुखम् ॥ २ ॥
 स्थिरेपितःमुहूर्ताश्च स्थापनीयश्चपक्षिराद् ।
 स्नातोनुलिमोमन्वेण स्वेनयसंस्कृतःपुरा ॥ ३ ॥
 ज्ञशक्त्यासहविम्बेन यस्माद्विन्नेषुवस्तुषु ।
 विम्बसक्रिकटस्थेषु अथवान्यवलोगलित् ॥ ४ ॥
 तत्कालमंगभावत्वं ब्रजमानेषुसर्वधा ।
 हवनांतंचित्तशेषं ध्यामाच्चनपुरस्तरम् ॥ ५ ॥
 स्वयमेवानुद्देषण कर्मसामान्यतांयजेत् ।
 तस्मात्तथागभवनात् उत्थाप्यादायविम्बवत् ॥ ६ ॥
 देवंप्रदक्षिणीकृत्य प्राप्वरसंस्थापनाधनौ ।
 एकस्मिन्मध्यरन्ध्रेतु वज्राद्यपंचकंन्पत्तेत् ॥ ७ ॥
 एकएवतदूर्ध्वेष्य आधारेय उदीरितः ।
 ग्रागवन्निवेशनीयं च तत्पीठोर्ध्वस्तुभावनाः ॥ ८ ॥
 भावनीयं शरीरेच शेषं विज्ञातिलक्षणम् ।
 पाठये द्वाह्नां स्तद्वसुपणोखीति मन्त्रराद् ॥ ९ ॥
 तमेवात्मार्चितं कृत्वा याया द्वेवनिकेतनम् ।
 कठशैः पृष्ठभागस्यै स्तनापनीय स्ततो विभुः ॥ २३० ॥
 सह मूर्तिधरै स्तर्वैर्यथाचानुक्रमेणनु ।
 सदाश्वर्षणेनैव गायथ्या वर्तितेननु ॥ १ ॥

ग्रागुडमयस्तु तदनु चतुर्थावर्तितै स्त्वयम् ।
 हदाद्यावर्तितै षड्भि र्घु इस्तेन सेचयेत् ॥ २ ॥
 भूय स्त्वर्य तथा कुम्भै स्तामवित् स्नापये ततः ।
 षड्भि र्घ्यै स्त्वर्यं पश्चात् तेनैवार्थवित्ततः ॥ ३ ॥
 पवित्रावर्जितै रेव कलशौ रन्तरान्तरा ।
 सह चैकायनीयैस्तु स्नपनीय मनन्तरम् ॥ ४ ॥
 चतुर्मूर्तिमयै र्घन्त्रैः बहुशः परिभावितैः ।
 स्नापये त्कलशेनाथ शेष मादाय वै घटम् ॥ ५ ॥
 तच्छतावर्तितं कृत्या समूलेनाद्य मूर्तिना ।
 सार्थै वै देवदेवस्य मूर्तिं चोत्कीर्य पाठयेत् ॥ ६ ॥
 जितन्त्वं इति वै सर्वी स्ततश्चाद्यादकेन च ।
 प्राप्ताद् शोधयित्वा च स्तानवर्ज समाप्तरेत् ॥ ७ ॥
 पूर्वोक्त मासनार्थं यथाग्रदानावसानिकम् ।
 सदक्षिणं विशेषेण गुरो मूर्तिधरेष्वथ ॥ ८ ॥
 देवं प्रणम्य विज्ञाप्य कर्मणा मनसा गिरा ।
 त्वमर्चान्तर्गतो देव मया यच्छयनादिषु ॥ ९ ॥
 नीतोसि चाभिसुख्यन्तु क्षान्तव्यं तन्ममाच्युत ।
 एवं प्रणम्य विज्ञाप्य क्षान्तवा निष्क्रम्य सम्मुखम् ॥ १० ॥
 आचम्य च बर्लिं दत्त्वा याया हेत्रगृहं ततः ।
 तत्रासनादिकै रिष्टा स्नानान्तैः पूर्ववत्प्रभुम् ॥ १ ॥
 अपनीताम्बरैः कुम्भै धीन्यपीठोपरि स्थितैः ।
 हन्मन्त्रपूजितै भूय स्तूपिलेन सुपूरितैः ॥ २ ॥
 सह मूर्तिधरैः प्राप्तदन्तरान्तरयोगतः ।
 कार्यं वा स्नानकर्मार्थं विधिहृषेन कर्मणा ॥ ३ ॥
 निरोदकेय प्राप्तादे पुन राराय पूर्ववत् ।
 भोगै रामनपूर्वैस्तु सम्प्रदानान्त मच्युतम् ॥ ४ ॥

मुद्रां बध्वा जपे न्मन्त्रं स्तुत्वा क्षान्त्वा वहि व्रेजेत् ।
 शतं सहस्रं साष्ठं वा जुद्या न्मन्त्रराद् स्वयम् ॥ ५ ॥
 सांगं सपरिवारं च संहितोच्चारयुक्तिः ।
 मूर्तीयैः प्रणवाद्याभि गायत्रीभि शतं शतम् ॥ ६ ॥
 एकायनै रभिज्ञाभि स्वकीयाभिस्तु तत्त्वम् ।
 प्रदापये ततः पूर्णा मृग्वेदाद्यां स्तु मूर्तिपान् ॥ ७ ॥
 एकायनांस्तदन्वेतु ऋमात्तान्पाठयेत्ततः ।
 पूर्णांपूर्णोत्तिवैमन्त्र माद्यात्पूर्णमर्सातियद् ॥ ८ ॥
 सनमस्केतमन्वेण स्वयंसांगेन निक्षिपेत् ।
 बलिभिस्तुतवस्सर्वान् भूतपूर्वास्तुतर्पयेत् ॥ ९ ॥
 प्रविश्याच्यतदत्तु क्षान्त्वादेवन्तुकुम्भगम् ।
 पूर्ववन्मण्डलस्थन्तु कुण्डस्थन्तदनन्दरम् ॥ २५० ॥
 भूषयेद्दृश्पूर्वास्तु भूषणैः कटकादिकैः ।
 शुरोर्वाणुरुपुवस्य यागद्रव्यं निवेदयेत् ॥ १ ॥
 विम्बमेकायनान्तान्तु सर्वसाधनसंयुतम् ।
 दासीकर्मकरोपेतं शुद्धदेष्टलकान्वितम् ॥ २ ॥
 शैलोत्थं, पूर्ववत्कुम्भं कृत्वाधातुमयन्तुवा ।
 नद्विगोलकमानेन मन्त्रविच्छेनवैसह ॥ ३ ॥
 शुभेन्यस्मिन्दिनेयाग मण्टपेद्युक्तलक्षणे ।
 अधिवास्यथान्यायं सर्वोपकरणान्वितम् ॥ ४ ॥
 द्वानाद्यमखिलन्ताभ्या मापाद्यचयथाविधि ।
 तास्मिन्हदादिसंयुक्ते विम्बंकुम्भेनिवेश्यच ॥ ५ ॥
 वस्त्रैराभरणैःपुण्ये स्वच्छंकृत्वार्घ्यं पुण्यहत ।
 शनैःप्राप्तादपर्यन्तं मारोहेन्मूर्तिपैस्सह ॥ ६ ॥
 तत्रप्रागासनादींस्तु कृत्वासंक्षालनान्तिमात् ।
 आच्चरद्वीजविन्यासं सर्ववावाहनोदितम् ॥ ७ ॥

निवेश्यानीयतमस्ये विमर्शुभस्तमन्वितम् ।
हृदायन्तनिरुद्धेन मूलमन्वेणलांगलिन् ॥ ८ ॥
तत्राद्यमनुसन्धानं मेऽकृत्वापरात्मकम् ।
सामान्यलक्षणं पश्चा त्पूर्वोद्दिष्टेनवर्मना ॥ ९ ॥
स्तमालभ्यार्चयित्वाच स्त्रागाद्यैर्मण्ठपेततः ।
पूर्ववत्पाठयेद्विप्रान् तत्रतिष्ठापनेतुवै ॥ २६० ॥
संरोध्यवर्मन्वन्तु तत्रध्यानधियास्वयम् ।
पूर्णात्मखिलंकृत्वा विधिनानेनवैषुनः ॥ १ ॥
आरोहेदितुवैस्ताम पाठयेत्सामगांस्तुवै ।
क्विक्रमामलसारस्य मध्यतःसन्निवेशयेत ॥ २ ॥
यथाभिमतरूपन्तु दिग्ब्रक्तंत्राम्बराननम् ।
स्वशक्तिवर्णदृष्टरथं चण्डमार्ताण्डभासुरम् ॥ ३ ॥
षक्रमन्वन्यसेतस्मि न्वर्णाध्यानम्पुरोद्दितम् ।
गत्यागतिप्रयोगेन प्राक्ष्रमेयजलक्षणम् ॥ ४ ॥
नान्यधावत्पुराज्ञात्वा द्रव्यमूर्तित्वमागतम् ।
कुर्यात्ततोऽर्थसन्धानं नान्यधानुमहामते ॥ ५ ॥
अमलंशांतसंज्ञंवै तथाशांतोदितोदितम् ।
एवमेवहितमूर्तिं यश्चक्रवेत्तितत्वतः ॥ ६ ॥
सोऽस्मिन्दंसारचक्रेतु सर्वाश्रमनिवासिनाम् ।
सर्वधर्मरतानांच चक्रमूर्तित्वमाप्नुयात् ॥ ७ ॥
यच्छक्तिब्रह्ममूर्तयेव सिद्धामाक्षात्रिराश्रया ।
धन्तर्चहिस्थं सर्वेषां मोक्षदंचामलंस्मृतम् ॥ ८ ॥
क्षीरोदार्णवतुल्यं तस्तद्वादित्यसन्निभम् ।
निरंगन्ताक्षणधारंवै तच्छान्ताख्यंहियोगतः ॥ ९ ॥
यनुनानांगभावेन स्वातन्त्र्यात्स्वयमेवहि ।
सर्वदिक्षप्रसृतांकृत्वा स्वात्मवृत्तिहिवर्तते ॥ २७० ॥

ईषद्वलयवर्णमे नराणामन्तरेखवत् ।
 शांतोदितंच तद्विदि चक्रमिच्छाप्रदंचयत् ॥ १ ॥
 यावन्मूर्तौचसम्बन्ध सर्वकृत्वावतिष्ठते ।
 प्रवृत्तं नाभिपूर्वत्तु उदिताख्यं हि चक्ररात् ॥ २ ॥
 तस्मि न्नाराधितो मन्त्र स्तद्वै सम्पूजितं स्मृतम् ।
 जप्तं सन्तर्पितं भक्त्या लवेषां सर्वं मृच्छति ॥ ३ ॥
 एवं चाभिमतं चक्रं सर्वविग्रक्षयंकरम् ।
 प्रतिष्ठाप्य समभ्यर्थ्य तस्यैव समनन्तरम् ॥ ४ ॥
 अप्यशेन शिखरा दुच्चं खगराट्परिभूषितम् ।
 संस्कृत्य ध्वजदण्डंच शिखामन्वेण विन्यसेत् ॥ ५ ॥
 ततो विविधवर्णं च किंकिणीगणभूषितम् ।
 ध्वजाग्रा च्छिखरार्धं च यावद्वीर्धं मकृत्रिमम् ॥ ६ ॥
 दैर्घ्याङ्गादश्मांशेन द्विनवांशेनवाततम् ।
 कृत्वास्त्रसन्निधिं तस्मिन् लांछनाख्ये पुरा पटे ॥ ७ ॥
 निवेश्य ध्वजदण्डाग्रे गन्धाद्यै रर्चये ततः ।
 स्वयंकृतानां विम्बानां मयेदं समप्रकाशितम् ॥ ८ ॥
 प्रतिष्ठापनं मज्जाक्षं स्वतःव्वे व्ययनेषु च ।
 सांकर्येण विना त्वेवं कृतं भवति सिद्धिदम् ॥ ९ ॥
 अन्यथा विद्विदं विद्वि नृणां व्यामिश्रयाजिनाम् ।
 एकस्मि न्नासने स्थाने चतुर्ख्यादिमूर्तिना ॥ २८० ॥
 व्यक्तीभूतं यथा लोके लोकानुग्रहकाम्यया ।
 स्वयं नानास्वरूपेण स्वर्गादौ स्थापनं तथा ॥ १ ॥
 न कार्यं मनुजै वर्णं धर्मज्ञै नैकभावनैः ।
 तथा वै समवुद्दिस्थैः कृपया सम्प्रवर्तकैः ॥ २ ॥
 क्रियाभेदरतै शुद्धै नानाविवुधराजकैः ।
 प्रणवैकप्रलापस्यै शान्तचित्तै रप्रत्यरैः ॥ ३ ॥

मन्त्रमुद्राक्रमध्यानं समूतिलयलक्षकैः ।
तथा तत्संकरोत्पन्नदोषाणां ध्वंसनक्षमैः ॥ ४ ॥
प्रस्थापितस्तु वै सम्यक् ज्ञानमूर्ति र्जग्नुरुः ।
भिन्नमन्त्रक्रियारूपं न कुर्यात् तदपेक्षया ॥ ५ ॥
साधार मालयं पीडं भवाख्यं विभवात्मनाम् ।
देवानां मर्त्यधर्मस्थैः प्रतिष्ठा यज्ञकर्मणि ॥ ६ ॥
संसारदेवतानां च स्थापितानां तु वै पुरा ।
कृत्वात् भगवद्दिम्ब मालयेषा तदासने ॥ ७ ॥
निवेशायति यो मोहात् विम्बेन सह तस्य वै ।
ज्ञायते च भयं घोर मिहासुष्मिकदोषदम् ॥ ८ ॥
नाप्नोत्याराधकानान्तु सकाशा दर्चनं परम् ।
यथा विन्वं तथा कर्ता नान्तुया दुत्तमं फलम् ॥ ९ ॥
अर्चाया माधिके पीडं ह्यपेक्षा लक्षणोज्ञिते ।
हकु द्विभवदेवानां स्थापनं न विरोधकृत् ॥ ३० ॥
नान्यकाले न चान्यस्य नान्यमूर्तिनिवेशनम् ।
विद्वितं भगवत्पीठे विनष्टव्यत्ययं विना ॥ १ ॥
यथा भवोपकरण देवानां मण्डलेर्चनम् ।
विद्वितं न तथापीठे ह्येकस्मिन् सत्त्विवेशनम् ॥ २ ॥
भिन्नक्रमेषि यः कुर्या तृथग्वा पिण्डिकोपरि ।
वामदक्षिणयो रेवं देवानामप्रदक्षिणम् ॥ ३ ॥
सदक्षिणस्य वै तेन प्रतिष्ठाख्यमखस्य च ।
निहता चोब्रता कीर्ति स्तेनाथ स्वयं मेव हि ॥ ४ ॥
प्राक्स्थितस्याधिकं माना दक्षिणेनोर्जहानिकृत् ।
शस्त्रमध्यतनस्यैष प्राक्स्थितं यत्तदोधिकम् ॥ ५ ॥
नेच्छत्यन्योन्यसामन्तु स्थानवृत्तिधनैस्सह ।
उन्नदासनसंख्यादि मानहीनस्तुसर्वदा ॥ ६ ॥

मानहीनस्तुकर्तृणां कुर्यासुतसुखक्षयम् ।
 चिम्बस्यचिम्बकर्तुर्वै देहिनांस्थापकस्यच ॥ ७ ॥
 वामकृस्थापनं [वामे] यदा समसूनन्तुवाधिकम् ।
 एवंज्ञात्वायथाशक्ति पृथक्कुर्यान्निवेशनम् ॥ ८ ॥
 सिद्धयेचापदगर्थं मर्चनांदेवतालये ।
 प्रतोलीसांगनागार जगतीदेवमन्दिरम् ॥ ९ ॥
 छपीठंभगवद्विम्बं भक्तानांयवयुज्यते ।
 सम्यक्प्रदक्षिणीकृत्य बलिधूपपूरस्सरम् ॥ ३०० ॥
 वेतद्विषयस्त्वयंसुख्यः असुख्यस्त्वपरोहियः ॥ १ ॥
 भुख्यात्पूर्णफलप्राप्ति सुख्याभासात्तथाविधा ।
 सम्यक्स्थाप्यादिदेवीया मूर्तयोयाःपुरोदिताः ॥ २ ॥
 स्थछंविनानधैवाच्या नित्यंविष्टस्तुविम्बगाः ।
 वृद्धपीठगताविम्बे पुनस्तापत्रगावाहिः ॥ ३ ॥
 सदैवतैस्त्वमाराध्या भूतयेपिहिसुक्तये ।
 सवाहनेऽधाहने वा बहिर्वास्वगृहान्तरे ॥ ४ ॥
 नार्चनीयानृपाद्यस्तु विम्बेवैमण्ड [सक] लाहते ।
 कुपर्णसंस्थितास्त्वं विम्बावैद्राक्षणेन्दृपैः ॥ ५ ॥
 स्वगृहादौचसर्वत्र पूजनीयौस्तदैवद्विहि ।
 एवमन्यास्तुवैश्यान्तै स्वत्तमैरखिलास्तुयाः ॥ ६ ॥
 सहशस्त्रीशभेदैस्तु नशक्तीशस्ववाहनः ।
 विम्बगोब्राह्मणाद्यैश्च नित्यमर्च्यःपृथविना ॥ ७ ॥
 स्वाश्रमे वन्युवर्गस्य मध्यस्थो द्यनिशन्तुष्वै ।
 अविजासौम्यकृपेण अञ्जयुपद्रवजनस्यच ॥ ८ ॥
 हगतेभगवद्वक्त्रे कार्येन्द्रीलोकयभीतिर्दे ।
 यच्छन्तिश्चभासाचार्था श्रिप्रस्थाभाश्चभंगृहे ॥ ९ ॥

वहिष्ठृताधिशेषेण दर्ढप्राक्षादभूमिषु ।
 आदूषैर्भोगपदस्थैस्तु साम्प्रतंचिद्ग्रिलालसैः ॥ ३१० ॥
 निष्प्रभत्वान्नमृच्छैली कार्यादासमर्थागृहे ।
 अहतेसांन्यासिकैश्शान्तै शश्वन्मोक्षपरायणैः ॥ १ ॥
 तदुत्थाश्ववहिस्तर्वैः कार्यास्तासुसदैवहि ।
 जनयन्तिमहीसिं चन्द्रसुर्योदयेनिशम् ॥ २ ॥
 आचैकमूर्त्तेस्सर्वासां मूर्तीनान्तुमहामते ।
 तथामूर्त्यन्तराणांच प्रादुर्भावगणस्यच ॥ ३ ॥
 प्रादुर्भावान्तराणान्तु स्थितानांयत्रकुत्रचित् ।
 सर्वेषांसर्वदातेषां हितआराधनायच ॥ ४ ॥
 प्रणवः पीठपूजार्थं नमस्कारपदान्वितः ।
 प्रसिद्धं चातुरात्मीयं संज्ञामन्त्रचतुष्टयम् ॥ ५ ॥
 अर्चनेसजितं तन्तु विनामन्वेणयोन्यथा ।
 करोति पूजनं मृड शब्दविम्बगणस्यच ॥ ६ ॥
 गृहेवाज्ञातमन्तस्य दोषस्तस्य प्रस्त्रयते ।
 विनासामान्यमन्वैर्यं शब्दविम्बगतस्यच ॥ ७ ॥
 कुर्यादिशेषमन्त्रेण विशेषाख्यस्य चार्चनम् ।
 तदुत्थप्रचिरणैव शब्दन्तस्य दोषकृद् ॥ ८ ॥
 ज्ञात्वैवंसावधानेन क्रियासक्तेन सर्वधा ।
 भवितव्यं विशेषादै गृहाश्रमपरेण तु ॥ ९ ॥
 क्षमाभंगाद्येषु दोषेषु ध्वजास्तेष्वेवैवहि ।
 उपोद्धारे प्रबोक्तव्यं प्रणवाद्यन्वयं चकम् ॥ ३२० ॥
 होमाच्चनविधानेषु खटिसंहारकर्मणि ।
 ध्वजाद्यमुद्धरेत्सर्वं मवनीचल्लनेसति ॥ १ ॥
 आधारोपलपर्यंतं तन्निवेशं तथापुनः ।
 चक्रप्राक्षादभंगेषु सोध्वेविम्बमहामते ॥ २ ॥

पीठभंगेतुवैविष्वं विम्बभंगेतदेवहि ।
 यद्यदिच्छतिचेद्धर्तु ततदादौषुसंयजेत् ॥ ३ ॥
 मध्वाज्यगुच्छलुक्षीर दधिलाजादिभिः क्रमाद् ।
 सन्तप्य तिळहोमैस्तु सहस्रशतसंख्यया ॥ ४ ॥
 मन्त्रौवं हृदयतस्मिन् समुच्छार्यविनिक्षिपेत् ।
 जालवद्धासुराकारं तत्रचिष्ठक्तयोखिलाः ॥ ५ ॥
 विश्वन्तिपूर्वसंहृष्टा मन्त्रौवं पुनराहरेत् ।
 पाठयेद्वद्यमयान्सर्वा लक्षिष्ठेत्यथतद्विदः ॥ ६ ॥
 कर्मारम्भेतदन्तेष्वं परमां प्रकृतिनिविति ।
 चतुर्भिरनिरुद्धार्यै स्तै स्तै मन्त्रैः पृथक्पृथक् ॥ ७ ॥
 कृष्णाहोमंचतद्गु तत्संज्ञार्णविलोभतः ।
 प्रणवाद्यन्तगैस्त्वैः प्रावदद्वासुदिक्षुच ॥ ८ ॥
 प्राप्ताद्यस्यसुदोतव्यं गायत्रीभिस्तथैवच ।
 वासुदेवाद्यभिज्ञाभि हौमितेत्वथतैस्तह ॥ ९ ॥
 न्यासंवाद्वानमन्वेण सांगंकृत्वात्मनातदा ।
 वाद्वानां तथाधैष ब्रह्मैषं संस्मृशेदथ ॥ १० ॥
 संचालयहृदयैत्यं अपव्रस्त्यनयोद्धरेत् ।
 विमनिवारथेकृत्वा ह्यागाधेभसितिक्षिपेत् ॥ १ ॥
 जोपसंज्ञामतु [वार्णसिंह] म्पश्चा त्यायक्षित्येवच ।
 सहस्रेकमर्धन्त छोतव्यं सर्वशांतये ॥ २ ॥
 पूर्ववत्तोषयेत्सर्वान् कांचनादैः स्वशक्तिः ।
 तर्पयेदत्पानादै सर्वानाचार्यं पूर्वकान् ॥ ३ ॥
 वन्द्यन्तद्वादशार्णेन ह्यचिछिद्रहष्टमानसैः ।
 भूयस्त्वापनंकुर्या दुद्धृतस्यकृतस्यच ॥ ४ ॥
 सापान्यदक्षणैमन्त्रै शतुर्मूर्तिमयैस्तह ।
 गुहस्तप्रणवैत्यं यस्तस्यग्रगचन्मयः ॥ ५ ॥

यतस्सप्रणवादन्व श्वतुरात्म्यंचविद्यते ।
 मन्त्रोवादेवतारूप सत्त्वतोब्रह्मेदिनाम् ॥ ६ ॥
 प्रपञ्चःप्रणवोमन्त्रो देवस्थ चतुरात्मनः ।
 यज्ञात्मापुराकर्म स्थापनोत्थापनांतिमम् ॥ ७ ॥
 विधिवद्यागपूर्वतु विम्बसंचालनंविना ।
 योदिव्यायतनादीनां भज्याभूयः करोति च ॥ ८ ॥
 ध्यजंवामन्दिरशुभ्रं पीडं भासज्जपिष्ठिङ्कां ।
 सल्लोदशैलकाष्टोत्थैः पथाद्यर्घतोकितां ॥ ९ ॥
 एकानेकदलैश्चैव बद्धैरायसपूर्वकैः ।
 सुनद्दां सूर्यसोमाग्निप्रभाभ्यां सुप्तनोरमाम् ॥ ३४० ॥
 स लोके शाश्वतीं कीर्ति स्थापयित्वाकुलै स्वह ।
 स्थानं सायुज्यतार्द्व देहान्ते नून माधुयात् ॥ १ ॥
 नानारत्नप्रभाद्यानि लांछनात्मगदानि च ।
 निर्भितानि सुवर्णार्थै विभो स्संयोजयन्ति ये ॥ २ ॥
 ते धौतकलमषा स्वर्वें देह मासाय पावनम् ।
 सम्यज्जानेन युज्यन्ते भवत्त्वायान्ति येन च ॥ ३ ॥
 व्यामन श्रोपकाराय सर्वदुःखनिवृत्तये ।
 अंगुष्ठाग्राच्च गुरुकान्त माजान्वसावधीहवा ॥ ४ ॥
 मणिमुक्ताप्रवाळाद्य कवचं कांचनादिकम् ।
 यः क्षिपत्यतिभक्त्या वै स्वशक्त्याचर्यांगते च्युते ॥ ५ ॥
 स याति परमं स्थानं सपुत्रपशुवान्धवः ।
 लग्नं यज्ञगवन्मूर्ता चंगदं नूपुरादिकम् ॥ ६ ॥
 वियोजयति यो मोहात तस्य वीचौ स्थिरा स्थितिः ।
 यः पंचकालसक्तानां विप्राणः मधिकारिणम् ॥ ७ ॥

पश्चरात्रविदां चैव द्विजानां सिद्धिकांशिणाम् ।
 अथ योऽच्छिन्नशास्त्रानां नारायणरतात्मनाम् ॥ ८ ॥
 तपस्त्विनां वा व्रतिनां स्वातकब्रह्मचारिणाम् ।
 भक्ताना मध्यवान्येषां मार्जनादौ रतात्मनाम् ॥ ९ ॥
 प्रीतये परमेशाय कृत्वा सम्य कप्रयच्छति ।
 शगलाद्यायतनोपेत मध्मपक्षेष्टकान्वितम् ॥ ३५० ॥
 ग्राम्ये धार्म्ये स्तथारण्ये: पूर्णं सम्प्रति संयुतम् ।
 वृणिककुटुम्बभृतक रक्षापालै स्समन्वितम् ॥ १ ॥
 सोनन्तं फल माघोति काल माचन्द्रतारकम् ।
 संस्थितिं शाश्वतीं लोके प्राप्नुया दक्षयं यशः ॥ २ ॥
 भोगोपभोगिनो भद्रां रम्यां पूर्वोक्तलक्षणाम् ।
 पागनिष्पत्तये कुर्या योग्रतः पीठसत्रिधेः ॥ ३ ॥
 बहि राराधनार्थं वा कर्मिणां ब्रह्मचारिणाम् ।
 मनुष्यपितृदेवाख्या न्मुच्यते स ऋणवयाद् ॥ ४ ॥
 मध्यतो गहडाकान्तं सचक्रायुरुहांकितम् ।
 तुर्याश्रमयवा वृत्तं कुण्डवत्पदवीयुतम् ॥ ५ ॥
 बलिपीठं बहिः कुर्या द्वक्त्या यस्त्वच्युतालये ।
 स याति शाश्वतं स्थानं विमानै रिन्दुवर्चसैः ॥ ६ ॥
 य सप्रकार मारामं सम्प्रयच्छति वै विभोः ।
 नानपुष्पफलोपेतं वापीद्रुम [कूप] समाङ्गलम् ॥ ७ ॥
 सावजतो याशयोपेतं मारखद्वगसमन्वितम् ।
 स नन्दनवने भोगान् भुक्त्वा यात्यच्युतालयम् ॥ ८ ॥
 क्षोणीं य स्सस्यसमूर्णीं युक्तां वा गन्धशालिना ।
 केदारं जलपातैस्तु परिच्छन्नं समन्ततः ॥ ९ ॥
 सं यच्छति जगद्योनेः काल मासाद्य शाश्वतम् ।
 स यायाद् सुसितद्वीपं तत्रास्ते भगवान्विः ॥ ३६० ॥

स्वानोपभोगमन्वार्थं सवृषेन्द्रन्तु गोगणम् ।
 समर्चयित्वा देवेशं वैष्णवं प्रतिपादयेत् ॥ १ ॥
 सोचिरा न्मुक्तदोषस्तु विष्णुलोकं प्रयम्भि च ।
 गजं रथं वराश्वं च दीपस्थालीं सुलक्षणाम् ॥ २ ॥
 व्यजनं चामरं छवं वादिंवं गणिकागणम् ।
 शुभवस्त्राणिनेवाणि दिघ्यान्याभरणानिच ॥ ३ ॥
 वितानंवैजयन्तींच चिन्नपत्रलक्षणाम् ।
 सुस्वरामुपवण्टाच्च धूपस्थालींसुलक्षणाम् ॥ ४ ॥
 भृंगारंदर्पणतोयकुम्भंगन्धोपलंमहत् ।
 पूर्वोद्दिष्टानिचान्यानि धान्यानिविविधानिच ॥ ५ ॥
 योददातिहरेभक्त्या सतल्लोकमवाच्नुयात् ।
 हक्षमाणंविभोर्वक्तवं वहन्तंदीपभाजनम् ॥ ६ ॥
 महान्तमथवादीपं यन्वंदूर्मादिरूपधृत ।
 शरयद्वासनस्थंच चिवसम्पुटभूषितम् ॥ ७ ॥
 सच्छास्त्रांविभिर्ध्वं श्रद्धयायोमहामते ।
 ददातिदेवदेवस्य सतत्स्थानंप्रयातिच ॥ ८ ॥
 पुरस्कृत्यजगद्योनिं यद्यतभक्त्याप्रदीयते ।
 तदाधनसकतानां तत्तदक्षयतामियात् ॥ ९ ॥
 इतिसम्बोधिताविप्रा लोकधर्मव्यवस्थिताः ।
 लांगलीहेवदेवेन सर्वानुग्रहकाम्यया ॥ ३७० ॥
 मयाप्राप्तंजगद्वातुः प्रसादान्मोक्षसिद्धये ।
 यथावद्यसर्वेषां मग्रतःप्रकटीकृतम् ॥ १ ॥
 परम्पापहरम्पुण्यं पावनंद्विभूतिदम् ।
 इदंभव्याशयानांच वक्तव्यंभावितात्मनाम् ॥ २ ॥
 भक्तानामप्रमत्तानां पुण्डरीकाक्षसेविनाम् ।
 गोपनीयमभक्तानां वाक्तुलादिरतात्मभाम् ॥ ३ ॥

भन्यायेनोपसन्नातां नास्तिकानांविशेषतः ।
 योगोपायत्ययोग्यानां योग्यानांसम्प्रयच्छति ॥ ४ ॥

इममर्थसमाध्योमे स्वस्तिवोस्तुव्रजाभ्यहम् ॥ ३७५ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्

प्रसिद्धादिविधि नाम

पञ्चविंशः परिच्छेदः ॥ २५ ॥

समाप्ता च सात्वतसंहिता